

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»**

Колектив авторів

Керівник авторського колективу –
доктор юридичних наук, доцент
Т.П. Мінка

Дніпро
2017

УДК 351.74
Н 34

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 5 від 29 січня 2017 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

доктор юридичних наук, професор **Подолька А.М.** (м. Київ)
доктор юридичних наук, професор **Шопіна І.М.** (м. Львів)

Н 34 Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. – Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 480 с.

У науково-практичному коментарі запропоновано постатейний коментар до окремих розділів Закону України «Про Національну поліцію», зокрема до Розділу IV «Повноваження поліції» та Розділу V «Поліцейські заходи».

Науково-практичний коментар призначений для викладачів, курсантів, слухачів, ад'юнктів та аспірантів юридичних навчальних закладів і факультетів України, практичних працівників Національної поліції та МВС України, інших працівників правоохоронних органів, судів, адвокатів.

Колектив авторів:

д.ю.н., доцент *Мінка Т.П.*, к.ю.н. *Глуховеря В.А.*, д.ю.н., професор *Миронюк Р.В.*, д.ю.н., професор *Комісаров О.Г.*, д.ю.н., доцент *Шаблистий В.В.*, к.ю.н., професор *Шинкаренко І.Р.*, к.ю.н., доцент *Кравченко І.С.*, к.ю.н., доцент *Голобородько Д.В.*, к.ю.н., доцент *Рижков Е.В.*, к.ю.н. *Рогальська В.В.*, к.ю.н. *Легеза Є.О.*, к.ю.н. *Гаркуша В.В.*, *Репан М.І.*

УДК 351.74

© Автори, 2017
© ДДУВС, 2017

З М І С Т

	Передмова	7
Розділ I.	Загальні положення	
1.1	Стаття 1. Національна поліція України	9
1.2	Стаття 2. Завдання поліції	11
1.3	Стаття 3. Правова основа діяльності поліції	13
1.4	Стаття 4. Міжнародне співробітництво поліції	15
1.5	Стаття 5. Взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування	17
Розділ II.	Принципи діяльності поліції	
2.1	Стаття 6. Верховенство права	19
2.2	Стаття 7. Дотримання прав і свобод людини	22
2.3	Стаття 8. Законність	30
2.4	Стаття 9. Відкритість та прозорість	32
2.5	Стаття 10. Політична нейтральність	37
2.6	Стаття 11. Взаємодія з населенням на засадах партнерства	40
2.7	Стаття 12. Безперервність	42
Розділ III.	Система поліції та статус поліцейських	
3.1	Стаття 13. Загальна система поліції	43
3.2	Стаття 14. Центральний орган управління поліції	51
3.3	Стаття 15. Територіальні органи поліції	53
3.4	Стаття 16. Основні повноваження Міністра внутрішніх справ України у відносинах з поліцією	57
3.5	Стаття 17. Поліцейський	60
3.6	Стаття 18. Основні обов'язки поліцейського	64
3.7	Стаття 19. Види відповідальності поліцейських	69
3.8	Стаття 20. Однострій поліцейських	76
3.9	Стаття 21. Керівник та заступники керівника поліції	80
3.10	Стаття 22. Основні повноваження керівника поліції	83
Розділ IV.	Повноваження поліції	
4.1	Стаття 23. Основні повноваження поліції	92
4.2	Стаття 24. Додаткові повноваження поліції	136
4.3	Стаття 25. Повноваження поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення	137
4.4	Стаття 26. Формування інформаційних ресурсів поліцією	152

4.5	Стаття 27. Використання поліцією інформаційних ресурсів	155
4.6	Стаття 28. Відповідальність за протиправне використання інформаційних ресурсів	160
Розділ V. Поліцейські заходи		
5.1	Стаття 29. Вимоги до поліцейського заходу	163
5.2	Стаття 30. Види поліцейських заходів	166
5.3	Стаття 31. Превентивні поліцейські заходи	168
5.4	Стаття 32. Перевірка документів особи	171
5.5	Стаття 33. Опитування особи	175
5.6	Стаття 34. Поверхнева перевірка	177
5.7	Стаття 35. Зупинення транспортного засобу	180
5.8	Стаття 36. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію	184
5.9	Стаття 37. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю	187
5.10	Стаття 38. Проникнення до житла чи іншого володіння особи	195
5.11	Стаття 39. Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ	197
5.12	Стаття 40. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису	200
5.13	Стаття 41. Поліцейське піклування	201
5.14	Стаття 42. Поліцейські заходи примусу	205
5.15	Стаття 43. Порядок застосування поліцейських заходів примусу	209
5.16	Стаття 44. Застосування фізичної сили	211
5.17	Стаття 45. Застосування спеціальних засобів	213
5.18	Стаття 46. Застосування вогнепальної зброї	219
Розділ VI. Добір на посаду поліцейського		
6.1	Стаття 47. Призначення на посади поліцейських	224
6.2	Стаття 48. Порядок призначення на посади поліцейських	226
6.3	Стаття 49. Вимоги до кандидатів на службу в поліції	229
6.4	Стаття 50. Перевірка кандидата на службу в поліції	240
6.5	Стаття 51. Поліцейські комісії	243
6.6	Стаття 52. Конкурс на посаду поліцейського	250
6.7	Стаття 53. Оприлюднення інформації про проведення конкурсу	258
6.8	Стаття 54. Документи, які подають для участі в конкурсі	260

6.9	Стаття 55. Порядок проведення конкурсної процедури	263
6.10	Стаття 56. Призначення на посаду поліцейського	268
6.11	Стаття 57. Атестація поліцейських	270
6.12	Стаття 58. Безстроковість призначення на посаду поліцейського	272
Розділ VII. Загальні засади проходження служби в поліції		
7.1	Стаття 59. Служба в поліції	275
7.2	Стаття 60. Правове регулювання служби в поліції	283
7.3	Стаття 61. Обмеження, пов'язані зі службою в поліції	288
7.4	Стаття 62. Гарантії професійної діяльності поліцейського	297
7.5	Стаття 63. Контракт про проходження служби в поліції	304
7.6	Стаття 64. Присяга працівника поліції	312
7.7	Стаття 65. Переміщення поліцейських в органах, закладах та установах поліції	315
7.8	Стаття 66. Службове сумісництво поліцейських	320
7.9	Стаття 67. Перебування поліцейських у розпорядженні	321
7.10	Стаття 68. Порядок призначення поліцейських на посади під час здійснення реорганізації	324
7.11	Стаття 69. Порядок тимчасового виконання обов'язків поліцейським	326
7.12	Стаття 70. Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади)	329
7.13	Стаття 71. Відрядження поліцейських до державних (міждержавних) органів, установ та організацій із залишенням на службі в поліції	333
7.14	Стаття 72. Професійне навчання поліцейських	335
7.15	Стаття 73. Первинна професійна підготовка	341
7.16	Стаття 74. Підготовка поліцейських у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання	347
7.17	Стаття 75. Післядипломна освіта поліцейських	360
7.18	Стаття 76. Граничний вік перебування на службі в поліції	369
7.19	Стаття 77. Звільнення зі служби в поліції	371
7.20	Стаття 78. Стаж служби в поліції	377
7.21	Стаття 79. Особові справи поліцейських	379
7.22	Стаття 80. Види спеціальних звань поліцейських	380
7.23	Стаття 81. Присвоєння первинних спеціальних звань	382
7.24	Стаття 82. Присвоєння чергових спеціальних звань поліції	385
7.25	Стаття 83. Строки вислуги в спеціальних званнях поліції	388

	Стаття 84. Присвоєння спеціальних звань достроково та	
7.26	присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною посадою	390
7.27	Стаття 85. Пониження та позбавлення спеціальних звань поліції	392
Розділ VIII.	Громадський контроль поліції	
8.1	Стаття 86. Звіт про поліцейську діяльність	394
8.2	Стаття 87. Прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції	396
8.3	Стаття 88. Взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування	400
8.4	Стаття 89. Спільні проекти з громадськістю	402
8.5	Стаття 90. Залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських	405
Розділ IX.	Соціальний захист поліцейських	
9.1	Стаття 91. Службовий час і час відпочинку поліцейських	408
9.2	Стаття 92. Відпустки поліцейських	410
9.3	Стаття 93. Обчислення тривалості відпусток поліцейських	412
9.4	Стаття 94. Грошове забезпечення поліцейських	419
9.5	Стаття 95. Медичне забезпечення поліцейських	421
9.6	Стаття 96. Житлове забезпечення поліцейських	426
9.7	Стаття 97. Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського	428
9.8	Стаття 98. Особи, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги	441
9.9	Стаття 99. Розміри одноразової грошової допомоги	443
9.10	Стаття 100. Призначення одноразової грошової допомоги	447
9.11	Стаття 101. Підстави, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються	451
9.12	Стаття 102. Пенсійне забезпечення поліцейських	457
9.13	Стаття 103. Навчання дітей поліцейських	464
9.14	Стаття 104. Захист прав та законних інтересів працівників поліції	468
Розділ X.	Фінансове та матеріально-технічне забезпечення поліції	
10.1	Стаття 105. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення поліції	476

ПЕРЕДМОВА

З прийняттям 2 липня 2015 року Закону України «Про Національну поліцію» фактично розпочалося реформа правоохоронної системи взагалі та Міністерства внутрішніх справ України, зокрема. Це у свою чергу призвело до створення Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Новий Закон містить багато новацій, які раніше не були притаманні Закону України «Про міліцію» і потребують пояснень щодо їх практичного застосування. Слід зазначити, що до найбільш суттєвих новацій, які відрізняють поліцію від міліції, належать такі.

По-перше, зменшення обов'язків поліцейського з одночасним розширенням повноважень, які в основному спрямовані на превентивну та профілактичну діяльність, на запобігання вчиненню правопорушень. Новим Законом визначено менше процесуальних обов'язків поліцейського, а більше повноважень, що забезпечують захист життя та здоров'я громадян, контроль дорожнього руху, а також здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення.

По-друге, поліцейські отримали чітко визначений перелік заходів, які здійснюються для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення. До таких превентивних заходів, відповідно до Закону, належать: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце й обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування.

Водночас зазначені новації на сьогодні потребують правильного розуміння та практичного застосування новою генерацією поліцейських. Для цього як помічник є завжди корисними певні довідники та коментарі до чинного законодавства.

Це видання містить постатейний науково-практичний коментар до окремих розділів Закону України «Про національну поліцію», зокрема до Розділу IV «Повноваження поліції» та Розділу V «Поліцейські заходи», які на сьогодні найбільш затребуванні практикою щодо їх роз'яснення та тлума-

чення з метою однозначного розуміння нових норм та правильного їх застосування, що полягає в дотриманні конституційних прав і свобод людини та європейських стандартів поліцейської діяльності.

При тлумаченні положень Закону, особливо спірних, автори виходили з його головних принципів – забезпечення права на доступ до інформації, презумпції відкритості публічної інформації, максимального спрощення отримання інформації. Коментар розрахований на якнайширше коло читачів, але, насамперед, на тих, хто використовує Закон у своїй щоденній діяльності, – працівників Національної поліції України.

При доктринальному тлумаченні положень розділів IV та V Закону були використані чинні міжнародні правові акти, які передбачають виконання поліцейськими відповідних повноважень, зокрема: Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17.12.1979, Декларації про поліцію від 08.05.1979, Європейський кодекс поліцейської етики від 19.09.2001, Загальна декларація прав людини від 10.12.1948, Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1950, Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року, тематичні рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам тощо. Окрім цього, при коментуванні превентивних поліцейських заходів авторами використовувалися положення не тільки міжнародних документів, а й чинного законодавства, зокрема Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального процесуального кодексу України, а також чинних відомчих нормативних документів, зокрема наказів МВС України «Про питання щодо застосування адміністративного законодавства України органами внутрішніх справ України» від 04.10.2013 № 950; «Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші події, та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України» від 22 жовтня 2012 р. № 940 тощо.

Безперечно, нова поліція робить нові кроки у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, захисту прав і свобод людини від протиправних посягань, і вони не є легкими. Необхідний певний час, щоб апробувати новий закон, надати йому можливість запрацювати на повну. Тому є велике переконання, що цей коментар допоможе новим поліцейським більш якісно застосовувати новели поліцейського законодавства та в повному обсязі і впевнено виконувати ті обов'язки, які на них покладено державою та громадянським суспільством.

У подальшому у зв'язку із закономірною зміною як національного законодавства в правоохоронній сфері, так і зміною відомчої нормативно-правової бази з питань діяльності Національної поліції України, коментар до цих розділів буде поповнюватися новим змістом.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Національна поліція України

1. Національна поліція України (далі - поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

2. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом.

Відповідно до ч. 1 коментованої статті Закону національна поліція України (далі - поліція) - центральний орган виконавчої влади який входить до системи центральних органів виконавчої влади, діяльність яких здійснюється відповідно до Закону України від 17 березня 2011 року №3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади». Вищим органом системи центральних органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів України який спрямовує та координує діяльність поліції через Міністра внутрішніх справ України.

Міжнародні правові акти, які визначають основні засади діяльності поліцейських структур у світі це Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» від 01.11.2050 року. Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97; «Декларація про поліцію». Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979); «Європейський кодекс поліцейської етики» Прийнятий Комітетом Міністрів Ради Європи від 19 вересня 2001 року –

Радою Європи в 2001 році було прийнято Європейський кодекс поліцейської етики. Згідно з цим Кодексом, зокрема розділом 1, головними цілями поліції в демократичному суспільстві, регульованому принципом верховенства права, є:

підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві;

- захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції про права людини;
- запобігання та подолання злочинності;
- виявлення злочинів;
- надання допомоги і послуг суспільству.

Поліцейські організації багатьох країн Європи визнали положення Європейського кодексу поліцейської етики керівними стандартами своєї діяльності. Адже саме у ньому зазначається, що для повного забезпечення прав людини та її фундаментальних свобод необхідне мирне суспільство, де панує

порядок та суспільний спокій. І саме поліція відіграє важливу роль у цьому процесі.

Серед цих керівних засад, основоположними є:

- вкрай важливо ефективно протидіяти злочинності як у національному, так і міжнародному масштабах;

- поліція має дотримуватися людської гідності та основних прав і свобод людини у тому вигляді, в якому вони, зокрема, закріплені у Європейській Конвенції про захист прав людини та основних свобод;

- в основі поліцейської діяльності мають бути покладені принципи та норми, викладені у законах про поліцію, що базуються на принципах кримінального, цивільного та публічного права, а також правах і свободах людини, що містяться у рішеннях і постановах Європейського суду з прав людини, та у принципах, прийнятих Комітетом з попередження тортур та нелюдського чи принижуючого гідність поводження і покарання.

У преамбулі «Декларації про поліцію» яка прийнята Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) наголошено, що для повного здійснення прав людини і фундаментальних свобод, гарантованих Європейською Конвенцією по правам людини й іншими національними і міжнародними інструментами, необхідна наявність мирного суспільства, де панує порядок і громадський спокій.

Прийняття даного закону Верховною Радою України та введення його в дію є одним із головних задань запровадження євроінтеграційних принципів України і як наслідок зобов'язує поліцію служити суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Коментованим законом введені поняття «публічна безпека і порядок». Вживання терміну „публічна безпека” взагалі обмежене лише науковою сферою і не має свого аналогу і вживаності в законодавчому обігу, оскільки функціонування його у чинних нормативно-правових актах України не зафіксовано.

Аналізуючи зміст «Декларації про поліцію» яка прийнята Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) можна зробити висновок, що публічний порядок в цьому документі визначено, як урегульований стан публічних суспільних відносин, що забезпечують належне функціонування держави, її структур, громадських формувань і громадян.

Оскільки «публічна безпека і порядок» тісно переплітається за змістом та сферою впливу з такими термінами як «громадська безпека» та «громадський порядок», тому є нагальна необхідність конкретизувати ці поняття. Під термінами «громадська безпека» і «громадський порядок» взагалі розуміється певний позитивний стан, що існує в суспільстві, забезпечення якого гарантує уникнення певних небезпек як перед суспільством, так і перед окремими громадянами. Цінності, яким загрожує небезпека, є досить різноманітними.

Громадський порядок — це сукупність встановлених у державі правил поведінки у громадських (публічних) місцях, які регулюються правовими, моральними та іншими соціальними нормами. Поняття «громадська безпека» є більш широке за значенням, ніж «громадський порядок», тут на перший план виступає елемент загрози, що посягає на такі цінності, як життя, здоров'я, власність, тобто це система відносин, яка складається в процесі запобігання та усунення загрози життю, здоров'ю громадян та їх майну. У більш широкому розумінні громадську безпеку можна визначити як стан, в якому громадяни не позначені індивідуально, як й інші державні об'єкти, та їм не загрожує жодна небезпека, а також не існує загрози порушення щоденного життя суспільства і нормального функціонування державних і недержавних організацій. Причинами виникнення небезпеки можуть бути стихійні лиха, епідемії, неправомірні дії, що посягають на такі цінності, як життя, здоров'я, власність, неконтрольоване використання механізмів і машин, що є джерелом підвищеної загрози, а також проведення окремих робіт, пов'язаних з ризиком для населення, тощо.

Можна зробити висновок що поняття «громадський порядок, громадська безпека» коментованим законом поглинаються ширшим в своєму розумінні поняттям «публічна безпека і порядок».

Стаття 2. Завдання поліції

1. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;**
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;**
- 3) протидії злочинності;**
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.**

Вказані завдання поліції, передбачені коментованою статтею, цілком узгоджуються з низкою міжнародних правових актів, до яких можна віднести Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. Док. ООН A/RES/2200 A (XXI), Загальну декларація прав людини. Прийнято 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН. Док.ООН/PES/217 A, «Декларацію про поліцію». Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979), Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

Відповідно до частини 1 п.1 статті що коментується, забезпечення публічної безпеки і порядку є одним із основних завдань поліції прямо визначених в законі. Перша поява даного терміну відбувається при визначенні поняття поліції (ст. 1. Закону) , де фактично закріплюється однією з голов-

них функцій — підтримання публічної безпеки і порядку.

До основних завдань поліції, відповідно до п.2 частини 1, статті що коментується є також надання поліцейських послуг у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави. Зміст статті 2 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. наголошує що при виконанні своїх обов'язків службовці органів правопорядку повинні поважати і захищати людську гідність, підтримувати та захищати права людини стосовно всіх осіб. Права людини, про які йде мова, визначені і захищені національним і міжнародним правом. Серед відповідних міжнародних документів є Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Декларація про захист усіх осіб від катування та іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження і покарання, Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Міжнародна Конвенція про припинення та покарання за злочин апартеїду, Конвенція про Запобігання і покарання злочинів геноциду, Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими і Віденська конвенція про консульські відносини.

Конституція України встановлює, що права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава ж різними засобами забезпечує їх дотримання та захист, зокрема шляхом діяльності численних органів державної влади та місцевого самоврядування.

У разі порушення прав та свобод, громадянин може звернутися за їх захистом до судових органів, прокуратури, інших органів влади та їх посадових осіб. Зокрема і цим Законом власне на поліцію і покладається обов'язок забезпечувати охорону прав та свобод людини.

Також, до завдань поліції відноситься надання поліцейських послуг у сфері протидії злочинності (п.3 ч. 1), яку можна визначити як систему різноманітних видів діяльності та комплексних заходів, спрямованих на попередження, усунення, нейтралізацію і обмеження (ослаблення) факторів, детермінуючих злочинність. Змістовна сторона поняття «протидія злочинності» містить два аспекти: кримінально-правовий і кримінологічний. Кримінально-правовий аспект становить діяльність правоохоронних органів з виявлення й розслідування злочинів, виявлення винних осіб і притягнення їх до встановленої законом відповідальності, судовий розгляд кримінальних справ і виконання покарань. Кримінологічний аспект становить діяльність правоохоронних і інших органів із виявлення існуючих детермінант злочинності, їх усунення, ослаблення, нейтралізації, а також попередження виникнення нових.

До завдань поліції, відповідно до п.4 ч.1 статті що коментується, відноситься також надання поліцейських послуг в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. У цьому контексті, досить цікавим є зміст ст. 5 Кодексу поведінки посадових осіб з пі-

дтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. де зазначено, що жоден службовець органів правопорядку не повинен чинити, підбурювати або терпимо ставитися до будь-якої форми катування або іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання, а також жоден службовець органів правопорядку не повинен посилатися на розпорядження керівництва чи такі виняткові обставини, як військовий стан чи загроза війни, загроза національній безпеці, внутрішня політична нестабільність чи будь-яке інше надзвичайне становище для виправдання катувань або іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання.

Окремо можна виділити поняття надзвичайна ситуація — порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкти або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження, що призвели або можуть призвести до людських і матеріальних втрат.

Стаття 3. Правова основа діяльності поліції

1. У своїй діяльності поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами.

Коментована стаття визначає правову основу діяльності Національної поліції – сукупність імплементованих міжнародних договорів, угод, а також національних актів з питань, що стосуються створення та діяльності поліції, виданих уповноваженими органами влади в межах компетенції та у порядку, визначеному Конституцією та законами України.

Основоположним документом, що регулює діяльність поліції, є Конституція України, яка закріплює вихідні, базові положення, на реалізацію яких спрямовані акти галузевого законодавства. Особливе значення в діяльності поліції має сукупність норм Основного Закону, присвячених правам і свободам людини і громадянина, їх гарантіям.

Конституція України не містить визначення такого правоохоронного органу, як поліція, його функцій та повноважень. Проте, Основний Закон України визначає основні принципи правового регулювання суспільних відносин в державі, які ґрунтуються на визнанні Україною базових світових цінностей - людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки (ст.3 Конституції України).

Стаття 3 Конституції України є визначальною для будь-яких органів дер-

жавної влади, місцевого самоврядування, їх посадових та/або службових осіб України. Саме ця стаття Основного Закону скеровує їх діяльність в єдиному належному напрямку – напрямку захисту прав і свобод людини і громадянина.

Однак, в діяльності поліції визначальне значення мають не тільки правові норми, які закріплюють права і свободи людини і громадянина, а й норми, які встановлюють суворі критерії/правила/порядок їх реалізації, норми які визначають обов'язки людини і громадянина, норми, що регламентують межі й умови припустимості й доцільності обмеження прав і свобод.

Сучасна поліція України у своїй діяльності має визначально керуватись принципами та нормами міжнародного права, які містяться у міжнародних договорах України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст.9 Конституції України).

До таких актів слід віднести, зокрема, Загальну декларацію прав людини 1948 року, Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, Європейську Конвенцію про видачу правопорушників 1957 року, Європейську Конвенцію про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, Конвенцію про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом 1990 року, Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року, Європейську конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 року, Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом 1977 року, Конвенцію Ради Європи про запобігання тероризму 2005 року, Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, зокрема, - Кодексом поведінки посадових осіб з підтримки правопорядку прийнятим Резолюцією 34/169 Генеральної асамблеї ООН, Основними принципами застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку 1990 року, Резолюціями Парламентської Асамблеї Ради Європи, зокрема, - Декларацію про поліцію, ухвалену Резолюцією 690 Парламентської Асамблеї Ради Європи у 1979 році, Конвенціями та Резолюціями органів міждержавних об'єднань, зокрема – Конвенцію Співдружності Незалежних Держав про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 року, тощо.

До групи міжнародних договорів, які становлять правову основу діяльності поліції, необхідно, також, віднести міждержавні договори та угоди України про правову допомогу та співробітництво з питань боротьби зі злочинністю перелічувати які в рамках цього коментаря вважаємо зайвим.

Повноваження поліції, правові засоби їх реалізації, мають регламентуватися різноманітними нормативно-правовими актами національного законодавства.

До переліку національних нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано регламентують діяльність поліції, слід віднести Криміналь-

но-процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», Положення «Про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», тощо. Вважаємо, що більш систематизована сукупність норм щодо організації, повноважень та порядку діяльності поліції крім коментованого закону, має міститися в Кримінально-процесуальному кодексі України.

Окремою, специфічною групою правових актів, які становлять правову основу діяльності поліції, мають стати акти, що видаються в межах компетенції органами державної влади, посадовими та/або службовими особами на виконання Конституції та законів України. До таких актів доцільно віднести акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України тощо.

Стаття 4. Міжнародне співробітництво поліції

1. Взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базуються на міжнародних договорах, а також на установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна.

2. Поліцейські можуть направлятися до міжнародних організацій, іноземних держав як представники поліції з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції.

3. Поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Міжнародні угоди, які регулюють взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями, створюють правову основу для універсального рівня міжнародного співробітництва поліції.

Серед універсальних міжнародних актів, які регулюють взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями і створюють міжнародні стандарти поліцейської діяльності, слід відзначити: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенція ООН про права інвалідів, Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин, Конвенція Ради Європи про запобігання та протидію насильству стосовно жінок і насильству в сім'ї тощо.

Окрему групу складають міжнародні акти універсального та регіонального значення, які регулюють взаємовідносини у сферах діяльності поліції з

відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями, серед яких ухвалений ООН Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1979); Керівні принципи ООН для ефективного впровадження Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989); ухвалені ООН Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку (1990); Європейський кодекс поліцейської етики (2001); Керівні принципи ОБСЄ/БДПІЛ – Венеціанської комісії зі свободи мирних зібрань (2010) тощо.

Пункт 2 коментованої статті передбачає участь посадових осіб та окремих підрозділів поліції України у міжнародному поліцейському співробітництві. Міжнародне поліцейське співробітництво є частиною більш масштабного співробітництва держав у вирішенні глобальних соціальних проблем, до яких, безсумнівно, відноситься проблема злочинності в цілому. Його необхідно розглядати як один з компонентів взаємодії держав у сфері протидії злочинності, що само по собі є сьогодні важливою частиною міжнародних відносин. Міжнародні поліцейські контакти потрібно розглядати як частину процесу широкого міжнародного співробітництва з проблем соціального розвитку, серед яких вироблення ефективної стратегії і тактики протидії злочинності займає одне з головних місць. За своїм змістом міжнародне поліцейське співробітництво включає здійснювані на основі діючих норм міжнародного та національного права узгоджені дії, взаємодопомога зацікавлених держав, насамперед в особі їх правоохоронних органів, щодо попередження, виявлення, припинення, розслідування злочинів, які зачіпають інтереси декількох держав або всього світового співтовариства, а також з виконання покарань і поведження з правопорушниками. Інтеграційною метою міжнародного співробітництва у даній сфері є спільне, об'єднане протидії злочинності, що зачіпає інтереси декількох держав або всього світового співтовариства, а також інтереси окремої держави. До теперішнього часу склався певний механізм реалізації міжнародного поліцейського співробітництва, який включає договірно-правові (конвенційні) і організаційно-правові (інституційні) елементи здійснення спільної діяльності.

Пункт 3 коментованої статті передбачає участь підрозділів поліції або окремих посадових осіб поліції в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (миротворчі місії). Під міжнародними операціями з підтримання миру і безпеки слід розуміти міжнародні операції з підтримання миру і безпеки – міжнародні дії або заходи, спрямовані на виконання миротворчих чи гуманітарних завдань, які здійснюються за рішенням Ради Безпеки ООН відповідно до Статусу Організації Об'єднаних Націй, ОБСЄ, інших міжнародних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статусу ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, багатонаціональних військових формувань високої готовності, які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН з метою:

- 1) запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів;
- 2) врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішення Ради Безпеки ООН, що може включати, зокрема, спостереження і контроль за додержанням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін, які конфліктують, роззброєння і розформування їх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт;
- 3) боротьби з міжнародним тероризмом і піратством;
- 4) евакуації населення із зони конфлікту;
- 5) ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру;
- 6) подання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх конфліктів;
- 7) виконання міліцейських (поліцейських) функцій по забезпеченню безпеки і додержанням прав людини;
- 8) подання допомоги у подоланні наслідків конфліктів та відновлення миру;
- 9) усунення загрози миру, порушення миру чи акту агресії.

Миротворчі місії – це дії міжнародної спільноти з врегулювання міжнародних, міжрегіональних та міжетнічних конфліктів. Міжнародні миротворчі сили вводяться до зони конфлікту як за запитом та згодою конфліктуючих сторін. Головними цілями миротворчих місій є припинення вогню і бойових дій, відновлення діалогу між усіма ворогуючими сторонами, організація або сприяння у відновленні інфраструктури суспільства, забезпечення проведення демократичних виборів, правопорядку та навчання відповідних категорій державних службовців.

Миротворчі операції проводяться на території сторін, що конфліктують, згідно з резолюціями, прийнятими ООН, як засіб продовження політики підтримки миру, припинення геноциду та дискримінації, коли усі інші засоби вичерпані або не дали бажаних наслідків.

Стаття 5. Взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування

1. Поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів.

У силу завдань, що стоять перед поліцією, – охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, – вона постійно повинна співпрацювати та активно взаємодіювати з органами державної влади та місцевого самоврядування з питань, що відносяться до їх компетенції. Органи державної влади і місцевого самоврядування, їх посадові особи повинні сприяти поліції в її роботі.

Якщо проаналізувати структуру підрозділів поліції, то можна дійти ви-

сновку про те, що деякі підрозділи безпосередньо пов'язані з діяльністю місцевих органів влади. Наприклад, поліція охорони безпосередньо забезпечує охорону різних об'єктів, у тому числі й об'єктів державної та комунальної власності. Для забезпечення публічного (громадського) порядку на об'єктах і територіях, що постраждали від стихійного лиха, екологічного забруднення, катастрофи створюється спеціальний підрозділ, який повинен тісно співпрацювати з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування для виконання зазначених завдань. Ці підрозділи повинні координувати проведення тих або інших заходів з місцевими органами публічної влади, включаючи й органи територіальної самоорганізації населення.

Органи поліції зобов'язані повідомляти органи державної влади та органи місцевого самоврядування про аварії, пожежі, катастрофи, стихійні лиха та інші надзвичайні події, і разом з цими органами вживати негайні заходи для ліквідації їх наслідків, рятування людей, надання їм допомоги, охорони майна, що залишилося без нагляду. Органи поліції разом з органами місцевого самоврядування беруть участь у проведенні карантинних заходів під час епідемій і епізоотій як на місцевому, так і на регіональному рівнях.

У випадку оголошення воєнного або надзвичайного стану на всій території України або в окремих місцевостях поліція сприяє органам державної влади та місцевого самоврядування в забезпеченні відповідного режиму.

Під час проведення масових заходів комерційного характеру на кошти організацій, що їх проводять на території певних адміністративно-територіальних одиниць, органи місцевого самоврядування дають згоду на проведення зазначених заходів, затверджують порядок їх проведення і залучають поліцію до забезпечення громадського порядку. Забезпечення громадського порядку, громадської безпеки та спокою на певній місцевості (території) належить до сфери завдань публічної адміністрації (органів виконавчої влади), органів місцевого самоврядування. Сутність взаємодії поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, у цьому контексті, повинна спрямовуватися з метою забезпечення правопорядку на певній території, охорони прав і свобод громадян.

Згідно зі ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, внутрішніх справ та адвокатури; вжиття у разі стихійного лиха, екологічних катастроф, епідемій, епізоотій, пожеж, інших надзвичайних ситуацій необхідних заходів щодо забезпечення державного і громадського порядку, життєдіяльності підприємств, установ та організацій, врятування життя людей, захисту їх здоров'я, збереження матеріальних цінностей.

Крім того, ст. 6 Кодексу України про адміністративні правопорушення прямо вказує на обов'язок місцевих рад координувати на своїй території роботу всіх державних і громадських органів щодо запобігання адміністративним правопорушенням.

Розділ II ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Стаття 6. Верховенство права

1. Поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

2. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Змістовне наповнення конституційного принципу верховенства права, в аспекті діяльності Національної поліції України фактично враховує: 1) досягнення національної правової доктрини; 2) здобутки юридичної науки тих держав, які обстоюють ідею панування права та визнання людини найвищою соціальною цінністю; 3) практику Європейського суду з прав людини, положення про необхідність застосування якої в діяльності поліції України є необхідною складовою панування права в нашій державі.

Принцип верховенства права належить до різновиду конституційних і знайшов своє закріплення у ч. 1 ст. 8 Основного Закону Української держави.

Згадується про нього і в абз. 5 Преамбули Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» у вигляді такого положення: "Уряди держав-членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію, сповнені рішучості як уряди європейських країн, що є одностайними і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи та верховенства права, зробити перші кроки до колективного забезпечення певних прав, проголошених у Загальній декларації.

Ідея верховенства права знайшла своє закріплення і в Європейському кодексі поліцейської етики 2001 р. У розділі II цього міжнародного документа визначено такі правові основи поліції відповідно до верховенства права:

1. Поліція є публічним органом, створеним згідно із законом;
2. Діяльність поліції завжди повинна проводитися у відповідності з національним правом і міжнародними стандартами, визнаними країною;
3. Законодавство про поліцію повинно бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілим і точним, та, за необхідності, супроводжуватися чіткими підзаконним регулюванням, яке також повинно бути доступним для громадськості і зрозумілим;
4. На персонал поліції повинно поширюватися таке саме законодавство, що й на звичайних громадян, і винятки можуть бути виправдані тільки з причин належної роботи поліції в демократичному суспільстві.

Сучасна юридична наука розглядає принцип верховенства права як базовий і найбільш значущий елемент теоретичної конструкції правової держави. Такий погляд сприйнятий і підтримується юридичною практикою. Наявність верховенства права Європейський Суд з прав людини вважає хіба що не визначальною засадою правової держави. У своєму Рішенні у справі «Strelets, Kessler and Krenz» він прямо зазначає, що правовою є така держава, яка керується принципом верховенства права.

Він визначає умови життєдіяльності всього соціального організму, тобто порядок створення, існування і функціонування державних органів і громадських організацій, соціальних спільностей, відношення до них, а також між собою окремих громадян. Саме завдяки цьому він модифікується у різних сферах функціонування держави і права, наприклад, у правоутворенні, правореалізації, правоохороні.

Цей принцип також означає, що не держава створює право, а навпаки, право є основою організації і життєдіяльності держави в особі її органів і посадових осіб, інших організацій, а звідси випливає і твердження про те, що не держава надає права і свободи людині, а народ створює право, щоб насамперед, обмежити ним державну владу. У правовій державі владі притаманні деякі межі, які вона не може переступити. Обмеженість влади у правовій державі створюється визнанням за особою непорушних і недоторканих прав, поділом влади, чітким визначенням компетенції її структурних одиниць і т. ін. У правовій державі особа має певну сферу самовизначення і самовиявлення, в яку держава не має права втручатися.

Зміст принципу верховенства права розкритий не лише в наукових працях, але й у офіційних джерелах права – в рішеннях як Конституційного Суду України, так і Європейського суду з прав людини. Зокрема, в рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) за № 1-33/2004 від 2 листопада 2004 р., верховенство права визначається як панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються «якістю», що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Конституційний Суд України вважає, що таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість –

одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню.

Частина 2 коментованої статті містить припис за яким «принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини».

В аспекті діяльності поліції зміст цього принципу складають такі незаперечні вимоги:

- визнання пріоритетності, домінування, визначальної ролі прав людини у діяльності поліції, оскільки принцип верховенства права прямо закріплено в ст. 8 Конституції України, в преамбулі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та втілено в усіх статтях цього міжнародного акта, що його зобов'язали виконувати та дотримуватись держави-члени Ради Європи;
- поширюваність пріоритетності цього принципу на діяльність усієї системи правоохоронних органів України, включно із поліцією;
- правова певність, визначеність (legal certainty) становища як посадових і службових осіб поліції, так і контрагента в особі іншої сторони правоохоронних відносин;
- обсяг будь-якого правового розсуду посадових і службових осіб поліції та спосіб його здійснення мають бути з достатньою ясністю визначені законом;
- неприпустимість затримання особи на невизначений і непередбачуваний строк, якщо воно не ґрунтується на законі чи судовому рішенні;
- наявність громадської довіри до поліцейських як ефективних захисників справедливості;
- безвиняткова можливість доступу до поліції людини, у разі порушення її конституційних прав і свобод у результаті вчинення відносно неї кримінального злочину чи адміністративного правопорушення;
- наявність прокурорського нагляду (за додержанням законів посадовими особами поліції, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, а також нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян) та судового контролю за діяльністю поліції;
- підпорядкованість судовому рішенню, безвиняткова обов'язковість його виконання всіма органами поліції, їх службовими і посадовими особами;
- забезпечення органами поліції України, у разі застосування ними вогнепальної зброї, швидкого й ефективного розслідування справи їхніми слідчими підрозділами, «аби підтримувати громадську довіру з додержання ними верховенства права».

Стаття 7. Дотримання прав і свобод людини

1. Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації.

2. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції.

3. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування.

4. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.

У разі виявлення таких дій поліцейський зобов'язаний повідомити про це орган досудового розслідування, уповноважений на розслідування відповідних злочинів, вчинених поліцейськими.

5. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками.

Права людини – система правових можливостей людини та її свободи, які визнані міжнародною спільнотою та отримали правове закріплення в міжнародних правових актах, законах України та правових позиціях і прецедентах Європейського суду з прав людини.

У ст. 3 Конституції України визначено: “Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави”.

Забезпечення верховенства права та захисту прав і свобод людини означає здійснення правоохоронної діяльності в такому порядку, формі і режимі, при яких втручання в гарантовані законом права і свободи людини зовсім не мало б місця, або здійснювалося б лише в передбачених законом випадках, в умовах крайньої необхідності, коли іншими засобами вирішити завдання правосуддя не можливо.

Система прав і свобод людини визначається перш за все в Конституції України, Але Конституція держави закріплює лише основні права і свободи людини, а також фундаментальні засади, діяльності органів держави які мають створювати гарантії таких прав і свобод.

Права і свободи людини та гарантії їх дотримання при здійсненні правоохоронної діяльності отримують більш детальний виклад як в законах України так і в міжнародних правових актах.

Закон України від 22 грудня 1993 р. «Про міжнародні договори України» був укладений з урахуванням норм Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Ч. 1 ст. 1 Закону «Про міжнародні договори України» визначає, що під міжнародними договорами слід розуміти договори, угоди, конвенції, пакти, протоколи, обмін листами чи нотами, інші форми і найменування міжнародних договорів.

Частина 1 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» під назвою «Дія міжнародних договорів України на території України» передбачає, що «чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства».

В ч. 2 даного закону визначено, що «якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору».

Відповідно міжнародні правові акти застосовуються якщо вони не суперечать Конституції України.

У діяльності національної поліції застосовуються ратифіковані Україною як загальні міжнародні правові акти, які приймаються в рамках ООН, так і загальноєвропейські джерела права, основними з яких є:

- 1) загальні міжнародно-правові акти :
 - а) Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 р.;
 - б) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права" від 16 грудня 1966 р. ;
 - в) Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» від 17 грудня 1979 р.;
 - г) Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживань владою. Прийнята на сороковій сесії Генеральної Асамблеї ООН 29 листопада 1985 року;

д) Звід принципів захисту всіх осіб, підданих затриманню або арешту в будь-якій формі, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1988 року;

е) Принципи і керівні положення Організації Об'єднаних Націй, що стосуються доступу до юридичної допомоги в системі кримінального правосуддя // резолюція Економічного та Соціальної Ради ООН 2012/15 від 26 липня 2012 р.);

ж) Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Ратифікована Указом Президії ВР N 3484-XI (3484-11) від 26.01.87;

з) Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку були прийняті Восьмим конгресом ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками, який відбувся в 1990 р.

2) європейські міжнародно-правові акти:

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року, Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року);

- Європейська конвенція з відшкодування шкоди жертвам насильницьких злочинів від 24 листопада 1983 року;

- Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або таких, що принижують гідність, поводженню чи покаранню 1987 р.;

- Рекомендації № R (85) 11 відносно положення потерпілого в рамках кримінального права і кримінального процесу, прийнятій Комітетом міні- стрів Ради Європи від 28.06.1985;

- Рекомендація (2000) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини , (ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 694 засіданні заступників міністрів 19 січня 2000 року);

- Рекомендація (2004) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики на відповідність стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав людини , (ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 114 засіданні заступників міністрів 12 травня 2004 року).

Стаття 9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права закріплює такі положення, загальнообов'язкового характеру:

«1. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом.

2. Кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому

обвинувачення.

3. Кожна заарештована або затримана за кримінальним обвинуваченням особа в терміновому порядку доставляється до судді чи до іншої службової особи, якій належить за законом право здійснювати судову владу, і має право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення. Тримання під вартою осіб, які чекають судового розгляду, не має бути загальним правилом, але звільнення може ставитись у залежність від подання гарантій явки на суд, явки на судовий розгляд у будь-якій іншій його стадії і, в разі необхідності, явки для виконання вироку.

4. Кожному, хто позбавлений волі внаслідок арешту чи тримання під вартою, належить право на розгляд його справи у суді, щоб цей суд міг невідкладно винести постанову щодо законності його затримання і розпорядитися про його звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто був жертвою незаконного арешту чи тримання під вартою, має право на компенсацію, якій надано позовної сили».

В ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права закріплює такі правила:

«1. Всі особи є рівними перед судами і трибуналами. Кожен має право при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, або при визначенні його права та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Преса і публіка можуть не допускатися на весь судовий розгляд або частину його з міркувань моралі, громадського порядку чи державної безпеки в демократичному суспільстві, або коли того вимагають інтереси приватного життя сторін, або – в тій мірі, в якій це, на думку суду, є строго необхідним, – при особливих обставинах, коли публічність порушувала б інтереси правосуддя; однак будь-яка судова постановка в кримінальній або цивільній справі повинна бути публічною, за винятком тих випадків, коли інтереси неповнолітніх вимагають іншого чи коли справа стосується матримоніальних спорів або опіки над дітьми.

2. Кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно з законом.

3. Кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення як мінімум на такі гарантії на основі цілковитої рівності:

a) бути терміново і докладно повідомленим мовою, яку він розуміє, про характер і підставу пред'явленого йому обвинувачення;

b) мати достатній час і можливості для підготовки свого захисту і спілкуватися з обраним самим ним захисником;

c) бути судженим без невинуваченої затримки;

d) бути судженим в його присутності і захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника; якщо він не має захисника, бути повідомленим про це право і мати призначеного йому захисника в будь-

якому разі, коли інтереси правосуддя того вимагають, безплатно для нього в усякому такому випадку, коли у нього немає достатньо коштів для оплати цього захисника;

е) допитувати свідків, які дають проти нього показання, або мати право на те, щоб цих свідків було допитано, і мати право на виклик і допит його свідків на тих самих умовах, які існують для свідків, що дають показання проти нього;

ф) користуватися безплатною допомогою перекладача, якщо він не розуміє мови, використовуваної в суді, або не говорить цією мовою;

г) не бути приневоленим до давання свідчень проти самого себе чи до визнання себе винним.

4. Щодо неповнолітніх процес повинен бути таким, щоб враховувались їх вік і бажаність сприяння їх перевихованню.

5. Кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті вищестоящою судовою інстанцією згідно з законом.

Ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод 1950 року»), проголошує право кожного на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Відповідно до пункту 1 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод нікого не може бути позбавлено свободи інакше ніж відповідно до процедури, встановленої законом, і в таких випадках як:

а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

в) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою провадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

г) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою провадження його до компетентного органу;

д) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

г) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Ратифікація першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7, 11 та 14 до «Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод» відкрила можливість для всіх осіб, що знаходяться під юрисдикцією України, здійснювати захист своїх прав і свобод з застосуванням юрисдикції Європейського Суду з прав людини - кожен громадянин України може звертатись до ЄСПЛ для захисту своїх прав і свобод, коли використані національні засоби захисту таких.

Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, яка Ратифікована Указом Президії ВР N 3484-XI (3484-11) від 26.01.87, включає такі важливі положення.

Під катуванням Конвенція визначає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди. В цей термін не включаються біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково.

Конвенція зазначає, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань. Наказ вищого начальника або державної влади не може служити виправданням катувань (ст. 2).

Жодна держава-сторона не повинна висилати, повертати чи видавати будь-яку особу іншій державі, якщо є серйозні підстави вважати, що їй там може загрожувати застосування катувань (ст. 3).

Кожна держава-сторона повною мірою забезпечує включення навчальних матеріалів та інформації про заборону катувань до програм підготовки персоналу правових органів, цивільного чи військового медичного персоналу, державних посадових осіб, які можуть мати відношення до утримання під вартою й допитів осіб, які зазнали будь-якої форми арешту, затримання чи ув'язнення, або до поводження з ними (ст. 10).

Звід принципів захисту всіх осіб, затриманих чи ув'язнених у будь-якій формі (Затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року) передбачає, що всі особи, піддані затриманню чи ув'язненню мають право на гуманне ставлення до них та повагу до їх гідності.

Даний міжнародно-правовий нормативний акт вимагає, щоб жодний затриманий або ув'язнений не міг бути підданий катуванням, нелюдському або такому, що принижує його гідність поводженню чи покаранню.

У пункті 22 даного акту визначаються наступні правила:

До затриманих має застосовуватись режим, який відповідає їх статусу не засуджених осіб. Вони утримуються окремо від останніх.

Кожному арештованому має повідомлятися при арешті причини арешту і повідомляється без зволікань пред'явлене обвинувачення (принцип 10). Затримані та арештовані мають право на юридичну допомогу адвоката, та час на конфіденційне спілкування з ним.

Побачення з адвокатом затриманого чи арештованого можуть мати місце в умовах, які дозволяють посадовій особі правоохоронного органу її бачити, але не чути.

Забороняється зловживати положенням затриманих або ув'язнених осіб для змушуючи їх зізнатися, будь-якому іншому викриттю самого себе або свідчити проти іншої особи.

Ні одна затримана особа не може зазнавати під час допиту, насильства, погроз або таким методи розслідування, які порушують його здатність приймати рішення або зробити судження.

Жодна особа, яка перебуває в ув'язненні не повинна навіть з її згоди бути підданою будь-яким медичним або науковим досліддам, які можуть зашкодити її здоров'ю.

Згідно п. 23 зводу принципів тривалість будь-якого допиту затриманих або ув'язнених і переривів між опитування, а також прізвища офіцерів, фахівців із проведення допитів та інших осіб, присутніх повинна бути фіксованою і засвідчено в такій формі, яка може бути приписаний правом.

Затриманим або ув'язненим повинна надаватись можливість належного медичного обстеження негайно після його поміщення до місця затримання або тюремного ув'язнення, а також належного медичного обслуговування та лікування, кожного разу, коли виникає необхідність. Догляд та лікування є безкоштовними.

Відповідно до п. 36 Зводу принципів «Затримана особа, підозрюваний або звинувачений в кримінальному злочині вважаються невинуватими і мають право на поводження з ними як з такими, доки їх вина не буде доведена в публічному судовому процесі, на якому б вони мали б усі гарантії для свого захисту».

Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, які прийняті Восьмим конгресом ООН в 1990 р. визначають, що застосування сили можливе лише у разі абсолютної необхідності і лише в тій мірі, в якій це потрібно для виконання законних функцій з підтримання правопорядку.

Дані положення співпадають з визначенням у правових позиціях Європейського суду з прав людини принципом пропорційності, згідно якого мета

застосування сили має бути досить вагомою, а засіб її досягнення – найменш обтяжливим в конкретних умовах.

Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року визначені фундаментальні для правової системи України положення: Суди мають застосовувати при розгляді справ практику Європейського суду з прав людини як джерело права (ст. 17); законодавчий орган держави (орган представництва) має здійснювати експертизу та перевірку чинних законів і підзаконних актів на відповідність Конвенції та практиці Європейського суду з прав людини (ст. 19).

У Рішенні від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 (справа № 1-11/2012) Конституційний Суд України зазначив, що одним із елементів верховенства права є принцип пропорційності, який у сфері соціального захисту означає, зокрема, що заходи, передбачені в нормативно-правових актах, повинні спрямовуватися на досягнення легітимної мети та мають бути співмірними з нею.

Безумовно в процесі здійснення професійної діяльності поліцейський змушений піддавати правомірному обмеженню цілий ряд громадянських прав людини (право на недоторканність особи, житла, приватного життя тощо). За приписами ст. 15 Декларації про поліцію «не повинно бути жодного втручання з боку державних органів у користування цим правом, за винятком втручання, передбаченого законом, та необхідності у демократичному суспільстві в інтересах державної та суспільної безпеки чи економічного добробуту країни, для охорони здоров'я чи моралі населення або захисту прав та свобод інших осіб».

У Кодексі поведінки посадових осіб з підтримування правопорядку, прийнятому Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 року, де зазначається, що працівники правоохоронних органів, у тому числі і ті, що здійснюють розслідування, зобов'язані поважати і захищати гідність і права людини; застосовувати примусові заходи тільки в випадках крайньої необхідності і в тих межах, в яких це потрібно для виконання обов'язків.

У Рекомендації Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів) визначені такі положення: використання сили, потенційно небезпечної для життя може мати місце тільки тоді, коли воно «абсолютно необхідним за певними обставинами справи», є «пропорційним відповідно до обставин справи»; правоохоронні органи можуть застосовувати силу тільки у випадках крайньої необхідності і тільки для досягнення законних цілей, що стосується всіх типів ситуацій, в яких поліції дозволяється застосовувати силу, а не тільки застосування сили небезпечної для життя; ні за яких обставин правоохоронні органи не повинні застосовувати, заохочувати чи допускати будь-яких катувань і випадків нелюдського чи такого, що принижує людську гідність поводження чи покарання, оскільки

передбачена цією статтею заборона катувань і нелюдського чи принижуючого гідність поводження чи покарання є абсолютною заборонаю; поліція може втручатися в право особи на недоторканність приватного життя тільки у разі суворой необхідності і тільки для досягнення легітимної мети; збирання, зберігання і використання персональних даних поліцією повинно здійснюватися відповідно до міжнародних принципів захисту даних і, зокрема, повинно бути обмежене в обсязі, необхідному для досягнення правових, легітимних і конкретних цілей.

Практика Європейського суду з прав людини, визначає, що нелюдське поводження є поводженням, яке навмисно спричинює сильні душевні чи фізичні страждання, а принижуючим є таке поводження, яке принижує гідність особи або прокує особу до дій проти своєї волі або проти своєї совісті.

Стаття 8. Законність

1. Поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

2. Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази.

3. Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України.

У сучасній юридичній науці законність розглядається як комплексне соціально-правове явище (принцип, метод, режим), що характеризує організацію та функціонування суспільства і держави на правових началах.

В аспекті існування Національної поліції законність необхідно розглядати як режим правомірної поведінки суб'єктів правових відносин, що знаходить свій вияв у прийнятті правових законів і підзаконних нормативно-правових актів, ратифікації міжнародних договорів з питань утворення та функціонування цих органів публічної влади, офіційному роз'ясненні та правильному застосуванні правових норм уповноваженими органами публічної влади (їх посадовими і службовими особами), а також безпосередній реалізації закріплених у вказаних джерелах права правових норм у формі використання суб'єктивних прав, виконання суб'єктивних юридичних обов'язків та дотримання заборон тими суб'єктами права, які не мають державно-владних повноважень та виступають контрагентами стосовно працівників поліції.

Законність є необхідною передумовою конституційного правопорядку, що його необхідно розглядати як мету організації та функціонування органів Національної поліції України.

1. Поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

Згідно з ч. 2 ст. 19 Конституції України, органи державної влади «зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». З цього випливає, що за змістом положень Основного Закону повноваження органів і підрозділів поліції, їх посадових і службових осіб мають бути визначені конституційно і (або) законодавчо.

Водночас, повноваження державних органів можуть бути визначені і підзаконними актами. Така можливість об'єктивно існує за змістом ст. 92 Конституції України, відповідно до якої виключно законами визначаються:

- організація і діяльність органів виконавчої влади (п. 12 частини 1 ст.92);
- судоустрій, судочинство, статус суддів, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, органів і установ виконання покарань (п. 14 частини 1 ст. 92);
- основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку (п. 17 ч.1 ст. 92).

За будь-яких умов названа стаття не містить передбачень щодо законодавчого унормування статусу *всіх* тих державних органів, статус яких конституційно не встановлений

2. Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази.

Вищезазначена частина 2 коментованої статті містить припис, який забороняє виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази. Вкрай важливо, щоб у суспільстві, керованому верховенством права, поліція проводила лише законні операції. Із параграфу 3 Європейського кодексу поліцейської етики випливає, що законність її операцій оцінюється не тільки з погляду національного права, але і з погляду міжнародних стандартів з прав людини.

Параграф 38 цього ж Кодексу накладає на поліцію обов'язок *ex-officio* перевіряти законність своїх операцій до і під час їх проведення: "Поліція завжди повинна пересвідчуватися у правомірності своїх запланованих дій". Цей принцип застосовується до поліції як організації, а також до її посадових і службових осіб.

3. Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України.

Одним із принципів законності є неприпустимість протиставлення законності і доцільності, адже законність має найвищу доцільність. Тому, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України.

Не можна відкидати закон, не виконувати його, керуючись міркуваннями життєвої доцільності (місцевої, індивідуальної та ін.), тому що такі мір-

кування враховуються в законі. Правові закони самі володіють вищою суспільною доцільністю. Доцільність закону означає необхідність вибору суворо в рамках закону найоптимальніших (таких, що відповідають цілям і завданням суспільства) варіантів здійснення правотворчої діяльності і діяльності з реалізації права.

Стаття 9. Відкритість та прозорість

1. Поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією та законами України.

2. Поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку.

3. Поліція забезпечує доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законом.

4. Поліція може оприлюднювати (поширювати) інформацію з обмеженим доступом лише у випадках та в порядку, визначених законом.

5. Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на веб-порталі центрального органу управління поліції. Нормативно-правові акти з обмеженим доступом оприлюднюються у випадках та в порядку, визначених законом.

6. Проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України.

В умовах євроінтеграційного та модернізаційного процесів подальшим вектором розвитку в Україні є створення системи соціального партнерства між Національною поліцією та інститутами громадянського суспільства. Оптимальні можливості для результативної взаємодії громадськості та поліції, збалансованості їх відносин складаються у державах з демократичним режимом, що, у свою чергу, передбачає функціонування її органів на засадах принципів відкритості та прозорості.

Відкритість та прозорість діяльності поліції є фундаментальними складовими механізму становлення інституту демократичності. Важливою гарантією відкритості та прозорості діяльності поліції стало законодавче закріплення цих принципів у спеціальному нормативному акті, що визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, який був підготовлений відповідно до міжнародних стандартів у сфері поліцейської діяльності.

Сьогодні юристи-теоретики та практики як в Україні, так і поза її межами активно оперують поняттями «відкритість» та «прозорість»; отримали своє нормативне закріплення ці принципи й на законодавчому рівні. Так,

Конституція України не містить норм, які б чітко закріплювали принципи відкритості, прозорості, проте вони можуть бути виведені із низки конституційних положень, зокрема, зі ст. 57, ч. 1 ст. 84, ч.ч. 2, 3 ст. 94, п. 7 ст. 129 тощо, що становлять нормативну основу для визначення їх змісту і сутності. Прозорість та відкритість діяльності органів публічної влади визначено Законами України «Про доступ до публічної інформації» (ст. 1) від 13 січня 2011 р.; «Про державну службу» (ст. 3) від 17 листопада 2011 р.; «Про Регламент Верховної Ради України» (ст. 3) від 10 лютого 2010 р.; «Про Конституційний Суд України» (ст. 4) від 16 жовтня 1996 р.; «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 11) від 07 липня 2011 р.; «Про Кабінет Міністрів України» (ст. 3) від 27 лютого 2014 р.; «Про службу в органах місцевого самоврядування» (ст. 4) від 07 червня 2001 р. та ін.

Загалом можна констатувати, що законодавче забезпеченням принципів відкритості та прозорості підвищується, особливо останніми роками, проте потребує удосконалення механізм їх реалізації. Разом із тим, ці терміни неоднаково трактуються у науковій літературі та відсутні положення щодо їх визначення, а тим більше розмежування на законодавчому рівні. Оскільки, відкритість та прозорість є стратегічним елементом формування якісної взаємодії між громадськістю та Національною поліцією, принциповим питанням у контексті тлумачення ст. 9 цього Закону є чітке розуміння відкритості та прозорості.

Міжнародний досвід свідчить, що відкритість держави передбачає прозорість функціонування поліції, можливість суспільства контролювати виконання нею важливих рішень. Концепція відкритої держави орієнтована на пошук політико-юридичних складових відкритої, прозорої, публічної й ефективної організації діяльності органів публічної влади, що тісно пов'язана з громадянським суспільством. Відкритість діяльності Національної поліції дозволяє громадянам отримати адекватне уявлення та сформувавши критичне судження про її функціонування на засадах демократичності.

Прозорість діяльності передбачає можливість взаємодії громадян, їхніх об'єднань, юридичних осіб з поліцією при реалізації державної політики, впливу на рішення та діяльність цих органів, доступ до повної, об'єктивної, достовірної інформації про їх діяльність. Можна виділити три рівні прозорості діяльності поліції: перший рівень – прозорість у проведенні кадрової політики та розподілу всієї системи адміністративних повноважень поліції; другий рівень передбачає забезпечення управлінської прозорості поліції шляхом превентивних заходів організаційного характеру; третій рівень – прозорість процесу прийняття рішень поліцією виводячи на перший план таку характеристику, як нейтральність, здатність знайти необхідний баланс між спрямованістю потенційного рішення та його можливими негативними наслідками; вміння визначити оптимальні рамки для розгляду справи.

Відповідно до європейських стандартів, прозорість у діяльності поліції, насамперед, передбачає можливість будь-якої заінтересованої особи отрима-

ти у визначеному законодавством порядку від поліції у цілому або окремого її представника інформацію про її діяльність та рішення, за винятком інформації, доступ до якої відповідно до закону є обмеженим. У рамках цього принципу поліцейському забороняється обмежувати доступ осіб до інформації, яка не є таємною чи конфіденційною, з метою приховування певних дій чи відомостей, що підривають його службовий авторитет і можуть зашкодити репутації Національної поліції загалом, а також подавати завідомо неповну або недостовірну інформацію.

У «Кодексі рекомендованої практики громадської участі у процесі прийняття рішень» Ради Європи принцип відкритості передбачає, що адміністрація відкрита для зовнішнього нагляду, а прозорість означає, що при цьому нагляді видно все наскрізь. Відповідно до цього, відкритість та прозорість при адмініструванні являють собою фундаментальний принцип «хорошого адміністрування», яке характеризується двома причинами: 1) воно дозволяє будь-якій особі, щодо якої здійснюється адміністративна дія, розуміти його підстави; 2) відкритість та прозорість сприяють інститутам нагляду (судам, органам розслідування, парламентським комітетам) над адмініструванням. Завдяки цьому, на думку європейських експертів, відкритість та прозорість сприяють законності адміністративного управління.

Узагальнюючи, слід підкреслити, що прозорість діяльності поліції є ознакою зрозумілості, переконливості її дій громадськості та подальшої відповідної зворотної підтримки, без чого неможливий свідомий та результативний вплив громадськості. Відкритість на відміну від прозорості є функціональною характеристикою поліції та виявляє – ступінь безпосередньої участі громадян, активність громадського контролю за її діяльністю, ступінь реального впливу громадян на зміст діяльності поліцейських.

На основі міжнародних договорів у сфері поліцейської діяльності, чинного законодавства та доктринальних положень слід виділити такі організаційно-правові форми реалізації принципів відкритості та прозорості діяльності Національної поліції України: оприлюднення законів, указів, постанов, наказів та інших нормативних актів у сфері діяльності Національної поліції в офіційних виданнях та на офіційних сайтах центрального органу управління поліцією та територіальних органів поліції; оприлюднення центральним органом управління поліцією та територіальними органами поліції затверджених програм, звітів тощо про їх виконання; звернення громадян – громадські приймальні у центральних органах управління поліцією та територіальних органах поліції; забезпечення взаєморозуміння і співпраці Національної поліції з громадськістю; щорічні звіти голів центрального органу управління поліцією та територіальних органів поліції перед громадськістю; проведення відкритих дискусій між Національною поліцією та громадськістю посередництвом електронних засобів інформації консультації з останніми тощо.

Нині існує вага необхідність формування системи забезпечення повного, достовірного і постійного інформування органів державної влади та ор-

ганів місцевого самоврядування, населення про роботу поліції. Предметом інформування є відомості про ті чи інші аспекти правозастосовної діяльності поліції, нормотворчої діяльності Міністерства внутрішніх справ України тощо. Публічна інформаційна діяльність поліції спрямована на створення між ними та громадянами довірчих відносин і формування об'єктивної оцінки її діяльності за допомогою повного й достовірного інформування про результати правоохоронної роботи.

Форми цього процесу отримали нормативне закріплення. Зокрема, у ст. 5 Закону України «Про доступ до публічної інформації» вказано, що доступ до інформації забезпечується шляхом: 1) систематичного та оперативного оприлюднення інформації: в офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет; на єдиному державному веб-порталі відкритих даних; на інформаційних стендах; будь-яким іншим способом; 2) надання інформації за запитом на інформацію.

Конституцією України (ст. 57) визначено необхідність доведення до відома населення всіх нормативно-правових актів, що визначають права і обов'язки громадян.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 13 Закону «Про доступ до публічної інформації» Національна поліція як суб'єкти владних повноважень визнається розпорядником інформації та відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 10¹, ч. 1 ст. 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» зобов'язана оприлюднювати і регулярно оновлювати публічну інформацію щодо своєї діяльності, прийняті нормативно-правові акти і акти індивідуальної дії (крім внутрішньо-організаційних), проекти власних рішень, а також інформацію про нормативно-правові засади діяльності у формі відкритих даних, зокрема, на єдиному державному веб-порталі відкритих даних та на своїх веб-сайтах. Як вбачається з ч. 2 ст. 15 Закону «Про доступ до публічної інформації» інформація, передбачена ч. 1 ст. 15, підлягає обов'язковому оприлюдненню невідкладно, але не пізніше п'яти робочих днів з дня затвердження документа. У разі наявності у розпорядника інформації офіційного веб-сайту така інформація оприлюднюється на веб-сайті із зазначенням дати оприлюднення документа і дати оновлення інформації. Тому, поліція зобов'язана оприлюднювати свої рішення в офіційних друкованих виданнях чи (та) офіційних веб-сайтах невідкладно, але не пізніше п'яти робочих днів з дня прийняття.

Згідно п. 4 ч. 1 ст. 24 Закону «Про доступ до публічної інформації» особи, винні у неоприлюдненні інформації відповідно до ст. 15 цього Закону, будуть нести відповідальність. Але кримінальної відповідальності у законодавстві не передбачено. Лише через суд особа, яка вважатиме, що неоприлюдненням Національною поліцією своїх рішень порушено її права та законні інтереси, може притягнути її посадових осіб до цивільно-правової відповідальності, що має компенсаційний характер.

Виходячи з аналізу змісту ст.ст. 12, 13, 14, ч. 1 ст. 15, 23 Закону «Про доступ до публічної інформації» особа може оскаржити бездіяльність Націо-

нальної поліції щодо неоприлюднення інформації та дії такого органу з приводу відмови у наданні відповідної інформації згідно положень Кодексу адміністративного судочинства України. Таке оскарження здійснюється шляхом подання адміністративного позову. У свою чергу суд, виходячи з вимог п. 1 ч. 1 ст. 183² Кодексу адміністративного судочинства України, повинен розглянути такий позов у порядку скороченого провадження.

Права громадян на доступ до інформації про діяльність органів влади встановлені такими законодавчими актами, як Закони України: «Про інформацію» від 02 жовтня 1996 р., «Про звернення громадян» від 02 жовтня 1996 р., «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23 вересня 1997 р., «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. та ін.

Детальний порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених законом, та інформації, що становить суспільний інтерес визначає Закон України «Про доступ до публічної інформації». Під публічною інформацією, як вказано у ст. 1 цього Закону, є відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом. Відповідно до ст. 19 Закону України «Про доступ до публічної інформації» запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту.

Згідно чинного законодавства відповідь на запит на інформацію надається у спосіб, обраний запитувачем, протягом п'яти робочих днів з дня надходження запиту. Проте, у разі коли запит на інформацію до поліції стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних ситуацій, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян, відповідь надається протягом 48 годин з дня отримання запиту. Якщо поліція не володіє запитуваною інформацією, але її представникам за статусом або характером діяльності відомо або має бути відомо, хто нею володіє, зобов'язані направити цей запит належному розпоряднику інформації з одночасним повідомленням про це запитувача. У такому разі відлік строку розгляду запиту на інформацію починається з дня отримання запиту належним розпорядником. Відповідь поліції про те, що інформація може бути одержана запитувачем із загальнодоступних джерел, або відповідь не по суті запиту вважається неправомірною відмовою у наданні інформації.

Відповідно до Закону України «Про порядок висвітлення діяльності ор-

ганів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні» інформація про діяльність поліції може отримуватися засобами масової інформації від цих органів безпосередньо або через їх інформаційні служби чи бути зібрана працівниками засобів масової інформації. Інформаційні служби поліції збирають, аналізують, обробляють та оперативно надають інформацію про діяльність цього органу у повному обсязі засобам масової інформації, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю». Для висвітлення діяльності поліції її інформаційні служби мають право використовувати такі форми підготовки та оприлюднення інформації: випуск і поширення бюлетенів (спеціальних бюлетенів), прес-релізів, оглядів, інформаційних збірників, експрес-інформації тощо; проведення прес-конференцій, брифінгів, організація інтерв'ю з керівниками поліції для працівників вітчизняних і зарубіжних засобів масової інформації; підготовка і проведення теле- і радіопередач; забезпечення публікацій (виступів) у засобах масової інформації керівників або інших відповідальних працівників поліції; створення архівів інформації про діяльність поліції; інші форми поширення офіційної інформації, що не суперечать законодавству України.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» за порядком доступу інформація поділяється на відкриту та з обмеженим доступом. Інформація з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом.

Стаття 10. Політична нейтральність

1. Поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності.

2. Поліція у своїй діяльності є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань.

3. В органах і підрозділах поліції заборонено використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність.

4. Поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях.

Головним завданням реформування поліції є створення професійного деполітизованого та ефективного інституту, заснованого на принципах верховенства права, законності і толерантності.

Принцип політичної нейтральності поліції є одним з найпоширеніших у країнах Європи, його реалізація в Україні сприятиме комплексному реформуванню правоохоронної системи та створенню у країні професійної та ефективною Національної поліції.

Державні службовці, у разі виконання посадових обов'язків не повинні бути зв'язані рішеннями окремих партій, політичних рухів чи громадських організацій, а мають керуватися виключно законодавством України.

Сьогодні принцип політичної нейтральності знайшов своє відображення і у вітчизняному законодавстві. Відповідно до ч. 3 ст. 37 Конституції України: «Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях». Принцип політичної нейтральності Національної поліції у цілому і поліцейського зокрема, обумовлюється також ст. 35 (свобода совісті) і ст. 36 (свобода об'єднання в політичні партії і громадські організації) Конституції України.

Правові та організаційні засади утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань визначені Конституцією України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Законом України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. тощо.

Членство у політичних партіях та їх утворення визначені Законом України «Про політичні партії в Україні» від 05 квітня 2001 р. Проте, відносини, пов'язані з набуттям, припиненням членства у політичних партіях, права та обов'язки членів Законом «Про політичні партії в Україні» врегульовані лише частково, переважна більшість цих питань, згідно з цим Законом, повинна регламентуватись партійними статутами. Ст. 6 Закону «Про політичні партії в Україні» визначено коло осіб, які не можуть бути членами партій. До них належать: судді; прокурори; працівники органів внутрішніх справ; співробітники Служби безпеки України; військовослужбовці; працівники органів доходів і зборів; персонал Державної кримінально-виконавчої служби України; працівники Національного антикорупційного бюро України. На час перебування на зазначених посадах або службі члени політичної партії зупиняють членство в цій партії.

У Законі «Про державну службу» принцип політичної неупередженості вперше передбачений щодо адміністративних державних службовців і спрямований на забезпечення ефективності й дієвості державної служби. При цьому слід звернути увагу на те, що й у чинному законодавстві, і в юридичній науці використовуються такі поняття, як: «безпартійність», «політична нейтральність», «політична неупередженість». Принцип політичної нейтральності забороняє державному службовцю: а) використовувати своє службове становище, майно та інші матеріальні ресурси державного органу, в якому

він працює, для здійснення політичної діяльності; б) залучати підлеглих йому осіб до участі в політичній діяльності; в) брати участь у публічних політичних дебатах (крім випадків, коли участі в таких дебатах вимагає виконання службових обов'язків); г) проводити політичну, в тому числі передвиборну, агітацію; д) використовувати партійну символіку під час виконання службових обов'язків. Політична партія може мати партійну символіку, до якої належать партійний гімн, прапор, розпізнавальний знак, девіз. Символіка політичної партії підлягає державній реєстрації у порядку визначеному Постановою Кабінету Міністрів України «Про реалізацію статей 9, 11 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 13 липня 2001 р., якою затверджено Порядок державної реєстрації символіки політичної партії. У підрозділах Національної поліції заборонено використання будь-яких предметів чи техніки, що мають символіку політичних партій.

Зміст політичного процесу полягає у різних формах політичної діяльності. Однією з таких суспільних форм життєдіяльності і є політична діяльність. У найбільш загальному визначенні політична діяльність – це сукупність дій як окремих індивідів, так і великих суспільних груп (класів, націй, партій, суспільних організацій тощо), спрямованих на реалізацію власних політичних інтересів, насамперед, боротьби, завоювання, використання та утримання влади. Політична діяльність – вид суспільної діяльності суб'єктів політики, уособленої як потреба в сукупності осмислених дій, що ґрунтуються на врахуванні політичних інтересів, мобілізації політичної волі з метою досягнення політичних цілей. Множинність суб'єктів політики визначає різноманітність політичних інтересів. Усвідомлення суб'єктами політики цих політичних інтересів і реалізація їх у політичній діяльності, створення механізму такого втілення забезпечують політичну стабільність у суспільстві.

Політична нейтральність Національної поліції полягає у тому, що поліцейський під час провадження службової діяльності повинен об'єктивно і неупереджено виконувати законні накази (розпорядження) осіб, яким він підпорядкований, незалежно від партійної приналежності цих осіб та своїх особистих переконань; поліцейський не може демонструвати свої політичні погляди та вчиняти інші дії, що будь-яким способом можуть засвідчувати його особливе ставлення до певних політичних сил, партій чи блоків, не використовувати службові повноваження в інтересах політичних партій чи їх осередків; не має права утворювати політичні партії, блоки та бути їх членом, брати участь у страйках та акціях громадської непокори. Крім того, поліцейському забороняється брати участь у передвиборній агітації. Поліцейські повинні відхиляти незаконні накази і нести відповідальність за незаконні дії, навіть якщо вони виконують накази вищих посадових осіб. Поліцейські не можуть діяти в інтересах окремих осіб чи політичної партії.

Таким чином, у вітчизняній практиці необхідно забезпечити реалізацію принципу політичної нейтральності у діяльності Національної поліції. Національна поліція має бути аполітичною, оскільки її функцією є надання полі-

цейських послуг населенню на професійній основі, незалежно від особистого ставлення до політичної еліти, яка перебуває при владі. Необхідно проводити політику, спрямовану на створення професійної та стабільної Національної поліції шляхом забезпечення розвитку нових компетенцій поліцейських, проведенням активної роботи з підвищення кваліфікації, посилення їхньої правової та соціальної захищеності.

Політична нейтральність поліцейських у сенсі політичної незаангажованості є необхідною передумовою для гарантування того, що громадяни незалежно від їх політичних поглядів отримують поліцейські послуги на засадах справедливості, рівності, неупередженості. На практиці це досягається шляхом посилення уваги до професіоналізму, заслуг та компетенцій працівників Національної поліції. Принцип політичної нейтральності обов'язково потребує ефективної реалізації, оскільки є основою функціонування професійної і політично нейтральної поліції. Він сприятиме формуванню політично нейтральних поліцейських, які незалежно від того, яка команда прийшла до влади, будуть сумлінно виконувати свою роботу. Політична нейтральність поліцейського є одним із чинників, що впливає на стабільність функціонування інституту Національної поліції. Політизація Національної поліції перешкоджає створенню високопрофесійного кадрового потенціалу.

Стаття 11. Взаємодія з населенням на засадах партнерства

1. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

2. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад.

3. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

4. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Взаємодія поліції з громадськістю здійснюється із пріоритетними напрямками, що передбачені:

1. Декларацією про поліцію

ч.5 преамбули - Поліцейським бажано заручитися активною моральною і фізичною підтримкою суспільства, якому вони служать;

ч.А – Етика. п.16 - Поліцейський, що додержується умови даної декларації, має право на активну моральну і фізичну підтримку суспільства, якому

він служить;

ч. А – Етика. п.1 Поліцейський виконує обов'язки, покладені на нього законом, захищаючи своїх співгромадян і суспільство від насильницьких, грабіжницьких і інших небезпечних дій, які визначено за законом.

ч. А – Етика. п.2 Поліцейський діє чесно, безпристрасно і з гідністю. Зокрема, він утримується і рішуче протистоїть всім актам корупції.

2. Європейського кодексу поліцейської етики:

п. 12. Поліція повинна бути організована таким чином, щоб заслуговувати на публічну повагу як професійні поборники права.

п. 18. Поліція повинна бути організована у такий спосіб, що сприяє хорошим зв'язкам поліції з громадськістю і, за необхідності, ефективній співпраці з іншими органами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та іншими представниками громадськості, в тому числі етнічними меншинами .

п. 19. Поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації. Професійні керівні принципи для зв'язків зі ЗМІ повинні бути встановлені.

Вказані документи встановлюють стандарти взаємодії підрозділів поліції з громадськістю.

Для реалізації засад партнерства, поліція повинна бути організована таким чином, щоб пробудити у місцевого населення прагнення розділити зусилля в протидії та боротьбі зі злочинністю, тому поліція встановлює відносини на вказаних засадах. Населення повинно бути впевнено в поліції та може покластися на неї в будь-який момент, так і поліція в свою чергу взаємодіє та співпрацює з населенням в тих випадках, коли вона не в стані вирішити ту задачу на момент нагальної потреби її вирішення. Цей зв'язок повинен бути двостороннім.

Для визначення причин та/або умов учинення правопорушень, поліцейські повинні враховувати проблеми територіальних громад, вивчити криміногенну обстановку та особливості груп населення для ефективного та раціонального виконання своїх поліцейських функцій.

В діяльність поліції запроваджується модель community policing як основа формування та розвиток партнерських стосунків між поліцією та громадою. Найважливішою ідеологією цієї моделі є сервісне обслуговування населення поліцією та необхідність підвищення ступені участі місцевого населення в укріпленні безпеки, суспільного порядку, а також вирішення проблем злочинності в місцях мешкання.

Ідеологія community policing передбачає встановлення рівноправних партнерських відносин між поліцією та населенням на основі довіри, чуйності, узгодженості своїх дій, доступності, постійного консультування з громадою та підзвітністю перед нею.

Реалізація функції довіри населення до поліції є основою для ефектив-

ної співпраці та взаємодії вказаних суб'єктів між собою. А задля визначення рівня довіри або розробки рекомендацій для поліції з реалізації цієї функції проводиться оцінка рівня довіри незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Безперервність

1. Поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського.

2. Поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиленням на вихідний, святковий чи неробочий день або закінчення робочого дня.

Принцип безперервного та цілодобового виконання своїх завдань, спрямовує діяльність поліції на вжиття комплексу передбачених для них повноважень для постійної і системної роботи по попередженню і розкриттю злочинів, охорони суспільства і громадян від будь-яких протиправних посягань.

Протидія злочинності несумісна з переривами чи зупинками діяльності поліції, яка будучи наділеною правом і владою, не повинна упустити шанс для попередження злочину і захисту тим самим прав і свобод людини, для закріплення слідів злочину, що потребує невідкладності дій, для встановлення істини.

Для прийому заяв від громадян і для невідкладного реагування на факти кримінальних правопорушень в підрозділах поліції створюються чергові частини, а за необхідності і слідчо-оперативні групи.

Відповідно до ст. 214 КПК України слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду. Слідчий інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

Розділ III СИСТЕМА ПОЛІЦІЇ ТА СТАТУС ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Стаття 13. Загальна система поліції

1. Систему поліції складають:

- 1) центральний орган управління поліцією;
- 2) територіальні органи поліції.

2. До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань.

3. У складі поліції функціонують:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

4. У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення.

5. Загальна чисельність поліції, що утримується за рахунок коштів Державного бюджету України, до 1 січня 2018 року не може перевищувати 140 тисяч осіб.

Частиною 3 статті 13 Закону визначено структуру Національної поліції, до якої віднесено:

1. Кримінальну поліцію

Кримінальна поліція — центральний орган виконавчої влади, який спрямовується і координується міністерством, відповідальним за державну політику у сфері забезпечення публічного порядку і захисту осіб, суспільства і держави від протиправних посягань. Кримінальна поліція розслідує кримінальні правопорушення в порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом.

Основне завдання кримінальної поліції - боротьба зі злочинністю. Заходи, які здійснюються при цьому в державі, умовно можна поділити на організаційно-оперативні, аналітичні та запобіжні. Так, підрозділи кримінальної поліції вносять пропозиції до державної програми боротьби зі злочинністю, аналізують і прогнозують криміногенну ситуацію (аналітичні заходи); встановлюють і викривають осіб, які готують або вчинили тяжкі злочини, а також злочини, не віднесені законодавством до цієї категорії, але вчинені кваліфі-

кованим способом із застосуванням вогнепальної чи холодної зброї або групою осіб, розшукують злочинців і осіб, які пропали безвісти тощо (організаційно-оперативні заходи); запобігають правопорушенням неповнолітніх внаслідок виявлення, припинення та розкриття злочинів, вчинених неповнолітніми, та проведення з ними профілактичної роботи (запобіжні заходи).

Діяльність кримінальної поліції будують за принципом спеціалізації, відповідно до особливостей кримінальних проявів у кожній окремій сфері народного господарства або специфіки суспільних відносин. З урахуванням цього на кримінальну міліцію покладено такі завдання:

- боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів;
- розкриття тяжких злочинів (насамперед, вчинених злочинними групами);
- розкриття злочинів, вчинених із застосуванням зброї, боєприпасів, вибухових і радіоактивних речовин, злочинів, пов'язаних з викраденням і угоном автотранспортних засобів, тощо.

Значною за складністю та обсягом є діяльність кримінальної поліції, спрямована на запобігання та викриття економічних злочинів, зокрема в кредитно-фінансовій і банківській системах, у сфері приватизації та зовнішньоекономічній сфері, торгівлі, паливно-енергетичному комплексі. Соціально-психологічну спрямованість має професійна робота з неповнолітніми правопорушниками, а також виявлення та викриття дорослих осіб, які втягують неповнолітніх у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію, осіб, які виготовляють і розповсюджують у підлітковому середовищі порнографічну продукцію, видання, що пропагують насильство, жорстокість, сексуальну розпусту.

2. Патрульну поліцію

Патрульна поліція виконує функції з підтримання правопорядку і забезпечення безпеки на вулицях міст і на дорогах, а також профілактику злочинів шляхом механізованого або пішого патрулювання. У її складі діють піші, автомобільні та мотопатрулі, а також кінний патруль для паркових зон, і річковий патруль.

Патрулювання вулиць у містах здійснюють піші патрулі, а також на спеціально обладнаних автомобілях та мотоциклах, які оснащені сучасними засобами зв'язку та підключені до електронних баз, що дозволяє своєчасно зв'язатися з поліцейським управлінням і отримувати оперативну інформацію. Патрулювання паркових зон здійснює кінний патруль. А за безпекою на воді слідкує річковий патруль.

У рамках реформування правоохоронних органів для Києва придбали 300 автомобілів Toyota Prius, загалом по Україні — дві тисячі. Усі машини придбані спільно із урядом Японії на кошти, передбачені Кіотським протоколом.

Кожен патрульний має нагрудну камеру та планшет, через який по базі даних він відразу на місці може дізнатися всю потрібну інформацію про во-

дія-порушника. У базі вони позначені для зручності за кольорами: зелений колір — це значить у водія немає проблем, жовтий — не сплачено штраф, червоний — машина в розшуку, або є серйозні порушення. Також через планшет патрульний заповнює протоколи за шаблоном: досить вказати номер статті та прізвище з ім'ям водія, а все інше заповнюється автоматично. Таким чином, процес швидкий і не затягується — на все іде п'ять хвилин. Після цього порушник отримує електронний протокол та квитанцію або при бажанні зможе розплатитися банківською карткою на місці.

Правові засад діяльності патрульної поліції

Патрульна служба діє відповідно до Положення про патрульну службу МВС, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 № 796.

Основними завданнями патрульної служби є:

- забезпечення публічного порядку і громадської безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їх прав, свобод та законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій;

- запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків насильства у сім'ї, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню;

- взаємодія із суспільством шляхом реалізації підходу «міліція та громада», що полягає у співпраці та взаємодії із населенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами органів внутрішніх справ, органами публічної влади, з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також установа довірливих відносин між міліцією та населенням;

- забезпечення безпеки дорожнього руху; організація контролю за дотриманням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху.

Патрульна служба відповідно до покладених на неї завдань здійснює:

1) цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки. У разі необхідності здійснює регулювання дорожнього руху;

2) перше реагування на повідомлення про правопорушення, надання невідкладної допомоги; своєчасне реагування на повідомлення про вчинення правопорушень, а також з метою надання допомоги громадянам. Надає невідкладну допомогу потерпілим від нещасних випадків, правопорушень, аварій, пожеж та інших надзвичайних ситуацій до прибуття на місце компетентних служб;

3) самостійне виявлення правопорушень: під час патрулювання та в

інших випадках, передбачених законодавством, звертає увагу на правопорушення з метою їх запобігання, припинення, документування і притягнення до відповідальності;

4) припинення правопорушень: припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення, застосовуючи для цього передбачені законодавством права і повноваження; у випадках та в спосіб, передбачені законодавством, розглядає справи про адміністративні правопорушення і застосовує заходи адміністративного впливу до правопорушників;

5) затримання правопорушників та доставлення їх до підрозділів органів внутрішніх справ;

6) охорону місця події, з метою забезпечення подальшого розслідування вживає заходів щодо охорони та збереження місця події в первинному, незміненому стані до прибуття уповноважених осіб, зокрема слідчих оперативних груп;

7) співпрацю з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ, з метою виявлення, припинення та попередження кримінальних, адміністративних правопорушень, забезпечення комплексного підходу в забезпеченні законності та правопорядку;

8) спілкування і співпрацю із суспільством, реалізуючи підхід «міліція та громада», постійно співпрацює з населенням та громадськими організаціями з метою підвищення рівня громадської безпеки, запобігання вчиненню правопорушень та встановлення довірливих відносин між міліцією та населенням;

9) виконання інших повноважень, передбачених нормативно-правовими актами МВС.

3. Органів досудового розслідування

Відповідно до ст. 38 КПК органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є:

1) слідчі підрозділи:

а) органів внутрішніх справ;

б) органів безпеки;

в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;

г) органів державного бюро розслідувань;

2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою.

При досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства.

Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування.

Відповідно до статей 215, 298 КПК досудове розслідування кримінальних проступків здійснюється у формі дізнання згідно із загальними правилами досудового розслідування. У статті 216 КПК щодо підслідності вказано, що досудове розслідування кримінальних правопорушень, тобто злочинів і кримінальних проступків, здійснюють слідчі органів внутрішніх справ і слідчі органів державного бюро розслідувань.

Зобов'язання органу досудового розслідування застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення його ефективності передбачає вчинення слідчим не всіх слідчих і процесуальних дій, передбачених КПК, а саме тих, без яких неможливе законне, обгрунтоване, всебічне, неупереджене і своєчасне кримінальне провадження.

Критерії ефективності досудового розслідування впливають із завдань кримінального судочинства (ст. 2 КПК), головним із яких є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Якщо наведені завдання визнати за мету досудового розслідування, то позитивний результат, досягнутий у їх реалізації завдяки додержанню слідчим, прокурором законності і обгрунтованості розслідування, своєчасному всебічному і повному з'ясуванню обставин вчинення злочину або кримінального проступку у конкретних кримінальних провадженнях, можна визначити як ефективність розслідування.

4. Поліції охорони

Правовими засадами діяльності поліції охорони є:

Постанова Кабінету Міністрів України від 13.10.2015 № 834 "Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ" (зі змінами) <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/834-2015-%D0%BF>

1) Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 937 "Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності";

2) Постанова Кабінету Міністрів України від 10.08.1993 № 615 "Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності";

Поліція охорони є територіальним органом Національної поліції України, яка відповідно до покладених на неї завдань здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності на договірних засадах.

Департамент є головним органом у системі поліції охорони, який координує здійснювані нею заходи з охорони об'єктів усіх форм власності майна,

фізичних осіб (забезпечення їх особистої безпеки), організовує та здійснює контроль за діяльністю підрозділів поліції охорони, надає їм організаційно-методичну і практичну допомогу та здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення керівництва Національної поліції і органів державної влади про стан вирішення питань, що належать до його компетенції.

Департамент поліції охорони відповідно до покладених на нього завдань:

1) планує і затверджує доходи та видатки Департаменту, підрозділів поліції охорони, розробляє заходи щодо раціонального використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів;

2) розглядає бухгалтерські звіти підрозділів поліції охорони, складає зведену статистичну та бухгалтерську звітність і подає її в установлені строки до відповідних інстанцій;

3) організовує і проводить фінансові аудити та аудити відповідності, тематично перевірки фінансово-господарської та службової діяльності підрозділів поліції охорони;

4) забезпечує в межах наданих повноважень проведення моніторингу, економічного аналізу фінансово-господарської діяльності поліції охорони, рівня та динаміки цін на послуги охорони на вітчизняному та регіональних ринках охоронних послуг, розробляє пропозиції щодо проведення цінової політики поліції охорони;

5) установлює порядок оплати праці та умови преміювання, узгоджує та подає до відповідних інстанцій пропозиції щодо додаткових заходів соціального захисту працівників поліції охорони;

б) організовує бухгалтерський облік і звітність Департаменту, підрозділів

поліції охорони, здійснює розрахунки з працівниками Департаменту з грошового забезпечення та заробітної плати, контролює стан цієї роботи в підрозділах поліції охорони;

7) надає у встановленому порядку дозвіл територіальним органам поліції охорони на списання безнадійної дебіторської заборгованості;

8) у межах наявних коштів вирішує соціальні питання працівників поліції охорони;

9) бере участь у підготовці проектів законодавчих і нормативно-правових актів з питань здійснення охоронної діяльності;

10) розробляє системи галузевих стандартів, норм і нормативів у охоронній галузі, міжгалузевих стандартів на застосування моніторингу технічних засобів охоронного призначення, розвитку міжнародного співробітництва в галузі стандартизації вказаних систем і засобів, а також взаємодіє з вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання в галузі спільної розробки, виробництва, монтажу та обслуговування цих систем;

11) здійснює в установленому порядку сертифікацію технічних засобів охоронного призначення, що застосовуються на території України;

12) організовує проведення технічної експертизи та підготовки висновків щодо якості проектування та виробництва технічних засобів охоронного призначення;

13) затверджує положення про територіальні підрозділи поліції охорони;

14) здійснює комплексний аналіз та планування діяльності поліції охорони, розробляє та реалізує заходи щодо її вдосконалення, готує відповідні інформаційні та звітні документи, організовує і проводить наради, семінари та збори з питань удосконалення охоронної діяльності;

15) організовує діяльність підрозділів поліції охорони, а також надає їм методичну та практичну допомогу в удосконаленні організаційно-правового забезпечення їх діяльності;

16) проводить єдину технічну політику поліції охорони з розробки, виробництва, монтажу, ремонту та експлуатаційного обслуговування технічних засобів охоронного призначення;

17) вивчає позитивний досвід у галузі охоронної діяльності та сприяє його впровадженню;

18) виступає замовником на розробку та виробництво технічних засобів охоронного призначення, відповідних сповіщувачів і приладів на державних й інших підприємствах України та інших країн;

19) вирішує питання щодо створення в установленому порядку, а також виступає засновником (учасником) суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з організацією виконання заходів охорони та безпеки, розробленням, виробництвом, реалізацією, монтажем, профілактичним обслуговуванням, використанням, ремонтом, оцінкою відповідності та сертифікацією технічних засобів охоронного призначення, забезпеченням матеріально-технічними ресурсами підпорядкованих підрозділів поліції охорони, проведенням маркетингу та інжинірингу в галузі забезпечення особистої і майнової безпеки, соціального захисту своїх працівників, інших установ забезпечення діяльності поліції охорони;

20) бере участь у розгляді спорів у суді та інших інстанціях, надає необхідну юридичну допомогу підрозділам поліції охорони, розглядає заяви та скарги з питань діяльності охорони, вживає заходів щодо усунення недоліків, що їх спричиняють, та реалізації поданих пропозицій;

21) організовує роботу з відбору, розстановки, навчання, виховання кадрів, зміцнення дисципліни та законності серед особового складу;

22) затверджує примірні форми трудових договорів із працівниками поліції охорони;

23) розробляє та подає на затвердження керівництву Національної поліції примірну структуру підрозділів поліції охорони;

24) здійснює контроль за додержанням підрозділами поліції охорони штатної дисципліни, правильним застосуванням штатних нормативів та схем посадових окладів;

25) за погодженням з керівництвом Національної поліції розробляє та організовує виконання програм кадрового забезпечення територіальних органів поліції охорони, організовує роботу в навчальних закладах, що належать до сфери його управління, підготовку та перепідготовку в них особового складу; забезпечує організаційно-методичне керівництво початковою, спеціальною та службовою підготовкою, підвищенням кваліфікації і стажуванням, розробляє з цих питань необхідні навчальні програми та наочне приладдя;

26) здійснює контроль за станом охорони праці і техніки безпеки в підрозділах поліції охорони;

27) контролює використання підрозділами поліції охорони службового транспорту за призначенням, здійснює списання та визначає порядок його реалізації;

28) веде діловодство відповідно до вимог законодавства України;

29) контролює стан роботи щодо припинення правопорушень підрозділами поліції охорони;

30) координує взаємодію з силовими структурами, державними установами, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами господарювання з питань підтримання публічної безпеки і порядку в місцях несення служби, захисту об'єктів державної ваги, уразливих у терористичному відношенні, службової діяльності підпорядкованих підрозділів поліції охорони в мирний час та особливий період. Наказ Національної поліції України від 06.11.2015 № 43 "Про затвердження Положення про Департамент поліції охорони"

5. Спеціальної поліції

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» для забезпечення громадського порядку на об'єктах і територіях, які мають особливе значення або постраждали від стихійного лиха, екологічного забруднення, катастрофи, Міністерством внутрішніх справ України з дозволу Кабінету Міністрів України можуть створюватись спеціальні підрозділи поліції.

У квітні 2014 року Міністерством внутрішніх справ України було прийнято рішення про створення добровольчого корпусу спецпідрозділів з охорони громадського порядку – батальйонів та рот патрульної служби міліції особливого призначення – для захисту від злочинних посягань та охорони громадського порядку. Тоді було створено 56 підрозділів патрульної служби міліції особливого призначення.

6. Поліції особливого призначення

Підрозділом поліції особливого призначення є спеціальний підрозділ швидкого реагування Національної поліції України КОРД (*Корпус Оперативно-Раптові Дії*), який зараз діє у складі Департаменту організації діяльності Корпусу оперативно-раптові дії «КОРД». КОРД прийшов на заміну спеціальним підрозділам колишньої міліції — "Сокіл", "Грифон", "Беркут", "Титан".

Стаття 14. Центральний орган управління поліції

1. Структуру центрального органу управління поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

2. Штатний розпис (штат) поліції затверджує керівник поліції.

3. Кошторис поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

Відповідно до статті 21 Закону «Про Національну поліцію», та пункту 10 Постанови Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877 безпосереднє керівництво поліцією здійснює керівник поліції - Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра внутрішніх справ України.

Відповідно до своїх повноважень Голова Національної поліції затверджує положення про структурні підрозділи центрального органу управління Національної поліції. Єдиного нормативного акту, який б визначав структуру центрального органу управління поліції не має.

Структура центрального апарату Національної поліції України включає:

1. Керівництво.
2. Департамент забезпечення діяльності Голови.
3. Департамент карного розшуку (у складі кримінальної поліції).
4. Департамент кримінальної розвідки(у складі кримінальної поліції).
5. Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми(у складі кримінальної поліції).
6. Департамент протидії наркозлочинності (у складі кримінальної поліції).
7. Департамент оперативної служби(у складі кримінальної поліції).
8. Департамент оперативно-технічних заходів(у складі кримінальної поліції).
9. Департамент виявлення небезпечних матеріалів та екологічних злочинів(у складі кримінальної поліції).
10. Департамент превентивної діяльності.
11. Департамент організації діяльності «Корпусу оперативно-раптової дії» (у складі поліції особливого призначення).
12. Департамент Інтерполу та Європолу.
13. Головне слідче управління.
14. Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування.
15. Департамент інформаційної підтримки та координації поліції «102».
16. Правовий департамент.
17. Департамент кадрового забезпечення.
18. Департамент комунікації.

19. Департамент фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку.
20. Департамент внутрішнього аудиту.
21. Департамент управління майном.
22. Департамент зв'язку та телекомунікацій.
23. Департамент документального забезпечення.
24. Департамент вибухотехнічної служби.
25. Управління режиму та технічного захисту інформації.
26. Управління міжнародного співробітництва.
27. Управління забезпечення прав людини.
28. Управління з питань запобігання корупції та проведення люстрації.
29. Відділ організації кінологічної діяльності.
30. Відділ спеціального зв'язку.
31. Сектор з питань пенсійного забезпечення.

Відповідно керівник поліції вносить Міністру внутрішніх справ України пропозиції про утворення територіальних органів поліції, які є юридичними особами публічного права, у межах граничної чисельності поліцейських, державних службовців та працівників поліції і коштів, визначених на її утримання, а також щодо їх ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України; утворює, ліквідовує, реорганізовує підприємства, заклади та установи, затверджує їхні положення (статути), у визначеному порядку призначає на посади та звільняє з посад їх керівників, здійснює інші повноваження з управління об'єктами права державної власності, що належать до сфери управління поліції.

Керівник Національної поліції затверджує штатний розпис (штат) центрального органу управління Національної поліції, штатний розпис (штат) та кошторис територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції, однак він має виходити з того, що загальна чисельність поліції, що утримується за рахунок коштів Державного бюджету України, до 1 січня 2018 року не може перевищувати 140 тисяч осіб.

Керівник Національної поліції затверджує кошторис поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

Відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу України кошторис є основним плановим фінансовим документом бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Стаття 15. Територіальні органи поліції

1. Територіальні органи поліції утворюються в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах як юридичні особи публічного права в межах граничної чисельності поліції і коштів, визначених на її утримання.

2. Територіальні органи поліції утворює, ліквідує та реорганізовує Кабінет Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ України на підставі пропозицій керівника поліції.

3. Структуру територіальних органів поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

4. Штатний розпис (штат) та кошторис територіальних органів поліції затверджує керівник поліції.

5. Керівники територіальних органів поліції призначаються на посади та звільняються з посад керівником поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

6. Заступників керівників територіальних органів поліції призначає на посади та звільняє з посад керівник територіального органу поліції.

7. Керівником, заступником керівника територіального органу поліції може бути призначена особа, яка:

- 1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію;**
- 2) має вищу повну юридичну освіту;**
- 3) має стаж роботи в галузі права не менш як п'ять років;**
- 4) має досвід роботи на керівних посадах не менше одного року.**

Структуру територіальних органів поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України.

Керівник поліції вносить Міністру внутрішніх справ пропозиції щодо утворення територіальних (у тому числі межрегіональних) органів Національної поліції, які є юридичними особами публічного права, у межах граничної чисельності поліцейських, державних службовців та працівників Національної поліції і коштів, передбачених на її утримання, а також щодо їх ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України.

Територіальні органи Національної поліції мають таку структуру:

Міжрегіональні територіальні органи:

1. Департамент патрульної поліції.
2. Департамент внутрішньої безпеки (у складі кримінальної поліції).
3. Департамент кіберполіції (у складі кримінальної поліції).
4. Департамент захисту економіки (у складі кримінальної поліції).
5. Департамент поліції охорони.

Регіональні (територіальні) органи поліції (Головні управління Національної поліції в областях мають таку структуру:

- 1) апарат
 - керівництво
 - слідче управління
 - управління (відділ) карного розшуку (у складі кримінальної поліції)
 - відділ кримінальної розвідки (у складі кримінальної поліції)
 - управління (відділ) боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми (у складі кримінальної поліції)
 - управління (відділ) протидії наркозлочинності (у складі кримінальної поліції)
 - управління (відділ) оперативної служби (у складі кримінальної поліції)
 - управління оперативно-технічних заходів (у складі кримінальної поліції)
 - управління (відділ) превентивної діяльності (у складі патрульної поліції)
 - управління «Корпусу оперативно-раптової дії» (у складі поліції особливого призначення)
 - відділ (сектор) Інтерполу та Європолу
 - управління (відділ) організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування
 - відділ (сектор) правового забезпечення
 - відділ (сектор) комунікації
 - відділ (сектор) організації діяльності ізоляторів тимчасового тримання
 - управління (відділ) кадрового забезпечення
 - управління (відділ) фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку
 - відділ (сектор) внутрішнього аудиту
 - управління (відділ) логістики та матеріально-технічного забезпечення
 - відділ (сектор) документального забезпечення
 - управління (відділ) режиму та технічного захисту інформації
 - управління (відділ) інформаційної підтримки та координації поліції «102»
 - управління (відділ) зв'язку та телекомунікацій
 - вибухотехнічне управління (відділ, сектор)
 - відділ (сектор) спеціального зв'язку
 - сектор з питань пенсійного забезпечення;
- 2) відділ поліції
 - керівництво
 - слідчий відділ (відділення)
 - відділ (сектор) кримінальної поліції
 - відділ (сектор) превенції (у складі патрульної поліції)
 - сектори реагування патрульної поліції №1-№4 (для відділів поліції, де відсутні підрозділи Департаменту патрульної поліції)

сектор спеціальної поліції
відділ (сектор) моніторингу
сектор кадрового забезпечення
режимно-секретний сектор
канцелярія
сектор логістики та матеріально-технічного забезпечення
кінологічний сектор
сектор інформаційної підтримки
окремі посади спеціалістів зв'язку та спеціального зв'язку;

- 3) відділення поліції (у складі відділу поліції)
керівництво
слідче відділення
сектор кримінальної поліції
сектор превенції (у складі патрульної поліції)
сектори реагування патрульної поліції №1-№4 (для відділень поліції, де відсутні підрозділи Департаменту патрульної поліції)
чергова частина (за відсутності секторів реагування патрульної поліції)
канцелярія
логістика
окремі посади спеціалістів з режиму секретності, кінологічної служби;
- 4) центр обслуговування підрозділів;
5) ізолятори тимчасового тримання;
6) стройовий підрозділ патрульної служби поліції особливого призначення;
7) стройовий підрозділ поліції особливого призначення;
8) тренінговий центр;
9) кінологічний центр;
10) приймальник-розподільник для дітей (у складі патрульної поліції);
11) стройовий підрозділ реагування патрульної поліції (забезпечення супроводження (у складі патрульної поліції));
12) стройовий підрозділ конвойної служби.

Керівник територіального органу поліції може бути призначений на посаду керівником поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України за таких умов:

1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію, зокрема, є громадянином України віком, досяг 18 віку, має повну загальну середню освіту, володіє українською мовою, відповідає вимогам щодо рівня фізичної підготовки для поліцейських та кандидатів, які вступають на службу в поліції, затверджених Міністерством внутрішніх справ України, який склав Присягу поліцейського, якщо на нього не поширюється обмеження визначені Законом України "Про очищення влади";

2) має повну вищу освіту. Відповідно до закону України «Про вищу освіту» 1 липня 2014 року № 1556-VII, який набирає чинності з 1 вересня 2016 року поняття «повна вища освіта», що відповідає освітньо-кваліфікаційному рівню – спеціаліста втрачає чинність та охоплюється поняттям вища освіта - сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти. Освітня діяльність за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста, що провадиться вищими навчальними закладами і започаткована до набрання чинності цим Законом, продовжується у межах строку навчання за певною освітньо-професійною програмою з видачею державного документа про вищу освіту встановленого зразка - диплома спеціаліста. Останній прийом на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста проводиться у 2016 році. Вища освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста (повна вища освіта) після набрання чинності цим Законом прирівнюється до вищої освіти ступеня магістра;

3) має стаж роботи не менше 5 років. В законодавстві України відсутнє визначення «стажу роботи». В трудовому законодавстві вживається поняття трудовий стаж — тривалість роботи і інших видів діяльності, з якими пов'язується право людини, головним чином, у сфері пенсійного забезпечення, проте треба зауважити, що саме страховий стаж впливає на нарахування пенсії. Основним документом, що підтверджує трудовий стаж роботи, є трудова книжка, за відсутності якої або відповідних записів у ній трудовий стаж встановлюється на підставі інших документів, виданих за місцем роботи, служби, навчання, а також архівними установами.

Однак з набранням чинності з 1 січня 2004 року Закон України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” наявність стажу прямо пов'язана зі сплатою страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, тобто до страхового стажу зараховуються лише ті періоди, протягом яких сплачувалися страхові внески. Це, є принциповою відмінністю між поняттями „трудовий стаж” та „страховий стаж”. Разом з цим, слід зазначити, що періоди трудової діяльності та інші періоди, що враховувалися до стажу роботи для призначення пенсії до набрання чинності цим Законом, зараховуються до страхового стажу в порядку і на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше (частина четверта статті 24 вказаного вище Закону). Згідно із Законом України „Про пенсійне забезпечення” основним документом, що підтверджує стаж роботи, є трудова книжка. Нажаль, існують випадки, коли трудова книжка відсутня або відсутні відповідні записи у ній, а також не збереглися документи про стаж роботи. У зв'язку з цим, у таких випадках, трудовий стаж встановлюється на підставі інших документів, виданих за місцем роботи, служби, навчання, а також архівними установами,

а у разі коли документи про трудовий стаж не збереглися, підтвердження трудового стажу здійснюється органами Пенсійного фонду на підставі показань свідків (постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. N 637 „Про затвердження Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній”);

4) має досвід роботи на керівних посадах не менше одного року. Оскільки в даному пункті закону не визначено обмеження щодо зайняття керівних посад в органах влади, то слід розуміти досвід роботи на керівних посадах як на державній службі, службі в органах місцевого самоврядування, так і на посадах керівника на підприємствах, установах, організаціях всіх форм власності, що підтверджується відповідними документами.

Аналогічні вимоги пред'являються до заступника керівника територіального органу поліції, який може бути призначений на посаду керівником поліції.

Однак, слід зауважити, що відповідно до Перехідних та Прикінцевих положень Закону такий порядок призначення керівника, заступника керівника територіального органу можливий до 31 грудня 2016 року.

Очевидно, до 3 січня 2017 року призначення керівника та заступника керівника територіального органу поліції має здійснюватись за конкурсом, у відповідності до конкурсу, визначеного статтями 51-56 Закону

Стаття 16. Основні повноваження Міністра внутрішніх справ України у відносинах з поліцією

1. Міністр внутрішніх справ України:

1) забезпечує формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, а також надання поліцейських послуг та контролює її реалізацію поліцією;

2) забезпечує нормативно-правове регулювання діяльності поліції, погоджує та подає на розгляд Кабінету Міністрів України розроблені поліцією та Міністерством внутрішніх справ України проекти законів, актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності поліції;

3) затверджує стратегічні програми діяльності та визначає пріоритетні напрями роботи поліції, шляхи виконання покладених на неї завдань, затверджує плани її роботи;

4) забезпечує виконання міжнародних договорів України, що належать до сфер діяльності поліції;

5) забезпечує ведення та використання баз (банків) даних, визначає порядок обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України, поліцією та іншими центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів

України через Міністра внутрішніх справ України;

б) приймає рішення про розподіл бюджетних коштів, головним розпорядником яких є Міністерство внутрішніх справ України;

7) виконує інші обов'язки відповідно до цього та інших законів України.

Повноваження Міністра внутрішніх справ України у відносинах з поліцією можна розподілити на такі групи:

- забезпечувальні повноваження (наприклад, забезпечує формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, а також надання поліцейських послуг, забезпечує нормативно-правове регулювання діяльності поліції тощо);

- організаційні повноваження (наприклад, затверджує стратегічні програми діяльності та визначає пріоритетні напрями роботи поліції, шляхи виконання покладених на неї завдань, затверджує плани її роботи, приймає рішення про розподіл бюджетних коштів, головним розпорядником яких є Міністерство внутрішніх справ України, визначає порядок обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України, поліцією та іншими центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України);

- контрольні повноваження (наприклад, контролює реалізацію поліцією єдиної державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, а також надання поліцейських послуг);

- представницькі повноваження (наприклад, погоджує та подає на розгляд Кабінету Міністрів України розроблені поліцією та Міністерством внутрішніх справ України проекти законів, актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності поліції).

Єдина державна політика у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, а також надання поліцейських послуг – є системою взаємопов'язаних, послідовних управлінських дій, які об'єднаних єдиною метою, об'єктом, принципами, методами діяльності. Відповідно до цього повноваження Міністра внутрішніх справ України щодо формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, а також надання поліцейських послуг полягають у визначенні стратегічних напрямків діяльності, розробці конкретних заходів Національної поліції у цій сфері. У зв'язку з цим Міністр внутрішніх справ України здійснює повноваження щодо забезпечення нормативно-правового регулювання діяльності поліції, затвердження стратегічних

програм діяльності та визначення пріоритетних напрямів роботи поліції, шляхів виконання покладених на неї завдань, затвердження планів її роботи, в яких як раз таки і нормативно визначаються положення єдиної державної політики, тобто вони є правовою формою публічного адміністрування у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, а також надання поліцейських послуг.

Повноваження Міністра внутрішніх справ України щодо забезпечення виконання міжнародних договорів, що належать до сфер діяльності поліції, означає забезпечення розробки спеціальних заходів юридичного характеру з метою найбільш ефективного виконання взятих міжнародно-правових зобов'язань у зазначеній сфері.

Належне інформаційне забезпечення діяльності поліції є запорукою успішного виконання, покладених на них завдань із забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, яке можливе за умов чіткого нормативно-правового, організаційного та методичного забезпечення цієї діяльності. Саме тому, повноваження Міністра внутрішніх справ України у цій сфері полягають у здійсненні загального керівництва підрозділів поліції щодо належної організації інформаційного забезпечення їх діяльності, визначення порядку обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України, поліцією та іншими центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

За загальним правилом, головними розпорядниками бюджетних коштів є бюджетні установи в особі їх керівників, які отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень. Відповідно до цього, Міністерство внутрішніх справ України є головним розпорядником бюджетних коштів в особі керівника – Міністра внутрішніх справ України. Відповідно до ч. 5 ст. 22 Бюджетного кодексу України головний розпорядник бюджетних коштів:

1) розробляє плани діяльності на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди (включаючи заходи щодо реалізації інвестиційних програм (проектів));

2) організовує та забезпечує на підставі плану діяльності та індикативних прогнозних показників бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди складання проекту кошторису та бюджетного запиту і подає їх Міністерству фінансів України (місцевому фінансовому органу);

3) отримує бюджетні призначення шляхом їх затвердження у законі про Державний бюджет України (рішенні про місцевий бюджет); приймає рішення щодо делегування повноважень на виконання бюджетної програми розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та/або одержувачами бюджетних коштів, розподіляє та доводить до них у встановленому порядку обсяги бюджетних асигнувань;

4) затверджує кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (плани використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів), якщо інше не передбачено законодавством;

5) розробляє проекти порядків використання коштів державного бюджету за бюджетними програмами, передбаченими частиною сьомою статті 20 Бюджетного кодексу України;

6) розробляє та затверджує паспорти бюджетних програм і складає звіти про їх виконання, здійснює аналіз показників виконання бюджетних програм (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі);

7) здійснює управління бюджетними коштами у межах встановлених йому бюджетних повноважень та оцінку ефективності бюджетних програм, забезпечуючи ефективно, результативно і цільове використання бюджетних коштів, організацію та координацію роботи розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів у бюджетному процесі;

8) здійснює контроль за своєчасним поверненням у повному обсязі до бюджету коштів, наданих за операціями з кредитування бюджету, а також кредитів (позик), отриманих державою чи територіальною громадою міста, та коштів, наданих під державні (місцеві) гарантії;

9) здійснює внутрішній контроль за повнотою надходжень, взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів і витрачанням ними бюджетних коштів;

10) забезпечує організацію та ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової і бюджетної звітності у порядку, встановленому законодавством;

11) забезпечує доступність інформації про бюджет відповідно до законодавства та Бюджетного кодексу України.

Стаття 17. Поліцейський

1. Поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції.

2. Поліцейський має службове посвідчення та спеціальний жетон. Зразки та порядок видання службових посвідчень та спеціальних жетонів затверджує Міністр внутрішніх справ України.

Вимоги до кандидатури поліцейського, які передбачені коментованою статтею узгоджуються з низкою міжнародних правових актів, а саме з Кодексом поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. та Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларацію про поліцію».

1. Згідно положень цієї статті поліцейським може бути лише громадянин України.

Так, відповідно до статті 1 Закону України №2235-III від 18 січня 2001 року «Про громадянство України»:

громадянство України - правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках;

громадянин України - особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України.

Стаття 3 Закону України «Про громадянство України» розкриває належність до громадянства України, а саме:

Громадянами України є:

1) усі громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України (24 серпня 1991 року) постійно проживали на території України;

2) особи, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності Законом України "Про громадянство України" (13 листопада 1991 року) проживали в Україні і не були громадянами інших держав;

3) особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 13 листопада 1991 року і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року органами внутрішніх справ України внесено напис "громадянин України", та діти таких осіб, які прибули разом із батьками в Україну і на момент прибуття в Україну не досягли повноліття, якщо зазначені особи подали заяви про оформлення належності до громадянства України;

4) особи, які набули громадянство України відповідно до законів України та міжнародних договорів України.

Відповідно до частини Б. Статус «Декларації про поліцію» яка прийнята Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) будь-який громадянин може стати співробітником поліції, якщо він відповідає певним вимогам. Поліцейський проходить ретельну загальну підготовку, професійну підготовку і підготовку на робочому місці, а також необхідні інструкції щодо соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини й особливо Європейської Конвенції по правам людини.

Зміст частини 1 статті, що коментується також передбачає, що особа, яка вступає на службу в поліції, складає Присягу на вірність Українському народові такого змісту: «Я, (прізвище, ім'я та по батькові), усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права і свободи людини, честь держави, з гідністю нести високе звання поліцейського та сумлінно виконувати свої службові обов'язки».

Порядок складання Присяги працівника поліції встановлює Міністерс-

тво внутрішніх справ України.

Установлюються, а також присвоюються відповідні спеціальні звання поліції відповідно до такої схеми:

1. Спеціальні звання молодшого складу:

- рядовий поліції (що відповідає званню Рядовий міліції);
- капрал поліції (що відповідає званню Молодший сержант міліції);
- сержант поліції (що відповідає званню Сержант міліції);
- старший сержант поліції (що відповідає званням Старший сержант міліції, Старшина міліції, Прапорщик міліції, Старший прапорщик міліції);

2. Спеціальні звання середнього складу:

- молодший лейтенант поліції (що відповідає званню Молодший лейтенант міліції);
- лейтенант поліції (що відповідає званню Лейтенант міліції);
- старший лейтенант поліції (що відповідає званню Старший лейтенант міліції);
- капітан поліції (що відповідає званню Капітан міліції);
- майор поліції (що відповідає званню Майор міліції);
- підполковник поліції (що відповідає званню Підполковник міліції);
- полковник поліції (що відповідає званню Полковник міліції);

3. Спеціальні звання вищого складу поліції:

- генерал поліції третього рангу (що відповідає званню Генерал-майор міліції);
- генерал поліції другого рангу (що відповідає званню Генерал-лейтенант міліції);
- генерал поліції першого рангу (що відповідає званню Генерал-полковник міліції).

Граничні спеціальні звання молодшого, середнього складу поліції за штатними посадами встановлюються керівником поліції.

Граничні спеціальні звання поліції вищого складу поліції за штатними посадами встановлюються Президентом України.

Відповідно до ч.2 коментованої статті поліцейський має службове посвідчення та спеціальний жетон. Зразки та порядок видання службових посвідчень та спеціальних жетонів затверджує Міністр внутрішніх справ України. Згідно Наказу МВС України № 1614 від 23.12.2015 р «Про організацію видачі спеціальних жетонів поліцейським» затверджений Порядок оформлення, обліку, видачі спеціальних жетонів поліцейським. Так, зокрема спеціальні жетони видаються особам, які призначаються на службу в поліцію на посади молодшого, середнього, вищого складу Національної поліції України (поліцейські). Спеціальні жетони з індивідуальними номерами закріплюються за поліцейськими наказами Національної поліції України, територіальних органів поліції, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, закладів, установ Національної поліції України одночасно з призначенням на службу на посади молодшого, середнього, вищого складу поліції

та зберігаються за ними протягом усього періоду їх служби. При прийомі на службу офіцерів Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів і офіцерів запасу, яким вже були присвоєні особисті номери, в наказах про призначення на посади молодшого, середнього, вищого складу поліції за ними закріплюються спеціальні жетони з індивідуальними номерами на період їх служби в поліції. Спеціальні жетони видаються працівниками підрозділів кадрового забезпечення апарату Національної поліції України, територіальних органів поліції, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, закладів, установ Національної поліції України, які згідно з посадовими обов'язками відповідають за видачу спеціальних жетонів, після оголошення наказу про призначення поліцейських на посаду під особистий підпис у журналі обліку видачі спеціальних жетонів з індивідуальними номерами. Спеціальний жетон розміщується на однострої поліцейських.

Спеціальний жетон заборонено знімати з однострою чи приховувати, а також будь-яким іншим чином перешкоджати прочитанню інформації на ньому або фіксуванню її за допомогою технічних засобів.

Поліцейські, які перебувають на службі та виконують службові обов'язки в цивільному одязі, зобов'язані мати при собі спеціальні жетони, крім випадків, коли наявність спеціальних жетонів перешкоджає проведенню негласної слідчої (розшукової) дії.

У поліцейських підрозділів особливого призначення індивідуальний номер із спеціального жетона, крім однострою, додатково зазначається й на шоломі таким чином, щоб його можна було прочитати або зафіксувати за допомогою технічних засобів, крім випадків, коли такі поліцейські відповідно до рішень уповноважених осіб поліції виконують завдання в режимі секретності. Номер закріплених спеціальних жетонів заносяться до всіх документів особового обліку поліцейських, у тому числі до послужного списку особової справи, службового посвідчення, наказів про особовий склад, документів грошового і речового забезпечення та зазначаються в службовому листуванні. У послужному списку особової справи такий номер зазначається над словами "послужний список". На період відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) спеціальний жетон у поліцейського вилучається та передається на зберігання його безпосередньому керівнику.

У разі смерті поліцейського керівник органу, в якому він проходив службу, уживає заходів щодо вилучення спеціального жетона у членів сім'ї померлого та передачі його до підрозділу кадрового забезпечення, у якому він проходив службу, для долучення до його особової справи. При втраті спеціального жетона його власник зобов'язаний доповісти рапортом прямому начальнику.

За фактом втрати, псування, передачі спеціального жетона іншим особам проводиться службове розслідування, уживаються заходи щодо його розшуку, усунення причин і умов, за яких це стало можливим.

Матеріали службового розслідування за фактом втрати спеціального жетона надсилаються до відповідного підрозділу кадрового забезпечення для долучення до особової справи поліцейського.

У разі втрати спеціального жетона за результатами розгляду матеріалів службового розслідування відповідним наказом за поліцейським закріплюється новий спеціальний жетон з індивідуальним номером.

Дублікати спеціальних жетонів не виготовляються.

При звільненні зі служби поліцейський зобов'язаний здати спеціальний жетон до підрозділу кадрового забезпечення.

У разі неповернення спеціального жетона поліцейським при звільненні зі служби керівники територіальних, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, закладів, установ Національної поліції України, де він проходив службу, уживає заходів щодо вилучення спеціального жетона та передачі його до підрозділу кадрового забезпечення.

При поверненні спеціального жетона працівником підрозділу кадрового забезпечення в обхідному листі ставиться відповідна відмітка.

Спеціальні жетони звільнених поліцейських приєднуються до їх особових справ та передаються на зберігання до архіву.

При поновленні на службі за поліцейськими при призначенні на посади молодшого, середнього, вищого складу поліції закріплюються спеціальні жетони з індивідуальними номерами, які зберігалися в їх особових справах.

Стаття 18. Основні обов'язки поліцейського

1. Поліцейський зобов'язаний:

1) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;

2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва;

3) поважати і не порушувати прав і свобод людини;

4) надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я;

5) зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

6) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді.

2. Поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-

якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

3. Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

4. Додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на нього виключно законом.

Стаття, що коментується, досить детально визначає основні обов'язки поліцейського. Пункт 2 частини 1 встановлює норму, яка передбачає, що поліцейський зобов'язаний професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва.

Якщо проаналізувати міжнародні документи, у контексті коментуємої частини статті Закону, то окремо можна виділити статтю 1 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р., яка передбачає, що службовці органів правопорядку повинні завжди виконувати обов'язки, покладені на них законом, служачи суспільству та захищаючи всіх людей від протиправних діянь, відповідно до високого рівня відповідальності, якої вимагає їх професія.

У пункті 3 ч.1 статті що коментується, передбачено також один із обов'язків поліцейського у частині поважати і не порушувати прав і свобод людини.

Відповідно до частини А. Етика «Декларації про поліцію» яка прийнята Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) поліцейський виконує обов'язки, покладені на нього законом, захищаючи своїх співгромадян і суспільство від насильницьких, грабіжницьких і інших небезпечних дій, які визначено за законом.

Зміст статті 2 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. наголошує що при виконанні своїх обов'язків службовці органів правопорядку повинні поважати і захищати людську гідність, підтримувати та захищати права людини стосовно всіх осіб.

Стаття 3 Загальної декларація прав людини, яка прийнята 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН. передбачає, що кожна людина має право на життя, свободу і на особисту недоторканність.

У свою чергу, права людини - це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя. Права людини мають природну сутність і є

невід'ємними від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, є об'єктом міжнародно-правового регулювання та захисту.

Найважливіші суб'єктивні права і свободи закріплюються у конституції (основному законі) держави і називаються основними або конституційними правами і свободами. В Конституції України вони розглядаються у Розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина».

Основні права і свободи людини поділяються на:

- особисті (ст.ст. 27–35, 51–52 Конституції України);
- політичні (ст.ст. 36–40 Конституції України);
- економічні (ст.ст. 41–45 Конституції України);
- соціальні (ст.ст. 46–49 Конституції України);
- екологічні (ст. 50 Конституції України);
- культурні (ст.ст. 53–54 Конституції України).

Ця класифікація здійснюється на основі ознак тих сфер суспільних відносин, у яких основні права і свободи реалізуються з найбільшою повнотою та ефективністю.

Відповідно до п.4 ч.1 статті що коментується, поліцейський також зобов'язаний надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я.

У цьому контексті, стаття 6 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. передбачає, що службовці органів правопорядку повинні забезпечувати цілковитий захист здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, повинні вживати негайних заходів, щоб забезпечити надання медичної допомоги у разі необхідності.

Пункт 14 частини А. Етика «Декларації про поліцію» встановлює, що поліцейський, під вартою якого знаходиться людина, що потребує медичного догляду, забезпечує такий догляд силами медиків і, якщо необхідно, вживає заходів по збереженню життя і здоров'я цієї людини. Він виконує вказівки лікарів і інших компетентних медичних працівників, коли вони надають затриманому медичну допомогу.

Національним законодавством, зокрема Законом України № 5081-VI від 5 липня 2012 року «Про екстрену медичну допомогу» визначено поняття «домедична допомога» — невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи. Стаття 12 цього Закону України містить перелік осіб, які зобов'язані надавати домедичну до-

помогу: рятувальники аварійно-рятувальних служб; працівники державної пожежної охорони; працівники органів та підрозділів міліції; фармацевтичні працівники; провідники пасажирських вагонів; бортпровідники; інші особи, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти практичними навичками надання домедичної допомоги.

Порядок підготовки та підвищення кваліфікації з надання домедичної допомоги осіб, які зобов'язані її надавати, визначається Кабінетом Міністрів України.

У свою чергу, перша медична допомога — комплекс невідкладних медичних заходів, які проводяться людині, що раптово захворіла або постраждала, на місці пригоди та під час її транспортування до медичного закладу.

Невідкладна медична допомога може бути різною, у залежності від того, хто її надає, розрізняють: першу медичну некваліфіковану допомогу, яка здійснюється немедичним працівником, який часто не має необхідних засобів та медикаментів; першу медичну кваліфіковану (долікарську) допомогу, яка здійснюється медичним працівником, який пройшов спеціальну підготовку з надання першої допомоги (фельдшер, медична сестра, лаборант, зубний технік і т. д.); першу лікарську медичну допомогу, яка здійснюється лікарем, який має у своєму розпорядженні необхідні інструменти, апарати, медикаменти, кров та кровозамінники та інше). Першу медичну допомогу потребують особи, з якими трапився нещасний випадок або в яких раптово виник тяжкий стан, що загрожує життю.

Зміст статті, що коментується, зокрема п.5 ч.1. передбачає обов'язок поліцейського зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків поліцейського.

Пункт 15 частини А. Етика «Декларації про поліцію» встановлює, що поліцейський береже в таємниці всю інформацію, що не підлягає розголошенню, із якої він зустрічається, якщо це не суперечить його обов'язкам або закону. Інший міжнародний документ, зокрема ст. 4 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, передбачає, що відомості конфіденційного характеру, якими володіють службовці органів правопорядку, повинні зберігатися в таємниці, за винятком випадків, коли виконання обов'язків або вимоги правосуддя суворо вимагають іншого.

Разом з тим, інформація з обмеженим доступом — інформація, доступ до якої має лише обмежене коло осіб і оприлюднення якої заборонено розпорядником інформації відповідно до закону. Обмеження доступу до інформації здійснюється в інтересах національної безпеки або охорони законних прав фізичних та юридичних осіб. Обмежується доступ до інформації, а не до документу. Відповідно, якщо в одному документі міститься відкрита і закрита інформація, перша може бути надана на ознайомлення зацікавленій особі у вигляді окремого документу.

Згідно статті 21 Закону України № 2657-ХІІ від 2 листопада 1992 року «Про інформацію» інформація з обмеженим доступом за своїм право-

вим режимом поділяється на конфіденційну, таємну і службову.

Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом.

Стосовно інформації, що є власністю держави і знаходиться в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, з метою її збереження може бути відповідно до закону встановлено обмежений доступ - надано статус конфіденційної. Порядок обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, що містять зазначену інформацію, визначається Кабінетом Міністрів України.

Таємною інформацією є інформація, доступ до якої обмежується виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю слідства та іншу передбачену законом таємницю.

Службовою інформацією є інформація, що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень, а також інформація зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

Відповідно до Ст. 6 ЗУ «Про доступ до публічної інформації» і Ст. 21 ЗУ «Про інформацію» не може бути віднесено до інформації з обмеженим доступом наступних даних: про розпорядження бюджетними коштами; про володіння, користування чи розпорядження державним або комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів; про умови отримання державних та/або комунальних коштів або майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно; декларації про доходи осіб та членів їхніх сімей, які претендують на зайняття чи займають виборну посаду в органах влади, обіймають посаду державного службовця, службовця органу місцевого самоврядування першої

або другої категорії; про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей; про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; про факти порушення прав і свобод людини і громадянина; про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб.

У статті коментованого Закону передбачено досить важливу норму, зокрема, поліцейський в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

При звертанні до громадянина працівник поліції зобов'язаний назвати своє прізвище, звання та пред'явити на його вимогу службове посвідчення. У взаємовідносинах з громадянами працівник міліції повинен виявляти високу культуру і такт.

Додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на нього виключно законом.

Стаття 19. Види відповідальності поліцейських

1. У разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону.

2. Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом.

3. Держава відповідно до закону відшкодовує шкоду, завдану фізичній або юридичній особі рішеннями, дією чи бездіяльністю органу або підрозділу поліції, поліцейським під час здійснення ними своїх повноважень.

1. Юридична відповідальність поліцейського полягає в його обов'язку понести покарання (стягнення), накладене за порушення вимог правових розпоряджень, що регулюють його службово-трудова діяльність, вона настає за порушення законності, службової дисципліни, невиконання або неналежне виконання ними своїх посадових обов'язків.

Згідно Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятого резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 року,

«посадові особи з підтримання правопорядку (у тому числі підрозділів поліції) не можуть вчиняти будь-які акти корупції, вони запобігають будь-яким таким актам та борються з ними». Статтею 7 зазначеного кодексу визначено, що будь-який акт корупції, як і будь-яке інше зловживання владою, несумісні зі службовим статусом посадової особи з підтримання правопорядку. До будь-якої посадової особи з підтримання правопорядку, що вчинила акт корупції, закон повинен застосовуватися в повній мірі, оскільки уряди не можуть очікувати від громадян дотримання ними правопорядку, якщо вони не можуть або не хочуть забезпечувати дотримання законності їх власними посадовими особами у рамках їхніх власних установ. Хоча поняття корупції має визначатися у відповідності з національним правом, Кодексом поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку пропонується розуміти, що воно охоплює вчинення або невчинення будь-яких дій при виконанні обов'язків або внаслідок цих обов'язків в результаті необхідних або прийнятих подарунків, обіцянок чи стимулів або їх незаконне отримання всякий раз, коли має місце така дія або бездіяльність. Вираз «акт корупції», про який йшлося вище, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку пропонує розуміти як все, що охоплює спробу підкупу.

Резолюція № 690 Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», прийнята в м. Страсбурзі 8 травня 1979 року, проголошує положення, згідно з якими «ніякі кримінальні та дисциплінарні заходи покарання не можуть бути застосовані щодо поліцейського, який відмовився виконувати незаконний наказ. Поліцейський повинен нести особисту відповідальність за свої власні дії і за незаконні дії чи бездіяльність, вчинені за його вказівкою. У випадку дисциплінарного чи кримінального переслідування, порушеного відносно співробітника поліції, він має право висловитися на свій захист і скористатися послугами адвоката. Рішення має бути прийнято в розумні терміни. Він також повинен мати можливість скористатися допомогою професійної організації, до якої належить. Поліцейський, щодо якого були застосовані дисциплінарні заходи або призначено покарання, повинен мати право оскарження у незалежному і неупередженому суді».

У разі вчинення протиправних діянь українські поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність.

До кримінальної відповідальності поліцейські можуть бути притягнуті за вчинення будь-яких кримінальних правопорушень, проте здебільшого вони притягаються до кримінальної відповідальності за вчинення службових злочинів. Згідно Кримінального кодексу України такими злочинами є: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364); перевищення влади або службових повноважень (ст. 365); службове підроблення (ст. 366); службова недбалість (ст. 367); одержання хабара (ст. 368); провокація хабара (ст. 370); завідомо незаконні затримання, привід або арешт (ст. 371); притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372); примушун-

ня давати показання (ст. 373); порушення права на захист (ст. 374); втручання в діяльність судових органів (ст. 376); невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (ст. 380); розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381); розголошення даних досудового слідства або дізнання (ст. 387); втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397)

Відповідно до ч. 4 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України досудове розслідування кримінальних правопорушень, учинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про державну службу», особами, посади яких віднесено до 1-3 категорій посад, суддями та працівниками правоохоронних органів, здійснюють слідчі органів державного бюро розслідувань.

Відповідно до ч. 1 ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами.

Адміністративна відповідальність є різновидом юридичної відповідальності поліцейського, встановлюваної державою шляхом видання правових норм, що визначають підстави та умови відповідальності, заходи, які можуть застосовуватись до порушників, порядок розгляду справ про правопорушення та виконання означених заходів. Адміністративна відповідальність поліцейського є наслідком антигромадського діяння, супроводжується державним і громадським осудом проступку, забезпечується громадським примусом та реалізується у відповідних процесуальних формах.

За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм, правил полювання, рибальства й охорони рибних запасів, митних правил, вчинення корупційних правопорушень, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду чи окремої постанови судді або подання прокурора, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави, поліцейські несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи та адміністративний арешт.

Поліцейські не звільняються також і від матеріальної (цивільно-правової) відповідальності, на них розповсюджуються норми Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі, затвердженого постановою Верховної Ради України від 23 червня 1995 року № 243/95-ВР. Відповідно до п. 2 названого положення відшкодуванню підлягає пряма дійсна шкода, заподіяна розкраданням, пошкодженням, втра-

тою чи незаконним використанням військового майна, погіршенням або зниженням його цінності, що спричинило додаткові витрати для військових частин, установ, організацій, підприємств та військово-навчальних закладів для відновлення, придбання майна чи інших матеріальних цінностей або надлишкові виплати. Умовами настання матеріальної відповідальності працівників органів внутрішніх справ є: а) заподіяння прямої дійсної шкоди; б) протиправної їх поведінки; в) причинного зв'язку між протиправною поведінкою і настанням шкоди; г) вини у заподіянні шкоди. Залежно від того, навмисно чи з необережності заподіяно шкоду, а також з урахуванням суспільної небезпечності дії (бездіяльності) винної особи та обставин, за яких заподіяно шкоду, і вартості майна до поліцейських застосовується повна або обмежена матеріальна відповідальність.

У разі заподіяння з вини поліцейського шкоди третім особам, орган, з яким він перебуває в службово-трудовах відносинах, в силу ст. 441 Цивільного кодексу України, зобов'язаний відшкодувати цю шкоду в порядку передбаченому чинним законодавством. У випадку, коли таку шкоду було відшкодовано, орган внутрішніх справ у порядку регресу покладає матеріальну відповідальність на особу винну в заподіянні шкоди, але при цьому враховується лише пряма дійсна шкода.

Цивільно-правова відповідальність поліцейського настає за скоєння ним цивільного проступку, під яким варто розуміти суспільно небезпечне, протиправне, винне порушення врегульованих нормами цивільного права майнових та особистих немайнових відносин, що укладаються в різноманітних сферах суспільної життєдіяльності.

Відповідно до п.п. 4, 8, 9 і 10 ч. 2 ст. 16 ЦК України способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: 1) відновлення становища, яке існувало до порушення; 2) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 3) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 4) визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

За вчинення дисциплінарних проступків поліцейські несуть дисциплінарну відповідальність згідно з Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом.

Поліцейські не несуть дисциплінарної відповідальності в разі, якщо шкода завдана правомірними діями внаслідок сумлінного виконання наказу начальника або виправданого за конкретних умов службового ризику.

За порушення службової дисципліни на поліцейських можуть накладати такі види дисциплінарних стягнень: 1) усне зауваження; 2) зауваження; 3) догана; 4) сувора догана; 5) попередження про неповну посадову відповідність; 6) звільнення з посади; 7) пониження в спеціальному званні на один ступінь; 8) звільнення з органів внутрішніх справ.

2. Підставою для настання дисциплінарної відповідальності поліцейського є порушення ним службової дисципліни (вчинення дисциплінарного проступку).

Дисциплінарний проступок – невиконання чи неналежне виконання поліцейським службової дисципліни. При цьому службова дисципліна – це дотримання поліцейським Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів та інших нормативно-правових актів.

Службова дисципліна ґрунтується на усвідомленні поліцейськими свого обов'язку захищати життя, здоров'я, права та свободи громадян, власність, інтереси суспільства та держави від протиправних посягань.

При визначенні виду дисциплінарного стягнення мають ураховуватися тяжкість проступку, обставини, за яких його скоєно, заподіяна шкода, попередня поведінка особи та визнання нею своєї вини, її ставлення до виконання службових обов'язків, рівень кваліфікації тощо. У разі вчинення незначного порушення службової дисципліни начальник може обмежитися усним попередженням поліцейського щодо необхідності суворого додержання службової дисципліни. У разі притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських, які мають дисциплінарне стягнення і знову допустили порушення службової дисципліни, дисциплінарне стягнення, що накладається, має бути більш суворим, ніж попереднє. У разі повторного вчинення поліцейським незначного проступку з урахуванням його нетяжкості, сумлінного ставлення цієї особи до виконання службових обов'язків, нетривалого перебування на посаді (до шести місяців) та з інших поважних причин начальник може обмежитися раніше накладеним на таку особу дисциплінарним стягненням. Дисциплінарні стягнення у вигляді пониження в спеціальному званні на один ступінь на осіб, які мають перші спеціальні звання, і звільнення з посади на осіб, які обіймають посади найнижчого рівня, не накладаються. Звільнення поліцейського з органів внутрішніх справ як вид стягнення є крайнім заходом дисциплінарного впливу.

Дисциплінарні стягнення може бути накладено посадовою особою, що вповноважена призначати на посаду поліцейських. Дисциплінарні стягнення оголошуються наказами начальників у письмовій формі. Зміст наказу доводиться до відома особи рядового або начальницького складу, яку притягнуто до дисциплінарної відповідальності, під підпис. У разі звільнення з посади або звільнення з органів внутрішніх справ поліцейському видається витяг з наказу. Дисциплінарне стягнення накладається у строк до одного місяця з дня, коли про проступок стало відомо начальнику. У разі проведення за фактом учинення проступку службового розслідування, кримінального провадження або провадження у справі про адміністративне правопорушення на поліцейського дисциплінарне стягнення може бути накладено не пізніше одного місяця з дня закінчення службового розслідування, кримінального провадження або провадження у справі про адміністративне правопорушення, не

враховуючи періоду тимчасової непрацездатності або перебування у відпустці. Дисциплінарне стягнення не може бути накладено, якщо з дня вчинення проступку минуло більше півроку. У цей період не включається строк проведення службового розслідування або кримінального провадження або провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Дисциплінарне стягнення виконується негайно, але не пізніше місяця з дня його накладення, не враховуючи періоду перебування поліцейського у відпустці, відрядженні або її тимчасової непрацездатності. Після закінчення цього строку дисциплінарне стягнення не виконується.

Такі дисциплінарні стягнення, як звільнення з посади та звільнення з органів внутрішніх справ, накладені на осіб рядового і начальницького складу, які тимчасово непрацездатні або перебувають у відпустці, відрядженні, виконуються після їх прибуття до місця проходження служби.

У разі подання скарги виконання накладеного дисциплінарного стягнення не припиняється. Такі дисциплінарні стягнення, як звільнення з посади, пониження в спеціальному званні та звільнення з органів внутрішніх справ, вважаються виконаними після видання наказу по особовому складу. Поліцейський вважається таким, який не має дисциплінарного стягнення, якщо його заохочено шляхом дострокового зняття дисциплінарного стягнення, нагороджено державною нагородою чи відзнакою Президента України або минув рік з дня накладення дисциплінарного стягнення.

Поліцейський, на якого накладено дисциплінарне стягнення, не може бути призначений на вищу посаду доти, поки це стягнення не буде знято.

За мужність, відвагу, героїзм, розумну ініціативу, старанність, сумлінне та бездоганне виконання службових обов'язків до осіб рядового і начальницького складу можуть бути застосовані такі види заохочень: 1) дострокове зняття дисциплінарного стягнення; 2) оголошення подяки; 3) нагородження грошовою винагородою; 4) нагородження цінним подарунком; 5) нагородження Почесною грамотою Міністерства внутрішніх справ України; 6) занесення на «Дошку пошани»; 7) нагородження відзнаками Міністерства внутрішніх справ України; 8) дострокове присвоєння чергового спеціального звання; 9) присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою; 10) нагородження відзнакою Міністерства внутрішніх справ «Вогнепальна зброя».

Заохочення оформляється наказом. Зміст наказу оголошується особовому складу органу внутрішніх справ, а до відома особи рядового або начальницького складу, яку заохочено, доводиться персонально. Особа рядового або начальницького складу поліції, яка має дисциплінарне стягнення, може заохочуватися лише після дострокового зняття цього стягнення, але не раніше ніж через три місяці з дня видання наказу.

Дострокове зняття дисциплінарного стягнення застосовується в разі, якщо особа рядового або начальницького складу ставленням до служби і поведінкою доведе своє виправлення.

3. Конституція України (стаття 56) визначає, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Статтею 1176 Цивільного кодексу України визначено, що шкода, завдана фізичній або юридичній особі рішеннями, дією чи бездіяльністю органу або підрозділу поліції, поліцейським під час здійснення ними своїх повноважень, відшкодовується державою. Фізична особа, яка у процесі дізнання, попереднього (досудового) слідства або судового розгляду шляхом самообмови перешкоджала з'ясуванню істини і цим сприяла незаконному засудженню, незаконному притягненню до кримінальної відповідальності, незаконному застосуванню як запобіжного заходу тримання під вартою або підписки про невиїзд, незаконному затриманню, незаконному накладенню адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, не має права на відшкодування шкоди. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок постановлення судом незаконного рішення в цивільній справі, відшкодовується державою в повному обсязі в разі встановлення в діях судді (суддів), які вплинули на постановлення незаконного рішення, складу злочину за обвинувальним вироким суду, що набрав законної сили. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок іншої незаконної дії або бездіяльності чи незаконного рішення органу або підрозділу поліції, поліцейським під час здійснення ними своїх повноважень, відшкодовується на загальних підставах. Право на відшкодування шкоди, завданої фізичній особі незаконними діями органу або підрозділу поліції, поліцейським під час здійснення ними своїх повноважень, виникає у випадках, передбачених законом.

Зокрема, Закон України від 1 грудня 1994 року «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» встановлює випадки, умови та порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину внаслідок незаконного засудження, незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян; незаконного застосування адміністративного арешту чи виправних робіт, незаконної конфіскації майна, незаконного накладення штрафу; незаконного проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених законами України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» й іншими актами законодавства.

Відшкодування шкоди, завданої фізичній або юридичній особі рішеннями, дією чи бездіяльністю органу або підрозділу поліції, поліцейським під

час здійснення ними своїх повноважень, провадиться за рахунок коштів державного бюджету. Розмір сум, які підлягають відшкодуванню, визначається з урахуванням заробітку, не одержаного громадянином за час відсторонення від роботи (посади), за час відбування кримінального покарання чи виправних робіт як адміністративного стягнення.

Незаконно конфісковане майно повертається в натурі, а в разі неможливості повернення в натурі його вартість відшкодовується за рахунок тих підприємств, установ, організацій, яким воно передано безоплатно. Вартість жилих будинків, квартир, інших споруд відшкодовується лише у разі, якщо зазначене майно не збереглося в натурі і громадянин відмовився від надання йому рівноцінного жилого приміщення з безоплатною передачею у його власність або у разі згоди на це громадянина. Вартість втраченого житла відшкодовується виходячи з ринкових цін, що діють на момент звернення громадянина про відшкодування шкоди.

У разі ліквідації підприємств, установ, організацій, яким майно було передано безоплатно, або недостатності у них коштів для відшкодування шкоди вартість майна (частина вартості) відшкодовується за рахунок державного бюджету. Вартість майна визначається за цінами, що діють на момент прийняття рішення про відшкодування шкоди. У разі пошкодження майна завдана шкода відшкодовується повністю.

Спільним наказом Міністерства фінансів України і Державного казначейства України № 28 від 2 лютого 2007 року затверджено Порядок виконання Державним казначейством України рішень суду щодо відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, а також судів. Відповідно до зазначеного Порядку виконання судових рішень, які передбачають відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, а також судів, здійснюється Державним казначейством України за рахунок і в межах бюджетних асигнувань, затверджених у Державному бюджеті України на цю мету.

Стаття 20. Однострій поліцейських

1. Поліцейські мають єдиний однострій. Поліцейський отримує однострій безоплатно.

2. Зразки предметів однострою поліцейських затверджує Кабінет Міністрів України.

3. На однострої поліцейського розміщується нагрудний знак із чітким зазначенням його спеціального жетона.

Поліцейському заборонено знімати з однострою чи приховувати нагрудний знак, а також будь-яким іншим чином перешкоджати прочитанню інформації на ньому або фіксуванню її за допомогою технічних засобів.

Поліцейський, який виконує функції в цивільному одязі, зобов'язаний мати при собі нагрудний знак, передбачений цією частиною, крім випадків, коли наявність нагрудного знака перешкоджає проведенню негласної слідчої (розшукової) дії.

Поліцейським підрозділу спеціального призначення номер нагрудного знака додатково зазначається на однострої і на шоломі таким чином, щоб його було можливо прочитати або зафіксувати за допомогою технічних засобів, крім випадків, коли такі поліцейські відповідно до рішень уповноважених осіб поліції виконують завдання в режимі секретності.

4. Правила носіння та норми належності однострою поліцейських затверджує Міністр внутрішніх справ України.

5. Використання спеціальних звань, відзнак, однострою і службового посвідчення поліцейського особою, яка не є поліцейським, заборонено і має наслідком відповідальність відповідно до закону.

Відповідно до частини другої статті 20 Закону України «Про Національну поліцію» Кабінет Міністрів України своєю постановою від 30 вересня 2015 року № 823 «Про однострій поліцейських» затвердив опис і зразки предметів однострою українських поліцейських. Зокрема, поліцейські мають два комплекти форми: літню та зимову. Форма поліцейського також поділяється на повсякденну, парадну та тактичну.

Форму поліцейського складають різні головні убори (шапки для різних пір року, кашкети, кепі, берет, шапки-маски), пальто, плащі (зокрема жіночі), куртки, напівкомбінезон зимовий, костюм спеціального призначення, костюм-дошовик, костюм маскувальний, халат маскувальний, комбінезон тактичний, джемпер і светр-гольф тощо.

Крім того, до комплекту входять термобілизна (фуфайка і кальсони), краватки (чоловічі та жіночі), кашне, рукавички, рукавички штурмові, шкарпетки.

У переліку також вказані жилети спеціальний і розвантажувальний, розвантажувальна поясна система з підсумками, різне взуття, ремені, рюкзак тактичний, мішок спальний, килимок теплоізолюючий, низка аксесуарів (нарукавний знак поліції, кокарда, погони, гудзики, затискач для краватки, аксельбант).

Однострій, яким оснащені підрозділи нової патрульної служби, передбачає можливість кріплення пізнавальних знаків поліцейського, амуніції і нагрудної відеокамери

Наказом Департаменту патрульної служби МВС України від 15 жовтня 2015 року № 72 з метою підвищення рівня дисципліни, забезпечення єдиного стилю в зовнішньому вигляді працівників патрульної служби (поліції) при виконанні ними своїх службових обов'язків затверджено Рекомендації щодо зовнішнього вигляду (дрес-коду) працівників патрульної служби (поліції). Ці

рекомендації мають обов'язковий характер, відхилення від них можуть мати місце тільки за наявності релігійних або культурних причин за погодженням із керівництвом. Допускається відхилення від цих правил на підставі релігійних, культурних, службових та інших причин. Дозвіл на відхилення від цих правил надається начальником Управління патрульної служби або начальником Департаменту патрульної служби або його заступником на підставі письмового рапорту з обґрунтуванням такої необхідності. Допускаються разове відхилення від цих правил з дозволу безпосереднього або старшого прямого начальника якщо це викликано оперативною необхідністю. Контроль за дотриманням встановлених правил однострою працівниками патрульної служби (поліції) покладається на безпосередніх начальників та відділи моніторингу. При цьому порушення правил носіння форменого одягу поліцейським може бути підставою для притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності.

Працівники поліції повинні мати акуратний зовнішній вигляд. Однострій, формений одяг та інші елементи одягу та взуття мають бути чистими, випрасуваними та доглянутими. Забороняється модифікація однострою, якщо це призведе до ускладнення або унеможливлення його використання в службових цілях.

Патрульний поліцейський носить однострій під час виконання службових обов'язків, під час церемоній та в інших випадках, визначених начальниками управлінь патрульної служби та Департаменту патрульної служби МВС України. Однострій має бути виключно у справному стані.

Обов'язковими елементами однострою поліцейського є:

нагрудний знак (поліцейському заборонено знімати з однострою чи приховувати нагрудний знак, а також будь-яким іншим чином перешкоджати прочитанню інформації на ньому або фіксуванню її за допомогою технічних засобів. Поліцейським підрозділу спеціального призначення номер нагрудного знака додатково зазначається на однострої і на шоломі таким чином, щоб його було можливо прочитати або зафіксувати за допомогою технічних засобів, крім випадків, коли такі поліцейські відповідно до рішень уповноважених осіб поліції виконують завдання в режимі секретності);

шеврони («ПОЛІЦІЯ» – нарукавний знак вишитий, темно-синього кольору, заввишки 9,5 сантиметра, має форму щита із зображенням восьмикутної променистої зірки світло-сірого кольору, у центрі якої розташований малий Державний Герб України. У верхній частині знака – напис “Поліція” жовтого кольору. Уздовж контура нарукавного знака – обрамлення світло-сірого кольору), територіальна приналежність, нашивка-прізвище);

погони (погони-муфти з тканини або з тканої стрічки темно-синього кольору для вищого начальницького складу; погони-муфти або накладні погони з тканини або з тканої стрічки темно-синього кольору для старшого, середнього або молодшого начальницького складу);

брюки (двох типів – А та Б);

поясне спорядження (спорядження поясне із синтетичного матеріалу чорного кольору, складається з ременя з навісками для спецзасобів та ременя для брюк. Спорядження поясне укомплектоване кобурою із страхувальним ремінцем для пістолета та навісками: кобура відкритого типу; страхувальний ремінець з металевим карабіном; навіска для радіостанції; навіска для наручників; навіска для магазину пістолета; навіска для газового балончика; навіска для гумового кийка; навіска для ліхтарика; знімний хомутик).

На вибір однострій поліцейського включає: сорочку (за потреби під нею – фуфайка з короткими рукавами («футболка»), сорочку трикотажну з короткими рукавами («поло»), кашкет із металевою какардою, кепі із нашивною какардою, шапку флісову чорну, куртку, знімне підстібання куртки.

За потреби однострій поліцейського включає: светр, жилет спеціальний зі світлоповертальною стрічкою під час регулювання дорожнього руху, або для забезпечення підвищеної власної видимості та безпеки.

Поліцейському забороняється: носити однострій або будь-які його частини на подіях, відвідування яких не входить до його обов'язків; носити однострій або будь-які його частини поза службою, крім випадків проїзду до місця несення служби або від нього; носити шарф або шийну хустку з огляду на потенційну небезпеку; носити значки, брошки, нашивки, ремінці, ремені та браслети, які не є елементами однострою, а також парасольки яскравих кольорів; виконувати службові обов'язки в цивільному одязі;

Поліцейський, який виконує функції в цивільному одязі, зобов'язаний мати при собі нагрудний знак, крім випадків, коли наявність нагрудного знака перешкоджає проведенню негласної слідчої (розшукової) дії.

При відвідуванні занять з професійної підготовки поліцейський має бути у формі або в одязі ділового стилю.

Амуніція нового поліцейського складається з пістолета «Форт-17» (ручний самозарядний пістолет калібру 9 мм, призначений для ураження живої сили противника на відстані до 50 м.), спеціальної кишені для двох магазинів до нього, гумового кийка, газового балончика, тактичного ліхтарика, наручників та рації. На форменому одязі передбачена можливість кріплення індивідуального жетона поліцейського, а також нагрудної відеокамери, яка дає можливість вести запис інформації як в режимі відео, так і в режимі запису аудіо. Відеокамера працюватиме під час спілкування працівника поліції із громадянином, якого повідомлятимуть про здійснення запису, а також попереджатимуть про незаконність дачі хабарів.

Стаття 21. Керівник та заступники керівника поліції

1. Безпосереднє керівництво поліцією здійснює керівник поліції.

2. Керівник поліції призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра внутрішніх справ України.

3. Керівник поліції має першого заступника та заступників.

4. Перший заступник та заступники керівника поліції призначаються на посаду та звільняються з посади Міністром внутрішніх справ України за поданням керівника поліції.

5. Керівником та заступниками керівника поліції може бути призначена особа, яка:

1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію;

2) має вищу повну юридичну освіту;

3) має стаж роботи в галузі права не менш як сім років;

4) має досвід роботи на керівних посадах не менш як п'ять років.

Керівника Національної поліції призначає і звільняє Кабінет Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, якому кандидата пропонує Міністр внутрішніх справ. Перший заступник і заступники керівника поліції призначаються на посади та звільняються з посад міністром внутрішніх справ за поданням керівника поліції.

Етапи відбору кандидатів: подання анкети; перевірка загального рівня знань; психодіагностичний тест; медичний огляд; особиста співбесіда.

При відборі кандидатів на посаду керівника чи заступника керівника поліції у межах загальної компетенції оцінюються такі якості, як знання професійних і етичних стандартів; комунікативні навички, особиста мотивація, вміння приймати необхідні рішення, творчий підхід та сприйнятливості ставлення до інновацій. Серед спеціальних якостей оцінюються лідерські якості кандидата, його вміння управляти персоналом і піклуватися про професійне зростання підлеглих, навички планування щоденної діяльності, елементи стратегічного мислення, толерантність до впровадження гендерної та етнічно-збалансованої кадрової політики.

Треба відмітити, що керівником та заступниками керівника поліції може бути призначена особа, лише після проведення перевірки відповідно до Закону України «Про очищення влади» — закон, прийнятий Верховною Радою України 16 вересня 2014 року, визначає засади проведення перевірки державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування і встановлює заборону обіймати державні посади протягом 5 та 10 років певним групам фізичних осіб.

Так, згідно з першою статтею закону, очищення влади (люстрація) - це встановлена цим Законом або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) (далі - посади) (крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самовряду-

вання.

Очищення влади здійснюється з метою недопущення до участі в управлінні державними справами осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/чи сприяли їх здійсненню), спрямовані на: узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підрив основ національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини.

Посади, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації)

1. Заходи з очищення влади (люстрації) здійснюються щодо:

1) Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністра України, а також міністра, керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, Голови Національного банку України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Фонду державного майна України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, їх перших заступників, заступників;

2) Генерального прокурора України, Голови Служби безпеки України, Голови Служби зовнішньої розвідки України, начальника Управління державної охорони України, керівника центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову та/або митну політику, керівника податкової міліції, керівника центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, їх перших заступників, заступників;

3) військових посадових осіб Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби та військовослужбовців служби за призовом під час мобілізації;

4) членів Вищої ради юстиції, членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, професійних суддів, Голови Державної судової адміністрації України, його першого заступника, заступника;

5) Глави Адміністрації Президента України, Керівника Державного управління справами, Керівника Секретаріату Кабінету Міністрів України, Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики, їх перших заступників, заступників;

6) начальницького складу органів внутрішніх справ, центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову та/або митну політику, податкової міліції, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту;

7) посадових та службових осіб органів прокуратури України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління держав-

ної охорони України, Національного банку України;

8) членів Центральної виборчої комісії, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, голів та членів національних комісій, що здійснюють державне регулювання природних монополій, державне регулювання у сферах зв'язку та інформатизації, ринків цінних паперів і фінансових послуг;

9) керівників державних, у тому числі казенних, підприємств оборонно-промислового комплексу, а також державних підприємств, що належать до сфери управління суб'єкта надання адміністративних послуг;

10) інших посадових та службових осіб (крім виборних посад) органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

11) осіб, які претендують на зайняття посад, зазначених у пунктах 1-10 цієї частини.

Законом, який коментується, також передбачено, що керівником та заступниками керівника поліції може бути призначена особа, яка має вищу повну юридичну освіту. Так, юридична освіта – частина системи спеціалізованої освіти, яка забезпечує підготовку правознавців (юристів) для роботи в державному апараті, судах, адвокатурі, народному господарстві, правоохоронних органах. Законом України за №1556-VII від 1 липня 2014 року «Про вищу освіту», зокрема статтею п'ятою передбачено рівні та ступені вищої освіти. Так, підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий) рівень;
- науковий рівень.

Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти відповідає п'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою загальнокультурної та професійно орієнтованої підготовки, спеціальних умінь і знань, а також певного досвіду їх практичного застосування з метою виконання типових завдань, що передбачені для первинних посад у відповідній галузі професійної діяльності.

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для

ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Науковий рівень вищої освіти відповідає дев'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає набуття компетентності з розроблення і впровадження методології та методики дослідницької роботи, створення нових системоутворюючих знань та/або прогресивних технологій, розв'язання важливої наукової або прикладної проблеми, яка має загальнонаціональне або світове значення.

Також, однією із вимог щодо призначення керівником та заступниками керівника поліції є стаж роботи в галузі права не менш як сім років. Разом з тим, до стажу роботи в галузі права, зараховується, крім роботи в практичних підрозділах, перебування на посадах науково - педагогічних або наукових працівників, що здійснюють навчання, виховання та професійну підготовку в професійно-технічних, вищих, або післядипломних навчальних закладах, якщо такі посади вимагають наявності повної вищої освіти за спеціальністю правознавство/правоохоронна діяльність.

Стаття 22. Основні повноваження керівника поліції

1. Керівник поліції:

1) очолює поліцію та здійснює керівництво її діяльністю, забезпечує виконання покладених на неї завдань;

2) у межах компетенції організовує та контролює виконання поліцією Конституції та законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, а також наказів і доручень Міністра внутрішніх справ України з питань, що належать до сфери діяльності поліції;

3) вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ України пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання поліцейських послуг;

4) представляє у визначеному порядку поліцію у відносинах з іншими органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, іншими організаціями в

Україні та за кордоном;

5) звітує перед Міністром внутрішніх справ України про виконання покладених на поліцію завдань і повноважень;

6) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

7) підписує накази поліції;

8) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів поліції;

9) у межах повноважень надає доручення, обов'язкові для виконання поліцейськими, державними службовцями і працівниками поліції;

10) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату поліції;

11) приймає на службу та звільняє зі служби, призначає та звільняє з посад поліцейських відповідно до положень цього Закону;

12) призначає на посади та звільняє з посад у порядку, визначеному законом та іншими нормативно-правовими актами про державну службу, державних службовців апарату центрального органу управління поліції;

13) приймає на роботу та звільняє з роботи в порядку, визначеному законодавством про працю, працівників центрального органу управління поліції;

14) приймає у визначеному порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських;

15) приймає у визначеному законодавством про державну службу порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців апарату центрального органу управління поліції;

16) приймає у визначеному трудовим законодавством порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників поліції;

17) у визначеному порядку вносить подання про представлення поліцейських, державних службовців апарату центрального органу управління поліції та працівників поліції до відзначення державними нагородами України;

18) присвоює спеціальні звання поліції відповідно до цього Закону;

19) присвоює ранги державних службовців відповідно до законодавства про державну службу;

20) вносить Міністру внутрішніх справ України пропозиції про утворення територіальних органів поліції, які є юридичними особами публічного права, у межах граничної чисельності поліцейських, державних службовців та працівників поліції і коштів, визначених на її утримання, а також щодо їх ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України;

21) утворює, ліквідовує, реорганізовує підприємства, заклади та установи, затверджує їхні положення (статути), у визначеному порядку

призначає на посади та звільняє з посад їх керівників, здійснює інші повноваження з управління об'єктами права державної власності, що належать до сфери управління поліції;

22) забезпечує дотримання визначеного Міністром внутрішніх справ України порядку обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України і поліцією;

23) приймає у визначеному порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є поліція;

24) виконує повноваження керівника державної служби в органі відповідно до законодавства про державну службу та здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону.

«Декларація про поліцію», Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979), Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р., «Європейський кодекс поліцейської етики» Прийнятий Комітетом Міністрів Ради Європи від 19 вересня 2001 року визначають загальні засади організації роботи поліцейських підрозділів. Особливе значення та вплив на ефективну та злагоджену роботу має керівник поліції. Так, відповідно до п. 16 розділу 4 «Організація структури поліції» «Європейського кодексу поліцейської етики» передбачено, що співробітники поліції (керівники) на всіх посадових рівнях повинні особисто відповідати за свої дії, бездіяльність або за накази які вони віддають своїм підлеглим. Організація поліції повинна включати чітко визначену субординацію. У всіх випадках має бути можливим встановлення начальника, відповідального в останній інстанції за дії або бездіяльність співробітника поліції.

В статті коментованого Закону передбачено цілу низку основних повноважень керівника поліції. Є необхідність зупинитися на деяких з них.

1) керівник очолює поліцію та здійснює керівництво її діяльністю, забезпечує виконання покладених на неї завдань;

Відповідно до п.1 ч.1 керівник поліції здійснює керівництво її діяльністю, забезпечує виконання покладених на неї завдань.

Керівництво - це можливість впливати на поведінку інших людей, які офіційно надаються керівнику згідно з повноваженнями, що відповідають його посаді, та ґрунтуються на формальних посадових і функціональних відносинах. Керівництво полягає у праві особи давати офіційні доручення підлеглим і вимагати їх виконання. Це право впливає з повноважень керівника які визначають його компетенцію в межах певної установи. Діапазон керівництва залежить від статусу керівника, тобто - є він єдиначальником, чи особою, яка очолює колективний орган управління. Керівник-єдиначальник здійснює управління на основі єдиначального прийняття рішень і контролю за процесом праці, несучи повну відповідальність за діяльність установи.

Основні елементи забезпечення ефективного керівництва (зокрема, ке-

рівника поліції): ініціативність; інформованість; захист своєї думки; прийняття рішень; розв'язання конфліктних ситуацій; критичний аналіз своїх дій.

2) у межах компетенції керівник організовує та контролює виконання поліцією Конституції та законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, а також наказів і доручень Міністра внутрішніх справ України з питань, що належать до сфери діяльності поліції;

3) вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ України пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання поліцейських послуг;

Керівник поліції відповідно до п. 3 ч.1 вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ України пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання поліцейських послуг. Відповідно до статті 2 Закону який коментується, забезпечення публічної безпеки і порядку є одним із основних завдань поліції прямо визначених в законі. Перша поява даного терміну відбувається при визначенні поняття поліції (ст. 1. Закону), де фактично закріплюється однією з головних функцій — підтримання публічної безпеки і порядку. Також однією із головних напрямків державної політики є забезпечення охорони та захисту прав і свобод людини. Так, зокрема Конституція України встановлює, що права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава ж різними засобами забезпечує їх дотримання та захист, зокрема шляхом діяльності численних органів державної влади та місцевого самоврядування.

Протидія злочинності, як напрямок державної політики можна визначити, як систему різноманітних видів діяльності та комплексних заходів, спрямованих на попередження, усунення, нейтралізацію і обмеження (ослаблення) факторів, детермінуючих злочинність.

4) представляє у визначеному порядку поліцію у відносинах з іншими органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, іншими організаціями в Україні та за кордоном;

5) звітує перед Міністром внутрішніх справ України про виконання покладених на поліцію завдань і повноважень;

б) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

7) керівник підписує накази поліції

відповідно до п.7 до повноважень керівника поліції відноситься право підписувати накази. Наказ - основний розпорядчий документ, який видається-

ся керівником на основі єдиноначальності. Він може містити як індивідуальні приписи (наприклад, покладення на певну особу конкретних обов'язків), так і правові норми (встановлення режиму роботи відділу в цілому або конкретних його підрозділів тощо). Основними елементами наказу є: найменування акта й органу, щодо якого він видається; місце й дата видання; номер; коротке формулювання змісту; текст наказу з додатками (якщо вони є); підпис керівника. Текст наказу складається, як правило, із констатуючої та розпорядчої (резолютивної) частин. У разі потреби йому може передувати також описова частина. У констатуючій частині викладаються причини й обставини, що зумовили видання даного наказу, зазначаються його мета й завдання, дається оцінка існуючого стану справ. Основною частиною наказу є розпорядча, в якій викладається його суть. Розпорядча частина починається словом "НАКАЗУЮ" і містить конкретні приписи про те, що повинно бути виконане. В ній перераховуються заходи для виконання поставлених у наказі завдань, виконавці цих заходів, їх права й обов'язки, форми і методи роботи, строки виконання тощо. Структура резолютивної частини залежить від обсягу й змісту наказу. В ній можуть міститися один-два приписи, але частіше видаються складні накази, які передбачають вирішення багатьох взаємопов'язаних питань. У таких випадках кожний припис оформлюється окремим пунктом. Якщо одній особі в наказі дається кілька приписів, то всі вони об'єднуються в один пункт, який може бути розподілений на підпункти. Якщо наказ доповнює, скасовує або змінює раніше видані накази або їх окремі пункти, це обговорюється в тексті наказу. В останньому пункті розпорядчої частини вказується посадова особа, на яку покладається контроль за виконанням наказу в цілому. Накази, залежно від характеру сформульованих у них вимог, поділяються на індивідуальні та нормативні. Індивідуальні пов'язані з вирішенням питань трудової діяльності конкретних осіб, а нормативні накази є безособовими та регламентують трудову діяльність усього трудового колективу. Також накази можуть складатися по особовому складу та з питань основної діяльності. Накази по особовому складу, як правило, є індивідуальними, пов'язані з вирішенням питань трудової діяльності окремих працівників. Складання та оформлення наказів про особовий склад має деякі особливості. У заголовку такого наказу пишуть: Про особовий склад. Констатуюча частина може опускатися. У розпорядчій частині пункти розміщують у певній послідовності: призначення на посаду, переведення, надання відпустки звільнення з посади. Накладання дисциплінарних стягнень та оголошення заохочень оформляють, як правило, окремими наказами.

8) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів поліції;

9) у межах повноважень надає доручення, обов'язкові для виконання поліцейськими, державними службовцями і працівниками поліції;

10) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи

апарату поліції;

11) приймає на службу та звільняє зі служби, призначає та звільняє з посад поліцейських відповідно до положень цього Закону;

12) призначає на посади та звільняє з посад у порядку, визначеному законом та іншими нормативно-правовими актами про державну службу, державних службовців апарату центрального органу управління поліції;

13) приймає на роботу та звільняє з роботи в порядку, визначеному законодавством про працю, працівників центрального органу управління поліції;

14) приймає у визначеному порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських;

15) приймає у визначеному законодавством про державну службу порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців апарату центрального органу управління поліції;

16) приймає у визначеному трудовим законодавством порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників поліції;

17) у визначеному порядку вносить подання про представлення поліцейських, державних службовців апарату центрального органу управління поліції та працівників поліції до відзначення державними нагородами України;

Керівник поліції відповідно до п.17 у визначеному порядку вносить подання про представлення поліцейських, державних службовців апарату центрального органу управління поліції та працівників поліції до відзначення державними нагородами України. Згідно із Законом України № 1549-III від 16 березня 2000 року «Про державні нагороди України» державні нагороди України — вища форма відзначення громадян України за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною. Державними нагородами є: звання Герой України; орден; медаль; відзнака "Іменна вогнепальна зброя"; почесне звання України; Державна премія України; президентська відзнака. Нагородження державними нагородами України здійснюється указами глави держави. Нагородженому вручається державна нагорода та документ, що посвідчує нагородження нею.

18) присвоює спеціальні звання поліції відповідно до цього Закону;

19) присвоює ранги державних службовців відповідно до законодавства про державну службу;

Згідно п. 19 ч.1 статті яка коментується передбачено, що керівник поліції присвоює ранги державних службовців відповідно до законодавства про

державну службу. Відповідно до Закону України № 889-VIII від 10 грудня 2015 року «Про державну службу» ранги державних службовців є видом спеціальних звань. Встановлюється дев'ять рангів державних службовців. Порядок присвоєння рангів державних службовців та співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями визначаються Кабінетом Міністрів України.

Співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями встановлюється для випадків призначення осіб, яким присвоєно такі спеціальні звання, на посади державних службовців, на яких може бути присвоєно нижчий ранг. У такому разі особі присвоюється ранг державного службовця на рівні рангу, який вона мала відповідно до спеціальних законів.

Присвоюються такі ранги:

державним службовцям, які займають посади державної служби категорії "А", - 1, 2, 3 ранг;

державним службовцям, які займають посади державної служби категорії "Б", - 3, 4, 5, 6 ранг;

державним службовцям, які займають посади державної служби категорії "В", - 6, 7, 8, 9 ранг.

Ранги державним службовцям присвоює суб'єкт призначення, крім випадків, передбачених законом.

Ранги державних службовців присвоюються одночасно з призначенням на посаду державної служби, а в разі встановлення випробування - після закінчення його строку. Державному службовцю, який вперше призначається на посаду державної служби, присвоюється найнижчий ранг у межах відповідної категорії посад.

Черговий ранг у межах відповідної категорії посад присвоюється державному службовцю через кожні три роки з урахуванням результатів оцінювання його службової діяльності.

Протягом строку застосування дисциплінарного стягнення, а також протягом шести місяців з дня отримання державним службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання службової діяльності черговий ранг державному службовцю не присвоюється. Такі періоди не зараховуються до строку, зазначеного в абзаці першому цієї частини.

За особливі досягнення або за виконання особливо відповідальних завдань державному службовцю може бути достроково присвоєно черговий ранг.

Дострокове присвоєння чергового рангу може здійснюватися не раніше ніж через один рік після присвоєння попереднього рангу.

За сумлінну службу державному службовцю у зв'язку з виходом на пе-

нсію присвоюється черговий ранг поза межами відповідної категорії посад.

У разі переходу на посаду нижчої категорії або звільнення з державної служби за державним службовцем зберігається раніше присвоєний йому ранг.

Державний службовець може бути позбавлений рангу лише за рішенням суду.

В особовій справі та трудовій книжці державного службовця робиться запис про присвоєння, зміну та позбавлення рангу державного службовця.

20) вносить Міністру внутрішніх справ України пропозиції про утворення територіальних органів поліції, які є юридичними особами публічного права, у межах граничної чисельності поліцейських, державних службовців та працівників поліції і коштів, визначених на її утримання, а також щодо їх ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України;

21) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, заклади та установи, затверджує їхні положення (статuti), у визначеному порядку призначає на посади та звільняє з посад їх керівників, здійснює інші повноваження з управління об'єктами права державної власності, що належать до сфери управління поліції;

22) забезпечує дотримання визначеного Міністром внутрішніх справ України порядку обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України і поліцією;

23) приймає у визначеному порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є поліція;

24) виконує повноваження керівника державної служби в органі відповідно до законодавства про державну службу та здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону.

Відповідно до Закону України № 889-VIII від 10 грудня 2015 року «Про державну службу» керівник державної служби: організовує планування роботи з персоналом державного органу, в тому числі організовує проведення конкурсів на зайняття вакантних посад державної служби категорій "Б" і "В", забезпечує прозорість і об'єктивність таких конкурсів відповідно до вимог цього Закону; забезпечує планування службової кар'єри, планове заміщення посад державної служби підготовленими фахівцями згідно з вимогами до професійної компетентності та стимулює просування по службі; забезпечує своєчасне оприлюднення та передачу центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, інформації про вакантні посади державної служби з метою формування єдиного переліку вакантних посад державної служби, який оприлюднюється; призначає громадян України, які пройшли конкурсний відбір, на вакантні посади державної служби категорій "Б" і "В", звільняє з таких посад відповідно до цього Закону; присвоює ранги державним службовцям державного органу, які займають посади державної служби категорій "Б" і "В"; за-

безпечує підвищення кваліфікації державних службовців державного органу; здійснює планування навчання персоналу державного органу з метою вдосконалення рівня володіння державними службовцями державною мовою, регіональною мовою або мовою національних меншин, визначеною відповідно до закону, а також іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи, у випадках, якщо володіння такою мовою є обов'язковим відповідно до цього Закону; здійснює контроль за дотриманням виконавської та службової дисципліни в державному органі; розглядає скарги на дії або бездіяльність державних службовців, які займають посади державної служби категорій "Б" і "В"; приймає у межах наданих повноважень рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців, які займають посади державної служби категорій "Б" і "В"; виконує функції роботодавця стосовно працівників державного органу, які не є державними службовцями; створює належні для роботи умови та їх матеріально-технічне забезпечення; здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

Розділ IV ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦІЇ

Стаття 23. Основні повноваження поліції

1. Поліція відповідно до покладених на неї завдань:

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволу на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

18) вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї;

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України;

26) здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону;

26) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під

час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), а також вживає заходів, спрямованих на усунення загрози життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснює привід у виконавчому провадженні.

Залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції здійснюється за вмотивованою постановою виконавця, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення відповідної виконавчої дії. Відмова у залученні поліції для проведення виконавчих дій допускається лише з підстав залучення особового складу даного територіального органу поліції до припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень, а також для подолання наслідків масштабних аварій чи інших масштабних надзвичайних ситуацій.

Повноваження поліції, які передбачені коментованою статтею повністю відповідають низці міжнародних правових актів, які передбачають виконання поліцейськими відповідних повноважень. До таких правових актів можна віднести:

1. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17.12. 1979 р.

Ст.1 Посадові особи з підтримання правопорядку постійно виконують покладені на них законом обов'язки, служачи суспільству і захищаючи всіх осіб від протиправних актів у відповідності з високим ступенем відповідальності, що потребує їх професія.

Термін «посадові особи з підтримання правопорядку» включає в себе всіх призначених або таких, що обираються, осіб, пов'язаних з застосуванням права, які мають поліцейські повноваження, особливо на затримання правопорушників.

Мається на увазі, що служба суспільству включає в себе в тому числі й надання послуг і допомоги тим членам суспільства, які по особистим або іншим причинам надзвичайного характеру мають потребу в цій допомозі. Поліцейські повинні захищати людей не тільки від насильницьких, грабіжних або шкідливих актів, але й сприяти дотриманню усіх заборон, що встановлені законом

2. Європейський кодекс поліцейської етики від 19.09. 2001 р.

Завдання поліції

1. Основними завданнями поліції в демократичному суспільстві, що регулюється верховенством права є:

- забезпечення громадського спокою, дотримання закону и порядку в суспільстві

- захист і дотримання основних прав і свобод людини в тому вигляді, в якому вони закріплені в тому числі в Європейській конвенції про права лю-

дини;

- попередження злочинності і боротьба з нею;
- виявлення злочинів
- надання допомоги і послуг населенню

3. В Мандаті Експертного комітету з поліцейської етики і проблемам, пов'язаним зі здійсненням функцій поліції (РС-РО) під керівництвом Європейського комітету з проблем злочинності (CDPC) від вересня 1998 р. викладені найважливіші цілі поліції в демократичному суспільстві, що регулюється верховенством права. Забезпечення підтримки спокою у суспільстві і дотримання закону традиційно являються загальними завданнями поліції, її головною відповідальністю.

Забезпечення підтримки спокою у суспільстві і дотримання закону включає в себе цілий ряд заходів, що проводяться поліцією, до яких відносяться охорона і забезпечення безпеки осіб (як фізичних так і юридичних, їх майна (як приватного так і суспільного), застосування закону у відносинах між державою і приватними особами і у відносинах між людьми

Дотримання прав і свобод особи в тому вигляді, в якому вони закріплені в Європейській конвенції про права людини в якості задачі поліції, є головною задачею поліції, що стоїть на службі суспільства, де править закон. Ця задача передбачає не тільки окремий обов'язок по захисту цих прав, але й наявність меж для діяльності поліції для виконання інших її завдань

Функція попередження злочинності по різному розглядається в різних державах-членах, але у більшості випадків вона вважається такою, що відноситься до загальної відповідальності держави.

Треба звернути увагу на особливе повноваження поліції, що визначає «суспільний напрямок» її діяльності, а не «каральний». Це допомога населенню, що є ще одним аспектом діяльності поліції, але ця функція в окремих державах залишається більш менш розвиненою. Вхідження в задачі поліції функції послуг дещо відрізняється від цього в розумінні, що змінює роль поліції, яка перестає бути «силою», яку в суспільстві треба використовувати, і стає у цьому випадку органом надання послуг суспільству. Останні декілька років в Європі прослідковується чітка тенденція більш повніше інтегрувати поліцію в громадянське суспільство і наближати її до населення. Ця мета в ряді держав-учасниць досягається за допомогою розвитку «поліції за місцем проживання». Одним із головних засобів для досягнення цієї мети є наділення поліції статусом публічної служби, а не просто органа, що відповідає за дотримання закону.

.... Якщо ми не бажаємо, щоб це перевтілення залишилося лише лінгвістичним фактором, то розділ «послуг» слід ввести в список повноважень сучасної демократичної поліції. Як правило, допомога, що надається поліцією, торкається конкретних ситуацій, коли треба надати допомогу будь якій людині, що знаходиться у небезпеці. Або допомагати людям зв'язатися з іншими державними або соціальними службами, при цьому аспект «послуг» в дія-

льності поліції залишається розпливчатим і важко піддається визначенню. Його не можна змішувати з іншими повноваженнями поліції (наприклад, видачею паспортів). Як правило, функція поліції як органа публічної служби пов'язана з її роллю органа, до якого може звернутися населення і доступність поліції є в цьому відношенні, одним із найважливіших і основних елементів. Функція послуг з боку поліції більш пов'язана з духом місії поліції по відношенню до населення, ніж наділенням її широкими повноваженнями по наданню послуг у доповнення з її традиційними завданнями.

4. Повноваження поліції, передбачені статтею, яка коментується, узгоджуються із положеннями Декларацією про поліцію від 08.05. 1979 р.

1) Поліцейський виконує обов'язки, покладені на нього законом, захищаючи своїх співгромадян і суспільство від насильницьких, грабіжницьких та інших небезпечних дій, які визначено за законом.

2) Поліцейський діє чесно, неупереджено і з гідністю. Зокрема, він утримується і рішуче протистоїть всім актам корупції.

3) Сумарні страти, катування й інші форми нелюдського або принижуючого поводження або покарання заборонені при будь-яких обставинах. Поліцейський зобов'язаний не виконувати або ухилятися від наказів або інструкцій, що припускають подібні заходи.

4) Поліцейський виконує накази вищестоящих чинів, як ведеться, але утримується від виконання наказів, що, як йому відомо або повинно бути відомо, є протиправними.

5) Поліцейський протистоїть порушенням закону. Якщо допущене порушення спричинить за собою негайну або непоправну і серйозну шкоду, він діє негайно за своїм розумінням.

6) Якщо немає погрози негайної або непоправної і серйозної шкоди, він повинен запобігти наслідку такого порушення, або повторному порушенню, повідомив про нього начальству. Якщо реакції не пішло, він може звернутися до вищих інстанцій.

7) Карні або дисциплінарні міри не застосовуються до поліцейського, що відмовився виконувати протиправний наказ.

8) Поліцейський не бере участь у вистеженні, арешті, утриманні під вартою або транспортуванні осіб, що не вчинили і не підозрюються у вчиненні правопорушення, але розшукуються, затримуються або переслідуються через расу, релігію або політичні переконання.

9) Поліцейський несе особисту відповідальність за свої протиправні дії і за протиправні дії або бездіяльність за його наказом.

10) У поліцейській організації існує чітка підзвітність. Завжди відомо, який керівний чин несе останню відповідальність за помилки поліцейського.

11) Законодавство повинно передбачати юридичні гарантії і відшкодування шкоди, нанесеної в результаті дій поліції.

12) Виконуючи свої обов'язки, поліцейський виявляє необхідну рішучість для досягнення мети, якої потребує або яку дозволяє закон, але ніколи

не перевищує межу розумного застосування сили.

13) Поліцейський одержує ясні і чіткі інструкції щодо засобу й обставин застосування зброї.

14) Поліцейський, під вартою якого знаходиться людина, що потребує медичного догляду, забезпечує такий догляд силами медиків і, якщо необхідно, вживає заходів по збереженню життя і здоров'я цієї людини. Він виконує вказівки лікарів і інших компетентних медичних працівників, коли вони надають затриманому медичну допомогу.

15) Поліцейський береже в таємниці всю інформацію, яка йому трапляється, що не підлягає розголошенню, якщо це не суперечить його обов'язкам або закону.

16) Поліцейський, що додержується умови даної декларації, має право на активну моральну і фізичну підтримку суспільства, якому він служить.

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень.

Згідно мандату Експертного комітету з поліцейської етики і проблем, пов'язаним зі здійсненням функцій поліції (РС-РО) під керівництвом Європейського комітету з проблем злочинності (CDPC) від вересня 1998 р. :

Функція попередження злочинності вирішується по різному в державах-учасниках, але в більшості випадків зазвичай вважається, що вона належить до загальної відповідальності держави. Попередження злочинності часто поділяється на соціальне попередження та на ситуаційне попередження, обидва з яких належать до відповідальності поліції.

Як це впливає з Рекомендації № R (83) 7 Комітету міністрів Ради Європи про участь громадськості в політиці з боротьби зі злочинністю, для того, щоб попередження злочинності було ефективним, потрібна участь всього суспільства, включаючи громадськість. Вже декілька років часто заходить мова про «партнерство у запобіганні злочинності», і це свідчить про те, що це завдання, яким повинна займатися не тільки поліція. Заходи із запобігання злочинності, які здійснює поліція, інші органи та громадськість мають бути скоординованими. Хоча в більшості держав-учасниць відповідальність за політику з запобігання злочинності не покладається безпосередньо на поліцію, поліція все ж залишається одним з головних відповідальних за неї, а в суспільстві, керованому верховенством права, це потребує певних гарантій від будь-яких зловживань.

Одним із пріоритетних основних повноважень поліції є профілактика (превенція) правопорушень, що полягає у цілеспрямованій діяльності підрозділів і служб поліції з метою виявлення, усунення і зниження негативного впливу чинників, що зумовлюють вчинення кримінальних і адміністративних правопорушень, формування позитивного середовища соціалізації і коригування поведінки осіб, схильних до вчинення правопорушень. Профілактика правопорушень здійснюється у рамках адміністративної діяльності поліції - підзаконної, цілеспрямованої виконавчо-розпорядчої діяльності уповноваже-

них суб'єктів з організації та здійснення охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки, попередження й припинення адміністративних і кримінальних правопорушень.

Загальна профілактика (превенція) правопорушень – це заходи, спрямовані на виявлення причин і умов, що сприяють учиненню кримінальних і адміністративних правопорушень на всій території України, у її окремому регіоні, галузі господарства, стосовно частини населення чи групи осіб, а також на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності.

Індивідуальна профілактика (превенція) правопорушень – це система спеціальних заходів поліції щодо конкретних осіб, та осіб, які перебувають на обліках в органах внутрішніх справ, з метою попередження вчинення ними кримінальних чи адміністративних правопорушень. Мета даного виду профілактичної (превентивної) діяльності – своєчасне виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення правопорушень, виховальних вплив на таких осіб та оточуюче їх мікросередовище, прийняття інших заходів (при необхідності примусу), для того, щоб адміністративні або кримінальні правопорушення не були вчинені.

До завдань поліцейських щодо профілактики (превенції) кримінальних і адміністративних правопорушень можна віднести:

- розроблення заходів профілактики (превенції) кримінальних і адміністративних правопорушень;
- організація об'єктивного статистичного обліку, що відображає реальний стан правопорядку на території України, Автономної Республіки Крим, області, міста, району, селища, села та систематичний аналіз статистичних даних про стан злочинності та правопорушень;
- прогнозування криміногенної ситуації на території країни та в окремих її регіонах на перспективу;
- виявлення осіб, схильних до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень та проведення з ними профілактичної роботи, згідно із законодавством;
- практична реалізація комплексних і цільових програм та інших профілактичних заходів з профілактики (превенції) кримінальних і адміністративних правопорушень та усунення причин і умов їх вчинення;
- правове роз'яснення серед населення чинного законодавства з питань недопущення протиправної поведінки та відповідальності за вчинення правопорушень;
- інформування населення про стан профілактики правопорушень через засоби масової інформації;
- патріотичне, моральне, духовне виховання і пропаганда здорового способу життя як засіб відвернення громадян від наркоманії й алкоголізму;

2) виявляє причини та умови, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення.

Виконання цього завдання узгоджується із Рекомендацією № R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбідніших верств населення від 08.01. 1993 р., однією з причиною вчинення злочинів населенням є низький рівень життя переважної більшості жителів країни, що призводить до того, що вони стають маргіналізованими або виключеними із суспільства в економічному, соціальному і культурному відношеннях, поліцейські повинні сприяти їх юридичній обізнаності, а саме:

1. Сприяти доступу найбідніших верств населення до закону ("праву на захист законом") шляхом:

a) заохочення, де це є необхідним, дій з підвищення обізнаності правників щодо проблем найбідніших верств населення;

b) заохочення розвитку служб юридичного консультування для найбідніших верств населення;

c) відшкодування вартості юридичних консультацій для найбідніших верств населення наданням безоплатної правової допомоги, не виключаючи здійснення невеликого внеску особами, які користуються такою допомогою, там, де цього вимагає внутрішнє законодавство;

d) сприяння створенню, коли це видається доцільним, консультаційних центрів у районах проживання бідноти;

2. Сприяти ефективному доступу найбідніших верств населення до позасудових методів розв'язання конфліктів шляхом:

a) розширення участі недержавних організацій чи добровільних організацій, які надають допомогу найбіднішим верствам населення, в таких квазісудових формах розв'язання конфліктів, як посередництво і примирення;

b) надання безоплатної правової допомоги та інших форм допомоги в застосуванні таких методів розв'язання конфліктів;

3. Сприяти ефективному доступу найбідніших верств населення до судів, зокрема:

a) поширенням надання безоплатної правової або інших форм допомоги на всі судові інстанції (цивільні, кримінальні, господарські, адміністративні, соціальні, тощо) та на всі змагальні або незмагальні процеси незалежно від того, в якій якості виступають відповідні особи;

b) наданням безоплатної правової допомоги найбіднішим особам, які не мають громадянства або є іноземцями, і в будь-якому випадку, коли вони постійно проживають на території держави-члена, в якій має відбутись провадження;

c) визнанням права обвинуваченого на допомогу належно кваліфікованого адвоката за вибором, наскільки це можливо, і за адекватну винагороду;

d) обмеженням обставин, за яких компетентні органи можуть відмовити в наданні безоплатної правової допомоги, переважно тими випадками, коли підставами для відмови є неприйнятність чи явно недостатня вірогідність виграшу справи або коли надання безоплатної правової допомоги не є необ-

хідним у інтересах правосуддя;

е) спрощенням порядку надання безоплатної правової допомоги найбільш вразливим верствам населення і розглядом питання про негайне надання тимчасової правової допомоги за наявності такої можливості;

ф) розглядом питання про створення можливостей для недержавних організацій або добровільних організацій, які опікуються найбільш вразливими верствами населення, надавати допомогу в доступі до суду особам, котрі перебувають у такому залежному і нужденному становищі, що не можуть самі захистити себе; така допомога має стосуватися як провадження в національних судах, такі провадження в Європейській Комісії та Суді з прав людини та інших міжнародних судових інстанціях;

4. В рамках своєї загальної політики, спрямованої на ліквідацію крайньої бідності, в усіх можливих випадках консультуватися з недержавними організаціями, які опікуються питаннями цієї Рекомендації, і з добровільними організаціями, які надають підтримку найбільш вразливим верствам населення.

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

Згідно з Рекомендаціями Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи виявлення злочинів у всіх державах є одним з класичних першочергових завдань поліції. Навіть якщо виявлення злочинів часто становить лише порівняно невелику частину всього комплексу задач поліції, воно все ж є одним з найважливіших елементів її діяльності. Люди багато очікують від поліції в питаннях попередження злочинності. Ефективне виявлення злочинів саме по собі має запобіжне значення і, отже, є необхідним для посилення довіри населення до кримінальної юстиції.

... Виявлення злочинів організовується в державах по-різному. У деяких державах воно належить до компетенції загальної поліції, а в інших покладається на спеціальні відділи поліції, наприклад, на кримінальну поліцію або судову поліцію. Окрім того, незалежність поліції від органів обвинувачення значно відрізняється. Однак, проблеми, з якими поліція зіштовхується у виявленні злочинів, однакові у всій Європі. ...Цей кодекс не ставить під сумнів центральну роль боротьби зі злочинністю серед інших завдань поліції, але підкреслює важливість збереження балансу між ефективністю поліції та дотриманням основоположних прав особи, що є особливо важким в боротьбі із злочинністю. Принцип «презумпції невинуватості» і пов'язані з ним гарантії, безсумнівно, набувають великого значення для осіб, підозрюваних у вчиненні злочину.

.....Також, дотримання прав особи при виявленні злочинів поширюється і на права інших зацікавлених осіб (потерпілих і свідків), перед якими поліція також несе відповідальність

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю і здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок вчинення

кримінального, адміністративного правопорушення:

Це завдання поліції відповідає вимогам п.п. 5, 6, Декларації про поліцію, згідно до яких офіцер поліції повинен протидіяти порушенням права Якщо негайна або непоправна і серйозна шкода буде завдана, у випадку настання порушення, він повинен прикласти всі свої сили, щоб ужити негайних заходів Якщо немає загрози негайної або непоправної і серйозної шкоди, він повинен прагнути відвернути наслідки цього порушення, або його повторення, повідомляючи своє керівництво про це питання Якщо такий спосіб не дав результатів, він може повідомити про це вищий орган.

Працівник поліції на території України незалежно від посади, яку він займає, місця знаходження і часу, у разі звернення до нього громадян або службових осіб із заявою або повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або у разі безпосереднього виявлення таких подій, зобов'язаний вжити заходів до попередження і припинення правопорушень, усуненню загрози, спричиненою правопорушенням, рятування людей, подання допомоги особам, які її потребують тощо.

5) здійснює своєчасне реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події

Це завдання Національної поліції цілком узгоджується з положеннями Кодексу поведінки службовців органів правопорядку від 17.12. 1979 р., які визначають стандарти реагування поліцейського на будь-які заяви та повідомлення.

Стаття 8 Кодексу поведінки службовців органів правопорядку від 17.12. 1979 р. встановлює:

Службовці органів правопорядку повинні поважати право і цей Кодекс Вони також повинні докладати всі свої зусилля, щоб запобігати і всіляко перешкоджати всім їх порушенням Службовці органів правопорядку, які мають підстави вважати, що сталося або може статися порушення цього Кодексу, повинні повідомити про це своє керівництво, і, в разі потреби, інші відповідні органи або органи, наділені повноваженнями з контролю або вжиття заходів правового захисту

(а) Цього Кодексу належить дотримуватися, коли він включений в національне законодавство або практику Якщо законодавство або практика містить більш суворі умови, ніж положення цього Кодексу, то слід дотримуватися більш суворих положень

(б) Ця стаття спрямована на збереження балансу між потребами внутрішньої дисципліни органу, від якого багато в чому залежить публічна безпека, з одного боку, та потребою боротьби з порушеннями основних прав людини, з іншого Службовці органів правопорядку повинні повідомляти про порушення в ієрархії керівництва і вдаватися до інших правових заходів за межами свого керівництва лише за відсутності або неефективності інших засобів правового захисту Належить розуміти, що на службовців органів правопорядку не повинні бути накладені адміністративні або інші стягнення че-

рез те, що вони повідомили про те, що відбулися або мають відбутися порушення цього Кодексу

(с) Термін «відповідні органи або органи, наділені повноваженнями контролю або вжиття заходів правового захисту» відсилає до будь-якого органу, що діє за національним законодавством, що належить до вну- трішньої структури органу правопорядку чи незалежний від нього, якому законом, зви- чаєм або в інший спосіб надано повноваження розглядати скарги і претензії, що впливають із порушень в компетенції цим Кодексом

(d) У деяких країнах, засоби масової інформації можна розглядати як такі, що виконують функцію розгляду скарг, аналогічні описаним в підпункті (с) вище Службовці органів правопорядку можуть, таким чином, бути виправдані, якщо, відповідно до законів і звичаїв своїх країн, а також з положеннями статті 4 цього Кодексу, вони звертають увагу громадської думки на порушення через засоби масової інформації, як останню надію для них

(е) Службовці органів правопорядку, які дотримуються положень цього Кодексу, заслуговують на повагу, повну підтримку і співпрацю суспільства та органу правопорядку, в якому вони служать, як і професії із забезпечення правопорядку

Право громадян на звернення є втіленням міжнародних стандартів у сфері прав людини і становить собою трансформацію у вітчизняне законодавство статті 2 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, прийнятого 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН.

Поліцейському при реагуванні на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події надається право:

- Вимагати від громадян і службових осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень та дій, що перешкоджають здійсненню повноважень поліції, виносити на місці усне попередження особам, які допустили малозначні адміністративні порушення, а в разі невиконання зазначених вимог застосовувати передбачені законодавством заходи примусу.

- Перевіряти у громадян у разі виникнення підозри у вчиненні правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на поліцію.

б) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1950 року.

Вказані міжнародні документи передбачають серед повноважень поліції здійснення розслідування окремих злочинів та встановлюють основні принципи та ряд певних вимог щодо його проведення, а саме:

Принципи здійснення поліцейського розслідування:

- поліція, як правило, не повинна виконувати судові функції. Будь-яке делегування судових повноважень поліції повинно бути обмеженим і відповідати закону. Завжди повинна бути можливість оскаржити будь-яку дію, рішення або бездіяльність поліції, що зачіпають права особи, до судових органів;

- повинна бути функціональна та належна співпраця між поліцією і службою публічного обвинувачення. У країнах, де поліція знаходиться під контролем служби публічного обвинувачення або слідчого судді, поліцейські повинні отримувати чіткі інструкції щодо пріоритетів, що регулюють політику розслідування злочинів та хід кримінального розслідування в індивідуальних справах. Поліція повинна інформувати керівні органи з розслідування злочинів про виконання їх інструкцій, зокрема, належить регулярно доповідати про стан розслідування кримінальних справ;

- поліція повинна поважати роль захисників у кримінальному процесі і, де це допустимо, надавати допомогу для забезпечення реалізації права на доступ до правової допомоги, зокрема, щодо осіб, чия свобода була обмежена.

Вимоги щодо здійснення поліцейського розслідування:

- поліцейські розслідування повинні щонайменше бути засновані на розумній підозрі про фактичне вчинення або можливе порушення чи злочин;

- поліція повинна дотримуватися тих принципів, що кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим, доки його вина не буде визнана судом, і що кожен обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має певні права, зокрема право бути невідкладно повідомленим про обвинувачення проти нього / неї, і підготувати свій захист або особисто, або за сприяння правової допомоги за своїм власним вибором;

- поліцейські розслідування повинні бути об'єктивними і справедливими. Вони повинні бути чутливими і гнучкими до особливих потреб осіб, таких як дітей, підлітків, жінок, меншин, включаючи етнічні меншини і вразливих осіб;

- керівні принципи належної поведінки і чесності допитів у поліції повинні зокрема, передбачати чесний допит, під час якого допитані повинні знати про причини допиту, а також іншу необхідну інформацію. Повинен вестися систематичний облік поліцейських допитів;

- поліція повинна усвідомлювати особливі потреби свідків і повинна керуватися правилами їх захисту та підтримки в ході розслідування, зокрема там, де є ризик залякування свідків;

- поліція повинна забезпечувати необхідну підтримку, допомогу та інформацію для жертв злочинів без будь-якої дискримінації;

- поліція повинна забезпечувати усний / письмовий переклад, де це необхідно, на всіх етапах поліцейського розслідування.

- поліція і вся поліцейська діяльність повинні поважати право на життя кожного;
- поліція не повинна за жодних обставин вчиняти, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування абонелюдського, або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;
- поліція може застосовувати силу тільки у разі суворої необхідності і тільки в обсязі, необхідному для досягнення легітимної мети;
- поліція завжди повинна пересвідчуватися у правомірності своїх запланованих дій;
- поліція повинна виконувати свої завдання справедливо, керуючись, зокрема, принципами неупередженості та недискримінації;
- поліція може втручатися в право особи на недоторканність приватного життя тільки у разі суворої необхідності і тільки для досягнення легітимної мети;
- збирання, зберігання і використання персональних даних поліцією повинно здійснюватися відповідно до міжнародних принципів захисту даних і, зокрема, повинно бути обмежене в обсязі, необхідному для досягнення правових, легітимних і конкретних цілей;
- поліція у своїй діяльності повинна завжди пам'ятати про основоположні права кожного, такі як свобода думки, совісті, релігії, висловлення поглядів, мирні зібрання, пересування і безперешкодне користування своїм майном;
- персонал поліції повинен діяти чесно і з повагою до суспільства і з особливою увагою до становища осіб, які належать до найбільш уразливих груп.

Проведення досудового розслідування поліцією регулюються і нормами Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), де регламентовано хто є уповноваженими особами здійснювати досудове розслідування, повноваження цих осіб, форми, місце проведення, строки та межі здійснення досудового розслідування.

Відповідно до чинного процесуального законодавства можна зробити висновок, що досудове розслідування – це процесуальна діяльність уповноважених органів (посадових осіб) направлена на вирішення завдань кримінального провадження що здійснюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Уповноваженими органами здійснювати досудове розслідування відповідно до ст. 38 КПК України є органи досудового розслідування, які згідно із п. 3 ч. 3 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію» функціонують у складі поліції. При досудовому розслідуванні кримінальних проступків у

встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів внутрішніх справ (ч.3 ст.38 КПК України).

Формами здійснення досудового розслідування відповідно до ст. 215 КПК України є: дізнання (розслідування кримінальних проступків) та досудове слідство (розслідування злочинів).

Початок, завершення та строки досудового розслідування. Досудове розслідування здійснюється відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Здійснення досудового розслідування до внесення в ЄРДР або без такого внесення може мати наслідком кримінальну відповідальність слідчого, за ст. 365 Кримінального кодексу України (далі-КК України), оскільки він є службовою особою. Перевищення службових повноважень слідчого, який здійснює досудове розслідування до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР або без такого внесення, полягає у вчиненні дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках (п.п. "б" абз. 2 п. 5 ППВС "Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень"), тобто тільки після внесення відомостей до ЄРДР. Законодавець передбачив можливість проведення слідчим до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР лише огляду місця події (ч. 3 ст. 214 КПК). Однак системне тлумачення ст.ст. 207, 208, 214, 223, 236 КПК дає підстави для висновку про допустимість провадження до внесення відомостей до ЄРДР також інших процесуальних дій, а саме: законне затримання особи і затримання уповноваженою особою; обшук затриманої особи; тимчасово вилучення у затриманої особи документів, які посвідчують користування спеціальним правом.

Відповідно до ст. 219 КПК України досудове розслідування по кримінальним проступкам – повинно бути закінчено протягом одного місяця з дня повідомлення особі про підозру (цей строк може бути продовжений до двох місяців); по злочинам - протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру (може бути продовжено до шести місяців по злочинам невеликої або середньої тяжкості та до дванадцяти місяців по тяжким або особливо тяжким злочинам).

Межі здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень визначаються положеннями статтями 216 КПК України, де регламентовано, що до підслідності органів досудового розслідування, які функціонують в системі поліції віднесені усі кримінальні правопорушення, що передбачені КК України, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування.

Загальні правила визначення місця проведення досудового розсліду-

вання регламентовані в ст. 218 КПК України, відповідно до якої: 1) досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення; 2) якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність; 3) якщо місце вчинення кримінального правопорушення невідоме або його вчинено за межами України, місце проведення досудового розслідування визначає відповідний прокурор з урахуванням місця виявлення ознак кримінального правопорушення, місця перебування підозрюваного чи більшості свідків, місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо; 4) спори про підслідність вирішує керівник органу прокуратури вищого рівня.

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

Зі змісту п. 7, ч. 1, ст 23 розшук обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів є самостійним завданням діяльності Національної поліції. Він спрямований на захист життя, здоров'я, прав та свобод громадян, безпеку суспільства і держави від злочинних посягань.

Мета розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб, полягає у виявленні місця знаходження вже встановлених осіб.

Правовою основою діяльності Національної поліції з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів є Конституція України, Кримінальний і Кримінально-процесуальний кодекси України, Закони України "Про Національну поліцію", "Про прокуратуру", "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", «Про запобігання корупції в Україні» та ін., міжнародні правові акти, ратифіковані в установленому порядку, а також нормативні акти МВС та Національної поліції щодо його організації.

Правовими підставами здійснення дій з розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів на території України органами Національної поліції є:

- ухвала слідчого судді, суду, письмове доручення слідчого, прокурора;
- запити правоохоронних органів держав – членів Інтерполу про розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, прокура-

тури, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання або безвісно зникли.

Підрозділи Національної поліції у межах своїх повноважень здійснюють розшук з метою встановлення перебування осіб, які:

- скоїли втечу із спеціалізованих лікувальних закладів, а також дорогою до них;
- психічно хворі і визнані у встановленому порядку соціально небезпечними або перебувають у безпорадному стані та пішли з дому чи спеціальної установи органів охорони здоров'я, де утримувались;
- засуджені до кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, звільнені з місць позбавлення (обмеження) волі у разі неприбуття до обраного місця проживання при заміні покарання більш м'яким, місцезнаходження яких невідоме і підлягають розшуку;
- за постановою суду підлягають адміністративному нагляду, але з невідомих причин відсутні за встановленим для них місцем проживання;
- іноземних громадян і осіб без громадянства, які після прийняття рішення про їх видворення ухиляються від виїзду за межі України;
- не сплачують аліментів, боржників;
- у визначеному кримінально – процесуальним законом порядку повідомлені про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;
- підсудних, що переховуються від органів досудового слідства й суду;
- засуджених до покарання у вигляді позбавлення волі, які ухиляються від виконання вироку після набрання ним законної сили;
- безвісно зниклих;
- неповнолітніх віком до 18 років, які безвісно зникли.

Під час здійснення розшуку підрозділи Національної поліції у межах своїх повноважень установлюють особу невпізнаних трупів.

Міжнародні стандарти:

Визначені Європейською Конвенцією про видачу ETS N 024 (Париж, 13 грудня 1957 р.) та додатковими протоколами №1 (Страсбург, 15 жовтня 1975 р., №2 (Страсбург, 17 березня 1978 р.), №3 ETS N 209 (Страсбург, 10 листопада 2010 р.)

Стаття 1 Зобов'язання відносно видачі

Договірні Сторони зобов'язалися видавати один одному за умови дотримання положень і умов, викладених в цій Конвенції, усіх осіб, відносно яких компетентні органи запитуючої Сторони здійснюють судочинство у зв'язку з яким-небудь злочином або які розшуковуються вказаними органами для приведення у виконання вироку або постанови про арешт.

Для реалізації означеної Конвенції та здійснення розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невпізнаних трупів на території України та за її межами підрозділи Національної поліції здійснюють наступні його види:

- державний розшук - система взаємоузгоджених за метою заходів Національної поліції, які проводяться з метою отримання інформації про ймовірне перебування в Україні розшукуваних і встановлюваних осіб, якщо є підстави вважати, що вони можуть переховуватись чи перебувати (перебували) на території України;

- міждержавний розшук - система взаємоузгоджених за метою заходів, які здійснюються на території країн - учасниць СНД за ініціативою правоохоронних органів однієї із зазначених країн з метою отримання інформації про ймовірне місцезнаходження безвісно зниклих людей, виявлення, арешту та видачі (екстрадиції) осіб, які переховуються від слідства, суду, виконання вироку, установлення особи невідомого трупа;

- міжнародний розшук - система взаємоузгоджених за метою заходів, що здійснюються Національними центральними бюро Інтерполу на території держав-учасниць МОКП-Інтерпол відповідно до норм міжнародного права, а також відповідно до чинного законодавства України з метою отримання інформації про місцезнаходження безвісно зниклих людей, особи невідомих трупів, виявлення, арешту і видачі (екстрадиції) осіб, які переховуються від слідства, суду та виконання покарання.

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

Здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення узгоджується з міжнародними стандартами. Які визначають відповідні повноваження поліції. Згідно зі ст. 1 Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах визначимо поняття «злочин» (правопорушення) та «міро покарання» (стягнення)

Для цілей цієї Конвенції:

а) "злочин" охоплює діяння, передбачені кримінальним законодавством, а також діяння, передбачені правовими положеннями, які наводяться у Додатку III цієї Конвенції, за умови, що зацікавлена особа повинна мати можливість звертатись до суду за вирішенням справи у випадку, коли повноваження розглядати справу

про злочин мають адміністративні органи;

б) "міра покарання" означає будь-яке покарання чи інший захід, яке здійснюється або яке проголошується у зв'язку із злочином або у зв'язку із порушенням правових положень, які наводяться у Додатку III.

Додаток III Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах містить перелік злочинів, які не передбачені кримінальним правом. До злочинів, які караються кримінальним законодавством, прирівнюються:

- у Франції: будь-яка протиправна поведінка, яка карається складанням протоколу про порушення порядку користування головними шляхами сполучення;

- у Федеративній Республіці Німеччина: будь-яка протиправна поведінка, яка підлягає покаранню, за процедурою, передбаченою Законом про порушення громадського порядку (Gesetz über Ordnungswidrigkeiten від 24 травня 1968 року, BGBl 1968, 1, 481).

- в Італії: будь-яка протиправна поведінка, до якої застосовується Закон N 317 від 3 березня 1967 року.

Проведення у справах про адміністративні правопорушення – це нормативно врегульована діяльність повноважених суб'єктів по застосуванню адміністративної відповідальності за скоєне адміністративне правопорушення, а також попередження адміністративних правопорушень.

Завданнями Національної поліції при здійсненні провадження в справах про адміністративні правопорушення згідно з ст. 245 КУпАП є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Здійснюючи провадження у справах про адміністративні правопорушення працівники Національної поліції наділені повноваженнями:

1) згідно зі ст. 255 КупАП складати протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені частиною 1 цієї статті;

2) згідно зі ст. 22 КупАП розглядати справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів і накладати адміністративні стягнення за ці правопорушення;

3) доставляти правопорушника, у випадках, передбачених статтею 259 КупАП;

4) застосовувати заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, визначені у Главі 20 КупАП (адміністративне затримання, особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів, тимчасове вилучення посвідчення водія, тимчасове затримання транспортних засобів, відсторонювати осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції);

5) виконувати постанови: а) про стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі (ст. 309 КУпАП); б) про позбавлення права керування транспортними засо-

бами. Порядок виконання регулюється Главою 30 КУпАП. Такі постанови виконуються, згідно зі ст. 317 КУпАП посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції), зазначеними у пунктах 2-4 частини другої статті 222 КУпАП); в) про застосування адміністративного арешту, згідно з Главою 32 КУпАП.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення працівниками Національної поліції здійснюється на засадах суворого додержання законності і принципів презумпції невинності, згідно з якою особа, що притягається до адміністративної відповідальності, вважається невинною до тих пір, поки протилежне не буде доведено і зафіксовано у встановленому законом порядку

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (стаття 5) зазначено право на свободу та особисту недоторканність. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього. Кожен, кого заарештовано або затримано має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затри-

мання є незаконним. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Місце й умови тримання під вартою мають бути належними, а його тривалість не повинна бути більшою, ніж об'єктивно необхідно для досягнення поставленої мети. Мають бути належно задокументовані дата, час і місце затримання, ім'я затриманого, підстави затримання та ім'я особи, що здійснила затримання. Відповідно до ч.2 Статті 5 Європейської конвенції, затриманий має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про правові та фактичні підстави його затримання з тим, щоб він, за бажання, міг оскаржити законність затримання в суді, як передбачено ч.4 Статті 5 Європейської конвенції.

Дане повноваження поліції відповідає міжнародним стандартам, встановленим:

1. Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання

Стаття 11

Кожна держава-сторона розглядає правила, інструкції, методи і практику щодо допиту, а також умови утримання під вартою й поводження з людьми, які піддані будь-якій формі арешту, затримання чи ув'язнення на будь-якій території, що перебуває під її юрисдикцією, з тим, щоб не допускати жодних випадків катувань.

2. Основоположними принципами застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку 27.08.1990 р.

Виконання обов'язків поліцією щодо затриманих осіб чи взятих під варту

15. Службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати силу, крім випадків, коли це суворо необхідно для підтримки безпеки і порядку в установі, або коли їх особиста безпека є під загрозою 16. Службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати вогнепальну зброю за винятком випадків самозахисту або захисту інших осіб від безпосередньої загрози смерті або серйозного поранення, або коли це суворо необхідно для запобігання втечі затриманої особи або взятої під варту і становить небезпеку.

54. Обмеження свободи осіб має бути настільки обмеженою, наскільки це можливо, і проводитися з урахуванням гідності, уразливості і особистих потреб кожного затриманого Повинен вестися систематичний облік затримання щодо кожного затриманого

55. Поліція повинна, наскільки це можливо згідно з національним правом, негайно інформувати осіб, чия свобода була обмежена, про причини обмеження їх свободи і про будь-яке обвинувачення проти них, а також негайно інформувати таких осіб про процедуру, що стосується їх справи

56. Поліція повинна забезпечувати безпеку, здоров'я, гігієну та належне харчування людей протягом періоду тримання їх під вартою. Поліцейські камери повинні мати розумний розмір, достатнє освітлення і вентиляцію, і бути обладнані відповідними засобами для відпочинку.

57. Особи, чия свобода була обмежена поліцією, повинні мати право на повідомлення про обмеження їх свободи третім особам на їх вибір, на доступ до правової допомоги та на медичне обстеження у лікаря за їх вибором, коли це можливо.

58. Поліція повинна, по можливості, відокремлювати осіб, чия свобода обмежена за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, від осіб, чия свобода була обмежена з інших причин. Зазвичай має проводитися розділення чоловіків та жінок, а також дорослих та неповнолітніх.

3. Десятьма основними правозахисними стандартами правильної поведінки для правоохоронних органів.

Арешт проводьте тільки на достатніх підставах і відповідно до законних процедур арешту.

Простежте, щоб усі затримані незабаром після арешту одержали можливість зв'язатися з родичами і юристом, а також одержали необхідну медичну допомогу.

Поводьтеся з усіма затриманими гуманно. Ні при яких обставинах не робіть, не підбивайте до вчинення і не потурайте катуванням або жорстокостям. Накази до вчинення таких актів не підлягають виконанню.

4. Рекомендацією Рес (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», згідно до якої:

54. Обмеження свободи має розглядатися як надзвичайний захід, до якого вдаються лише у випадку абсолютної необхідності і який повинен бути обмежений у часі. Як і у випадку всіх інших поліцейських операцій, цей захід завжди повинен бути законним. Параграф 54 робить наголос на те, що при будь-якому арешті / затриманні необхідно повністю враховувати інтереси затриманих. Згідно з Декларацією Європейського комітету з попередження тортур і нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження і покарання в його 2-й Загальній доповіді (1992), дані щодо кожного арештованого / затриманого повинні заноситися до спеціального реєстру.

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

Дане повноваження поліції відповідає міжнародним стандартам, встановленим:

1. Рекомендацією Рес (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», згідно до якої:

- основними цілями поліції є підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві;

- охорона безпеки і недоторканності осіб (як фізичних, так і юридичних), і майна (як приватного, так і публічного), і застосування закону у відносинах між державою і приватними особами, а також між особами

2. Резолюцією Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію»:

П. 5 Поліцейський повинен протидіяти фактам порушення закону. У разі, коли правопорушення може безпосередньо спричинити заподіяння непоправної і серйозного збитку, він повинен негайно прийняти всі можливі заходи щодо запобігання такого правопорушення.

Згідно Європейської конвенції про насильство та неналежну поведінку під час спортивних змагань і зокрема футбольних матчів від 19.08.1985 р.,

Стаття 3 Заходи

1. Сторони зобов'язуються забезпечити розробку та вжиття заходів, які спрямовані на запобігання та контроль над насильством та неналежною поведінкою з боку глядачів, які, зокрема, передбачають:

а) забезпечення залучення достатньої кількості ресурсів для охорони громадського порядку і боротьби з вибухами насильства та неналежною поведінкою, як на безпосередньо прилеглих до стадіонів ділянках і стадіонах, так і на шляхах, якими користуються глядачі;

б) сприяння тісній співпраці та обміну відповідною інформацією між поліцейськими підрозділами різних населених пунктів, яких це стосується або може стосуватись;

в) застосування або, у разі необхідності, прийняття законодавства, яке передбачає призначення відповідних покарань або, коли це необхідно, вжиття відповідних адміністративних заходів щодо осіб, визнаних винними у вчиненні правопорушень, пов'язаних з насильством або неналежною поведінкою з боку глядачів;

г) виведення наявних або потенційних порушників порядку, також осіб, що знаходяться у стані алкогольного та наркотичного сп'яніння, із стадіонів та матчів або заборону входу таким особам на стадіони та матчі, якщо це можливо з правової точки зору;

Стаття 5 Виявлення порушників

1. Сторони, дотримуючись існуючих правових процедур та принципу незалежної судової влади, докладають зусиль для забезпечення того, щоб глядачі, які вчиняють акти насильства або іншої кримінальної поведінки, виявлялися та переслідувалися в судовому порядку з дотриманням належних правових процедур.

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі.

Повноваження поліції, яке коментується визначено у Конвенції про дорожній рух від 08.11.1968р.

Стаття 6 Сигнали осіб, уповноважених регулювати дорожній рух

1. Особи, уповноважені регулювати рух, мають бути впізнаваних видимими на відстані вдень і вночі.

2. Користувачі дороги відразу ж повинні виконувати будь-які вказівки осіб, уповноважених здійснювати регулювання дорожнього руху.

3. Рекомендується передбачити в вітчизняному законодавстві, щоб в якості вказівок осіб, що уповноважені регулювати дорожній рух, вважається, зокрема, такі сигнали:

А) піднята вертикально рука; Цей жест означає "увага, зупинка" для всіх учасників руху, окрім тих водіїв, які вже не можуть зупинитися в умовах належної безпеки; Крім того, якщо цей сигнал на роздоріжжі, водій, що вже виїхав на перехрестя, може продовжувати рух;

б) рука або руки, подовжені по горизонталі; Цей жест означає сигнал "стоп" для всіх користувачів дорожнього руху, що, незважаючи на напрямок їх руху, переміщуються разом з напрямків, перетинаючих напрямок, позначається простягнутою рукою або руками особи, уповноваженої регулювати дорожній рух; Надсилаючи цей сигнал, регулювальник може опустити руку або руки; для водіїв, до яких він розвернут грудьми або спиною цей жест також означає "стоп" сигнал;

с) покачування червоним вогнем; цей жест означає сигнал "стоп" для користувачів дороги, в бік яких направлен цей вогонь.

4. Сигнали осіб, уповноважених регулювати дорожній рух, превалюють над принисами дорожніх знаків і сигналів і світлових дорожніх сигналів або розметки доріг, а також правил дорожнього руху.

Виконання завдання щодо регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі покладено на Патрульну службу МВС. Патрульна служба МВС згідно із Законами України «Про Національну поліцію», «Про дорожній рух», Наказом МВС України № 796 від 02.07.2015р. «Про затвердження Положення про патрульну службу» здійснює забезпечення безпеки дорожнього руху; організацію контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху.

Для виконання поставленого повноваження патрульна служба МВС зобов'язана забезпечувати безпеку учасників дорожнього руху, захист їх прав та законних інтересів; виявляти та вживати заходів до попередження і припинення адміністративних правопорушень Правил дорожнього руху, забезпечувати розгляд справ, віднесених до її відання; брати участь в охороні громадського порядку та боротьбі із правопорушеннями, в тому числі пов'язаними з використанням транспортних засобів; забезпечувати захист власності

учасників дорожнього руху, транспортних засобів і вантажів від протиправних посягань.

Здійснення заходів із регулювання безпеки дорожнього руху уповноваженими підрозділами патрульної служби Національної поліції виражається у таких формах: безпосередньому регулюванню дорожнього руху, у тому числі з використанням технічних засобів та автоматизованих систем; проведенні невідкладних дій на місцях дорожньо-транспортних пригод, вжитті у разі потреби заходів для евакуації людей, наданні їм першої медичної допомоги, а також сприянню транспортуванню пошкоджених транспортних засобів та охороні майна, що залишилося без нагляду; забезпеченні відповідно до своєї компетенції організації руху транспортних засобів у місцях проведення першочергових аварійно-рятувальних робіт, протокольних, спортивних та інших масових заходів; здійсненні в установленому порядку на автомобільних дорогах у місцях розташування контрольних пунктів перевірки транспортних засобів та їх власників з метою припинення переміщення викраденого транспорту за межі України; разом з відповідними службами Міноборони, дорожніх, комунальних, транспортних та інших підприємств, установ та організацій здійсненні невідкладних заходів щодо організації дорожнього руху на вулицях і дорогах у разі виникнення стихійного лиха, аварій та катастроф, оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації, інших надзвичайних подій, а також для евакуації громадян, техніки, підприємств, установ та організацій; контролю укомплектування патрульних автомобілів і приміщень стаціонарних постів медичним майном і медикаментами для надання першої медичної допомоги потерпілим внаслідок дорожньо-транспортних пригод.

Під правомірністю експлуатації транспортного засобу слід розуміти таку експлуатацію транспортного засобу, яка відповідає діючим правилам, нормам та стандартам в сфері безпеки дорожнього руху. Під контролем уповноважених підрозділів (посадових осіб) Національної поліції за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній слід розуміти діяльність зі спостереження посадовими особами уповноважених підрозділів Національної поліції за дотриманням учасниками дорожнього руху правил і норм у сфері безпеки дорожнього руху під час руху на вулично-дорожній мережі, використання транспортних засобів, перевезенні людей і (або) вантажу, а також дотримання стандартів перевезення встановленого на транспортному засобі спеціального обладнання чи механізмів.

Для виконання цього повноваження відповідні підрозділи Національної поліції (їх посадові особи) зобов'язані здійснювати: державний контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, що здійснюють перевірку технічного стану транспортних засобів під час проведення державного технічного огляду; державний контроль за виконанням суб'єктами господарювання заходів по забезпеченню безпеки пасажирських перевезень, а також перевезень ван-

тажів; державний контроль за технічним станом транспортних засобів під час їх експлуатації, а також за своєчасністю проходження обов'язкового технічного контролю; державний контроль умов та стану безпеки дорожнього руху, визначення і ведення обліку аварійно-небезпечних ділянок доріг, вулиць, місць концентрації дорожньо-транспортних пригод, розроблення пропозицій і вимог щодо вдосконалення організації дорожнього руху та подання їх відповідним органам, суб'єктам господарювання і фізичним особам для виконання, контроль їх дотримання; здійснення державного нагляду за виконанням учасниками дорожнього руху, у тому числі власниками (володільцями) колісних транспортних засобів, а також іншими фізичними і юридичними особами вимог законодавства України, правил, норм та стандартів у сфері безпеки дорожнього руху, які регламентують вимоги щодо організації дорожнього руху, руху великогабаритних та великовагових транспортних засобів, дорожнього перевезення небезпечних вантажів; здійснення в межах своєї компетенції державного контролю за дотриманням вимог нормативно-правових актів, правил, норм і стандартів у сфері безпеки дорожнього руху під час будівництва, реконструкції, ремонту та утримання технічних засобів регулювання дорожнього руху, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, а також за розміщенням, облаштуванням та утриманням у межах відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг автозаправних станцій, автостоянок, комплексів дорожнього сервісу, інших споруд, перевезеннями пасажирів та вантажів; здійснення державного контролю у межах своєї компетенції за введенням в експлуатацію об'єктів дорожнього сервісу та інженерних споруд автомобільних доріг, вулиць і залізничних переїздів; здійснення державного контролю за організацією вивчення Правил дорожнього руху.

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

Уповноважені підрозділи Національної поліції мають право здійснювати супроводження та ескортування транспортних засобів, які організуються під час проведення різних масових заходів, для забезпечення безпеки дорожнього руху автомобілів, автобусів, що перевозять дітей, делегації, для забезпечення безпечного та безперебійного проїзду спеціальних автомобілів. При цьому здійснюється звільнення полос руху на автомобільних дорогах від інших транспортних засобів шляхом використання патрульних автомобілів патрульної служби МВС з увімкненими спеціальними та проблісковими сигналами.

Ескортування – це передбачене дипломатичним протоколом супроводження автомобілів спеціального призначення мотоциклетним ескортом для охорони та особливої поваги зарубіжним делегаціям, державним та політичним діячам.

Супроводження в установленому порядку небезпечних, негабаритних та великовагових вантажів, що перевозяться транспортними засобами, а та-

кож організація супроводження і забезпечення безпечного руху транспортних засобів спеціального призначення, транспортних засобів з організованими групами дітей під час слідування до місць оздоровлення та у зворотному напрямку службовими транспортними засобами уповноважений підрозділів Національної поліції визначаються чинним законодавством України. Супроводження здійснюється службовими транспортними засобами уповноважених підрозділів Національної поліції, які мають спеціальне кольорографічне пофарбування та розпізнавальні знаки, а також обладнані спеціальними світловими і звуковими сигнальними пристроями.

Отримавши завдання на проведення супроводження, уповноважена посадова особа Національної поліції:

1) Вивчає маршрут проходження колони, яка супроводжується, особливості організації дорожнього руху на ньому, дислокацію постів і маршрутів патрулювання, систему зв'язку і взаємодії з ними екіпажів патрульних транспортних засобів, які здійснюють супроводження.

2) Призначає старшого та склад екіпажів супроводження, проводить інструктаж. Екіпаж патрульного транспортного засобу супроводження складається з двох працівників.

3) Організовує перевірку технічного стану транспортних засобів, виділених для супроводження, наявних засобів радіозв'язку, спеціальних світлових і звукових сигнальних пристроїв, про що складає відповідний акт.

Інструктаж водіїв транспортних засобів, які супроводжуються, проводить відповідальний за здійснення супроводження або старший екіпажу супроводження. Під час супроводження одним патрульним транспортним засобом останній повинен рухатися перед колоною автомобілів, яку він супроводжує, на відстані, що забезпечує безпеку дорожнього руху. При цьому водій патрульного автомобіля супроводження повинен обирати смугу руху, яка б забезпечувала безпеку дорожнього руху під час супроводження, залежно від ширини проїзної частини, швидкості руху та в разі необхідності дати можливість іншим учасникам дорожнього руху безпечно об'їхати колону.

Під час супроводження двома патрульними транспортними засобами один з них рухається так, як зазначено вище, а другий - позаду колони, яка супроводжується, з метою попередження її обгону іншими транспортними засобами на дорогах, що мають одну смугу для руху в даному напрямку, та в інших небезпечних місцях.

Під час супроводження трьома патрульними транспортними засобами один з них (головний) рухається перед колоною автомобілів яку він супроводжує, так, як вказано в попередніх випадках; другий (сигнальний) рухається перед головним автомобілем на відстані 200-400 м крайньою лівою смугою, призначеною для руху в цьому напрямку, з метою вжиття заходів щодо забезпечення безпечного й безперешкодного проїзду, оповіщає учасників дорожнього руху про наближення колони транспортних засобів, що супроводжуються, а також інформує екіпаж головного патрульного автомобіля су-

проводження про умови руху. Третій патрульний транспортний засіб (замикаючий) рухається за колоною.

Швидкість руху під час супроводження встановлює старший екіпажів супроводження з урахуванням характеристик транспортних засобів, які супроводжуються, та забезпечення безпеки дорожнього руху в конкретних дорожніх умовах. Вона не повинна перевищувати меж, установлених правилами дорожнього руху. У разі прийняття рішення відповідальним від Управління державної охорони про збільшення швидкості понад визначені норми екіпажами супроводження вживаються заходи відповідно до вимог нормативно-правових актів України.

Якщо швидкість руху колони, що супроводжується (окрім колони з особами, відносно яких здійснюється державна охорона), менше дозволеної правилами дорожнього руху, а дорожні умови не дозволяють іншим учасникам дорожнього руху здійснити її обгін, старший екіпажів супроводження вживає заходів щодо забезпечення проїзду транспортних засобів, що накопичуються за колоною.

13) видає відповідно до закону дозволу на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

Уповноважений підрозділ Національної поліції відповідно до покладених на завдань і згідно із Законами України «Про Національну поліцію», «Про дорожній рух», «Про автомобільний транспорт», «Про перевезення небезпечних вантажів», Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил державної реєстрації та обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів та мотоколясок» та «Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами», «Про Правила проїзду великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами» та іншими нормативно-правовими актами виконують завдання, а саме здійснюють певну діяльність, пов'язану з видачею дозволів на певні категорії транспортних засобів, на їх рух автомобільними шляхами та інших дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху.

Дозвіл на рух великогабаритного та великовагового транспортного засобу є єдиним уніфікованим документом, який видається уповноваженим підрозділом Національної поліції, після внесення в установлених порядку і розмірі плати за проїзд таких транспортних засобів автомобільними дорогами загального користування, в якому визначаються умови експлуатації транспортних засобів протягом певного часу за встановленим маршрутом і який дає право на проїзд за таких умов. Такі дозволи надають право на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вантаж або параметри яких перевищують нормативні. Параметри і перелік для таких транспортних засобів

встановлені Правилами дорожнього руху, державними стандартами, угодами про міждержавні перевезення небезпечних вантажів

Крім того, уповноважений підрозділ Національної поліції :

проводить державну реєстрацію (перереєстрацію) та облік призначених для експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування транспортних засобів усіх типів;

видає довідки щодо стану безпеки дорожнього руху та обставин дорожньо-транспортних пригод фізичним і юридичним особам,

погоджує проекти конструкцій транспортних засобів у частині дотримання вимог щодо забезпечення безпеки дорожнього руху,

погоджує подані в установленому порядку пропозиції стосовно обладнання засобами організації дорожнього руху місць виконання дорожніх робіт, проекти та схеми організації дорожнього руху, встановлення будь-яких світлових сигналів, дорожніх знаків, нанесення лінії дорожньої розмітки, розміщення огорожувальних пристроїв, зелених насаджень та зовнішнього освітлення доріг, облаштування, реконструкції, ремонту та ліквідації залізничних переїздів, розміщення в смугах відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг кіосків, павільйонів, рекламоносіїв, пересувних торговельних пунктів і інших споруд, маршрути руху пасажирського транспорту, розміщення посадочних майданчиків, зупинок таксі та інших транспортних засобів, маршрути організованого руху громадян і місця їх збору, порядок проведення спортивних та інших масових заходів, які можуть створити перешкоди дорожньому руху;

веде облік торговельних організацій, підприємств-виробників та суб'єктів підприємницької діяльності всіх форм власності, що реалізують транспортні засоби або номерні агрегати до них, видає їм в установленому порядку бланки довідок-рахунків, актів приймання-передачі транспортних засобів, а також номерні знаки для разових поїздок;

веде облік суб'єктів підприємницької діяльності всіх форм власності, що провадять діяльність з підготовки та перепідготовки водіїв, видає їм в установленому порядку бланки свідоцтв про підготовку водіїв;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

Резолюцією Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» передбачено:

Ст. 2 При виконанні своїх обов'язків посадові особи підтримання правопорядку поважають і захищають людське гідність і підтримують і захищають права людини по відношенню до всіх осіб.

Ст. 6 Посадові особи з підтримання правопорядку забезпечують повну охорону здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, вживають негайних захо-

дів щодо забезпечення надання медичної допомоги у разі необхідності.

а) "Медична допомога", під якою розуміються послуги, надані будь-яким медичним персоналом, включаючи лікарів-практиків, які мають належне посвідчення, і медичний допоміжний персонал, виявляється в разі необхідності або у відповідь на прохання.

б) Оскільки медичний персонал зазвичай надано діяльності по підтриманню правопорядку, посадові особи по підтриманню правопорядку повинні враховувати внесення цього персоналу, якщо вони рекомендують надання затриманому особі відповідної медичної допомоги через або в консультації з медичним персоналом, не бере участь в діяльності з підтримання правопорядку.

з) Розуміється, що посадові особи по підтриманню правопорядку забезпечують надання медичної допомоги жертвам правопорушень або нещасних випадків, що відбуваються в ході правопорушень.

Кодекс поведінки службовців органів правопорядку ООН від 1979 року визначає, що:

Стаття 6 Службовці органів правопорядку повинні забезпечувати цілковитий захист здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, повинні вживати негайних заходів, щоб забезпечити надання медичної допомоги у разі необхідності

: (а) «Медична допомога», що означає послуги, що надаються будь-яким медичним персоналом, у тому числі сертифікованими лікарями і фельдшерами, повинна бути забезпечена, коли вона необхідна або на вимогу

(б) У той час, як медичний персонал, ймовірно, буде брати участь у діяльності органів правопорядку, службовці органів правопорядку повинні дослухатися до думки такого персоналу, коли вони рекомендують надання особі, яка утримується під вартою, належної медичної допомоги зовнішнім медичним персоналом, не пов'язаним з органами правопорядку, або у співпраці з таким персоналом

(с) Слід розуміти, що службовці органів правопорядку повинні також забезпечити медичну допомогу жертвам правопорушень або нещасних випадків, що стаються під час правопорушення.

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

1. Невпізнаний труп - труп або його частини, які не можуть бути одразу ідентифіковані. В цьому випадку проводиться огляд трупа на місці знахідки за участю судово-медичного експерта, після чого тіло або його фрагменти відправляються в Бюро судово-медичної експертизи для проведення медичного розтину і судово-медичної експертизи з метою встановлення причини смерті. Після чого дані вводяться в оперативну базу ОВС - АРМОР, де вказується дата, час, місце знахідки трупа, та коротка фабула обставин, за яких труп було виявлено. Також інформація про невпізнаний труп вводиться

в базу офіційного сайту МВС України.

При виявленні невідомого трупа з ознаками насильницької смерті одразу порушується кримінальна справа за ст. 115 Кримінального кодексу України та проводяться оперативно-розшукові заходи, передбачені законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02. 1992 р.

2. Особи, що не здатні повідомити інформацію про себе - малолітні діти, що через брак речового запасу або відсутність таких знань, не можуть назвати свої дані або дані батьків, а також назвати адресу проживання, або літні особи, що через вікові зміни у свідомості не можуть надати про себе інформацію Також це можуть бути особи, які через свій психічний стан не можуть про себе нічого повідомити.

Інформація про дану особу також вводиться в оперативну базу ОВС – АРМОР, з метою виявлення, чи не значиться дана особа серед зниклих без вісті.

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

В статті 5 Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначено право на свободу та особисту недоторканність. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; д) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; ф) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього. Кожен, кого заарештовано або затримано має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою,

має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Більше того, щоб уникнути звинувачень у необґрунтованості затримання, необхідно, за Статтею 5 Європейської конвенції, проводити його добросовісно та на підставах, наведених відповідним органом. Місце й умови тримання під вартою мають бути належними, а його тривалість не повинна бути більшою, ніж об'єктивно необхідно для досягнення поставленої мети. Мають бути належно задокументовані дата, час і місце затримання, ім'я затриманого, підстави затримання та ім'я особи, що здійснила затримання. Відповідно до ч.2 Статті 5 Європейської конвенції, затриманий має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про правові та фактичні підстави його затримання з тим, щоб він, за бажання, міг оскаржити законність затримання в суді, як передбачено ч.4 Статті 5 Європейської конвенції.

Дане повноваження поліції цілком відповідає:

1. Рекомендації № R (97) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту

II. Загальні принципи

1. Слід вжити належних законодавчих і практичних заходів для забезпечення того, щоб свідки давали свої свідчення вільно і без залякування.

2. У випадках, коли це необхідно, слід із повагою до прав захисту в кримінальному провадженні організувати захист свідків та їхніх рідних і близьких, включаючи захист їхніх життів і особисту безпеку до, під час і після судових слухань.

III. Заходи, які мають бути вжиті щодо організованої злочинності

8. При розробці системи заходів боротьби з організованою злочинністю слід запровадити конкретні процесуальні норми стосовно залякування. Такі заходи можуть також застосовуватись у випадках інших серйозних злочинів. Такі норми мають забезпечити необхідну в демократичному суспільстві рівновагу між запобіганням беспорядкам або злочинності та захистом права обвинуваченого на справедливий судовий розгляд.

9. Слід розглянути, окрім інших, доцільність таких заходів (однак із забезпеченням захистові належної можливості спростувати свідчення, які дає свідок): — запис, за допомогою аудіовізуальних засобів, заяв, зроблених свідком під час досудового розслідування; — використання свідчень, даних суду на досудовому етапі в якості свідчень у суді у випадках, коли поява свідків у суді не є можливою або коли така поява може спричинити до великої та реальної загрози життям і безпеці свідків або їхніх рідних і близьких; — розголошення особи свідка на якомога пізньому етапі процесу і/або розголошення лише окремих деталей; — проведення судових слухань повністю або частково за відсутності представників засобів масової інформації та публіки.

10. Коли така можливість передбачена національним законодавством і відповідає йому, збереження анонімності особи, яка може дати свідчення, має бути винятковим заходом. Якщо така особа сама вимагала гарантій анонімності та одержала їх від компетентних органів, кримінально-процесуальне законодавство має передбачати процедуру перевірки для забезпечення справедливої рівноваги між потребами кримінального провадження і правами захисту. За допомогою цієї процедури захист має бути у змозі оскаржити стверджену необхідність анонімності свідка і поставити під сумнів ступінь довіри до свідка та джерело інформації, якою він володіє.

11. Анонімність свідка слід забезпечувати лише у випадках, коли компетентний судовий орган по заслуханні сторін визнає, що: — існує серйозна загроза життю або свободі відповідної особи або, якщо йдеться про правоохоронця, який працює під прикриттям, серйозна загроза можливості його подальшої роботи; і — свідчення міститимуть достатні докази, а особа, яка надасть ці свідчення, здається гідної довіри.

2. 2. Рекомендація Рес (2006) 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів згідно до якої

1.1. Потерпілий означає фізичну особу, що зазнала шкоди, включаючи фізичні ушкодження або психічні травми, душевні страждання або економічні втрати, спричинені діями або бездіяльністю, які є порушенням норм кримінального права держави-члена. У належних випадках термін "потерпілий" також охоплює найближчих членів сім'ї або утриманців прямо постраждалої особи.

2.2. Держави мають забезпечити рівність у наданні потерпілим засобів, викладених у цій Рекомендації. 2.3. Надання цих послуг та засобів не має залежати від установлення особи, що вчинила злочин, її арешту, судового переслідування або засудження.

3. Допомога 3.1. Держави мають визначити та підтримати заходи, спрямовані на послаблення негативних наслідків злочину та гарантувати допомогу потерпілим в усіх напрямках їх реабілітації, в межах їхньої громади, вдома і на робочому місці.

6.1. Держави мають забезпечити потерпілим доступ до інформації, що стосується їхньої справи та є необхідною для захисту їхніх інтересів та прав.

7.2. Держави мають встановити порядок, у якому потерпілі могли б звертатися з позовами про отримання відшкодування від правопорушника в рамках кримінального провадження. Потерпілим слід також надавати консультації й підтримку в складанні й поданні цих позовів та в виконанні винесених рішень про відшкодування.

Підрозділи Національної поліції, згідно до Законів України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993р. та «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993р. забезпечують безпеку осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, тобто осіб, які виявляють, попереджають, припи-

няють, розкривають або розслідують кримінальні правопорушення, а також беруть участь у судовому розгляді кримінальних проваджень. Крім того, державний захист здійснюється Національною поліцією відносно працівників суду і правоохоронних органів від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків по здійсненню наданих прав, а так само від посягань на здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку зі службовою діяльністю цих працівників.

Для забезпечення безпеки взятих під захист осіб, їх близьких родичів, недоторканості житла, а також збереження їх майна з урахуванням конкретних обставин можуть застосовуватися такі заходи

- а) особиста охорона, охорона житла і майна;
- б) видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку, видача зброї;
- в) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- г) заміна документів та зміна зовнішності;
- д) зміна місця роботи або навчання;
- е) переселення в інше місце проживання або тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку проживання;
- є) поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення;
- ж) забезпечення конфіденційності відомостей про особу;
- з) встановлення телефону за місцем проживання

Спеціальні підрозділи національної поліції, здійснюючи заходи безпеки, мають право:

- а) визначати заходи безпеки, засоби та методи їх застосування, в разі необхідності змінювати і доповнювати ці заходи;
- б) вимагати від осіб, взятих під захист, додержання умов здійснення заходів безпеки, а також виконання законних розпоряджень, пов'язаних із застосуванням цих заходів;
- в) звертатися до слідчого, прокурора, суду, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження, з клопотанням щодо прийняття рішення про застосування заходів безпеки при провадженні процесуальних дій або про скасування здійснюваних заходів.

Спеціальні підрозділи національної поліції, здійснюючи заходи безпеки, зобов'язані:

- а) негайно реагувати на кожен випадок протиправних дій, що став їм відомим, стосовно осіб, взятих під захист;
- б) забезпечувати захист життя, здоров'я, житла і майна відповідно до характеру загрози;
- в) своєчасно повідомляти осіб, взятих під захист, про зміну або скасування заходів щодо їх безпеки.

Органи, які забезпечують безпеку, повинні дотримувати законності і

ставитися з повагою до прав та свобод громадян.

Відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, є інформацією з обмеженим доступом.

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року) (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року). (статті 1 ,3). Для цілей цієї Конвенції дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше. В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів.

Держави-учасниці забезпечують, щоб установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим компетентними органами, зокрема, в галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду.

В стаття 18 зазначено, що держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування.

З метою гарантування і сприяння здійсненню прав, викладених у цій Конвенції, Держави-учасниці надають батькам і законним опікунам належну допомогу у виконанні ними своїх обов'язків по вихованню дітей та забезпечують розвиток мережі дитячих установ.

Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб діти, батьки яких працюють, мали право користуватися призначеними для них службами й установами по догляду за дітьми.

У статті 19 розкривається, що держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з ме-

тою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.

Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури.

ст. 34 Конвенції про права дитини ООН, в якій вказується, що Держави-учасниці зобов'язані захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень. З цією метою щодо попередження насильства над дітьми 9 Держави-учасниці, зокрема, вживають на національному, двосторонньому та багатосторонньому рівнях всіх необхідних заходів щодо запобігання: а) схиланню або примушуванню дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності; б) використанню дітей з метою експлуатації у проституції або в іншій незаконній сексуальній практиці; с) використанню дітей з метою експлуатації у порнографії та порнографічних матеріалах;

ст. 37 Конвенції про права дитини ООН, згідно з якою Держави-учасниці забезпечують, щоб: а) жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поводження чи покарання. Ні смертна кара, ні довічне тюремне ув'язнення, які не передбачають можливості звільнення, не призначаються за злочини, вчинені особами, молодшими 18 років; б) жодна дитина не була позбавлена волі незаконним або свавільним чином. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюються згідно з законом та використовуються лише як крайній захід і протягом якомога більш короткого відповідного періоду часу; с) гуманне ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повагу до гідності її особи з урахуванням потреб осіб її віку. Зокрема, жодна позбавлена волі дитина має бути відокремлена від дорослих, якщо тільки не вважається, що в найкращих інтересах дитини цього не слід робити, та мати право підтримувати зв'язок зі своєю сім'єю шляхом листування та побачень, за винятком особливих обставин; д) жодна позбавлена волі дитина має право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги, а також право оспорювати законність позбавлення її волі перед судом чи іншим компетентним, незалежним і безстороннім органом та право на невідкладне прийняття ними рішень щодо будь-якої такої процесуальної дії; –

ст. 39 Конвенції ООН про права дитини, в якій вказується, що Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою

будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження, покарання чи збройних конфліктів. Таке відновлення і реінтеграція мають здійснюватися в умовах, що забезпечують здоров'я, самоповагу і гідність дитини

Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів (пункт 49) поліцейські розслідування повинні бути об'єктивними і справедливими Вони повинні бути чутливими і гнучкими до особливих потреб осіб, таких як дітей, підлітків, жінок, меншин, включаючи етнічні меншини і вразливих осіб.

Виконуючи це повноваження спеціальні підрозділи Національної поліції керуються у своїй діяльності не тільки Законом України «Про Національну поліцію», а й іншими нормативно-правовими актами, які регулюють основні напрямки їх діяльності у цій сфері, а саме: Законами України: „Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” від 24 січня 1995 року № 20/95 ВР; „Про попередження насильства в сім'ї” від 15 листопада 2001 року № 2789-ІІ; „Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю” від 21 червня 2001 року № 2558-ІІІ; „Про Загальнодержавну програму „Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року” від 5 березня 2009 року № 1065-УІ, а також Указами Президента України: „Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні” від 24 травня 2011 року № 597/2011; „Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей” від 11 липня 2005 року № 1086/2005; „Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та законних інтересів дітей” від 01.06.2013 № 312/2013 та іншими.

Здійснюючи контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, уповноважені підрозділи Національної поліції виявляють осіб, що їх замінюють, які ухиляються від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо створення належних умов для життя, навчання та виховання дітей, проводити профілактичні бесіди з такими особами щодо належного виконання обов'язків по піклуванню над дітьми-сиротами, особами позбавленими батьківського піклування. Також уповноважені підрозділи Національної поліції зобов'язані виявляти дорослих осіб, які втягують дітей у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію та жебрацтво; виявляти осіб, які займаються виготовленням та розповсюдженням порнографічної продукції, видань, що пропагують насильство, жорстокість, сексуальну розпусту; виявляти, вести облік осіб, які втягують дітей в антигромадську діяльність.

Здійснюючи заходи щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які від-

бували покарання у виді позбавлення волі уповноважені підрозділи Національної поліції зобов'язані: виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, вчинені дітьми, вживати з цією метою оперативно-розшукових і профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством; розглядати у межах своєї компетенції заяви і повідомлення про правопорушення, вчинені дітьми; виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, вживати в межах своєї компетенції заходів до їх усунення; брати участь у правовому вихованні дітей; вести облік правопорушників, що не досягли 18 років, у тому числі звільнених з спеціальних виховних установ, з метою проведення профілактичної роботи, інформувати відповідні служби у справах дітей стосовно цих дітей; повертати до місця постійного проживання, навчання або направляти до спеціальних установ для дітей у термін не більше восьми годин з моменту виявлення дітей, яких було підкинуто, або які заблукали, або залишили сім'ю чи навчально-виховні заклади; відвідувати правопорушників, що не досягли 18 років, за місцем їх проживання, навчання, роботи, проводити бесіди з ними, їх батьками (усиновителями) або опікунами (піклувальниками); складати протоколи про адміністративні правопорушення дітей, а також їх батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників), які не виконують обов'язків щодо виховання і навчання дітей, інформувати відповідні служби у справах дітей; повідомляти органи опіки та піклування за місцем перебування дитини про відомий факт залишення його без опіки (піклування) батьків; здійснювати відповідно до законодавства заходи соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк; вести облік правопорушників, що не досягли 18 років, які потребують медичної допомоги, у тому числі звільнених із спеціальних виховних установ, з метою проведення профілактичної роботи, інформувати відповідні служби у справах дітей стосовно цих дітей.

18) вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї.

Правовою основою діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції щодо запобігання та припинення насильства у сім'ї є Закон України «Про попередження насильства у сім'ї» від 15.11.2001р., Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства у сім'ї або реальну його загрозу» №616 від 26.04.2003р., а також відомчі нормативно-правові акти.

Під запобіганням та припиненням насильства в сім'ї слід розуміти систему соціальних і спеціальних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, які сприяють вчиненню насильства в сім'ї, припинення насильства в сім'ї, яке готується або вже почалося, притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні насильства в сім'ї, а також медико-соціальна реабілітація жертв насильства в сім'ї.

Заходи щодо запобігання та припинення насильства в сім'ї здійснюють

уповноважені підрозділи Національної поліції, які:

виявляють причини і умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення; беруть на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та проводять виховно-попереджувальну роботу з ними; відвідують сім'ї, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання і проводять з ними профілактичну роботу;

виносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї;

приймають та розглядають у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;

вживають відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї;

повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;

направляють жертв насильства в сім'ї до спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства;

виносять захисні приписи у випадках, передбачених цим Законом;

контролюють виконання вимог захисних приписів;

направляють осіб, які вчинили насильство в сім'ї, до кризових центрів для проходження корекційної програми;

взаємодіють із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань попередження насильства в сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства у питаннях попередження насильства в сім'ї;

надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;

здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

Повноваження уповноважених підрозділів Національної поліції поширюються на випадки, коли жертва насильства в сім'ї або особа, стосовно якої існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї, а також особа, що вчинила насильство в сім'ї, не досягли 18-річного віку.

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони.

Згідно з цим повноваженням відповідні підрозділи Національної поліції здійснюють заходи щодо охорони нерухомих об'єктів та іншого майна, в тому числі вантажів, тимчасового зберігання валютних цінностей, забезпечення

особистої безпеки громадян, а також технічного захисту інформації на договірних засадах в порядку, встановленому законодавством

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

Уповноважені підрозділи Національної поліції, призначені для здійснення на договірній основі охорони власності фізичних та юридичних осіб, забезпечення особистої безпеки фізичних осіб від злочинних посягань, надання спеціальних охоронних послуг, виконують завдання із: .

забезпечення особистої безпеки фізичних осіб;

охорона уповноважених осіб, що перевозять цінні папери;

охорона туристичних груп та делегацій;

охорона екіпажів морських та повітряних суден;

охорона та супроводження вантажів, що перевозяться;

інкасація, охорона грошових знаків і цінних паперів (документів) при переміщенні їх від власників до установ банків та у зворотному напрямку, між підприємствами або установами банків, забезпечення їх схоронності, охорона касирів з грошовою готівкою;

охорона власності юридичних та фізичних осіб за місцем її розміщення;

забезпечення охорони мереж енергопостачання, магістральних трубопроводів, у т.ч. і газо-, нафто трубопроводів та об'єктів паливно-енергетичного комплексу;

обстеження об'єктів на предмет знаходження на них радіоактивних та вибухових речовин і пристроїв, а також їх локалізація.

За договорами уповноваженими підрозділами Національної поліції відповідно до основних завдань діяльності можуть забезпечувати комплексну охорону об'єктів Замовників та здійснюватися контроль за несенням служби охоронними підрозділами.

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ.

Дане повноваження поліції цілком узгоджується із такими міжнародними актами, як:

1. Загальна декларація прав людини прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р

2. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1950 (затверджена членами Ради Європи).

3. Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року.

Основними завданнями органів внутрішніх справ у сфері дозвільної си-

стеми є запобігання порушенням порядку виготовлення, придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення та використання вогнепальної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм та швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду (далі - пневматична зброя) і холодної зброї (арбалети, луки з зусиллям натягу тязиви більше ніж 20 кг, мисливські ножі тощо (далі - холодна зброя)), пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії (далі - пристрої), та патрони до них, основних частин зброї бойових припасів до зброї і охолощеної зброї, вибухових матеріалів і речовин, попередження випадків їх втрати, крадіжок, використання не за призначенням та з протиправною метою. Зазначені вище предмети є об'єктами, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ.

Основними завданнями Національної поліції у даній сфері визначено контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ.

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

Порядок приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв регулюється спеціальним правовим актом.

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

Режим радіаційної безпеки визначений у Законі України “Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи”. Залежно від рівня забруднення ґрунтів, ст. 2 Закону України “Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи” визначає такі зони радіоактивно забруднених територій:

- 1) зона відчуження — це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році (30 км від епіцентру вибуху);
- 2) зона безумовного (обов'язкового) відселення (50—60 км від епіцентру вибуху);
- 3) зона гарантованого добровільного відселення;
- 4) зона посиленого радіоекологічного контролю.

У зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення забез-

печується суворий природоохоронний режим, охорона територій, природних, історичних та етнокультурних пам'яток відповідно до чинного законодавства, а також встановлюється особливий порядок в'їзду-виїзду.

Охорону громадського порядку на територіях зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, контрольно-пропускний режим при в'їзді та виїзді з таких зон забезпечують спеціалізовані органи Міністерства внутрішніх справ України (Національної поліції).

Крім того, уповноважені працівники органів внутрішніх справ (Національної поліції), згідно зі 255 КупАП за порушення вимог режиму радіаційної безпеки в спеціально визначеній зоні радіаційного забруднення (ст. 46-1 КупАП), мають право складати протоколи про адміністративне правопорушення.

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

Повноваження поліції під час надзвичайного або воєнного стану регулюються Резолюцією №690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», згідно з якою:

1) Поліцейський продовжує виконувати свої завдання охорони громадян і майна під час війни і ворожої окупації в інтересах громадянського населення. Тому він не має статусу “учасника військових дій” і до нього не відносяться положення Третьої Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року, що стосується поводження з військовополоненими.

2) Громадянської поліції стосуються положення Четвертої Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року, щодо захисту громадянського населення під час війни.

3) Під час окупації поліцейський:

- не бере участь в операціях проти сил опору;

- не бере участь у заходах для використання населення у військових цілях і для охорони військових об'єктів.

4) Якщо поліцейський виходить у відставку під час ворожої окупації, тому що його примушують до виконання незаконних наказів окупаційної влади, що суперечать інтересам громадянського населення перерахованим вище, і тому що він не бачить іншого виходу з положення, він може повернутися в поліцію як тільки окупація закінчилася, не гублячи прав і переваг, якими він користувався б, якби залишався в поліції.

5) Ні під час, ні після окупації до поліцейського не застосовуються карні або дисциплінарні санкції за чесне виконання наказу влади, що вважалася компетентною, якщо виконання цього наказу входить до його звичайних обов'язків.

6) Окупаційні влади не застосовують дисциплінарних або юридичних заходів проти поліції за виконання наказів компетентної влади, відданих до

окупації.

При настанні умов згідно із Законом України від 11 травня 2015 року «Про правовий режим воєнного стану», може бути тимчасово введено воєнний стан.

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

За рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію в установленому порядку указом Президента України, утворені відповідно до законів України військові формування залучаються разом із правоохоронними органами до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їх призначенням та специфікою діяльності

Надзвичайний стан - це передбачений Конституцією України особливий правовий режим діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, який тимчасово допускає встановлені Законом України "Про правовий режим надзвичайного стану" обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб, покладає на них додаткові обов'язки. Правовий режим надзвичайного стану спрямований на забезпечення безпеки громадян у разі стихійного лиха, аварій і катастроф, епідемій і епізоотій, а також на захист прав і свобод громадян, конституційного ладу при масових порушеннях правопорядку, що створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства.

Умови і порядок введення та припинення дії надзвичайного стану визначені Законом України "Про правовий режим надзвичайного стану"

Відповідно до статті 16 Закону України "Про правовий режим надзвичайного стану" на період введення і дії надзвичайного стану органи, що здійснюють управління на відповідній території і наділені надзвичайними повноваженнями, можуть запроваджувати такі заходи:

- а) встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування по території, де запроваджено надзвичайний стан;
- б) обмеження руху транспортних засобів і їх огляд;
- в) посилення охорони громадського порядку та об'єктів, що забезпе-

чують життєдіяльність населення та народного господарства;

г) заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом;

д) заборона страйків.

У разі введення надзвичайного стану з підстав, передбачених статтею 4 Закону України "Про правовий режим надзвичайного стану" , додатково можуть бути вжиті заходи відповідно до ст. ст. 17, 18 Закону України "Про правовий режим надзвичайного стану" та інші заходи, передбачені законодавством.

При введенні режиму воєнного або надзвичайного стану Національна поліція забезпечує охорону громадського порядку виконання посадовими особами і громадянами вимог встановлених цими режимами в межах своєї компетенції; вживає адміністративних заходів до порушників вимог режимів.

У разі введення режимів воєнного або надзвичайного стану, поліцейські Національної поліції можуть виконувати такі завдання:

а) здійснювати патрулювання по охороні громадського порядку на вулицях та в інших громадських місцях;

б) здійснювати перевірку документів і громадян, а в необхідних випадках проведення особистого огляду, огляду речей, транспортних засобів, багажу і вантажів;

в) охороняти об'єкти, що забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства;

г) вживати заходів до недопущення проведення заборонених зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, а також видовищних, спортивних та інших масових заходів та страйків;

д) надавати допомогу місцевим органам державної влади у проведенні тимчасового виселення людей з місць, небезпечних для проживання;

е) забезпечувати додержання громадянами правил комендантської години та інші.

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України.

Відповідно до Конституція України, чинних міжнародних договорів (Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року а також Додатковий протокол 1978 року та Другий Додатковий протокол 2001 року до цієї Конвенції;Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 року;Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 року та Протокол до Конвенції 1997 рок)у, Закону України „Про міжнародні договори України” від 29 червня 2004 року, Кримінального процесуального кодексу України 2012 року, нормативно-правових актів МВС України.

Ст. 543 КПК України встановлено порядок розгляду уповноваженим (центральним) органом України запиту іншої держави або міжнародної судо-

вої установи про таку допомогу і порядок виконання такого запиту визначаються КПК України і чинними міжнародними договорами України ().

Відповідно до ч. 1 ст. 554 КПК України, уповноважений підрозділ Національної поліції, отримавши запит про міжнародну правову допомогу від Запитуючої Сторони, розглядає його на предмет обґрунтованості і відповідності вимогам законів або міжнародних договорів України.

Запити (доручення) про міжнародну правову допомогу, що надійшли до органів внутрішніх справ України від компетентних органів іноземних держав (як безпосередньо, так і через Генеральну прокуратуру України), розглядаються Головним слідчим управлінням МВС України, на яке покладено функції здійснення контролю за виконанням заходів, викладених у зверненнях, що належить до компетенції слідчих органів внутрішніх справ.

За відсутності обставин, які в силу чинного законодавства України і положень міжнародних Угод роблять надання допомоги неможливим, запити (доручення) направляються до територіальних органів Національної поліції для організації їх виконання.

Якщо виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу не належить до компетенції Національної поліції та її структурних підрозділів, цей запит негайно надсилається на адресу компетентної установи України, що є уповноваженою на розгляд та виконання зазначеного запиту, про що повідомляється Запитуюча Сторона в порядку, встановленому відповідним міжнародним договором.

При отриманні запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу в кримінальному провадженні уповноважена посадова особа Національної поліції має вжити всіх необхідних заходів для забезпечення швидкого, найбільш повного і якісного його виконання.

Згідно з ч. 2 ст. 558 КПК України запит компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу виконується упродовж одного місяця з дати його надходження до безпосереднього виконавця, тобто до відповідної посадової особи Національної поліції, яка забезпечує виконання запиту про міжнародну правову допомогу. Якщо Головним слідчим управлінням МВС України встановлено необхідність виконання запиту декількома підрозділами, то строки виконання даного запиту для кожного підрозділу визначаються окремо: з дати його надходження до кожного безпосереднього виконавця.

Відповідно до встановленого ч. 3 ст. 558 КПК України порядку всі матеріали виконання запитів (доручень) про надання міжнародної правової допомоги уповноважені посадові особи Національної поліції мають надавати прокурорам, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, для перевірки повноти та законності проведених слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. Після перевірки матеріалів прокурорами, такі матеріали направляються до Головного сілчого управління МВС України.

За результатами розгляду запиту компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу уповноважений підрозділ Національної поліції повинен скласти мотивований висновок, у якому зазначаються підстави звернення, обсяг правової допомоги, підстави задоволення або відхилення запиту, підрозділ, на який покладається обов'язок його виконання та приймає відповідно до ч. 1 ст. 558 КПК України рішення щодо:

- 1) доручення його виконання;
- 2) можливості виконання запиту із застосуванням законодавства іноземної держави;
- 3) відкладення виконання відповідно до ст. 559 КПК України;
- 4) відмови у виконанні запиту з підстав, передбачених ст. 557 КПК України;
- 5) можливості виконання запиту, якщо витрати на таке виконання явно перевищуватимуть завдану кримінальним правопорушенням шкоду або явно не відповідатимуть тяжкості кримінального правопорушення (п. 5 ч. 1 ст. 558 КПК України);
- 6) вчинення інших дій, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Стаття 24. Додаткові повноваження поліції

1. Виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

Вимоги, визначені у даній статті, повністю узгоджуються з міжнародними стандартами, визначеними у Кодексі поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року); Рекомендації Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів); Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» згідно до яких виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

Згідно пункту 3 Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи №690 (1979) «**Про Декларацію про поліцію**». Офіцер поліції повинен виконувати свої обов'язки, покладені на нього законом, захищаючи своїх співгромадян і суспільство від насильства, хижих та інших шкідливих дій, визначених законом.

Офіцер поліції повинен діяти чесно, неупереджено та гідно. Зокрема, він повинен утримуватися від будь-яких корупційних дій та рішуче виступати проти них.

Офіцер поліції повинен виконувати накази, належним чином видані його

ієрархічно вищим керівником, але він повинен утримуватися від виконання будь-яких наказів, про які він знає або повинен знати, що вони є протиправними.

Згідно рекомендації Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів) поліція є публічним органом, створеним згідно із законом. Діяльність поліції завжди повинна проводитися у відповідності з національним правом і міжнародними стандартами, визнаними країною. Законодавство про поліцію повинно бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілими і точним, та, за необхідності, супроводжуватися чіткими підзаконним регулюванням, яке також повинно бути доступними для громадськості і зрозумілим. На персонал поліції повинно поширюватися таке саме законодавство, що й на звичайних громадян, і винятки можуть бути виправдані тільки з причин належної роботи поліції в демократичному суспільстві.

Стаття 25. Повноваження поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення

1. Поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених цим Законом.

2. Поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності:

1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

3. Поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

4. Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України "Про захист персональних даних", іншими законами України.

Повноваження поліції визначено у розділі IV Закону України «Про Національну поліцію» (ст. 23-24) та розділено на основні (перелік вичерпний та станом на час введення в дію Закону складає 25 повноважень) та додаткові,

виконання яких може бути покладене на поліцію виключно законом.

З метою реалізації вказаних повноважень утворюється система поліції, яка складається з функціональних та територіальних підсистем. Кожен з утворених підрозділів поліції (кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення, науково-дослідні установи та установи забезпечення) виключно у межах визначених у положеннях (статутах) про ці підрозділи, з метою забезпечення діяльності керівника підрозділу, а також виконання покладених на підрозділ завдань здійснює інформаційно-аналітичну діяльність.

Керівні принципи інформаційно-аналітичної діяльності поліції та її структурних підрозділів визначено у:

–Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

–Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

–Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 09.09.2003 № Rec(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»

–Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 10.07.2003 № Rec(2003)13 «Щодо порядку надання інформації про розгляд кримінальних справ засобом масової інформації»

–Декларації Рада Європи про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій 06.05.1999

–Актах інформаційного законодавства України, Державних та галузевих стандартах України з інформаційної діяльності

Інформаційно-аналітична діяльність – науково-інформаційна діяльність, спрямована на аналітико-синтетичне опрацювання документів (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

Документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі (Закон України «Про інформацію», ст. 1)

Інформація - будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (Закон України «Про інформацію», ст. 1)

Інформаційно-аналітична продукція – матеріалізовані результати інформаційно-аналітичної діяльності (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять)

Інформаційна діяльність – постійне та систематичне збирання та оброблення записаної інформації з метою її зберігання, пошуку, використання чи пересилання, що виконуються якою-небудь особою чи організацією (ДСТУ 2392-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення).

Основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання,

одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації (Закон України «Про інформацію», ст. 9).

Інформаційно-аналітична робота в поліції реалізує управлінську функцію, є складовою частиною ефективного процесу управління поліцією. Призначення інформаційно-аналітичної роботи полягає у вивченні закономірностей практично всіх процесів і явищ суспільного життя, які тією чи іншою мірою впливають на діяльність поліції та використанні здобутих відомостей і знань для забезпечення ефективності діяльності поліції.

Інформаційно-аналітична робота поліції є цілеспрямованою, творчою, дослідницькою, спеціально організованою діяльністю, що здійснюється на основі методів пізнання й призначена здійснювати збір, накопичення й обробку даних; пошук, аналіз й узагальнення інформації про стан правопорядку та діяльність поліції; отримання нових спеціальних знань щодо підвищення ефективності боротьби з кримінальними правопорушеннями й спрямована на якісне забезпечення управлінської діяльності в поліції на різних рівнях щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності поліції являє собою комплекс заходів із збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання підрозділами поліції покладених на них функцій та завдань.

Інформаційно-аналітична робота та інформаційно-аналітичне забезпечення є спеціально організованими процесами управління, невід'ємними складовими частинами управлінської діяльності, функцією усіх ланок системи поліції, що здійснюється постійно. Інформаційно-аналітична робота – це безперервний процес вивчення управлінської та іншої інформації, що складається з етапів: 1) збору, накопичення й обробки даних; 2) пошуку, аналізу й узагальнення інформації; 3) отримання спеціальних знань.

Інформаційно-аналітична робота поліції охоплює вивчення і оцінку безлічі різноманітних явищ і чинників, що визначають у своїй сукупності функціонування поліції. У діяльності поліції багатоплановість цих явищ і чинників позначається поняттям «оперативна обстановка».

Предметом інформаційно-аналітичної роботи центрального органу управління поліції та територіальних (обласних) органів поліції є: оперативна інформація, що поступає з нижчестоящих підрозділів поліції про кримінальні правопорушення (злочини), надзвичайні і інші події, заходи, що приймаються, використовуваних силах і засобах по ліквідації їх наслідків (періодичність - щодня); статистична звітність інформаційних підрозділів про стан злочинності і результати оперативно-службової діяльності поліції (періодичність - щомісячно і наростаючим підсумком); матеріали підрозділів поліції, що характеризують стан злочинності і боротьби з нею, стан підтримання публічної безпеки і порядку, ефективність використання сил і засобів в рішенні правоохоронних завдань (періодичність - щокварталу і в цілому за рік); інформація

органів прокуратури, юстиції, інших правоохоронних органів, що характеризує стан і перспективи розвитку кримінальної ситуації (періодичність - у міру вступу); інформація органів державної влади з питань соціально-економічного розвитку регіонів (періодичність - у міру вступу); законодавчі і інші нормативні правові акти у сфері забезпечення публічної безпеки, порядку і боротьби із злочинністю (періодичність - у міру видання).

В структурних підрозділах поліції: інформація про заяви, що поступили, і повідомлення про кримінальні правопорушення (злочини), порушення публічної безпеки і порядку, дорожньо-транспортні події, пожежі, аварії і інші надзвичайні події (періодичність - за добу, тиждень, місяць); узагальнені дані про стан підтримання публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю в цілому по місту, району або іншій адміністративно-територіальній одиниці, а також за конкретними населеними пунктами, ділянкам і так далі (періодичність - щомісячно); інформація про найбільш значущі зміни в зовнішньому середовищі функціонування поліції (періодичність - щомісячно); відомості про результати оперативно-службової діяльності, використання сил і засобів (періодичність - за добу, тиждень, місяць); інформація про розгляд звернень і листів громадян, дотримання законності в оперативно-службовій діяльності (періодичність - щокварталу); нормативні правові акти органів місцевого самоврядування з питань охорони правопорядку.

Порядок здійснення інформаційно-аналітичної діяльності структурними підрозділами поліції, організація та функціонування інформаційно-пошукових систем поліції, у тому числі й їх інтеграції до інформаційного середовища правоохоронних органів України, систем міжнародного інформаційного обміну мають бути визначені наказами Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Ведення баз даних – діяльність, спрямована на оновлювання, підтримування, перебудову структури бази даних, щоб забезпечити її цілісність, збереженість і ефективність (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

Використання інформації – це задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави (Закон України «Про інформацію», ст. 14).

Інформаційні потреби поліції обумовлюються її функціями та обов'язками поліцейських визначених у ч.1 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію».

Інформаційна потреба – необхідність отримання інформації, яка відповідає характеру виконуваних дій або роботи (ДСТУ 2392-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення);

– потреба користувача інформації в отриманні будь-яких даних, повідомлень, фактів для розв'язання питань або проблем, пов'язаних з науковою чи практичною діяльністю (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

База даних – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної

інформації у довільній формі, у тому числі – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів (Закон України «Про авторське право і суміжні права», ст. 1; Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», ст. 2);

– іменована сукупність даних, що відображає стан об'єктів та їх відношень у визначеній предметній області (Закон України «Про Національну програму інформатизації», ст. 1);

– сукупність даних, організованих згідно з концептуальним структурним описом характеристик цих даних і зв'язків між відповідними об'єктами даних для підтримування однієї чи кількох предметних сфер (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять);

– сукупність даних, організованих згідно з концептуальним структурним описом характеристик цих даних та зв'язків між відповідними об'єктами даних для підтримки однієї або декількох предметних областей (ДСТУ ISO/IEC 2382-17:2005. Інформаційні технології. Словник термінів. Ч. 17. Бази даних (ISO/IEC 2382-17:1999, IDT)).

База даних загального користування – база даних, до якої відкрито доступ усім користувачам (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

Банк даних – множина файлів або баз даних, поєднаних із системою зберігання, системою оброблення та системою пошуку (ДСТУ ISO 5127:2007. Інформація та документація. Словник термінів).

Більшість баз (банків) даних, якими користується поліція містить інформацію обмеженого доступу. Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація.

Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом. Відносини, пов'язані з правовим режимом конфіденційної інформації, регулюються законом.

Порядок віднесення інформації до таємної або службової, а також порядок доступу до неї регулюються законами.

До інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені такі відомості: 1) про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; 2) про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей; 3) про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг,

житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; 4) про факти порушення прав і свобод людини і громадянина; 5) про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб; 6) інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. (Закон України «Про інформацію», ст. 21.)

Будь-яка діяльність зі створення чи користування поліцією базами (банками) даних МВС України має здійснюватися у межах Інтегрованої інформаційно-пошукової системи МВС України (ІПС) - сукупності організаційно-розпорядчих заходів, програмно-технічних та інформаційно-телекомунікаційних засобів, що забезпечують формування та ведення довідково-інформаційних, оперативного-розшукових обліків, авторизований доступ до інформаційних ресурсів ІПС.

Метою створення ІПС було об'єднання існуючих в органах та підрозділах МВС України інформаційних ресурсів в єдиний інформаційно-аналітичний комплекс із використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного та телекомунікаційного обладнання для підтримки оперативно-службової діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ, суттєвого зміцнення їх спроможності протидії та профілактики злочинності. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436 п.1.3)

Призначення ІПС - інформаційно-аналітичне та організаційно-технологічне забезпечення службової діяльності структурних підрозділів районних, міських, лінійних управлінь (відділів) головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на залізницях, центрального апарату МВС. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436 п.2.2)

Відповідно до свого призначення ІПС вирішує такі завдання:

1. автоматизація процесів обліку отриманої інформації, обробки інформаційних запитів, пошук та відбір необхідної інформації;
2. виконання інформаційно-пошукових заходів, проведення аналітичних досліджень;
3. обмін інформацією між інтегрованими банками даних ІПС відповідних рівнів та забезпечення постійного зв'язку між ними, уніфікація технологічних процедур опрацювання документів, збирання, реєстрації, накопичення та обробки інформації, що надходить до кожного з банків даних;
4. постійне формування, оновлення та адміністрування банків даних ІПС, забезпечення достовірності, оперативного доступу та збереження інформаційного ресурсу;

5. формалізація технологічних процесів обробки інформації, визначення типових маршрутних технологічних схем для їх виконання;
6. забезпечення надійного зберігання інформаційних обліків, максимально зручна їх систематизація;
7. забезпечення комплексного захисту інформації та розмежування доступу до інформації, що зберігається в ІПС;
8. автоматизація збирання даних про результати виконання технологічних процесів щодо інформаційних обліків, формування аналітичних і статистичних звітів (довідок);
9. інформаційне забезпечення управлінської діяльності, підготовка аналітично-довідкових матеріалів;
10. наскрізний контроль (підрозділ контролю, керівник ОВС, безпосередній виконавець) за своєчасністю і повнотою надання первинних облікових та інформаційно-пошукових документів, проведення аналізу їх повноти, сумісності та об'єктивності. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436 п.2.3)

Суб'єктами правових відносин ІПС є: держатель (власник) ІПС; розпорядник ІПС; користувачі ІПС; адміністратор ІПС; адміністратор безпеки ІПС.

Держателем (власником) ІПС є МВС України.

Розпорядником ІПС є структурний підрозділ МВС України відповідальний за інформаційно-аналітичне забезпечення МВС. Повноваження розпорядника ІПС на регіональному рівні надаються відповідним управлінням (відділам). Завдання розпорядника - управління ІПС та відповідними складовими системи, контроль за формуванням та підтриманням в актуальному стані інформаційних ресурсів ІПС, надання користувачам прав доступу до ІПС, ведення їх обліку, вживання заходів щодо розвитку і вдосконалення ІПС.

Користувачі ІПС - працівники поліції, яким розпорядником ІПС відповідно до вимог чинного законодавства надано право доступу до інформації в ІПС.

Адміністратор ІПС - керівник структурного підрозділу МВС України, відповідального за інформаційно-аналітичне забезпечення МВС, відповідальний за експлуатацію ІПС. Повноваження адміністратора ІПС на регіональному рівні надаються керівникові відповідального за експлуатацію регіонального вузла ІПС. Адміністратору ІПС підпорядковуються адміністратори регіональних вузлів ІПС. Адміністратор ІПС відповідає за: цілодобове функціонування ІПС; супроводження типових програмних засобів інформаційних підсистем ІПС, технологічне забезпечення обміну інформаційними ресурсами між ІПС відповідних рівнів; здійснення контролю за формуванням та підтриманням в актуальному стані інформаційних ресурсів ІПС; здійснення контролю за дотриманням правил, процедур, технології обробки ін-

формації користувачами.

Адміністратор безпеки ІПС - керівник підрозділу МВС України, відповідальний за дотримання політики безпеки в ІПС. Повноваження адміністратора безпеки ІПС на регіональному рівні надаються керівникові відповідальному за дотримання політики безпеки в регіональному вузлі ІПС. Адміністратору безпеки ІПС підпорядковуються адміністратори безпеки регіональних вузлів ІПС. Адміністратор безпеки ІПС відповідає за: цілодобовий та безперервний захист інформаційних ресурсів ІПС; розмежування доступу до інформаційних ресурсів ІПС, реєстрацію та авторизацію користувачів; забезпечення захисту відомостей інформаційних ресурсів ІПС від блокування, порушення цілісності та несанкціонованого доступу; здійснення контролю за дотриманням правил і процедур обробки інформації користувачами; збереження інформаційних масивів шляхом створення резервного банку даних.

Організаційно-кадрове забезпечення, створення, функціонування та розвиток ІПС здійснюється структурним підрозділом МВС України відповідальним за інформаційно-аналітичне забезпечення МВС, управліннями (відділами) інформаційно-аналітичного забезпечення та відділами (секторами) інформаційно-аналітичного забезпечення територіальних органів МВС України.

Інформаційне забезпечення базується на цілісності та непротивіччї інформації в єдиному інформаційному просторі організаційної інфраструктури обліків ІПС, що забезпечується використанням типового програмного забезпечення, єдиної технології обробки та обміну даними, типовою структурою даних та правилами їх інтеграції, уніфікованою системою класифікації, кодування та контролю інформації.

Захист інформаційних ресурсів ІПС здійснюється шляхом створення та забезпечення функціонування комплексної системи захисту інформації (КСЗІ) з підтвердженою відповідністю. Підтвердження відповідності здійснюється за результатами державної експертизи в порядку, визначеному вимогами Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації. КСЗІ забезпечує захист інформаційних ресурсів ІПС шляхом впровадження комплексу технічних, криптографічних, організаційних та інших заходів і засобів захисту інформації, спрямованих на недопущення блокування інформації, несанкціонованого ознайомлення з нею та/або її модифікації. Завданням КСЗІ ІПС відповідно до нормативних документів з технічного захисту інформації є забезпечення встановленої політики безпеки та реалізація необхідних організаційних, інженерно-технічних заходів і програмно-технічних засобів захисту, ефективне протистояння ймовірним загрозам інформаційним ресурсам ІПС з надання основних функціональних послуг безпеки: конфіденційності, цілісності, доступності, спостережливості.

ІПС побудована за ієрархічною структурою, що відповідає організаційній побудові МВС:

- перший рівень - центральний вузол (банк даних) ІПС - розташовано

в спеціально виділених службових приміщеннях МВС;

– другий рівень - регіональні (обласні) вузли (банки даних) ІПС - розташовано в спеціально виділених службових приміщеннях управлінь (відділів) інформаційно-аналітичного забезпечення територіальних органів МВС;

– третій рівень - територіальний вузол ІПС - розміщений і функціонує безпосередньо в районних, міських управліннях (відділах) МВС. На територіальному рівні експлуатація ІПС забезпечується відділами (секторами) інформаційно-аналітичного забезпечення цих підрозділів.

До складу центрального вузла ІПС належать:

1. центральний сервер баз даних, що складається з основного та резервного серверів баз даних центрального банку даних, системи керування базами даних, програмного забезпечення, призначених для зберігання та обробки інформаційних ресурсів, системних журналів реєстрації роботи користувачів, програмних та технічних засобів;

2. центральний сервер обміну інформацією, що складається з основного та резервного технологічних серверів, спеціального програмного забезпечення, призначеного для виконання операцій, що забезпечують обмін інформацією (актуалізацію інформаційних ресурсів) між центральним та регіональними вузлами ІПС;

3. центральний програмно-технічний комплекс архівування інформації, що складається із спеціалізованого сервера, програмного забезпечення та технічно відокремлених пристроїв архівного зберігання інформації, призначених для регламентного архівування (зберігання) інформації, розміщеної на центральному сервері баз даних, та її аварійного відновлення;

4. центральний комутаційний центр, що призначений для виконання централізованої функції комутації та маршрутизації потоків інформації ІПС в єдиній цифровій телекомунікаційній мережі МВС та локальних обчислювальних мережах центрального апарату МВС, апаратів територіальних органів МВС. Управління центральним комутаційним центром здійснюється визначеним підрозділом МВС;

5. автоматизоване робоче місце адміністратора центрального вузла ІПС, що є складовою КСЗІ центрального вузла, призначене для моніторингу системних журналів реєстрації роботи програмних та технічних засобів, аналізу порушень у роботі системи, налагодження параметрів, необхідних для забезпечення стабільної роботи програмних та технічних засобів центрального вузла;

6. автоматизоване робоче місце адміністратора безпеки, що є складовою КСЗІ центрального вузла, призначене для реалізації технології надання доступу користувачам до інформації в ІПС відповідно до наданих розпорядником ІПС прав доступу, моніторингу системних журналів реєстрації роботи користувачів та програмних засобів;

7. автоматизоване робоче місце криптографічного захисту, що є складовою КСЗІ центрального та регіональних вузлів системи, призначене

для реалізації технології електронного цифрового підпису в ІПС;

8. автоматизовані робочі місця, які забезпечують авторизований доступ користувачів ІПС до інформаційних ресурсів центрального вузла ІПС.

До складу регіонального вузла ІПС належать:

1. регіональний сервер баз даних, що складається з основного та резервного серверів баз даних регіонального банку даних, системи керування базами даних, програмного забезпечення, призначених для зберігання та обробки інформаційних ресурсів, системних журналів реєстрації роботи користувачів, програмних та технічних засобів;

2. регіональний сервер обміну інформацією, що складається з технологічного сервера, спеціального програмного забезпечення, призначеного для виконання операцій, що забезпечують обмін інформацією (актуалізацію інформаційних ресурсів) між регіональним та центральним вузлами ІПС;

3. регіональний програмно-технічний комплекс архівування інформації, що складається із спеціалізованого сервера, програмного забезпечення та технічно відокремлених пристроїв архівного зберігання інформації, призначених для регламентного архівування (зберігання) інформації, розміщеної на регіональному сервері баз даних, та її аварійного відновлення. Регіональний програмно-технічний комплекс архівування інформації може бути реалізований у складі регіонального сервера баз даних, який додатково обладнується технічними пристроями архівування інформації;

4. регіональний комутаційний центр, що призначений для виконання централізованої функції комутації та маршрутизації потоків інформації ІПС у регіональному сегменті єдиної цифрової телекомунікаційної мережі МВС та локальних обчислювальних мережах апаратів територіальних органів МВС. Управління регіональним комутаційним центром здійснюється визначеним підрозділом управління (відділу) інформаційно-аналітичного забезпечення територіального органу МВС;

5. автоматизоване робоче місце адміністратора регіонального вузла ІПС, що є складовою КСЗІ регіонального вузла, призначене для моніторингу системних журналів реєстрації роботи програмних та технічних засобів, аналізу порушень у роботі системи, налагодження параметрів, необхідних для забезпечення стабільної роботи програмних та технічних засобів регіонального вузла;

6. автоматизоване робоче місце адміністратора безпеки, що є складовою КСЗІ регіонального вузла, призначене для реалізації технології надання доступу користувачам до інформації в ІПС відповідно до наданих розпорядником ІПС прав доступу, моніторингу системних журналів реєстрації роботи користувачів та програмних засобів;

7. автоматизоване робоче місце криптографічного захисту, що є складовою КСЗІ регіонального вузла системи, призначене для реалізації технології електронного цифрового підпису в ІПС;

8. автоматизовані робочі місця, які забезпечують авторизований дос-

туп користувачів ІПС до інформаційних ресурсів регіонального вузла ІПС.

До складу територіального вузла ІПС входять:

1. автоматизовані робочі місця, які забезпечують авторизований доступ користувачів ІПС районних, міських, лінійних управлінь (відділів) територіальних органів МВС до формування та використання інформаційних ресурсів регіонального вузла ІПС;
2. територіальний сервер, що складається з технологічного сервера, спеціального програмного забезпечення, призначеного для виконання технологічних операцій, що забезпечують функціонування, відновлення, архівне збереження автоматизованих робочих місць територіального вузла ІПС.

Обмін інформацією між вузлами та доступ користувачів до ІПС забезпечується між територіально віддаленими структурними підрозділами засобами єдиної цифрової телекомунікаційної мережі МВС та локальних обчислювальних мереж центрального апарату МВС, апаратів і районних, міських, лінійних управлінь (відділів) територіальних органів МВС.

Перелік видів інформаційно-аналітичної діяльності поліції у межах ІПС визначений у цій статті пункті є вичерпним.

Порядок формування структурними підрозділами поліції як розпорядником та користувачем баз даних ІПС має бути визначений наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Власні бази даних створюються поліцією як системи програмно-апаратних засобів, призначених для централізованого накопичення і колективного використання даних щодо об'єктів обліку у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також сукупність даних, які передбачають загальні принципи опису, обробки та збереження даних.

Оснащення поліції технічними та технологічними засобами базується на використанні сучасних інформаційних технологій, засобів комп'ютерної техніки, телекомунікаційного обладнання, загальносистемного та прикладного програмного забезпечення й здійснюється у наступному порядку:

1. визначення потреби у засобах інформатизації та вивчення питання щодо можливості їх модернізації для забезпечення виконання необхідних функцій;
2. розроблення техніко-економічного обґрунтування створення або модернізації засобів інформатизації;
3. обґрунтування необхідності використання особистих немайнових та (або) майнових прав інтелектуальної власності на засоби інформатизації;
4. розроблення технічного завдання на створення або модернізацію засобів інформатизації;
5. розроблення технічного та робочого або техноробочого проекту створення чи модернізації засобів інформатизації;
6. проведення навчання фахівців для забезпечення функціонування засобів інформатизації;

7. виконання пусконаладжувальних робіт;
8. проведення випробувань створених або модернізованих засобів інформатизації;
9. введення засобів інформатизації в експлуатацію;
10. виконання робіт з обслуговування засобів інформатизації відповідно до гарантійних зобов'язань;
11. післягарантійне обслуговування засобів інформатизації.

(Перелік обов'язкових етапів робіт під час проектування, впровадження та експлуатації засобів інформатизації затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 4.02.1998 р. № 121)

Створюючи бази даних, що необхідні поліції для забезпечення щоденної діяльності її органів (закладів, установ) у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу поліція стає власником інформаційної продукції (цих баз даних) у відповідних відносинах.

Власник інформаційної продукції – фізична чи юридична особа, якій належить право власності на інформаційну продукцію (ДСТУ 5034:2008. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять).

Власником інформації залишається фізична або юридична особа, якій належить право власності на цю інформацію (Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», ст. 1). У відповідності зі ст. 32 Конституції України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Інформація, що обробляється поліцією в ШПС, є власністю держави і підлягає захисту відповідно до чинного законодавства.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п.3.3)

Інформаційна взаємодія поліції з іншими правоохоронними органами, судовими органами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, у тому числі й створення й користування (отримання доступу) до міжвідомчих інформаційно-аналітичних систем здійснюється у порядку встановленому Законами України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади» для центральних органів виконавчої влади діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

Порядок інформаційної взаємодії поліції та МВС України має бути визначений наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5), у тому числі й шляхом поширення

на поліцію дії Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України (Наказ МВС України від 28.03.2013 № 304 «Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України»).

Інформація, отримана від правоохоронних органів іноземних держав на підставі міжнародних договорів України, угод про співробітництво між МВС і відповідними органами іноземних держав у сфері боротьби із злочинністю відноситься до джерел формування поліцією інформаційних ресурсів ІПС у разі забезпечення виконання таких угод у сфері діяльності поліції з боку МВС України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.4), (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п.3.2).

Захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних та правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних регулюються Законом України «Про захист персональних даних».

Персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована (Закон України «Про захист персональних даних», ст. 2).

Персональні дані мають бути точними, достовірними, у разі необхідності – оновлюватися. Склад та зміст персональних даних мають бути відповідними та ненадмірними стосовно визначеної мети їх обробки. Обсяг персональних даних, які можуть бути включені до бази персональних даних, визначається умовами згоди суб'єкта персональних даних або відповідно до закону (Закон України «Про захист персональних даних», ст. 6).

Об'єктами захисту є персональні дані. Персональні дані можуть бути віднесені до конфіденційної інформації про особу законом або відповідною особою. Не є конфіденційною інформацією персональні дані, що стосуються здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень.

Не належить до інформації з обмеженим доступом інформація про отримання у будь-якій формі фізичною особою бюджетних коштів, державного чи комунального майна, крім випадків, передбачених ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Законом може бути заборонено віднесення інших відомостей, що є персональними даними, до інформації з обмеженим доступом. (Закон України «Про захист персональних даних», ст. 5)

Використання персональних даних передбачає будь-які дії поліції як

володільця бази персональних даних щодо обробки цих даних, дії щодо їх захисту, а також дії щодо надання часткового або повного права обробки персональних даних іншим суб'єктам відносин, пов'язаних із персональними даними, що здійснюються за згодою суб'єкта персональних даних чи відповідно до закону.

Використання персональних даних володільцем здійснюється у разі створення ним умов для захисту цих даних. Володільцю забороняється розголошувати відомості стосовно суб'єктів персональних даних, доступ до персональних даних яких надається іншим суб'єктам відносин, пов'язаних з такими даними.

Підставами для обробки персональних даних є: 1) згода суб'єкта персональних даних на обробку його персональних даних; 2) дозвіл на обробку персональних даних, наданий володільцю персональних даних відповідно до закону виключно для здійснення його повноважень; 3) укладення та виконання правочину, стороною якого є суб'єкт персональних даних або який укладено на користь суб'єкта персональних даних чи для здійснення заходів, що передують укладенню правочину на вимогу суб'єкта персональних даних; 4) захист життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних; 5) необхідність виконання обов'язку володільця персональних даних, який передбачений законом; 6) необхідність захисту законних інтересів володільців персональних даних, третіх осіб, крім випадків, коли суб'єкт персональних даних вимагає припинити обробку його персональних даних та потреби захисту персональних даних переважають такий інтерес. (Закон України «Про захист персональних даних», ст. 11)

Згода суб'єкта персональних даних - добровільне волевиявлення фізичної особи (за умови її поінформованості) щодо надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки, висловлене у письмовій чи електронній формі.

Під інформованою згодою на обробку персональних даних варто розуміти добровільне, компетентне прийняття особою рішення про обробку її персональних даних, яке ґрунтується на одержанні нею повної, об'єктивної і всебічної інформації стосовно майбутньої обробки персональних даних.

Для того, щоб зробити свідомий вибір - давати чи не давати згоду на обробку персональних даних - особа до надання згоди повинна мати відповіді на такі питання:

- хто оброблятиме її персональні дані? (назва володільця персональних даних, його адреса, контактні телефони тощо)

- з якою метою оброблятимуться персональні дані? (Мета має бути сформульована чітко та зрозуміло)

- які персональні дані будуть оброблятися? (Конкретний вичерпний перелік персональних даних особи, який планується обробляти)

- які дії з персональними даними передбачатиме їх обробка? (збір, зберігання, передача, оприлюднення, знеособлення тощо)

- хто є розпорядником персональних даних? Які права і повноваження розпорядника щодо обробки персональних даних?

- кому можуть бути передані персональні дані? З якою метою? На яких підставах?

- скільки часу персональні дані будуть зберігатися у володільця?

- на яких умовах особа може відкликати згоду на обробку персональних даних та які наслідки такої дії?

- інші права, визначені ст. 8 Закону «Про захист персональних даних».

Зазначена інформація повинна надаватися володільцем в повному обсязі, в простій та зрозумілій формі до надання суб'єктом персональних даних згоди на обробку своїх персональних даних.

Згода на обробку персональних даних має бути свідомим рішенням особи, яке вона приймає добровільно, без примусу і погроз.

Особа, яка є суб'єктом персональних даних, лише сама може змінити свої персональні дані. Зокрема, лише сама особа може ініціювати процес зміни імені, прізвища, адреси проживання тощо. Жоден володілець чи розпорядник персональних даних не може впливати на персональні дані особи чи змінювати їх на власний розсуд.

Особа, яка надала згоду на обробку своїх персональних даних, може здійснювати контроль за процесом їх обробки. З цією метою особа може з розумною періодичністю звертатися до володільця, який здійснює таку обробку, та отримувати вказану інформацію.

Всі персональні дані про особу, які обробляються володільцем, повинні відповідати дійсності. В разі виявлення будь-яких неточностей особа, чії персональні дані обробляються, має право звернутися з вимогою внести відповідні зміни до її персональних даних або звернутися зі скаргою до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини чи до суду. Крім цього, особа може в будь-який момент відкликати згоду на обробку своїх персональних даних. В такому випадку володілець повинен припинити обробку, тобто знищити або видалити персональні дані особи, яка відкликала свою згоду.

Згода на обробку персональних даних також повинна бути пропорційною меті обробки. Неприпустимим є отримання згоди особи на обробку непропорційно великої кількості її персональних даних. Тому, навіть якщо особа надала згоду на обробку персональних даних, частина з яких по своїй суті не потрібна для досягнення поставленої мети обробки, така обробка розглядатиметься як непропорційна та становитиме порушення законодавства про захист персональних даних.

Стаття 26. Формування інформаційних ресурсів поліцією

1. Поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно:

- 1) осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу;**
- 2) виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, руху кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду;**
- 3) розшуку підозрюваних, обвинувачених (підсудних) осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду;**
- 4) розшуку безвісно зниклих;**
- 5) установлення особи невідомої трупів та людей, які не можуть надати про себе будь-яку інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком;**
- 6) зареєстрованих в органах внутрішніх справ кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи публічній безпеці, надзвичайних ситуацій;**
- 7) осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями органів правопорядку, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт);**
- 8) осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією;**
- 9) зареєстрованих кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах;**
- 10) іноземців та осіб без громадянства, затриманих поліцією за порушення визначених правил перебування в Україні;**
- 11) викрадених номерних речей, цінностей та іншого майна, які мають характерні ознаки для ідентифікації, або речей, пов'язаних із учиненням правопорушень, відповідно до заяв громадян;**
- 12) викрадених (втрачених) документів за зверненням громадян;**
- 13) знайдених, вилучених предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обігу, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери;**
- 14) викрадених транспортних засобів, які розшукуються у зв'язку з безвісним зникненням особи, виявлених безгосподарних транспортних засобів, а також викрадених, втрачених номерних знаків;**
- 15) виданих дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху та дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів;**
- 16) зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння,**

перевезення зброї;

17) викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої зброї із числа тієї, що незаконно зберігалася;

18) бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону.

2. Під час наповнення баз (банків) даних, визначених у пункті 7 частини першої цієї статті, поліція забезпечує збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис) та біометричних даних (дактилокартки, зразки ДНК).

Наповнення та підтримання в актуальному стані поліцією баз даних, що інтегровані до ІПС має здійснюватись у відповідності до інструкцій МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Керівні принципи формування поліцією інформаційних ресурсів визначено у:

–Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

–Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

–Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 09.09.2003 № Rec(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»

–Актах інформаційного законодавства України, Державних та галузевих стандартах України з інформаційної діяльності

Інформаційними ресурсами (об'єктами обліку) поліції є об'єктивно поєднаний набір відомостей, що безпосередньо стосується осіб, кримінальних та адміністративних правопорушень, а також інших подій, який накопичується в процесі службової діяльності поліції в обсязі, структурі й порядку, що визначаються завданнями, покладеними на поліцію, відповідно до чинного законодавства.

До складу інформаційних ресурсів поліції належать відомості щодо: осіб, яких затримано за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, які обвинувачені у вчиненні кримінального правопорушення, узяті під варту або на яких накладено стягнення у вигляді адміністративного арешту, у тому числі їх фотографії та дактилоскопічні дані; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, пропали безвісти, та в інших випадках, передбачених законами України; осіб, щодо яких здійснюється профілактична робота поліцейськими; осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, щодо яких уповноваженими на те працівниками ОВС згідно зі статтями 254, 255

Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) складено протоколи про адміністративні правопорушення, а органами (посадовими особами), які розглядали ці справи, було винесено постанови, передбачені статтею 284 КУпАП; осіб, яких було виявлено уповноваженими на те працівниками поліції у сфері протидії корупції за скоєння корупційних правопорушень і рішеннями судів притягнуто до відповідальності за вчинення цих правопорушень; іноземців та осіб без громадянства, які порушили встановлені законодавством правила в'їзду, виїзду, перебування в Україні і транзитного проїзду через її територію, виявлених поліцейськими; зареєстрованих злочинів, адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи громадській безпеці (публічному порядку та безпеці), надзвичайних подій; викрадених речей, документів, цінностей та іншого майна; знайдених, вилучених у громадян і службових осіб предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обороті, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери; зброї, що перебуває у користуванні громадян, підприємств, установ, організацій, господарських об'єднань, яким надано відповідно до законодавства дозвіл на її придбання, зберігання, носіння, перевезення, та яка обліковується підрозділами дозвільної системи МВС; викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої із числа тієї, що незаконно зберігалася.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п.3.1)

Джерелами формування інформаційних ресурсів ІПС є: зареєстровані заяви і повідомлення про кримінальні та адміністративні правопорушення, кримінальні провадження; повідомлення поліцейських у разі звернення до них громадян або службових осіб із заявою чи повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або у разі безпосереднього виявлення таких; повідомлення про аварії, пожежі, катастрофи, стихійні лиха та інші надзвичайні події, які підлягають реєстрації; повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи; рішення органів (посадових осіб), виконання яких покладено на поліцію відповідно до чинного законодавства; видані на ім'я особи документи, підписані нею документи, а також відомості про особу, зібрані державними органами влади та органами місцевого і регіонального самоврядування в межах своїх повноважень; інформація, отримана від громадян і посадових осіб, про вчинені кримінальні правопорушення під час проведення слідчих (гласних) розшукових дій; інформація, отримана від правоохоронних органів іноземних держав на підставі міжнародних договорів України, угод про співробітництво між МВС і відповідними органами іноземних держав у сфері боротьби із злочинністю.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п.3.2)

Перелік баз даних поліції (за інформаційними ресурсами) визначений у п.1-18 ч.1 ст. 26 Закону України «Про Національну поліцію» не є вичерпним та має уточнений після визначення наказами Міністра внутрішніх справ України суб'єктів правових відносин ІПС (держателя (власника) ІПС; розпорядників ІПС; користувачів ІПС; адміністратора ІПС; адміністратора безпеки ІПС). (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Мультимедіа – поєднання в межах однієї інтелектуальної системи різних форм подання інформації: текстової, графічної, звукової та рухомих зображень (ДСТУ 2481-94. Інтелектуальні інформаційні технології. Терміни та визначення).

Збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис) та біометричних даних (дактилокартки, зразки ДНК) може розглядатися лише як допоміжний засіб документування та попередження протиправних дій, розкриття правопорушень. Отримані фотозображення мають входити до структури об'єктів обліку ІПС. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п.3.2)

Порядок формування структурними підрозділами поліції як розпорядником чи користувачем баз даних ІПС мультимедійною інформацією має бути визначений наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Стаття 27. Використання поліцією інформаційних ресурсів

1. Поліція має безпосередній оперативний доступ до інформації та інформаційних ресурсів інших органів державної влади за обов'язковим дотриманням Закону України "Про захист персональних даних".

2. Інформація про доступ до бази (банку) даних повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованій системі обробки даних, включно з інформацією про поліцейського, який отримав доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

3. Кожна дія поліцейського щодо отримання інформації з інформаційних ресурсів, передбачених статтями 26, 27 цього Закону, фіксується у спеціальному електронному архіві, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України.

В електронному архіві фіксуються прізвище, ім'я, по батькові та номер спеціального жетона поліцейського, вид отриманої інформації, реєстр, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші дані, необхідні для ідентифікації поліцейського, який отримував інформацію з реєстрів.

МВС забезпечує використання інформації, що зберігається в інформаційних підсистемах ІПС, виключно зі службовою метою згідно з чинним за-

конодавством.

Доступ – право, можливість, засоби пошуку, використання або відновлення інформації (ДСТУ 4423-1:2005. Керування документаційними процесами. Ч. 1. Основні положення (ISO 15489-1:2001, MOD)).

Керівні принципи забезпечення МВС України використання поліцією та її структурними підрозділами інформаційних ресурсів ІПС визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

– Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 09.09.2003 № Rec(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»

– Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 10.07.2003 № Rec(2003)13 «Щодо порядку надання інформації про розгляд кримінальних справ засобом масової інформації»

– Декларації Рада Європи про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій 06.05.1999

– Актах інформаційного законодавства України, Державних та галузевих стандартах України з інформаційної діяльності

Порядок надання структурним підрозділам поліції безпосереднього оперативного доступу до баз даних ІПС та порядок їх допуску до інформаційного обміну з іншими правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування має бути визначений наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Строки зберігання інформації в ІПС визначаються відповідно до чинного законодавства. МВС забезпечує реалізацію права кожної особи знайомитися з інформацією про себе, яка зберігається в інформаційних підсистемах ІПС, відповідно до чинного законодавства.

Інформація з інформаційних підсистем ІПС надається у формі витягів безкоштовно на письмову вимогу суду, органів прокуратури, дізнання і слідства, інших органів державної влади (посадових осіб) у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п.7.3-7.5)

Доступ до інформаційних ресурсів ІПС центрального та регіонального рівнів обмежено. Право безпосереднього оперативного доступу до інформаційних обліків ІПС мають лише авторизовані користувачі в рамках їх функціональних обов'язків та наданого їм рівня доступу до відповідних баз даних.

Обробка інформації регіонального вузла здійснюється користувачами з виділених робочих місць, розташованих у структурних підрозділах (службах)

апаратів територіальних органів МВС та їх територіально відокремлених підрозділів, а в базах даних центрального вузла (тільки пошук інформації, виконання запитів) - з виділених робочих місць, розташованих у структурних підрозділах (службах) центрального апарату МВС, апаратів територіальних органів МВС.

Інформаційні ресурси використовуються, відповідно до чинного законодавства для: внесення та отримання відомостей щодо об'єктів обліку у цілодобовому режимі; багаторівневого та інтегрованого пошуку інформації; забезпечення інформаційної взаємодії структурних підрозділів (служб) поліції; підготовки аналітичних матеріалів та звітів керівництву МВС, поліції щодо наявної в ІПС відповідного рівня інформації в необхідному форматі; надання довідкової та статистичної інформації органам державної влади України, правоохоронним органам інших держав.

Інформація з баз даних надається у формі витягів лише за офіційними запитами (письмова вимога, телеграма, телефонограма, шифротелеграма, мотивований лист-запит довільної форми) суду, органів прокуратури, слідства інших регіонів (областей), органів державної влади (посадових осіб), правоохоронних органів інших держав у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством. Направлення офіційних запитів та їх одержання здійснюється: поштою або через спеціально виділених працівників (кур'єрів), які є уповноваженими особами; через спецвідділ (шифром); електронною поштою, факсом, телеграфом; через канцелярію територіального органу МВС.

Запит повинен містити: підстави для звернення; характер і склад інформації, яку бажано отримати; необхідні дані, які потрібні для проведення пошуку (установчі дані осіб, прикмет осіб, опис подій або предметів, інший несутеречливий набір ознак); найменування органу, прізвище та посада працівника, який підготував запит, номер його службового телефону, адреса електронної пошти (за наявності).

Запити, заповнені недбало або з порушеннями вимог чинного законодавства, повертаються ініціатору запиту без виконання із зазначенням причини повернення.

Користувач перед виконанням запиту зобов'язаний внести до ІПС відомості: вид запиту, номер та дату реєстрації запиту, найменування органу ініціатора запиту, за наявності - прізвище виконавця запиту та його робочий телефон.

Виконання запиту користувачем без унесення зазначених відомостей до ІПС категорично забороняється.

Поліцейські (ініціатори), яким не надано право доступу до баз даних, у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених чинним законодавством, надають та отримують необхідну інформацію безпосередньо в структурних підрозділах (службах) поліції, користувачі яких мають відповідний рівень доступу та право обробки інформації у цих базах даних, відповідно до

інструкцій МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Користувач перед виконанням запиту зобов'язаний внести до ІПС відомості стосовно ініціатора запиту: найменування територіального органу МВС та структурного підрозділу (служби) поліції, прізвище та робочий телефон. Виконання запиту (роздруківки) користувачем без унесення зазначених відомостей до ІПС категорично забороняється.

Для користувачів установлюються як рівні доступу до інформаційних ресурсів ІПС для пошуку/перегляду інформації, так і рівень для внесення інформації до відповідних баз даних ІПС. Кожен користувач ІПС може мати тільки один рівень доступу для пошуку/перегляду.

Користувачі ІПС поділяються на категорії відповідно до приналежності до підрозділів (служб) територіальних органів МВС та займаних ними посад. Перегляд користувачами відомостей щодо об'єкта обліку в ІПС відбувається з урахуванням наявних у користувачів обмежень на доступ до тієї чи іншої бази даних, а також до інформації, яку було знято з обліку відповідної бази даних або закрито (заблоковано) адміністратором безпеки ІПС. Керівники територіальних органів МВС особисто визначають поліцейських, яким у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків необхідно надати доступ до баз даних ІПС з визначенням, кому з користувачів може бути надано те чи інше право на пошук та/або внесення (коригування, зняття з обліку) інформації, використання програм інтегрованого пошуку (стикування відомостей відповідних баз даних), доступу до звітів відповідних обліків баз даних ІПС.

Для визначення (встановлення, зміни, припинення) прав доступу користувачу в ІПС відповідного рівня до структурного підрозділу МВС (територіального органу МВС) надсилається заявка (лист), завізована особисто начальником територіального органу МВС (керівником органу поліції відповідного рівня) чи особою, яка виконує його обов'язки, та зареєстрована в канцелярії територіального органу МВС (органу поліції відповідного рівня) за встановленою формою. Відповідальність за визначення користувачам – поліцейським прав доступу до ІПС покладається на начальника територіального органу МВС (керівника органу поліції відповідного рівня).

З працівниками, яких має бути включено до переліку користувачів ІПС, у підрозділах інформаційних технологій, обов'язково мають бути проведені заняття з вивчення вимог інструкцій МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5), про що робляться відповідні відмітки у заявці. Погоджені керівником структурного підрозділу МВС, відповідального за інформаційно-аналітичне забезпечення заявки повертаються до територіально-

го органу МВС (поліції) та приєднуються до справи-накопичувача, і тільки на підставі яких розпорядженням керівника територіального органу МВС (поліції) надається вказаним в заявках поліцейським право доступу до ІПС.

При наданні прав доступу структурний підрозділ МВС, відповідальний за інформаційно-аналітичне забезпечення має право вносити зміни, у межах переліку баз даних чи рекомендованих рівнів доступу.

Відомості стосовно користувача, наданого йому рівня доступу до ІПС, номер та дата заявки вносяться адміністратором безпеки ІПС відповідного рівня до електронного журналу обліку користувачів.

Загальні відомості по структурним підрозділам (службам) поліції стосовно користувачів ІПС центрального рівня ведуться адміністратором безпеки ІПС у центральному апараті МВС, а регіонального – у територіальних органах МВС.

Доступ користувача до ІПС припиняється у разі: звільнення поліцейського; переведення поліцейського до іншого структурного підрозділу (служби) поліції або іншого територіального органу МВС (поліції); внесення змін до функціональних обов'язків поліцейського, який не потребує в подальшому доступу до інформаційних ресурсів ІПС.

У цих випадках до структурного підрозділу МВС (територіального органу МВС), відповідального за інформаційно-аналітичне забезпечення письмово або каналами «електронної пошти» надсилається лист (повідомлення) за підписом керівника територіального органу МВС (поліції) чи особи, яка виконує його обов'язки, про потребу відключення цього користувача від ІПС.

Доступ користувача до ІПС припиняється автоматично: якщо з часу останнього сеансу роботи користувача з ІПС минуло більше 3 місяців; виявлення працівниками інформаційної служби факту передавання користувачем своїх персональних атрибутів іншим особам, у тому числі підлеглим працівникам (керівникам) підрозділу (служби) поліції; виявлення грубих порушень користувачем вимог, викладених у інструкціях МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5) Інструкції; не проходження звірки користувачем.

У цих випадках адміністратор безпеки ІПС до з'ясування обставин, забороняє користувачу доступ до ІПС, повідомляє про виявлений факт керівництво інформаційної служби та письмово або каналами «електронної пошти» - керівника територіального органу МВС (поліції) користувача.

Факт внесення, обробки, отримання інформації, виконання запиту користувачем стосовно об'єкта обліку ІПС фіксується в системному журналі реєстрації роботи користувачів ІПС. До системного журналу реєстрації роботи користувачів ІПС центрального вузла в обов'язковому порядку вно-

сяться відомості системних журналів реєстрації роботи користувачів ІПС регіональних вузлів.

(Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п.7.2)

У всіх випадках при обробці інформації (виконанні запитів) до системних журналів реєстрації роботи користувачів та спеціальних програмних засобів ІПС уносяться (автоматично) ім'я користувача поліцейського, дата і час обробки інформації (виконання запиту, унесення, коригування, зняття з обліку інформації), надані відомості для виконання пошуку, унесення або коригування (визначаються адміністратором ІПС центрального вузла), а також унесені користувачем відомості щодо ініціатора запиту.

У кожній роздруківці, яка містить відомості щодо об'єкта обліку ІПС, обов'язково вказуються: ім'я користувача, відомості щодо ініціатора запиту, дата та час обробки інформації (друкується у відповідній частині сторінки автоматично).

Стаття 28. Відповідальність за протиправне використання інформаційних ресурсів

1. Поліція вживає всіх заходів для недопущення будь-яких порушень прав і свобод людини, пов'язаних з обробкою інформації.

2. Поліцейські несуть персональну дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність за вчинені ними діяння, що призвели до порушень прав і свобод людини, пов'язаних з обробкою інформації.

3. Міністерство внутрішніх справ України у межах компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних у порядку, визначеному у статтях 26, 27 цього Закону.

Кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. (Закон України «Про інформацію», ст. 5)

Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини (Закон України «Про інформацію», ст. 28).

Дотримання права людини на інформацію під час інформаційно-аналітичної діяльності поліції забезпечується як встановленням відповідаль-

ності за порушення законодавства про інформацію (Закон України «Про інформацію», ст. 6), так і обов'язком суворого дотримання поліцейськими, які отримали доступ до інформаційних ресурсів ІПС встановлених регламентів, а також персоналізацією відповідальності за порушення вимог інструкцій МВС України щодо організації функціонування ІПС та порядку заповнення реквізитів електронних карток ІПС та паперових документів обліку, які мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 5).

Загальні засади контролю за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних у порядку, визначеному у статтях 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію» викладено у :

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

– Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 09.09.2003 № Rec(2003)14 «Про можливість взаємодії інформаційних систем у сфері правосуддя»

– Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 10.07.2003 № Rec(2003)13 «Щодо порядку надання інформації про розгляд кримінальних справ засобом масової інформації»

– Декларації Рада Європи про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій 06.05.1999

– Кодексі України про адміністративні правопорушення

– Кримінальному кодексі України

Інформація, що обробляється поліцейськими в ІПС, є власністю держави і підлягає захисту відповідно до чинного законодавства. (Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України затверджене Наказом МВС України від 12.10.2009 № 436, п.3.3).

Використання інформаційних ресурсів ІПС допускається виключно зі службовою метою. При цьому ініціатор запиту, який отримав інформацію, несе персональну відповідальність за її використання, згідно з чинним законодавством. Порушення ним законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України.

Поліцейським - користувачам ІПС категорично забороняється:

– здійснювати неавторизований доступ до ІПС;

– передавати свої персональні атрибути іншим особам, у тому числі підлеглим працівникам (керівникам) підрозділу (служби) поліції;

– здійснювати доступ до ІПС під атрибутами інших користувачів;

– залучати до роботи з ІПС осіб, які не мають прав доступу до неї;

– вилучати або змінювати автоматично сформовану інформацію про користувача, ініціатора запиту, дату та час обробки інформації в будь-яких

текстових редакторах;

– незаконно блокувати, змінювати, знімати з обліку або знищувати інформацію, що зберігається в ІПС, уносити завідомо неправдиві або неповні відомості до ІПС;

– використовувати інформацію, отриману з ІПС, з приватною або будь-якою іншою, не пов'язаною з виконанням функціональних обов'язків, метою. Користувачі зобов'язані використовувати інформацію ІПС виключно у рамках чинного законодавства;

– виконувати запити на отримання інформації, які завідомо нададуть значний беззмістовний набір даних;

– сканування мережі, тестування та пошук способів порушення або подолання систем контролю доступу до технічних і програмних засобів ІПС, а також будь-які спроби внесення змін до програмного забезпечення ІПС;

– по закінченню робочого дня (чергової доби) залишати незавершеним сеанс роботи у ІПС.

Розділ V ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ

Стаття 29. Вимоги до поліцейського заходу

1. Поліцейський захід - це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

2. Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним.

3. Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України.

4. Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам.

5. Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

6. Обраний поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції.

7. Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Право застосування поліцейських заходів передбачено такими міжнародними нормативно-правовими актами як:

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

3. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року) (стаття 3) визначає що всі службовці органів правопорядку можуть застосовувати силу тільки у разі суворої необхідності і в обсязі, необхідному для ви-

конання їх обов'язків.

Рекомендації Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів) (п. 20) організація поліції повинна містити ефективні заходи для забезпечення чесності та належного виконання своїх обов'язків службовцями поліції, зокрема, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції з прав людини.

Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» (п. 12, 13) - при виконанні своїх обов'язків, офіцер поліції зобов'язаний використовувати всю необхідну рішучість для досягнення мети, яка передбачена або дозволена законодавством, але ніколи не повинен використовувати більше сили, ніж це є розумним. Офіцери поліції повинні отримувати зрозумілі та чіткі розпорядження щодо способу та обставин, за яких вони повинні застосовувати зброю.

Резолюція 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку» ст. 3 Посадові особи при підтримці правопорядку можуть застосовувати силу тільки у випадках крайньої необхідності і в тій мірі, в якій це вимагається для виконання їх обов'язків.

Вище зазначені документи визначають основні цілі поліцейської діяльності у демократичному суспільстві, в основі якого лежить верховенство права.

Поліцейський захід є однією з ключових складових функцій поліцейського, яка полягає в тому, що поліцейський має право застосовувати до особи дії або комплекс дій превентивного чи примусового характеру.

Примусові поліцейські заходи: 1) фізичний вплив – застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників; 2) застосування спеціальних засобів (спеціальними засобами є сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами, тимчасового ураження людини); 3) застосування вогнепальної зброї.

Поліцейські заходи можуть бути застосовані для виконання наступних повноважень поліції: здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; виявлення причин та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживання заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; вживання заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; розшукування осіб,

які переходять від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом; у випадках, визначених законом, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймання рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання; доставлення у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення; вживання заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях; регулювання дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі; здійснення супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом; вживання заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом; вживання заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї; здійснення охорони об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони; здійснення на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності; здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ; здійснення контролю у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення; сприяння забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості.

Застосування поліцейського заходу має превентивно-примусовий характер, що обмежують особисту свободу та застосовуються з метою запобігання подальшого порушення закону.

Реалізація застосування заходу повинно здійснюватися на правомірних засадах, в межах нормативно-правових актів, маючи ефективний спосіб реалізації

Стаття 30. Види поліцейських заходів

1. Поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, на підставі та в порядку, визначених законом.

2. Поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення також застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу, визначені цим Законом.

3. Поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати інші заходи, визначені окремими законами.

4. Якщо поліцейського неможливо ідентифікувати за зовнішніми ознаками, він зобов'язаний пред'явити особі документ, що посвідчує його повноваження.

Одними із основних міжнародно-правових актів, які визначають заходи реагування поліції на правопорушення є:

1. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року)

2. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію»

Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року) (стаття 3) службовці органів правопорядку можуть застосовувати силу тільки у разі суворої необхідності і в обсязі, необхідному для виконання їх обов'язків.

У цьому положенні підкреслюється, що застосування сили службовцями органів правопорядку має бути винятковим; хоча, мається на увазі, що службовці органів правопорядку можуть бути уповноважені застосовувати силу, за розумної необхідності в конкретних обставинах для запобігання злочину або при виконанні законного затримання чи допомозі в його проведенні щодо порушників або підозрюваних; сила, що виходить за ці межі, не може бути застосована. (b) Національне право обмежує застосування сили службовцями органів правопорядку відповідно до принципу пропорційності. Слід розуміти, що слід дотримуватися таких національних принципів пропорційності при тлумаченні цього положення В жодному разі це положення не має тлумачитися як таке, що санкціонує застосування сили, яка не є пропорційною до законної мети, яка має бути досягнута.

Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» (п. 12, 13) при виконанні своїх обов'язків, офіцер поліції зобов'язаний використовувати всю необхідну рішучість для досягнення мети, яка передбачена або дозволена законодавством, але ніколи не

повинен використовувати більше сили, ніж це є розумним. Офіцери поліції повинні отримувати зрозумілі та чіткі розпорядження щодо способу та обставин, за яких вони повинні застосовувати зброю.

До інших заходів, які можуть застосовувати поліція для виконання покладених на неї завдань необхідно віднести доставляння правопорушника; вилучення речей і документів тощо.

Підставами доставлення порушника здійснюється з метою: складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення; якщо складення протоколу є обов'язковим, порушника може бути доставлено в поліцію; якщо у порушника немає документів, що посвідчують особу, і немає свідків, які б могли повідомити необхідні дані про нього.

Доставлення порушника має бути проведено в можливо короткий строк. Уповноважена службова особа зобов'язана доставити затриману особу до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, в якому негайно реєструються дата, точний час (година і хвилини) доставлення затриманого та інші відомості, передбачені законодавством.

Речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами органів. Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей - реалізують. Вилучені орден, медаль, нагрудний знак до почесного звання України, відзнаки Президента України тощо після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Адміністрації Президента України. Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню поліцейськими.

Про вилучення речей і документів складається протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, про огляд речей або адміністративне затримання.

До документу, що посвідчує поліцейського відповідні повноваження є службове посвідчення. Поліцейський має службове посвідчення та спеціальний жетон. Зразки та порядок видання службових посвідчень та спеціальних жетонів затверджується у встановленому порядку. Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

Стаття 31. Превентивні поліцейські заходи

1. Поліція може застосовувати такі превентивні заходи:

- 1) перевірка документів особи;
- 2) опитування особи;
- 3) поверхнева перевірка і огляд;
- 4) зупинення транспортного засобу;
- 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;
- 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;
- 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;
- 11) поліцейське піклування.

2. Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи.

Дана стаття є загальною і встановлює перелік превентивних поліцейських заходів, які поліція може застосовувати.

Випадки і порядок застосування превентивного поліцейського заходу зазначені в окремих статтях Закону України «Про національну поліцію», а саме: стаття 32 «Перевірка документів особи»; стаття 33 «Опитування особи»; стаття 34 «Поверхнева перевірка»; стаття 35 «Зупинення транспортного засобу»; стаття 36 «Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію»; стаття 37 «Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю»; стаття 38 «Проникнення до житла чи іншого володіння особи»; стаття 39 «Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ»; стаття 40 «Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису»; стаття 41 «Поліцейське піклування».

Види причин застосування превентивних заходів можна виокремити тільки залежно від його виду.

Так, причинами перевірки документів у особи є: 1) якщо особа володіє

зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи; 2) якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення; 3) якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю; 4) якщо в особі є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо; 5) якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події; 6) якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення.

Причиною застосування превентивного заходу «Опитування особи» є існування достатніх підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень.

Причинами застосування превентивного заходу «Поверхнева перевірка» є: 1) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб; 2) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб; 3) якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

Також необхідно зазначити, що застосування поверхневої перевірки зазначено в ст. 34 Закону України «Про національну поліцію», а застосування огляду чітко закріплено в стаття 264 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Особистий огляд і огляд речей», а саме: особистий огляд може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів внутрішніх справ, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці і органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів.

Особистий огляд може провадитись уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуванням і в присутності двох понять тієї ж статі.

Огляд речей може провадитись уповноваженими на те посадовим особами Служби безпеки України, органів внутрішніх справ, органів і установ

виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці, органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, природоохоронних органів, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності, органів лісоохорони, органів рибоохорони, органів, що здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів. При вчиненні порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, а також поліцейські, військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України можуть провадити в установленому порядку огляд транспортних засобів.

Огляд речей, ручної кладі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється, як правило, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано оглядові з участю двох понятих під час відсутності власника (володільця).

Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання.

Особистий огляд, огляд речей у митницях провадиться в порядку, встановленому Митним кодексом України.

Причинами застосування превентивного заходу «Зупинення транспортного засобу» є: 1) якщо водій порушив правила дорожнього руху; 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу; 3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення; 4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку; 5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути; 6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод; 7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху; 8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших

учасників дорожнього руху; 9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

Причинами застосування превентивного заходу «Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію» є: 1) якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) якщо це необхідно для забезпечення охорони життя і здоров'я людей; 3) якщо це необхідно для забезпечення збереження та фіксації слідів правопорушення.

Причинами застосування превентивного заходу «Проникнення до житла чи іншого володіння особи» є: рятування життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій; безпосереднє переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину; припинення злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

Причинами застосування превентивного заходу «Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ» є: запобігання порушення правил поведження з об'єктами, предметами, матеріалами на які поширюються дозвільна система; порушення правил використання об'єктами, предметами, матеріалами на які поширюються дозвільна система, якщо є загроза громадській безпеці.

Причинами застосування превентивного заходу «Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису» є попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб; забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

Стаття 32. Перевірка документів особи

1. Поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, у таких випадках:

1) якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвіснозниклої особи;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

3) якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю;

4) якщо в особи є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, об'єкти обмежені або заборонені, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо;

5) якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

б) якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи

дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знятий з об'єкту вчинення правопорушення.

Застосування поліцейських заходів, у тому числі перевірки документів передбачено у низці міжнародних правових актів. Наприклад, загальна декларація прав людини (1948) у статті визначає, що Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

(а) Стаття 12. декларації прав людини (1948) передбачає, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захит закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 13. декларації прав людини (1948) передбачає, Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну.

Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН « Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1979) встановлює :

Стаття 1. Посадові особи з підтримання правопорядку постійно виконують покладені на них законом обов'язки, служачи громаді і захищаючи всіх осіб від протиправних актів відповідно з високою ступенем відповідальності, необхідної їх професією.

Стаття 2. При виконанні своїх обов'язків посадові особи по підтриманню правопорядку поважають і захищають людську гідність і підтримують і захищають права людини по відношенню до всіх осіб.

Стаття 8. Посадові особи з підтримання правопорядку поважають закон і цей Кодекс. Використовуючи всі свої можливості, вони також запобігають і всіляко перешкоджають всім порушенням. Посадові особи з підтримання правопорядку, що мають підстави вважати, що порушення цього Кодексу мало місце, а бо буде мати місце, повідомляють про те, що трапилося вищестоящим інстанціям і, в разі необхідності, іншим відповідним інстанціями чи органам, що володіє повноваженнями з нагляду або правовому контролю.

Резолюція 690 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи про «Декларацію про поліцію». Передбачає такі вимоги.

А. Етика.

1. Поліцейський виконує обов'язки, покладені на нього законом, захищаючи своїх співгромадян і суспільство від насильницьких, грабіжницьких і інших небезпечних дій, які визначено за законом.

5. Поліцейський протистоїть порушенням закону. Якщо допущене порушення спричинить за собою негайну або непоправну і серйозну шкоду, він діє негайно за своїм розумінням.

12. Виконуючи свої обов'язки, поліцейський виявляє необхідну рішу-

чість для досягнення мети, якої потребує або яку дозволяє закон, але ніколи не перевищує межу розумного застосування сили.

Європейський кодекс поліцейської етики(2001 р.) визначає принципи поліції по застосуванню сили.

V. Руководящие принципы деятельности/операций полиции

A. Руководящие принципы деятельности/операций полиции: общие принципы

35. Полиция должна при проведении всех своих операций уважать право любого человека на жизнь.

41. Полиция не должна нарушать прав каждого человека на уважение его частной жизни, за исключением случаев абсолютной необходимости и только для достижения законных целей.

43. При выполнении своих функций полиция всегда должна помнить об основных правах каждого человека – таких, как свобода мысли, совести, религии, выражения мнения, мирных собраний, передвижения, и праве на уважение своей собственности.

44. Сотрудники полиции должны действовать честно и уважительно по отношению к населению, особо учитывая ситуацию лиц, относящихся к наиболее уязвимым группам.

Перевірка документів - дослідження уповноваженими службовими особами Національної поліції України паспортних та інших документів громадян України, іноземців та осіб без громадянства в разі підозри у вчиненні правопорушення або є потерпілими або свідками скоєного правопорушення або встановлення їх дійсності та приналежності відповідній особі.

В резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН « Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1979) термін "посадові особи з підтримання правопорядку"включає всіх призначаються або обираються посадових осіб, пов'язаних із застосуванням права, які наділені поліцейськими повноваженнями, особливо повноваженнями на затримання правопорушників.

Виходячи зі змісту ст.32 Закону України «Про Національну поліцію», слід розрізняти три види права поліції на перевірку документів:

- право на перевірку у громадян документів, які засвідчують їх особу, в разі підозри у вчиненні правопорушення;

- право на перевірку у громадян документів, що є свідками правопорушення або потерпілими від правопорушення;

- право на перевірку у громадян документів, що перебувають на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю з метою встановлення їх дійсності та приналежності відповідній особі.

У першому випадку підставою для перевірки документів є підозра конкретного громадянина у вчиненні будь-якого правопорушення (адміністративного, злочину), при цьому ця підозра має ґрунтуватись на цілком конкретних фактах(наявність відповідної оперативної інформації, що особа вчинила

або має намір вчинити правопорушення, поведінка особи, тощо).

У другому випадку підставою для перевірки документів є:

- звернення особи, яка перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події, із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення або іншу подію, і не є потерпілим (ст.60 КПК України);

- звернення особи, перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події, із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення або іншу подію, якій завдано моральної, фізичної або майнової шкоди – потерпілий (ст.55 КПК України);

- особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження про вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події і яка перебуває на місці вчинення правопорушення – свідок (ст.65 КПК України).

У третьому випадку підставою для перевірки документів є:

- особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю.

До території із спеціальним режимом слід віднести прикордонний режим (Постанова Кабінету Міністрів України №1147 від 27.07.1998р. «Про прикордонний режим») яким встановлюється система режимних заходів у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі, які регламентують відповідно до законодавства правила в'їзду, тимчасового перебування, проживання, пересування громадян України та інших осіб, провадження робіт, обліку та тримання на пристанях, причалах і в пунктах базування самохідних та несамохідних суден, їх плавання та пересування у внутрішніх водах України.

До об'єктів із спеціальним режимом слід віднести об'єкти, перелік яких затверджений постановою Кабінету Міністерства України від 12.10.1998 № 1612 «Про затвердження переліку військових частин, підприємств, установ та організацій, які підлягають обслуговуванню підрозділами спеціальної міліції Міністерства внутрішніх справ України». Приклад таких об'єктів у м. Дніпропетровську: ДП ВО «Південний машинобудівний завод», ДКБ «Південне», ВАТ «Дніпровський машинобудівний завод», ДКБ «Дніпровське», ВАТ НПП «Орбіта», ВАТ «УКРНДІТМ», ДП «Дніпро-ВДМ», УНІКТІ «ДІНТЕМ», Державний Дніпровський проектний інститут та інші.

Спеціальний поліцейський контроль - це контроль, здійснюваний поліцією на попередньо обраній території протягом певного часу, а також в разі невідкладної необхідності на відповідній території на відповідний термін за наявності достатньої підстави вважати, що вчинено або буде скоєно злочин або інше правопорушення.

Письмове розпорядження про здійсненні спеціального поліцейського контролю видає міністр внутрішніх справ.

Право перевіряти відповідні документи надається всім працівникам по-

ліції.

Для здійснення перевірки документів не вимагається складання якогось спеціального документа чи отримання санкції.

Стаття 33. Опитування особи

1. Поліцейський може опитати особу, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень.

Для опитування поліцейський може запросити особу до поліцейського приміщення.

2. Надання особою інформації є добровільним. Особа може відмовитися від надання інформації. Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога.

3. Перед проведенням опитування особи поліцейський роз'яснює їй підстави та мету застосування поліцейського заходу, якщо це не перешкодить виконанню поліцією повноважень, покладених на неї цим Законом.

Європейський кодекс поліцейської етики передбачає, що:

ст.40. Поліція повинна виконувати свої завдання справедливо, керуючись, зокрема, принципами неупередженості та недискримінації.

ст. 49. Поліцейські розслідування повинні бути об'єктивними і справедливими. Вони повинні бути чутливими і гнучкими до особливих потреб осіб, таких як дітей, підлітків, жінок, меншин, включаючи етнічні меншини і вразливих осіб.

Наявність в нормативно-правовому акті положень, які регулюють діяльність поліцейського при опитуванні особи, свідчить про відповідність діяльності Національної поліції до європейських стандартів, з урахуванням принципів демократії та гуманізму. Під час спілкування з опитуваною особою поліцейський повинен демонструвати тактовність, етичність, чуйність, ввічливість. За необхідності повинен запропонувати особі гарантії безпеки, захисту та в необхідних випадках забезпечити конфіденційність спілкування.

Під опитуванням розуміється поліцейський захід збору інформації, шляхом звернення з питаннями до особи, тобто безпосереднього спілкування та фіксування відповіді опитуваного.

Підставами для проведення опитування особи є наявність відомостей про те, що особі відомі обставини, які мають значення для виконання поліцейських повноважень та їх можна отримати шляхом проведення опитування. Обсяг достатності інформації поліцейський визначає на власний розсуд з урахуванням конкретної ситуації.

Повноваження працівників Національної поліції уособлюють в собі ре-

алізацію функцій їх діяльності, зазначених в статті 2 цього Закону. Суб'єктами опитування є всі поліцейські в тому числі представники кримінальної поліції, діяльність яких регламентується відповідним законом. Опитування представниками кримінальної поліції здійснюється відповідно до спеціальної тактики і методики оперативно-розшукових заходів, які в свою чергу є різновидом поліцейських заходів.

Згідно положень статті 33 Конституції України, кожній особі на території України гарантується свобода пересування. Тому особа має право відмовитись від запрошення на проведення опитування в поліцейському приміщенні.

Завданням поліцейського під час опитування особи є подолання психологічних бар'єрів, які можливо, виникають на початковому етапі спілкування, пропозиції, щодо надання інформації в процесі опитування.

Опитувана особа, має право відмовитися від надання інформації, якщо реалізація права на інформацію порушує громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), усиновлювачів, опікунів чи піклувальників, інших близьких родичів чи членів сім'ї, а також представників органів опіки й піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, педагога або психолога. Це, зокрема, визначає особливості підготовки й проведення опитування неповнолітньої особи віком від 14 до 18 років або малолітньої особи віком до 14 років. Вік особи встановлюється в загальному порядку за відповідними документами, а в разі їх відсутності - іншим шляхом, зокрема, шляхом призначення судово-медичної або комплексної судової медичної та психологічної експертизи. Запрошення осіб для проведення опитування неповнолітньої особи не обмежується лише їх присутністю, а й передбачає виконання ними певних обов'язків та надає таким особам певні права, як, наприклад, право ставити опитуваним особам запитання або висловлювати заперечення проти окремих зі заданих неповнолітньому запитань.

Перед проведенням опитування особа має право вимагати пояснення з якою ціллю проводиться опитування. Проте виключення становлять обставини за яких роз'яснення причин опитування перешкоджає реалізації повноважень поліції. В таких випадках роз'яснення не надається.

Стаття 34. Поверхнева перевірка

1. Поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу.

2. Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупинити осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

3. Поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

4. Поліцейський може здійснювати поверхневу перевірку речі або транспортного засобу:

1) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

3) якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання чомусь необхідно провести поверхневу перевірку.

5. Поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Поліцейський при здійсненні поверхневої перевірки має право вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону.

6. Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу.

7. При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог статті 237 Кримінального процесуального кодексу України.

Можливість застосування поліцією поліцейських заходів вихначено у низці міжнародних правових актів. Наприклад:

1) Загальна декларація прав людини (1948)

Стаття 3. Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Стаття 12. Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла,

тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 13. Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну.

2. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН « Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1979)

Стаття 1. Посадові особи з підтримання правопорядку постійно виконують покладені на них законом обов'язки, служачи громаді і захищаючи всіх осіб від протиправних актів відповідно з високою ступенем відповідальності, необхідної їх професією.

Стаття 2. При виконанні своїх обов'язків посадові особи по підтриманню правопорядку поважають і захищають людську гідність і підтримують і захищають права людини по відношенню до всіх осіб.

Стаття 8. Посадові особи з підтримання правопорядку поважають закон і цей Кодекс. Використовуючи всі свої можливості, вони також запобігають і всіляко перешкоджають всім порушенням. Посадові особи з підтримання правопорядку, що мають підстави вважати, що порушення цього Кодексу мало місце, а бо буде мати місце, повідомляють про те, що трапилося вищестоящим інстанціям і, в разі необхідності, іншим відповідним інстанціями чи органам, що володіє повноваженнями з нагляду або правовому контролю.

3. Резолюція 690 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи про «Декларацію про поліцію».

А. Етика.

1. Поліцейський виконує обов'язки, покладені на нього законом, захищаючи своїх співгромадян і суспільство від насильницьких, грабіжницьких і інших небезпечних дій, які визначено за законом.

5. Поліцейський протистоїть порушенням закону. Якщо допущене порушення спричинить за собою негайну або непоправну і серйозну шкоду, він діє негайно за своїм розумінням.

12. Виконуючи свої обов'язки, поліцейський виявляє необхідну рішучість для досягнення мети, якої потребує або яку дозволяє закон, але ніколи не перевищує меж розумного застосування сили.

4. Європейський кодекс поліцейської етики (2001 р.)

V. Руководящие принципы деятельности/операций полиции

A. Руководящие принципы деятельности/операций полиции: общие принципы

41. Полиция не должна нарушать прав каждого человека на уважение его частной жизни, за исключением случаев абсолютной необходимости и только для достижения законных целей.

43. При выполнении своих функций полиция всегда должна помнить об основных правах каждого человека – таких, как свобода мысли, совести, религии, выражения мнения, мирных собраний, передвижения, и праве на уваже-

ние своей собственности.

44. Сотрудники полиции должны действовать честно и уважительно по отношению к населению, особо учитывая ситуацию лиц, относящихся к наиболее уязвимым группам.

Здійснення поверхневої перевірки особи, речі або транспортного засобу сполучено з обмеженням в першому випадку права на особисту недоторканність (ст. 32 Конституції України) і в другому - права володіння, користування і розпорядження майном (ст. 41 Конституції України).

Поверхнева перевірка особи, речі або транспортного засобу належать до превентивних поліцейських заходів, що спрямовані на запобігання або виявлення протиправних діянь, забезпечення публічного порядку та безпеки.

Згідно з коментованою статтею тактика поверхневої перевірки має бути наступною:

1) Поверхнева перевірка особи, речі або транспортного засобу передую особистому огляду і огляду речей, передбаченого ст.264 КУпАП України, ст. 237 КПК України.

2) Поверхнева перевірка є попереджувальною мірою, спрямованою на забезпечення особистої безпеки поліцейського, що становить перед собою ціль вилучення зброї та інших предметів у особи, які можуть бути використані ним для нападу на поліцейського та інших громадян;

3) Поверхнева перевірки не потребує отримання санкції для її проведення та складання протоколу;

4) Поверхнева перевірка є здійснення візуального огляду особи, проведенням по поверхні брання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу;

5) Поверхнева перевірка повинна проводитися тільки зв'язку:

а) з підозрою особи в скоєнні правопорушення;

б) якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

в) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

г) якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення;

б) Здійснювати поверхневу перевірку можуть тільки співробітники Національної поліції та інші уповноважені на те особи, зазначені в Законі України «Про органи внутрішніх справ». Поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

7) Поверхневій перевірці має передувати пропозиція особі, яка вчинила-

правопорушення, або має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб пред'явити документи, що засвідчують його особу, а також самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу.

8) При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог статті 237 КПК(Огляд).

Стаття 35. Зупинення транспортного засобу

1. Поліцейський може зупиняти транспортні засоби у разі:

- 1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху;
 - 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;
 - 3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;
 - 4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;
 - 5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;
 - 6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;
 - 7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;
 - 8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;
 - 9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.
- #### **2. Поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки, визначеної у цій статті.**

Транспортний засіб є джерелом підвищеної небезпеки, що потребує упорядкування суспільних відносин в сфері безпеки дорожнього руху шляхом розроблення норм національного законодавства, що визначають правила дорожнього руху, а також компетенцію суб'єктів, уповноважених здійснюва-

ти контроль за дотриманням таких правил. Коментована стаття в цілому відповідає нормам міжнародного права, а саме Конвенції про дорожній рух, яка визначає загальні засади правил руху транспортних засобів, їх зупинки, а також сигнали осіб, уповноважених регулювати дорожній рух.

Відповідно до п. 5 розділу А. Етика Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» офіцер поліції повинен протидіяти порушенням права. Якщо негайна або непоправна і серйозна шкода буде завдана, у випадку настання порушення, він повинен прикласти всі свої сили, щоб ужити негайних заходів.

В той же час, зупинку транспортного засобу слід розцінювати як обмеження свободи громадянина на певний час, тому дії працівника Національної поліції повинні бути чітко регламентовані та відповідати міжнародним стандартам. Відповідно до п. 54 Європейського кодексу поліцейської етики обмеження свободи осіб має бути настільки обмеженою, наскільки це можливо, і проводитися з урахуванням гідності, уразливості і особистих потреб кожного затриманого.

Коментована стаття надає вичерпний перелік підстав для зупинення транспортного засобу поліцейським.

Перша підстава для зупинення транспортного засобу поліцейським є порушення Правил дорожнього руху, що затвердженні Постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306. До найбільш поширених порушень правил дорожнього руху, які поліцейський виявляє під час патрулювання є порушення швидкісного режиму, проїзд на заборонений сигнал світлофора, порушення вимог дорожніх знаків та дорожньої розмітки, а також керування транспортним засобом в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Друга підстава насправді охоплюється першою, оскільки експлуатації транспортного засобу з технічними несправностями є ніщо іншим, як порушення Правил дорожнього руху. Вочевидь, законодавець вирішив виділити це порушення окремим пунктом через його особливу значущість.

До очевидних ознак, які свідчать про технічну несправність транспортного засобу слід віднести ті, які можна виявити візуально на значній відстані. До них слід віднести: порушення герметичності гідравлічного тормозного приладу, несправність чи невідповідність вимогам конструкції транспортного засобу зовнішніх світлових приладів, порушення регулювання фар, не працюють склоочисники, пошкодження та невідповідність вимогам правил дорожнього руху шин, підвищена димність вихлопних газів, відсутність передбачених конструкцією стекол, дзеркал заднього виду, відсутній передбачений конструкцією бампер, чи задні захисні пристрої та бризговики, на мотоциклі відсутні передбачені конструкцією дуги безпеки, на мотоциклах та мопедах відсутні передбачені конструкцією підніжки, на сідлі – поперечні рукоятки для пасажера та інші несправності та невідповідності стандартам та констру-

кціям з якими, відповідно до правил дорожнього руху забороняється експлуатація та подальший рух транспортних засобів.

Технічні несправності з якими забороняється експлуатація транспортних засобів визначена в п. 31.4 Правил дорожнього руху. При виникненні таких несправностей водій повинен вжити заходів для їх усунення, а якщо це зробити неможливо - рухатися якомога коротшим шляхом до місця стоянки або ремонту, дотримуючись запобіжних заходів з увімкненням аварійної світлової сигналізації. Технічні несправності з якими забороняється рух транспортних засобів визначені в п. 31.6 Правил дорожнього руху.

В разі виявлення факту експлуатації транспортного засобу з технічними несправностями, поліцейський складає протокол за відповідною частиною статті 121 КУпАП, а також вживає заходів передбачених статтею 265-2 КУпАП.

Третя підстава передбачає інформацію, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення. Така інформація може надійти до поліцейського від чергового, пересічних громадян або поліцейський самостійно може виявити таку інформацію шляхом перевірки транспортного засобу, його водія та пасажирів за наявними обліками.

Четверта підстава для зупинення поліцейським – це перебування транспортного засобу в розшуку. Це може бути конкретний транспортний засіб, яким незаконно заволоділи чи на який накладено арешт про що внесено до відповідних обліків або орієнтування на транспортний засіб з певними ознаками (наприклад, легковий автомобіль іноземного виробництва червоного кольору, який 01.01.2015 на перехресті вулиці Робітнича та проспекту Широкого здійснив наїзд на пішохода, з місця пригоди зник).

П'яту та шосту підставу встановлено законодавцем для полегшення роботи поліцейського при оформленні матеріалів дорожньо-транспортної пригоди, а також при провадженні в справах про адміністративні правопорушення чи на місці вчинення злочину. При цьому поліцейський наділений правом зупинити транспортний засіб та опитати водія чи пасажирів, які є або могли бути свідками відповідної події. Або якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод. Як свідок у справі про адміністративне правопорушення відповідно до статті 272 КУпАП може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню по даній справі.

Уповноважений орган державної влади до яких віднесено центральні чи місцеві органи виконавчої влади або виконавчі комітети міських, район-

них, районних у місті, сільських та селищних виконкомів може прийняти рішення про тимчасове обмеження руху транспортних засобів на певній ділянці вулично-шляхової мережі у зв'язку з проведенням ремонтних робіт, масових заходів чи з інших поважних причин. В цьому разі поліцейський може використати цьому підставу коментованої статті, зупинити транспортний засіб та надати водієві відповідні роз'яснення.

Восьму підставу поліцейський може використати якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху. Цей факт поліцейський може виявити візуально безпосередньо під час патрулювання чи отримати відповідну інформацію з іншого джерела. При цьому повинні бути достатні підстави вважати, що вантаж, закріплений на транспортному засобі може створити небезпеку для інших учасників дорожнього руху.

Остання підстава для зупинення транспортного засобу як і перші дві є порушенням правил дорожнього руху, а саме порушення порядку встановлення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв, тобто вчинення правопорушення, передбаченого статтею 122-5 КУпАП. Під спеціальним звуковим сигнальним пристроєм слід розуміти звуковий пристрій, що має змінну основну частоту (за винятком охоронної сигналізації) та який дозволяється встановлювати тільки на оперативні транспортні засоби. При цьому, поліцейський складає протокол про адміністративне правопорушення передбачене відповідною статтею, демонтує вказаний спеціальний пристрій, а в разі неможливості це здійснити, тимчасово затримує транспортний засіб відповідно до статті 265-2 КУпАП.

Поліцейський здійснює зупинення транспортного засобу: гучномовцем; з використанням світлових сигналів (маячків); жестами (у виняткових випадках). У будь-якому разі дії патрульного повинні бути зрозумілі для учасників дорожнього руху, а вимога про зупинення завчасною та такою, що не змушує водія здійснювати різкі маневри.

Після зупинки транспортного засобу, поліцейський, з урахуванням вимог особистої безпеки, зобов'язаний підійти до водія, представитись (назвати своє прізвище, ім'я, по-батькові, спеціальне звання та посаду), повідомити його про причину зупинки, послатись на підстави для зупинки транспортного засобу, що визначені в ч. 1 коментованої статті.

Зупинення транспортного засобу здійснюється на максимально короткий період часу.

Стаття 36. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію

1. Поліцейський уповноважений вимагати від особи (осіб) залишити визначене місце на певний строк або заборонити чи обмежити особам доступ до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей, для збереження та фіксації слідів правопорушення.

2. Поліцейський може обмежувати або забороняти рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг у разі затримання осіб відповідно до закону, під час аварій, інших надзвичайних ситуацій, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей.

Право обмежувати доступ особи на визначену територію, та інші обмеження, які має право застосовувати поліція визначені низкою міжнародних правових актів, до яких належать:

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1950 (затверджена членами Ради Європи).

2. Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

В основоположних принципах застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року зазначено, що службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати силу, крім випадків, коли це суворо необхідно для підтримки безпеки і порядку в установі, або коли їх особиста безпека є під загрозою Службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати вогнепальну зброю за винятком випадків самозахисту або захисту інших осіб від безпосередньої загрози смерті або серйозного поранення, або коли це суворо необхідно для запобігання втечі затриманої особи або взятої під варту і становить небезпеку. Вищевикладені принципи мають застосовуватися без шкоди для прав, обов'язків і відповідальності службовців в'язниць, викладених у Мінімальних стандартних правилах поводження з ув'язненими, особливо в правилах 33, 34 і 54.

Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року) (стаття 3) службовці органів правопорядку можуть застосовувати силу тільки у разі суворої необхідності і в обсязі, необхідному для виконання їх обов'язків.

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних сво-

бод зазначено право на свободу та особисту недоторканність. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

В статті 15 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначено, що відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом. Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини їх вжиття. Вона також повинна повідомити Генерального секретаря Ради Європи про час, коли такі заходи перестали застосовуватися, а положення Конвенції знову застосовуються повною мірою.

Так, за глибиною змін у конституційному статусі громадян і організацій виділяють такі надзвичайні режими: надзвичайний стан; надзвичайна екологічна ситуація; воєнний стан.

Аварія - небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище;

Надзвичайна ситуація - обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, ава-

рією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застоюванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим.

Надзвичайний стан може бути введений в разі:

1) виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

2) здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;

3) виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

4) виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;

5) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства;

6) масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

7) необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади.

З метою запобігання заворушенням або кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей на період надзвичайного стану можуть запроваджуватися такі заходи: 1) встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування по території, де вводиться надзвичайний стан; 2) обмеження руху транспортних засобів та їх огляд; 3) посилення охорони громадського порядку та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства; 4) заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом; 5) заборона страйків; 6) примусове відчуження або вилучення майна у юридичних і фізичних осіб.

Також можуть застосовуватися додаткові заходи правового режиму надзвичайного стану у зв'язку з масовими порушеннями громадського порядку: 1) запровадження комендантської години (заборона перебувати на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і пос-

відчень особи у встановлені години доби); 2) перевірка документів у громадян, а в необхідних випадках - проведення особистого огляду, огляду речей, транспортних засобів, багажу і вантажів, службових приміщень та житла громадян; 3) заборона призовникам і військовозобов'язаним змінювати місце проживання без відома відповідного військового комісаріату; 4) обмеження або тимчасова заборона продажу зброї, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин, а також алкогольних напоїв та речовин, вироблених на спиртовій основі; 5) тимчасове вилучення у громадян зареєстрованої вогнепальної і холодної зброї та боєприпасів, а у підприємств, установ і організацій - також навчальної військової техніки, вибухових, радіоактивних речовин і матеріалів, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин; 6) заборона виготовлення і розповсюдження інформаційних матеріалів, що можуть дестабілізувати обстановку; 7) регулювання роботи цивільних теле- та радіоцентрів, заборона роботи аматорських радіопередавальних засобів та радіовипромінювальних пристроїв особистого і колективного користування; 8) особливі правила користування зв'язком та передачі інформації через комп'ютерні мережі; 9) порушення у порядку, визначеному Конституцією і законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських організацій в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 37. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю

1. Поліція уповноважена затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України.

2. Відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях рахується з моменту її фактичного затримання.

3. У випадках, визначених частиною другою цієї статті, поліцейські повинні негайно викликати медичних працівників до місця фактичного знаходження таких осіб, а також, за можливості, поінформувати членів сім'ї.

4. Поліцейський може тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. На вимогу особи поліцейський зобов'язаний повідомити про причини застосування ним відповідних заходів.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється на підставах

та в порядку, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

5. Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця, обмеження її перенесення або перевезення.

Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов'язаний скласти протокол про здійснення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити протокол цій особі.

6. Тимчасове обмеження пересування особи та перенесення або перевезення речі негайно припиняється, якщо немає необхідності здійснювати такий захід.

Коментована стаття Закону відповідає основним міжнародним нормативно-правовим актам стосовно основних принципів дотримання прав і свобод людини, а саме: Загальній декларації прав людини ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948, Рекомендаціям (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів, Кодексу поведінки службовців органів правопорядку (затвердженого резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року).

Так, відповідно до ст. 9 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року ніхто не може бути підданий свавільному арешту, затриманню чи вигнанню. Ст. 17 цього ж міжнародного документу визначає, що кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і спільно з іншими. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна.

В ст. 5 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначено право на свободу та особисту недоторканність. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; д) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або

наркоманів чи бродяг; f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього. Кожен, кого заарештовано або затримано має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Більше того, щоб уникнути звинувачень у необґрунтованості затримання, необхідно, за ст. 5 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, проводити його добросовісно та на підставах, наведених відповідним органом. Місце й умови тримання під вартою мають бути належними, а його тривалість не повинна бути більшою, ніж об'єктивно необхідно для досягнення поставленої мети. Мають бути належно задокументовані дата, час і місце затримання, ім'я затриманого, підстави затримання та ім'я особи, що здійснила затримання. Відповідно до ч. 2 ст. 5 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, затриманий має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про правові та фактичні підстави його затримання з тим, щоб він, за бажання, міг оскаржити законність затримання в суді, як передбачено ч. 4 ст. 5 зазначеної Конвенції.

Оскільки обмеження пересування особи чи транспортного засобу порушує основоположне право людини на свободу пересування, дії поліцейського повинні бути чітко регламентовані та ґрунтуватись на принципах міжнародного права. Європейський кодекс поліцейської етики в розділі V визначає керівні принципи діяльності / втручання в окремі ситуації, в тому числі і щодо арешту / обмеження свободи поліцією:

- обмеження свободи осіб має бути настільки обмеженою, наскільки це можливо, і проводитися з урахуванням гідності, уразливості і особистих потреб кожного затриманого. Повинен вестися систематичний облік затримання щодо кожного затриманого.

- поліція повинна, наскільки це можливо згідно з національним правом, негайно інформувати осіб, чия свобода була обмежена, про причини обмеження їх свободи і про будь-яке обвинувачення проти них, а також негайно інформувати таких осіб про процедуру, що стосується їх справи.

- поліція повинна забезпечувати безпеку, здоров'я, гігієну та належне

харчування людей протягом періоду тримання їх під вартою. Поліцейські камери повинні мати розумний розмір, достатнє освітлення і вентиляцію, і бути обладнані відповідними засобами для відпочинку.

- особи, чия свобода була обмежена поліцією, повинні мати право на повідомлення про обмеження їх свободи третім особам на їх вибір, на доступ до правової допомоги та на медичне обстеження у лікаря за їх вибором, коли це можливо.

- поліція повинна, по можливості, відокремлювати осіб, чия свобода обмежена за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, від осіб, чия свобода була обмежена з інших причин. Зазвичай має проводитися розділення чоловіків та жінок, а також дорослих та неповнолітніх.

Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року) встановлює виконання обов'язків поліцією щодо затриманих осіб чи взятих під варту:

- службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати силу, крім випадків, коли це суворо необхідно для підтримки безпеки і порядку в установі, або коли їх особиста безпека є під загрозою;

- службовці органів правопорядку, в їх відносинах із затриманими особами або взятими під варту, не повинні застосовувати вогнепальну зброю за винятком випадків самозахисту або захисту інших осіб від безпосередньої загрози смерті або серйозного поранення, або коли це суворо необхідно для запобігання втечі затриманої особи або взятої під варту і становить небезпеку, про яку йдеться в принципі 9.

- вищевикладені принципи мають застосовуватися без шкоди для прав, обов'язків і відповідальності службовців в'язниць, викладених у Мінімальних стандартних правилах поводження з ув'язненими, особливо в правилах 33, 34 і 54.

Також, відповідно до статті 6 вказаного міжнародного правового документу посадові особи з підтримання правопорядку забезпечують повну охорону здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, приймають негайних заходів щодо забезпечення надання медичної допомоги у разі необхідності.

Коментована стаття включила в себе загальні засади здійснення затримання особи за вчинення адміністративного правопорушення чи злочину, вилучення речей та документів в адміністративному порядку чи в порядку передбаченому статтею 237 КПК України, а також тимчасове затримання транспортного засобу.

Частина перша коментованої статті є бланкетною, оскільки щодо визначення підстав, порядку та строків затримання особи відсилає до Основного закону України, а також КПК України та КУпАП. Основні засади на яких повинні ґрунтуватись матеріальні та процесуальні норми обмеження пересування особи або фактичного володіння річчю закріплені в статтях 29, 80, 126

та інших Конституції України, що визначають основоположні права людини.

Затримання особи може бути в адміністративному порядку та в порядку передбаченому нормами КПК України. Адміністративне затримання особи регламентується статтями 260-263 КУпАП. Підставами адміністративного затримання є припинення адміністративного правопорушення, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу про адміністративне правопорушення є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення.

Види правопорушень, за які органи внутрішніх справ уповноважені здійснювати адміністративне затримання визначені в частині 1 статті 262 КУпАП. Строки адміністративного правопорушення визначені в статті 263 КУпАП. Загальний строк адміністративного затримання складає 3 години. В частинах 2 та 3 статті 263 КУпАП передбачено правопорушення, за які можливе затримання до трьох діб, з обов'язковим повідомленням про це прокурора протягом 24-х годин.

Про адміністративне затримання складається протокол, зміст якого визначений в статті 261 КУпАП. Додатком № 4 до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України № 1376 від 06.11.2015 встановлено форму протоколу про адміністративне затримання та його технічний опис (додаток 5).

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

Статтею 207 КПК України передбачено, що кожен має право затримати особу без ухвали слідчого судді, крім осіб, зазначених у ст. 482 КПК України у таких випадках: 1) при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення; 2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Підстави та порядок здійснення затримання уповноваженою службовою особою за вчинення кримінального правопорушення визначені в статті 208 КПК України, відповідно до якої без ухвали слідчого судді, суду можливе затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин; 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної

відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадку, якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує.

Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 КПК України, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені КПК України.

Згідно зі ст. 213 КПК України уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана надати затриманій особі можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Якщо уповноважена службова особа, що здійснила затримання, має підстави для обґрунтованої підозри, що при повідомленні про затримання ця особа може зашкодити досудовому розслідуванню, вона може здійснити таке повідомлення самостійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності. У разі затримання неповнолітньої особи уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це його батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування.

Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол, в якому зазначаються такі відомості: місце, дата та назва процесуального заходу; особу, яка проводить затримання (прізвище, ім'я та по-батькові), інформацію про всіх осіб, які присутні під час проведення затримання (прізвище, імена по батькові, дата народження та місце проживання); місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень статті 209 КПК України; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору.

Відповідно до положень п. 3, 5 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» особи які затримані в адміністративному порядку

чи на підставі КПК України є суб'єктами права на безоплатну вторинну правову допомогу, що передбачає надання їм адвоката за рахунок коштів Державного бюджету України.

Частина друга коментованої статті визначає, що відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях рахується з моменту її фактичного затримання, тобто з моменту фактичного обмеження права особи на свободу пересування. Дана норма конкретизує статтю 263 КУпАП, яка визначає строки адміністративного затримання, але не визначає з якого моменту рахується час адміністративного затримання.

Момент затримання за вчинення кримінального правопорушення визначений в статті 209 КПК України - особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою.

Особливості затримання окремої категорії осіб визначаються главою 37 КПК України, а саме:

- затримання судді до ухвалення обвинувального вироку судом не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України;
- затримання народного депутата України чи огляд його особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення допускаються лише у разі, якщо Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов'язків і пов'язані з цим особистий обшук та огляд його речей застосовуються тільки в присутності офіційних представників цього органу.

Частина 3 коментованої статті зобов'язує поліцейського забезпечити надання затриманій особі медичної допомоги шляхом негайного виклику медичних працівників до місця фактичного знаходження таких осіб, а також, за можливості, поінформувати членів сім'ї затриманого.

Медичний працівник необхідний для надання медичної допомоги затриманій особі вразі необхідності, коли, наприклад, затриманій особі завдано фізичної школи внаслідок застосування заходів фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї або необхідності проведення освідування особи та фіксації слідів тілесних ушкоджень.

Пунктом 12 Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України № 1376 від 06.11.2015 визначено, що у разі якщо затриманий потребує медичної допомоги, посадова особа органу поліції викликає швидку медичну допомогу. У протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються час надання медичної допомоги, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого закладу охорони здоров'я направлено за-

триманого.

Закон визначає, що інформація про затримання особи по можливості передається членам сім'ї. Слід зазначити, що частина друга статті 261 КУпАП та частини 3 статті 12 КПК України визначає, що така інформація передається негайно. Виходячи з цього, поліцейський при затриманні особи повинен вжити всіх відповідних заходів для негайного передання інформації про затримання особи членам його сім'ї, про що робиться відмітка в протоколі про затримання особи.

Частина четверта та п'ята коментованої статті визначають право поліцейського за необхідності тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі.

У контексті тимчасового обмеження володіння річчю мова йде про заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення: вилучення речей та документів, тимчасове вилучення посвідчення водія, ліцензійної катки на транспортний засіб, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення від керування транспортними засобами у порядку передбаченому статтями 265, 265-1, 265-3, 265-2 та 266 КУпАП відповідно, а крім зазначеного про процедуру також вилучення речей і документів в порядку передбаченому статтею 237 КПК України.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця. При цьому, про вилучення речей і документів складається окремий протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, протоколі про адміністративне затримання, вразі якщо вилучення відбувається в межах притягнення особи до адміністративної відповідальності. В кримінально-процесуальному порядку про вилучені речі та документи вказується в протоколі огляду. Копія вказаних документів вручається особі, в якій вилучаються речі чи документи.

Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей - реалізують.

Вилучені орден, медаль, нагрудний знак до почесного звання СРСР, почесного звання Української РСР, Почесної Грамоти і Грамоти Президії Верховної Ради Української РСР, почесного звання України, відзнаки Президента України, нагородна зброя, після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Адміністрації Президента України. Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розг-

ляду справи підлягають знищенню поліцейськими.

Про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи поліцейський рапортом доводить до відома свого керівника.

Тимчасове обмеження пересування особи та перенесення або перевезення речі повинні бути доцільними, тобто відповідати своїй меті. Вказані заходи негайно припиняються, якщо вони досягли своєї мети або очевидно, що вони не можуть досягнути своєї мети або немає необхідності в їх подальшому застосуванні.

Стаття 38. Проникнення до житла чи іншого володіння особи

1. Поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із:

- 1) рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій;**
- 2) безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину;**
- 3) припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.**

2. Проникнення поліцейського до житла чи іншого володіння особи не може обмежувати її права користуватися власним майном.

3. Про застосування вказаного поліцейського заходу обов'язково складається протокол.

Коментована стаття Закону відповідає основним міжнародним нормативно-правовим актам стосовно основних принципів дотримання прав і свобод людини. Так, відповідно до статті 12 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. визначає, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання

осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи (ч. 2 ст. 233 КПК України).

Відповідно до статті 30 Конституції України кожному гарантується недоторканість житла чи іншого володіння особи. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду та обшуку. Ось цей інший порядок і визначений коментованою статтею Закону, а також статтею 233 КПК України, яка окрім передбачених в коментованій статті підстав визначає ще одну – добровільну згоду власника.

Після проникнення до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 234 КПК України, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому статтею 255 КПК України.

До надзвичайної ситуації, що може загрожувати життю людей та цінному майну можна віднести пожежу, затоплення, пошкодження житла чи іншого володіння особи внаслідок природних стихій тощо.

Безпосереднє переслідування осіб, підозрюваних у вчиненні злочину означає, що поліцейський виявив факт вчинення злочину особою чи встановив особу, яка знаходиться в розшуку за вчинення злочину, та розпочав переслідувати дану особу.

Поліцейський також може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду для припинення злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні. При цьому, повинна бути очевидна інформація про вчинення такого злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

При проникненні до житла чи іншого володіння особи поліцейський не може будь-яким чином обмежувати її право користування власним майном.

Про випадок проникнення до житла чи іншого володіння без вмотивованого рішення суду в обов'язковому порядку складається відповідний протокол.

Стаття 39. Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ

1. Поліція в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України, може оглядати за участю адміністрації (керівництва) юридичних осіб, фізичних осіб (у тому числі фізичних осіб - підприємців) чи їх уповноважених представників приміщення, де знаходяться зброя, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила або порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поводження з ними та правил їх використання.

2. Поліція може оглядати зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, що знаходяться у фізичних та юридичних осіб, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання та використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, з метою перевірки дотримання правил поводження з ними та правил їх використання.

3. Поліція відповідно до порядку, визначеного Міністерством внутрішніх справ України, вилучає зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, а також опечатує і закриває об'єкти, де вони зберігаються чи використовуються (у тому числі стрілецькі тири, стрільбища невійськового призначення, мисливські стенди, підприємства і майстерні з виготовлення та ремонту зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, магазини, у яких здійснюється їх продаж, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування) у випадку виявлення порушення правил поводження з ними та правил їх використання, що загрожують громадській безпеці, до усунення таких порушень.

4. Поліція інформує відповідний орган Міністерства внутрішніх справ України в одnodенний строк про кожен факт виявленого порушення правил зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, вибухових речовин та матеріалів, інших предметів, матеріалів і речовин, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ.

Коментована стаття передбачає повноваження поліції щодо перевірки дотримання вимог дозвільної системи. Таке повноваження поліції цілком відповідає низці міжнародних правових актів, до яких належать:

4. Загальна декларація прав людини прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р

5. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1950 (затверджена членами Ради Європи).

6. Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року.

В стаття 3 Загальній декларації прав людини зазначено, що кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку ООН від 1990 року зазначено, що уряди і органи правопорядку повинні прийняти і впровадити норми і правила про застосування сили та вогнепальної зброї проти осіб службовцями органів правопорядку При розробці таких норм і правил Уряд і органи правопорядку повинні постійно тримати в полі зору питання етики, пов'язані з застосуванням сили та вогнепальної зброї. Службовці органів правопорядку не повинні застосовувати вогнепальну зброю проти людей, за винятком самозахисту або захисту інших осіб від неминучої загрози смерті або серйозного травмування, для запобігання вчиненню особливо серйозного злочину, пов'язаного з серйозною загрозою життю, для арешту особи, яка становить таку загрозу та чинить опір їх наказам, або для запобігання її втечі, і тільки тоді, коли менш рішучі заходи недостатні для досягнення цих цілей За будь-яких обставин умисне застосування сили, що має смертельний наслідок, допустиме лише тоді, коли цього абсолютно неможливо уникнути з метою захисту життя

Дозвільна система - це особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян

Призначення дозвільної системи: попередження порушень правил придбання, зберігання, обліку, перевезення, використання та знищення предметів і речовин, на які встановлений особливий режим користування; попередження використання підконтрольних об'єктів і предметів не за призначенням і зі злочинних цілях; викрадення, втрат і загублення предметів і речовин, на які встановлена дозвільна система; застосування до порушників порядку і правил дозвільної системи передбачених законом заходів адміністративно-правового впливу; здійснення взаємодії з іншими відомствами у сфері наведення належного порядку на об'єктах дозвільної системи.

До предметів, матеріалів і речовин, підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система, належать: вогнепальна зброя (нарізна воєнних зразків, несучасна стрілецька, спортивна, навчальна, охолощена, мисливська нарізна і гладкоствольна), бойові припаси до неї, холодна зброя, (арбалети, мисливські ножі тощо), пневматична зброя калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, при-

строї вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначені патрони, вибухові матеріали і речовини, сильнодіючі отруйні речовини I - II класу безпечності, збудники інфекційних захворювань I - II групи патогенності і токсини, сховища, склади і бази, де вони зберігаються, стрілецькі тири і стрільбища, мисливсько-спортивні стенди, а також підприємства і майстерні по виготовленню і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування, магазини, в яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, організації, що займаються збутом сильнодіючих отруйних речовин, і лабораторії, що проводять аналізи цих засобів і речовин, працюють із збудниками інфекційних захворювань I - II групи патогенності і токсинами).

Даний перелік розмежовується на об'єкти та предмети дозвільної системи. Зокрема, до предметів, матеріалів та речовин відносяться

1-ша група – вогнепальна зброя та бойові припаси до неї, холодна зброя, вибухові матеріали, протиградні установки, наркотичні засоби, радіоактивні, сильнодіючі отруйні речовини 1-2 класу безпечності, збудники інфекційних захворювань 1-2 групи патогенності та токсичності.

2-га група-до об'єктів відносяться: сховища, склади, бази, стрілецькі тири і стрільбища, мисливські і спортивні стенди, спеціальні комбінати для поховання радіоактивних відходів, підприємства і майстерні по виготовленню і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічні майстерні, магазини, в яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, штемпельно-граверні майстерні, печатки та штампи, організації, що займаються збутом наркотичних засобів, радіоактивних і сильнодіючих отруйних речовин і лабораторії, що проводять аналіз цих засобів і речовин тощо.

Об'єкти, де зберігається 20 чи більше одиниць бойової, спортивної (навчальної) вогнепальної зброї, а також базові склади вибухових матеріалів обстежуються щомісячно. Інші об'єкти дозвільної системи - щоквартально. Незалежно від строку раніше проведених перевірок об'єкт дозвільної системи у кожному випадку обстежується: при оформленні на новий строк дозволу на зберігання, використання предметів, матеріалів і речовин, функціонування підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система; при переоформленні дозволу у зв'язку із зміною місця зберігання чи використання зазначених предметів, матеріалів і речовин, одиниць зберігання, місткості сховищ, баз, складів тощо, а також керівника, на ім'я якого видано дозвіл.

Контроль за зберіганням вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв, що належать громадянам, здійснюється органами внутрішніх справ відповідно до законодавства. Перевірка порядку зберігання зброї громадянами проводиться дільничними інспекторами не рідше одного разу на три роки. Про результати перевірки складається рапорт, який підши-

вається до особової справи власника зброї, пристрою. Вимоги працівників органів внутрішніх справ щодо забезпечення схоронності вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, а також пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв, патронів до них є обов'язковими для її власників. При оформленні завдання дільничному інспекторові допускається його заповнення як на кожного власника окремо, так і на групу власників за списком. При зміні місця проживання, придбанні зброї та її перереєстрації громадяни обов'язково перевіряються за місцем проживання.

Стаття 40. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису

1. Поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою:

- 1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб;**
- 2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху.**

2. Інформація про змонтовану/розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена на видному місці.

Відповідно до статті 251 КУпАП доказами в справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються в тому числі показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху.

До автоматичної фото- і відеотехніки відносяться технічні засоби фото- і кінозйомки, відеозапису технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису та працюють в автоматичному режимі, тобто можуть фіксу-

вати правопорушення без участі поліцейського чи будь-якої іншої особи.

Порядок притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах) визначено в статті 14-2 КУпАП.

Інформація про змонтовану/розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена на видному місці. Про змонтовану чи розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена інформація на видному місці. Це може бути інформаційний знак «Увага здійснюється відеозапис». Така інформація має стримуючий попереджувальний характер на потенційних порушників.

Стаття 41. Поліцейське піклування

1. Поліцейське піклування може здійснюватися щодо:

1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;

2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;

3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі;

4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Поліцейське піклування має наслідком щодо:

1) осіб, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, - передання батькам або синовителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування;

2) осіб, зазначених у пунктах 2, 3 частини першої цієї статті, - передання відповідному закладу;

3) осіб, зазначених у пункті 4 частини першої цієї статті, - передання у спеціальний лікувальний заклад чи до місця проживання.

2. Поліцейський з обов'язання негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування.

Повідомлення про права і їх роз'яснення поліцейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними.

3. Поліцейський уповноважений вилучити у особи зброю чи інші предмети, якими особа може завдати шкоди точучим чи особі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу.

Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

4. Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо така надходила, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.

Протокол підписується поліцейським і особою. Копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія - вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом другим частини першої цієї статті.

5. Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.

У разі наявності достатніх підстав вважати, що передання особи тривалодовше, ніж це необхідно, відповідальний поліцейський в підрозділі поліції зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.

6. Поліцейський зобов'язаний надати особі можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Міжнародні стандарти з прав людини визначають обов'язки поліції щодо їх забезпечення, надання допомоги особі, яка опинилася в складних життєвих ситуаціях, в безпорадному стані тощо. Наприклад:

1. Загальна декларація прав людини (1948)

Стаття 1. Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один одного в дусі братерства.

Стаття 2. Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, без будь-якої різниці, як-то у відношенні раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Стаття 3. Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту не-

доторканність.

Стаття 9. Ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання.

Стаття 12. Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист за кожною такою втручанням або посяганням.

Стаття 13. Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну.

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966)

Стаття 2. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується:

а) забезпечити всякій особі, права і свобод якої, визнані в цьому Пакті, порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було чинене особами, що діяли як особи офіційні;

б) забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими властями або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливість судового захисту;

с) забезпечити застосування компетентними властями засобів правового захисту, коли вони надаються.

3. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН « Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1979)

Стаття 1. Посадові особи з підтримання правопорядку постійно виконують покладені на них законом обов'язки, служачи громаді і захищаючи всіх осіб від протиправних актів відповідно з високою ступенем відповідальності, необхідної їх професією.

Стаття 2. При виконанні своїх обов'язків посадові особи по підтриманню правопорядку поважають і захищають людську гідність і підтримують і захищають права людини по відношенню до всіх осіб.

Стаття 8. Посадові особи з підтримання правопорядку поважають закон і цей Кодекс. Використовуючи всі свої можливості, вони також запобігають і всіляко перешкоджають всім порушенням. Посадові особи з підтримання правопорядку, що мають підстави вважати, що порушення цього Кодексу мало місце, а бо буде мати місце, повідомляють про те, що трапилося вищестоящим інстанціям і, в разі необхідності, іншим відповідним інстанціями чи органам, що володіє повноваженнями з нагляду або правовому контролю.

4. Резолюція 690 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи про «Декларацію про поліцію».

А. Етика.

1. Поліцейський виконує обов'язки, покладені на нього законом, захищаючи своїх співгромадян і суспільство від насильницьких, грабіжницьких і інших небезпечних дій, які визначено за законом.

5. Поліцейський протистоїть порушенням закону. Якщо допущене порушення спричинить за собою негайну або непоправну і серйозну шкоду, він діє негайно за своїм розумінням.

12. Виконуючи свої обов'язки, поліцейський виявляє необхідну рішучість для досягнення мети, якої потребує або яку дозволяє закон, але ніколи не перевищує межу розумного застосування сили.

5. Європейський кодекс поліцейської етики (2001 р.)

V. Керівні принципи діяльності / операцій поліції

A. Керівні принципи діяльності / операцій поліції: загальні принципи

41. Поліція не повинна порушувати прав кожної людини на повагу до його приватного життя, за винятком випадків абсолютної необхідності і тільки для досягнення законних цілей.

43. При виконанні своїх функцій поліція завжди повинна пам'ятати про основні права кожної людини - таких, як свобода думки, совісті, релігії, вираження поглядів, мирних зборів, пересування, і праві на повагу своєї власності.

44. Співробітники поліції повинні діяти чесно і шанобливо по відношенню до населення, особливо враховуючи ситуацію осіб, що відносяться до найбільш вразливим групам.

Згідно стаття 2 Закону України « Про Національну поліцію» - завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

1) забезпечення публічної безпеки і порядку;

2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

3) протидії злочинності;

4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

В статті 1 Резолюції 34/169 Генеральної Асамблеї ООН « Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1979) вказано, що посадові особи з підтримання правопорядку постійно виконують покладені на них законом обов'язки, служачи громаді і захищаючи всіх осіб від протиправних актів відповідно з високою ступенем відповідальності, необхідної їх професією.

Коментована стаття перекликається з такими міжнародними стандартами поліції:

с) служба суспільству включає в себе, надання послуг і допомоги тим членам громади, які за особистим, економічним, соціальним або інших причин надзвичайного характеру потребують негайної допомоги.

д) що це положення не тільки охоплює всі насильницькі, грабіжницькі

або шкідливі акти, а й поширюється на всі види заборон, встановлених відповідно з кримінальними законами. Воно поширюється також на поведінку осіб, нездатних нести кримінальну відповідальність.

Виходячи зі змісту ст. 2, 41 Закону України «Про Національну поліцію» та Резолюції 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку поліцейське піклування – це надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Про застосування поліцейського піклування поліцейським складається протокол. Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування, а для забезпечення особистої безпеки необхідно застосовувати поверхневу перевірку. При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог статті 237 КПК.

Стаття 42. Поліцейські заходи примусу

1. Поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);**
- 2) застосування спеціальних засобів;**
- 3) застосування вогнепальної зброї.**

2. Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

3. Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу - це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

4. Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби:

- 1) гумові та пластикові кийки;**
- 2) електрошокові пристрої контактної та контактано-дистанційної дії;**
- 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);**
- 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;**
- 5) засоби примусової зупинки транспорту;**
- 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;**

- 7) службові собаки та службові коні;
- 8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукОВОЇ дії;
- 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;
- 10) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;
- 11) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії;
- 12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами;
- 13) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби.

5. Поліцейський за жодних обставин не може застосовувати заходи примусу, не визначені цим Законом.

6. Не є заходом примусу використання поліцейським засобів індивідуального захисту (шоломів, бронежилетів та іншого спеціального екіпірування).

7. Поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

8. Норми забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

Керівні принципи застосування поліцією заходів примусу визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

Метою застосування поліцейськими примусових заходів є забезпечення подолання спротиву проведенню превентивного поліцейського заходу, відновлення публічного порядку та безпеки, локалізація негативних наслідків, у тому числі збереження місця події у первинному, незміненому стані, забезпечення фіксації та збирання речових доказів на місці події у передбачений у законі спосіб, а також затримання особи правопорушника, його доставляння до органу внутрішніх справ.

Якщо поліцейський вважає, що мета застосування примусового заходу ним досягнута, а порушений порядок проведення превентивного поліцейського заходу відновлено він повинен припинити застосування цього примусового заходу та повернутися до виконання превентивного поліцейського заходу.

У межах заходів реагування на правопорушення, визначених Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, заходи примусу застосовуються поліцією з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського, безпеки оточуючих, порушни-

ка.

Наслідком застосування примусу може бути затримання правопорушника у встановлений у законі спосіб, припинення правопорушення, встановлення особи правопорушника, забезпечення складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складення його на місці правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим тощо.

Для аргументації адміністративного затримання встановлюються стандарти, прийняті Європейським судом з прав людини щодо затримання осіб, яке застосовується в межах кримінального провадження. Зокрема, відповідно до прецедентів, установлених Європейським судом з прав людини, під час адміністративного затримання людина має права, передбачені ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- 1) затриманий має право на розгляд його справи судом протягом розумного строку, з дотриманням принципу відкритості та справедливості;
- 2) затриманий не вважається правопорушником доки суд не встановить факт вчинення ним правопорушення;
- 3) затриманому повинні негайно і детально повідомити суть і підстави затримання;
- 4) у нього має бути достатньо часу і можливостей для підготовки захисту;
- 5) затриманий має право захищати себе особисто або за допомогою захисника;
- 6) надавати пояснення, заявляти клопотання чи вимагати допитати свідків.
- 7) може безоплатно користуватися послугами перекладача, якщо він не володіє мовою, на якій ведеться провадження у справі.
- 8) право не визнавати себе винним у вчиненні правопорушення.

Перелік заходів примусу до яких може/повинен вдаватися поліцейський визначений у ч.1 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» є вичерпним, при цьому застосування одного із заходів примусу унеможлиблює застосування інших заходів примусу одночасно.

Застосування фізичного сили не може вважатися найменш небезпечним із заходів примусу та таким, що має передувати застосуванню спеціальних засобів чи вогнепальної зброї.

Обрання примусового заходу здійснюється на розсуд поліцейського пропорційно рівню небезпеки реагування, а також в залежності від ситуації яка складається. В залежності від розвитку ситуації поліцейський може:

- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до застосування спеціальних засобів;
- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до використання вогнепальної зброї;
- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до застосування вогнепальної зброї;

- припинити застосування фізичної сили та здійснити перехід до активного застосування вогнепальної зброї;
- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до застосування фізичної сили;
- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до використання вогнепальної зброї;
- припинити застосування спеціального засобу та здійснити перехід до застосування вогнепальної зброї;
- здійснивши використання вогнепальної зброї перейти до застосування фізичної сили;
- здійснивши використання вогнепальної зброї перейти до застосування спеціальних засобів;
- здійснивши використання вогнепальної зброї перейти до активного застосування вогнепальної зброї;
- припинити застосування вогнепальної зброї та здійснити перехід до застосування фізичної сили;
- припинити застосування вогнепальної зброї та здійснити перехід до застосування спеціальних засобів;
- припинити застосування вогнепальної зброї та здійснити перехід до використання фізичної сили;
- здійснити перехід до активного застосування вогнепальної зброї.

Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу

Про застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї та наслідки цього поліцейський має письмово (рапортом) повідомити свого керівника. У разі нанесення особі тілесних ушкоджень, а також активного застосування вогнепальної зброї поліцейський зобов'язаний здійснити таке повідомлення негайно, а керівник, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

Перелік спеціальних засобів, які може/повинен застосувати поліцейський визначений у ч.4 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» є вичерпним та може бути розділений на групи:

- засоби придатні для захисту людини від ураження різними предметами (у тому числі від зброєю),
- засоби тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника),
- засоби пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують.

До переліку спеціальних засобів не включено елементи однострою поліцейського, засоби індивідуального захисту, а також прилади (пристрої), які

мають однакові із спеціальними засобами властивості (призначення), але не включені до норм забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю, що мають бути визначені наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 7).

Стаття 43. Порядок застосування поліцейських заходів примусу

1. Поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим або неможливим.

2. Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей - через гучномовні установки, підсилювачі звуку.

3. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення.

4. Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу.

5. Заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

Керівні принципи застосування поліцією заходів примусу, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї поліцейськими визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

Застосування поліцейських заходів примусу здійснюється з єдиною метою та за єдиним порядком не залежно від виду примусового заходу.

Застосуванню примусового заходу передують прибуття на місце події поліцейського та визначення ним превентивного поліцейського заходу який має забезпечити публічний порядок та безпеку й підстав для його проведення. Завдяки позитивній аргументації та впевненій позиції мета заходу може бути

досягнутою без спротиву з боку правопорушника та інших осіб, що перебувають на місці події.

Якщо перебування поліцейського на місці події не забезпечує проведення поліцейського заходу, правопорушник не виконує команд поліцейського, але не вдається до активної протидії законним вимогам поліцейського, не становить загрози та не опирається контролюючим діям поліцейського (пасивний опір) поліцейський має попередити правопорушника про відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків (ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення), а також про можливість застосування до нього фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї у разі продовження протиправної поведінки.

Поліцейський має надати правопорушнику достатньо часу для сприйняття та виконання законної вимоги поліцейського, а також для припинення пасивного опору та демонстрації відсутності спротиву з його боку. З метою перевірки виконання правопорушником законних вимог поліцейського, забезпечення особистої безпеки поліцейського та оточуючих, а також за відсутності опору поліцейський повинен/може запропонувати порушнику проведення превентивного поліцейського заходу «Поверхнева перевірка» згідно вимог ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію».

Проведення «Поверхневої перевірки» правопорушника у разі демонстрації ним пасивного опору, а також з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського та оточуючих може проводитися із дотриманням методів фізичного контролю (методів досягнення поступливості або виключення можливості завдання шкоди особою за допомогою технік больового контролю) без застосування відносно правопорушника фізичної сили.

Якщо перебування поліцейського на місці події не забезпечує проведення поліцейського заходу, правопорушник намагається втекти, опирається затриманню, намагається уникати фізичного контролю з боку поліцейського або вербальні погрози, демонструючи при цьому невербальні сигнали (рухи, дії), що вказують на схильність або готовність посилювати опір затриманню (активний опір) поліцейський має ще раз попередити правопорушника про відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків (ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення), а також про можливість застосування до нього фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї у разі продовження протиправної поведінки.

З метою надання правопорушнику часу для виконання законної вимоги поліцейського, а також для демонстрації припинення ним активного опору й відсутності подальшого спротиву з боку правопорушника чи оточуючих поліцейський може/повинен привести у готовність спеціальні засоби тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника) або спеціальні засоби пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи

фізичної) шляхом здійснення впливу на неї.

До способу подолання активного опору з боку правопорушника слід також віднести застосування поліцейським вогнепальної зброї – оголення вогнепальної зброї, приведення її до бойової готовності та спрямування у бік правопорушника (демонстрація вогнепальної зброї) як попередження особи про можливість її активного застосування. Спроба особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену поліцейським відстань, чи доторкнутися до зброї є підставою для активного застосування вогнепальної зброї поліцейським.

Поліцейський уповноважений активно застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами. Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогнебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 46, ч.8-9).

Якщо перебування поліцейського на місці події, демонстрація ним приведення у готовність спеціальних засобів чи демонстрація вогнепальної зброї не забезпечує проведення поліцейського заходу, правопорушник вдається до фізичних атак на поліцейського, демонструючи при цьому небажання їх припинити чи здійснити напад на інших людей (оточуючих, у тому числі інших поліцейських чи представників ЗМІ) або фізичні спроби завдати їм тілесних ушкоджень чи заподіяти смерть (агресивний опір) поліцейський з метою відбиття нападу має право застосувати фізичну силу, спеціальні засоби тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника) та спеціальні засоби пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї або вогнепальну зброю без надання правопорушникові часу на припинення своїх протиправних дій.

Після досягнення мети застосування заходів примусу поліцейські зобов'язані оцінити отримані порушником ушкодження та надати йому невідкладну медичну допомогу.

Стаття 44. Застосування фізичної сили

1. Поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом.

2. Поліцейський зобов'язаний письмово повідомити свого керівника, а той зобов'язаний повідомити прокурора про завдання особі тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили.

Керівні принципи застосування поліцією фізичної сили, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності застосування фізичної сили поліцейськими визначено у:

–Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

–Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

Поліцейський має право застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні навички боротьби, прийоми самозахисту та фізичного впливу (рукопашний бій, самбо, дзю-до, айкідо, бокс, карате, кікбоксинг та інші види єдиноборств), з метою забезпечення особистої безпеки та/або безпеки оточуючих, запобігання злочину та/або адміністративному правопорушенню, з метою затримання правопорушника, у разі, якщо методи фізичного контролю є неефективними і не забезпечують виконання законних обов'язків поліцейського.

До несення служби допускаються поліцейські, які пройшли спеціальну підготовку у межах курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та продовжують підвищувати кваліфікацію протягом всього часу перебування на посадах поліцейських. Заняття з опанування прийомами самозахисту та фізичного впливу проводяться з метою формування навичок самозахисту, обеззброювання та затримання осіб, що порушують громадський порядок, загрожують особистій безпеці громадян і поліцейського, спрямовані на розвиток сили, витривалості, гнучкості, а також виховання сміливості, рішучості, ініціативи та впевненості у власних силах.

Заборонено застосовувати силові прийоми до вагітних жінок, неповнолітніх, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або подолати опір іншими способами і засобами неможливо.

При заподіянні тілесних ушкоджень або поранень, унаслідок застосування фізичної сили поліцейський повинен забезпечити надання необхідної медичної допомоги потерпілим у найкоротший строк, а також повідомити лікаря про обставини застосування фізичної сили.

Поліцейський зобов'язаний повідомити свого керівника про поранення або заподіяння особі каліцтва в результаті застосування до неї фізичної сили, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати відповідного прокурора.

Стаття 45. Застосування спеціальних засобів

1. Поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку застосовує спеціальні засоби, визначені цим Законом.

2. Поліцейський уповноважений застосовувати спеціальні засоби тільки у разі, якщо він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

3. Загальні правила застосування спеціальних засобів:

1) кайданки та інші засоби обмеження рухомості застосовуються:

а) до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір поліцейському або намагається втекти;

б) під час затримання особи;

в) під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого;

г) якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоду собі і оточуючим;

г) проведення процесуальних дій з особами у випадках, коли вони можуть створити реальну небезпеку оточуючим або собі;

2) гумові та пластикові кийки застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського;

в) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

3) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

4) засоби примусової зупинки транспорту застосовуються для примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського щодо зупинки транспортного засобу, або якщо дії водія транспортного засобу створюють загрозу життю чи здоров'ю людини;

5) пристрої, гранати, босприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень застосовуються для:

а) затримання особи;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться у приміщенні;

б) електршокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що

перебуває під охороною;

б) відбиття нападу тварини, що загрожує життю і здоров'ю особи чи поліцейського;

7) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби застосовуються для:

а) маркування особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень з метою подальшого виявлення осіб та затримання, а також контролю за переміщенням речей;

8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка чинить збройний опір, або з метою примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), де перебуває така особа;

в) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться у приміщенні;

9) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби застосовуються для:

а) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

б) відбиття групового нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей;

в) примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського зупинитися;

г) затримання озброєної особи, яка підозрюється у вчиненні злочину;

10) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, застосовуються для:

а) захисту від нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

б) відбиття збройного нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також для звільнення їх у разі захоплення;

в) затримання особи, яка підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

г) затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається втекти з-під варти;

г) затримання озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю чи здоров'ю людей, у тому

числі поліцейського;

д) подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил;

е) знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;

є) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

ж) відбиття групового нападу, що загрожує життю чи здоров'ю людей;

11) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами, застосовуються для:

а) забезпечення маскуванню дій поліцейських, спрямованих на затримання особи, яка чинить збройний опір, або для того, щоб примусити таку особу залишити територію (транспортний засіб, будівлю, споруду, земельну ділянку), на якій вона перебуває;

б) звільнення особи, незаконно позбавленої свободи;

12) службовий собака застосовується під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;

в) під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи;

г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського;

13) службовий кінь застосовується під час:

а) патрулювання;

б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення.

4. Поліції (поліцейському) заборонено:

1) наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт;

2) під час застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин;

3) відстрілювати патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в окремі частини голови і тіла людини;

4) застосовувати водомети при температурі повітря нижче +10°C;

5) застосовувати засоби примусової зупинки транспорту для примусової зупинки мотоциклів, мотоколясок, моторолерів, мопедів, транспортного засобу, що здійснює пасажирські перевезення, а також застосовувати такі засоби на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у

тунелях;

б) застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску.

5. Застосування малогабаритного підривного пристрою для відкриття приміщень є виправданим, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам та інтересам, є меншою, ніж шкода, яку вдалося відвернути.

6. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про застосування до особи спеціального засобу.

Якщо поліцейський заподіяв особі поранення або каліцтво внаслідок застосування до неї спеціального засобу, керівник такого поліцейського зобов'язаний негайно повідомити про це відповідного прокурора.

7. Допустимі параметри спеціальних засобів у частині їх фізичного, хімічного та іншого впливу на організм людини визначаються уповноваженими установами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

8. Правила зберігання, носіння та застосування спеціальних засобів, що є на озброєнні поліції, визначаються нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України.

Керівні принципи застосування поліцією спеціальних засобів, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності застосування спеціальних засобів поліцейськими визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

При виконанні службових обов'язків, захисту публічного порядку та безпеки, боротьби зі злочинністю, поліцейський має право застосовувати спеціальні засоби, визначені законодавством України. Законодавство не містить режиму використання спеціального засобу, вказуючи на можливість їх застосування виключно за призначенням

Поліцейський має право застосовувати спеціальні засоби тільки у випадку проходження ним спеціальної підготовки у межах курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та підвищення кваліфікації протягом всього часу перебування на посадах поліцейських. За час навчання поліцейський має набути практичних навичок та умінь діяти в типових і екстремальних ситуаціях при виконанні службових обов'язків з охорони публічного порядку і боротьби із злочинністю, застосовувати в таких ситуаціях спеціальну техніку, заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю.

Поліцейський зобов'язаний знати медичні та технічні обмеження у застосуванні кожного спеціального засобу, користуватися ними на практиці, дотримуватися засобів особистої безпеки під час застосування спеціальних засобів.

Поліцейський має право застосовувати наступні спеціальні засоби:

- 1) наручники або інші схожі за принципом дії засоби, які дозволяють фіксацію рук затриманого без нанесення шкоди його здоров'ю;
- 2) нелетальну зброю (у тому числі споряджену нелетальними снарядами);
- 3) гумові (пластикові) кийки;
- 4) сльозогінний газ, перцевий газ;
- 5) акустичний засіб;
- 6) світло - звукові пристрої;
- 7) засоби для примусової зупинки транспорту;
- 8) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби, спеціальні фарби;
- 9) службових собак і коней;
- 10) електрошокові пристрої;
- 11) сітки для зв'язування;
- 12) засоби руйнування перешкод.

Перелік спеціальних засобів, що застосовуються поліцією є вичерпним та визначено у ч.4 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію».

Спеціальні засоби застосовуються:

- 1) наручники та інші засоби обмеження руху: проти осіб, які вчинили злочин або суспільно небезпечні дії (правопорушення); проти осіб, які чинять опір чи можуть чинити опір поліцейським, при спробі втечі; під час конвоювання затриманого або ув'язненого; якщо людина своїми діями може нашкодити собі та оточуючим;
- 2) наручники або інші засоби надягають на кисті рук за спиною так, щоб вони не завдавали болю;
- 3) гумовий (пластиковий) кийок - для запобігання нападу на громадян, поліцейського та/або охоронювані об'єкти; при затриманні злочинця або адміністративного правопорушника, якщо він грубо порушує закон і не підпорядковується законному наказу поліцейського; для запобігання масовому і груповому порушенню публічного порядку.
- 4) сльозогінний газ, перцевий газ, акустичні засоби та нелетальна зброя (у тому числі нелетальні гранати) - для відбиття атаки на людину, поліцейського або захищений об'єкт; для припинення масових і групових порушень публічного порядку; під час затримання особи, яка вчиняє злочин або суспільно небезпечне діяння, або з метою змусити останнього покинути захоплений транспортний засіб, будівлю або споруду, у якому він ховається.
- 5) світло-звуковий пристрій психологічного впливу - для відбиття атаки на державну та/або громадську будівлю, відбиття атаки на громадян

та/або поліцейського, для затримання особи, яка чинить збройний опір, для видворення особи, яка вчиняє злочин або суспільно небезпечне діяння з будівлі, його частини або з транспортного засобу, який вона захопила; для звільнення заручників або для здійснення відволікаючого маневру;

6) засіб примусової зупинки транспорту - для зупинки транспортного засобу, водій якого не підкорився вимозі поліцейського про зупинку, якщо дії водія створюють загрозу життю і здоров'ю людини або якщо застосування такого засобу необхідно для захисту суспільних інтересів;

7) засіб для руйнування перешкод - при затриманні особи, яка вчиняє злочин або суспільно небезпечне діяння, і для звільнення заручників;

8) водомети і бронетранспортери - для припинення масових заворушень; для відбиття групової атаки на державні та/або громадські об'єкти, для примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав вимогу поліцейського про зупинку, для затримання озброєних злочинців, а також для транспортування поліцейських під час виконання ними завдань Національної поліції;

9) спеціальна фарба - для маркування особи, яка вчинила злочин;

10) службовий собака - при патрулюванні або при переслідуванні та затриманні особи, яка вчинила злочин або суспільно небезпечне діяння; під час конвоювання затриманої або засудженої особи; для відбиття атаки на громадянина та/або поліцейського;

11) службовий кінь - при затриманні або переслідуванні особи, яка вчинила злочин або суспільно небезпечне діяння; під час виконання патрульної роботи; для запобігання масовому порушенню публічного порядку.

12) електрошокові пристрої - для відбиття атаки на громадян, поліцейського та/або захищені об'єкти; для затримання особи, яка вчинила правопорушення і яка чинить опір поліцейському; для припинення масового і групового порушення правопорядку.

При заподіянні тілесних ушкоджень або поранень унаслідок застосування спеціальних засобів поліцейський повинен забезпечити надання необхідної медичної допомоги потерпілим у найкоротший строк, а також повідомити лікаря або медичний заклад про те, який спеціальний засіб було застосовано, його характеристики (за необхідності – склад діючої речовини), в який засіб його було застосовано у кожному конкретному випадку.

Поліцейський зобов'язаний повідомити свого керівника про поранення або заподіяння особі каліцтва в результаті застосування до неї спеціального засобу, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати відповідного прокурора.

Поліцейському заборонено:

1) наносити удар гумовим кийком по голові, шиї, ключичній області, статевих органах, попереку, крижах і в живіт;

2) при застосуванні сльозоточивих речовин і речовин дратівної дії, здійснювати прицільну стрілянину по людях, розкидання і відстрілювання

гранат у натовп осіб, повторне застосування їх у межах зони враження в період дії цих речовин;

3) застосувати пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями снарядами несмертельної дії на відстані ближче 40 метрів від особи та по будь-яких частинах голови і тіла людини, крім нижньої частини ніг;

4) застосовувати водомет при температурі повітря нижче +10 ° С;

5) застосовувати спеціальні засоби до вагітних жінок, неповнолітніх, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

б) застосовувати методи та спеціальні засоби, які викликають важке каліцтво людини, є методами з невиправданим ризиком або які заборонені міжнародними конвенціями і актами.

У разі неможливості уникнути застосування спеціальних засобів воно не повинно перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на Національну поліцію обов'язків, і має зводити до мінімуму можливість заподіяння шкоди здоров'ю правопорушників та інших громадян, а шкода, заподіяна охоронюваним законом правам та інтересам, повинна бути менш значною, ніж відвернена шкода.

Правила зберігання, носіння та застосування спеціальних засобів, які знаходяться на озброєнні в Національній поліції, мають бути затверджені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 7).

Стаття 46. Застосування вогнепальної зброї

1. Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

2. Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише за умови що він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

3. Порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні поліцейського, перелік вогнепальної зброї та боєприпасів, що використовуються в діяльності поліції, та норми їх належності встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

4. Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю;

2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;

3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;

4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;

5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;

7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

5. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір використання заходу примусу, визначеного цією статтею.

6. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби завладіти вогнепальною зброєю.

7. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу.

8. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами.

9. Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності.

10. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також негайно

повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

11. Поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.

12. Під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування.

Спроба особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену поліцейським відстань, чи доторкнутися до зброї є підставою для застосування вогнепальної зброї поліцейським.

13. Поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб.

Керівні принципи застосування поліцією вогнепальної зброї, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності використання та застосування вогнепальної зброї поліцейськими визначено у:

– Резолюції 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»

– Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Декларація про поліцію»

Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише після проходження ним спеціальної підготовки у межах курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та підвищення кваліфікації протягом всього часу перебування на посадах поліцейських. На заняттях з вогневої підготовки поліцейські мають набути та вдосконалювати навички: умілого поводження з вогнепальною зброєю (швидкісне діставання пістолета з кобури та приведення його в бойову готовність, виконання пострілу, усунення затримок при стрільбі тощо); виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, з різноманітних положень та з перенесенням вогню по мішенях; припинення протиправних дій за допомогою вогнепальної зброї, тактики застосування та використання зброї в оперативно-службовій діяльності (прийняття рішення про застосування та використання вогнепальної зброї, вибір цілі для знешкодження); безпечного поводження з вогнепальною зброєю; з інших питань вогневої підготовки, які виникають у процесі оперативно-службової діяльності.

За місцем служби навчальні стрільби поліцейських має організовувати начальник територіального органу МВС або керівник органу поліції, який наказом має визначити керівника стрільб, місце та час їх проведення. Вправи для навчання стрільбі з вогнепальної зброї для поліцейських мають складатися з урахуванням професійного спрямування їх службової діяльності та бути визначені наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 7).

Порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні поліцейського, перелік вогнепальної зброї та боєприпасів, що використовуються в діяльності Національної поліції, та норми їх належності мають бути встановлені (визначені) наказом Міністра внутрішніх справ України (Закон України «Про Національну поліцію», ст. 16, ч.1, п.2, 7).

Поліцейський має право застосувати вогнепальну зброю (оголити вогнепальну зброю, привести її до бойової готовності та спрямувати у бік правопорушника) для:

1) для відбиття нападу на патрульного, у випадку загрози його життю і здоров'ю;

2) захисту осіб від нападу, що загрожує їх життю і здоров'ю;

3) звільнення заручників, якщо їх життю і здоров'ю загрожує небезпека;

4) відбиття нападу на охоронювані об'єкти, конвої, жилі приміщення, приміщення державних і громадських підприємств, установ і організацій, а також звільнення їх у разі захоплення;

5) затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається сховатися;

6) затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю поліцейського;

7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей і (або) патрульного (поліцейського).

Застосуванню вогнепальної зброї повинно також передувати словесне попередження про наміри її застосування.

Застосування вогнепальної зброї без попередження (активне застосування) дозволяється тільки тоді, коли це вкрай необхідно для захисту життя людей, а саме в таких випадках:

1) у районах проведення антитерористичної операції;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю і здоров'ю людей;

3) якщо особа чинить збройний опір;

4) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, утікає із застосуванням транспортного засобу.

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю.

Забороняється активне застосування вогнепальної зброї в місцях, де є ймовірність ушкодження інших осіб, а також у вогнебезпечних або вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу та/або крайньої необхідності; до вагітних жінок, неповнолітніх, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору патрульному, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або патрульних, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

У разі застосування вогнепальної зброї поліцейський зобов'язаний будь-якими силами забезпечити безпеку інших осіб і надати невідкладну медичну допомогу потерпілому.

Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління Національної поліції та відповідного прокурора.

Поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю і здоров'ю поліцейського та інших осіб.

Розділ VI ДОБІР НА ПОСАДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Стаття 47. Призначення на посади поліцейських

1. Призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України.

2. У разі проведення конкурсу для визначення кандидата для призначення на відповідну посаду призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції згідно з номенклатурою посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України, та відповідно до результатів конкурсу.

3. Призначення на посади курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, здійснюють керівники таких закладів.

Стаття що коментується, визначає підстави виникнення правовідносин між особою, яка претендує на зайняття посади поліцейських, та державою. Відповідно до ч. 1 особа або призначається на посади поліцейських посадовими особами органів поліції або займає вакантну посаду за результатами проведення конкурсу.

При прийнятті нормативних актів, що регулюють трудові відносини публічних службовців, законодавець прагне врахувати закріплене в ст. 21 Загальної декларації прав людини право кожної людини на рівний доступ до публічної служби у своїй державі. Відповідно до Резолюції № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» будь-який громадянин, який відповідає певним вимогам, може вступити на роботу в поліцію.

У країнах Західної Європи сформувалася визначена і чітко дотримувана процедура проведення конкурсу з метою відбору працівників. Вона складається з наступних етапів: 1) оголошення конкурсу 2) первинне ознайомлення з документами претендентів; 3) співбесіда (інтерв'ю); 4) професійні (тестові) іспити. В основу конкурсу має бути покладена здорова конкуренція, внаслідок чого повинен перемогти фахівець з вищими професійними здобутками

З набранням чинності цим Законом добір на посади поліцейських має здійснюватись відповідно до положень цього Закону та затверджених Міністерством внутрішніх справ України номенклатури посад, Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 грудня 2015 року № 1631, Порядку діяльності поліцейських комісій, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 грудня 2015 року №

1631.

Окрему увагу слід звернути на те, що не на всі посади поліцейські обираються за конкурсом. Стаття 52 Закону передбачає, що конкурс обов'язково проводиться лише на посади молодшого складу серед осіб, які вперше приймаються на службу, хоча міжнародні стандарти передбачають повсюдне застосування конкурсного порядку зайняття посад в поліції, включно з керівними.

Типовий порядок проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади, затверджений Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 грудня 2015 року № 1631, визначає умови і порядок проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади.

Конкурс на службу в поліції та/або на зайняття вакантної посади проводиться в апараті центрального органу управління поліції (далі – апарат Національної поліції України) та в її територіальних (у тому числі міжрегіональних) органах (закладах, установах) (далі – органи поліції) з метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою.

Конкурс оголошується наказом Національної поліції України або керівника відповідного органу поліції, якому надано право приймати громадян на службу в поліції та/або призначати на відповідну вакантну посаду, і проводиться відповідною поліцейською комісією.

Конкурс проводиться серед осіб:

1) які вперше приймаються на службу в поліції з призначенням на посади молодшого складу поліції;

2) які вперше приймаються на службу в поліцію з призначенням на посади середнього та вищого складу поліції за рішенням керівника, уповноваженого призначати на такі посади відповідно до Закону України «Про Національну поліцію»;

3) які призначаються на посади молодшого, середнього та вищого складу поліції в порядку просування по службі за рішенням керівника уповноваженого призначати на такі посади, через конкурс.

Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, перед складанням кваліфікаційного іспиту пред'являє поліцейській комісії паспорт громадянина України.

Повноваження поліцейської комісії визначаються Законом України «Про Національну поліцію».

Забезпечення діяльності і проведення засідань поліцейських комісій здійснює відповідний орган поліції, в якому проводиться конкурс.

З метою організації проведення конкурсу або його окремих етапів поліцейськими комісіями можуть створюватися робочі групи (консультативно-дорадчі органи). Кількісний і персональний склад робочої групи затверджується головою комісії, про що складається окремий протокол, який підписується головою комісії.

Голосування поліцейської комісії за результатами співбесіди та обговорення членами поліцейської комісії результатів тестувань (перевірок) і документів кандидата проводяться за відсутності кандидата і запрошених осіб.

Рішення поліцейської комісії приймаються відповідно до статті 55 Закону України «Про Національну поліцію». У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови поліцейської комісії.

Рішення поліцейської комісії оформлюється *протоколом*. У протоколі зазначаються дата і місце прийняття рішення, склад комісії, питання, що розглядалося, мотиви прийнятого рішення. Протокол підписують голова, секретар і члени комісії, які брали участь у прийнятті рішення, не пізніше наступного дня після проведення засідання.

Окрема думка члена поліцейської комісії викладається в письмовій формі і додається до справи, про що головуєчий повідомляє на засіданні.

За результатами всіх етапів конкурсу поліцейська комісія складає рейтинг кандидатів, рекомендованих до служби в поліції.

Рейтинг складається, виходячи із загальної кількості балів, отриманих кандидатами в результаті проходження всіх етапів конкурсу.

За результатами складання загального рейтингу претендентів, які відповідають умовам конкурсу, визначають переможця конкурсу.

Інформація про переможців конкурсу оприлюднюється не пізніше наступного дня після підписання протоколу засідання поліцейської комісії в тому порядку, в якому він був оголошений.

Стаття 48. Порядок призначення на посади поліцейських

1. Призначення та звільнення з посад поліцейських здійснюється наказами посадових осіб, зазначених у статті 47 цього Закону.

2. Накази про зарахування поліцейських курсантами, слухачами денної форми навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, є підставою для звільнення таких осіб зі штатних посад, які вони займають в органах (закладах, установах) поліції.

3. Випускники вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, після закінчення навчання призначаються на посади в органах (закладах, установах) поліції наказами посадових осіб поліції, зазначених у статті 47 цього Закону.

4. Перед вибуттям до нового місця служби поліцейський має здати посаду: здати всю службову документацію, спеціальні засоби, зброю, матеріальні цінності, закріплені за поліцейським, не пізніше ніж через місяць від дня одержання органом (закладом, установою) витягу з наказу про переміщення по службі.

До зазначеного строку не зараховується час перебування поліцей-

ського у відпустці, відрядженні, на лікарняному.

Досвід багатьох демократичних країн Європи свідчить про доцільність наказового порядку призначення на посади в поліцію. Зокрема, Закон Португальської Республіки про організацію поліції публічної безпеки № 53/20071 у розділі III встановлює, що призначення на відповідні посади здійснюється спільним наказом Прем'єр-міністра та компетентного міністра або наказом компетентного міністра одноособово.

Стаття 48 Закону України «Про Національну поліцію» (далі Закону) визначає порядок (правовий механізм) призначення на посади поліцейських в Національну поліцію.

Призначення та звільнення з посад поліцейських здійснюється наказами відповідних посадових осіб органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України. На посади курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, призначає керівники таких закладів своїм наказом.

Порядок прийняття, призначення та звільнення з посад поліцейських регулюється також нормами Кодексу законів про працю України та Закону України «Про державну службу».

Відповідно до ст. 2 вищевказаного Закону, «посада» - це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень.

Посадовими особами відповідно вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій.

Стаття 15 цього ж Закону зазначає, що прийняття посади третьої - сьомої категорій, здійснюється на конкурсній основі, крім випадків, коли інше встановлено законами України. Порядок проведення конкурсу для вступу на державну службу регулюється Положенням, що затверджується Кабінетом Міністрів України. Дані про вакансії посад державних службовців підлягають публікації та поширенню через засоби масової інформації не пізніше як за один місяць до проведення конкурсу.

Стосовно осіб, які претендують на зайняття посади державного службовця, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України "Про запобігання корупції". У разі прийняття на державну службу на конкурсній основі спеціальна перевірка проводиться після проведення конкурсу стосовно осіб, які рекомендовані для призначення на посаду.

Відповідно до статей 18, 19 Закону «Про державну службу», при прийнятті на державну службу може встановлюватися випробування термі-

ном до шести місяців та проводиться стажування у відповідному державному органі терміном до двох місяців із збереженням заробітної плати за основним місцем роботи.

Ч. 2 та ч. 3 статті 48 Закону визначають наслідки видачі наказів керівниками вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, щодо зарахування курсантів та слухачів на денну форму та звільнення випускників таких закладів у зв'язку з закінченням такого навчання. А саме, відповідний наказ про зарахування на навчання стає підставою для звільнення таких осіб зі штатних посад, які вони займають до цього в органах (закладах, установах) поліції. Наказ про звільнення з посади курсанта (слухача) денної форми навчання у зв'язку з завершенням навчання стає підставою для видання наказу про його призначення на посаду в органах (закладах, установах) поліції посадовими особами органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України.

Перед здійсненням відповідного переміщення по службі через вищенаведені підстави особа наділяється рядом обов'язків, що у сукупності відповідно до ч. 4 статті 48 Закону називаються «здачею посади», які забезпечують підтримання належного стану матеріального забезпечення органів поліції, безпечний режим спеціальних засобів та зброї, службове правонаступництво тощо. До цих обов'язків відносяться: 1) обов'язок здати всю службову документацію; 2) обов'язок здати спеціальні засоби та зброю; 3) обов'язок здати матеріальні цінності, закріплені за поліцейським.

Здача посади поліцейським має відбутися перед вибуттям до нового місця служби й не пізніше ніж через місяць від дня одержання органом (закладом, установою) витягу з наказу про переміщення по службі.

На відміну від законодавства України, Закон Португальської Республіки про організацію поліції публічної безпеки № 53/20071 у розділі III встановлює, що призначення на посаду здійснюється на певний визначений період (наприклад, у три роки) з можливістю повторних призначень на такі самі часові періоди.

Згідно з положеннями глави V Закону-декрету Португальської Республіки про статус поліцейських № 299/20091, юридичні відносини публічного найму персоналу поліції встановлюються шляхом остаточного призначення на невизначений період часу згідно з нормами загальних законів та цього Закону-декрету. Відлік строку остаточного призначення починається від випробувального строку тривалістю один рік.

Стаття 49. Вимоги до кандидатів на службу в поліції

1. На службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою.

2. Вимоги щодо рівня фізичної підготовки для поліцейських та кандидатів, які вступають на службу в поліції, затверджує Міністерство внутрішніх справ України.

3. Незалежно від професійних та особистих якостей, рівня фізичної підготовки та стану здоров'я на службу в поліції не можуть бути прийняті особи у випадках, визначених частиною другою статті 61 цього Закону, а також особи які:

1) відмовляються від взяття на себе зобов'язань дотримуватися обмежень та/або від складання Присяги поліцейського, визначених законом;

2) особи, які звільнені або мали бути звільнені з посад на підставі Закону України "Про очищення влади".

Встановлення коментованою статтею вимог до кандидатів на службу у поліцію відповідає міжнародним стандартам. Так, низкою міжнародних правових актів визначено вимоги, яким мають відповідати кандидати на службу в поліцію.

Положення **ч. 1** коментованої статті відповідають міжнародному антидискримінаційному законодавству. Щоб процедури набору в поліцію були максимально конструктивними для поліції, вони повинні проводитися на об'єктивній і недискримінаційній основі. Дискримінація є порушенням прав, проголошених у Загальній декларації прав людини. Принцип недискримінаційного підходу до набору підкріплений також Європейською конвенцією про права людини та Протоколом № 12 до неї, а також Європейською соціальною хартією. Правозастосовна практика по цих двох Конвенціях зазвичай будується на таких підставах: статеву приналежність, політичні погляди, віросповідання, раса, національне і етнічне походження.

Відповідно до Конвенції МОП № 111 «Про дискримінацію в галузі праці та занять» від 25 червня 1958 року термін «дискримінація» охоплює: а) будь-яке розрізнення, недопущення або перевагу, що робиться за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, іноземного походження або соціального походження і призводить до знищення або порушення рівності можливостей чи поводження в галузі праці та занять. Будь-яке розрізнення, недопущення або перевага відносно певної роботи, що ґрунтується на її специфічних вимогах, дискримінацією не вважається. Рекомендація МОП № 111 «Про дискримінацію в галузі праці та занять» визначає, що

кожний член Міжнародної організації праці повинен визначити національну політику, спрямовану на недопущення дискримінації у галузі праці й занять. Ця політика має застосовуватися шляхом законодавчих заходів, колективних договорів між представницькими організаціями роботодавців і працівників чи будь-яким іншим способом, сумісним з національними умовами та практикою, з належним урахуванням таких засад:

а) заохочення рівності можливостей і поводження в галузі праці й занять є питання, що являє суспільний інтерес;

б) всі особи повинні користуватися без дискримінації рівністю можливостей і поводження щодо: і) доступу до установ, котрі видають професійним орієнтуванням та працевлаштуванням; ii) доступу на власний вибір до навчання й роботи на основі особистих нахилів до цього навчання або роботи; iii) просування по роботі відповідно до їхньої особистої вдачі, знань і старанності; iv) надійності становища на займаній посаді; v) плати за працю рівної цінності; vi) умов праці, куди входять робочий час, періоди відпочинку, щорічна оплачувана відпустка, техніка безпеки та охорона здоров'я на підприємстві, а також заходи щодо соціального забезпечення та побутового обслуговування і види допомоги, що надаються у зв'язку з роботою;

с) урядові органи повинні застосовувати справедливу і таку, що не допускає дискримінації, політику працевлаштування в усіх галузях своєї діяльності;

д) роботодавці не повинні ні застосовувати, ні допускати дискримінації у наймі або підготовці якоїсь особи до роботи, під час її просування або збереження на роботі чи у визначенні умов її оплати й праці; жодна особа і жодна організація не повинні прямо або непрямо заважати роботодавцю виконувати цю засаду або втручатися в її виконання;

е) у колективних переговорах і виробничих взаємовідносинах сторони повинні дотримуватись засади рівності можливостей та поводження в галузі праці й занять і повинні стежити за тим, щоб у колективних договорах не допускалось положень дискримінаційного плану стосовно доступу до праці, підготовки до неї, просування по роботі або збереження посади чи стосовно умов оплати й праці;

ф) організації роботодавців і працівників не повинні ні застосовувати, ні допускати дискримінації відносно прийняття у склад своїх членів, збереження членства або участі у своїй діяльності.

Національне законодавство запроваджує вказані міжнародні стандарти. Так, частина 1 статті 24 Конституції України «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом» зазначає, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Водночас, для поліцейських існують обмеження, передбачені ст. 61 Закону України «Про Національну поліцію». Так, поліцейський не може бути членом по-

літичної партії.

Співробітники поліції, незалежно від їх рівня на момент надходження на роботу в поліцію, повинні набиратися на основі їх компетентності та професійного досвіду, які повинні бути зорієнтовані на цілі поліції.

Процес відбору кандидатів на посади в поліції повинен ґрунтуватися не тільки на об'єктивних критеріях. Йдеться про особисту кваліфікацію, яка може бути поділена на дві категорії, а саме - компетентність і досвід. До першої категорії належать особисті здібності і можливості кандидата. Зокрема, співробітники поліції повинні бути в змозі виявляти розважливість, відкритість, зрілість, почуття справедливості, комунікативні здібності, а при необхідності - керівні й організаційні якості. Крім того, вони повинні добре розбиратися в соціальних, культурних та обцинних проблемах. Наведені тут приклади особистої компетентності важливі для оперативних співробітників служб поліції в демократичному суспільстві. Цей перелік не є вичерпним. У кінцевому рахунку, мова йде про те, щоб можна було розраховувати на таких співробітників поліції, які добре знають суспільство, на службі якого вони стоять і поведінка яких відповідає їх завданням і цілям поліції в цілому.

Друга категорія - особистий досвід - охоплює одночасно загальну освіту, професійну підготовку і життєвий досвід - у тому числі вже набутий професійний. Ці особисті якості повинні відповідати цілям поліції. Одні й ті ж основні принципи повинні застосовуватися до всіх звань, навіть якщо потрібна компетентність може бути різною. Слід уникати призначення службовців поліції за політичними мотивами, особливо якщо мова йде про оперативників.

Очевидно, що жінок, представлених в поліції, недостатньо у всіх державах, і особливо на вищих керівних посадах і званнях. Те ж зазвичай спостерігається і щодо представництва меншин, включаючи етнічні меншини у всіх державах.

Можна припустити, що відносини між громадськістю і поліцією покращаться, якщо поліція буде відображати різноманітність суспільства. Це може підвищити ефективність поліції і підсилити її підтримку з боку населення. Отже, в цьому напрямку потрібна програма зусиль. Політика набору повинна бути націлена на досягнення правильного представництва в поліції всього суспільства. Цю політику слід роз'яснювати громадськості та проводити в розумному темпі, дотримуючись при цьому закріплених принципів.

Стосовно рівня освіти, то кандидати на службу в поліції повинні мати повну середню загальну освіту. Відповідно до Закону України № 651-ХІV від 13 травня 1999 року "Про загальну середню освіту" громадянам України забезпечується доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти у державних, комунальних та приватних навчальних закладах. Системі загальної середньої освіти становлять: загальноосвітні навчальні заклади всіх типів і форм власності, у тому числі для громадян, які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації, навчально-виробничі комбінати,

позашкільні заклади, науково-методичні установи та органи управління системою загальної середньої освіти, а також професійно-технічні та вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, що надають повну загальну середню освіту. Випускникам загальноосвітніх навчальних закладів II і III ступенів видається відповідний документ про освіту. Зразки документів про загальну середню освіту затверджує Кабінет Міністрів України. Виготовлення документів про загальну середню освіту здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

У деяких державах співробітники поліції, як правило, набираються на нижчі звання (модель Великобританії), в той час як в інших – персонал молодшого звання і командний склад можуть набиратися за двома різними процедурами (континентальна Європа). При цьому при наборі в останню з цих категорій часто потрібен диплом про вищу освіту.

Однією з вимог до кандидатів на службу в поліцію є володіння державною мовою. Конституцією України статус державної мови надано українській мові (частина перша статті 10). Публічними сферами, в яких застосовується державна мова, охоплюються насамперед сфери здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування (мова роботи, актів, діловодства і документації, мова взаємовідносин цих органів тощо).

Відповідно до Резолюції № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» поліцейський повинен пройти в повному обсязі загальну підготовку, професійну та службову підготовку, а також отримати відповідний інструктаж по соціальних проблемах, демократичним свободам, правам людини, зокрема Європейській Конвенції з прав людини.

Частина 2. Вимоги щодо рівня фізичної підготовки для поліцейських та кандидатів, які вступають на службу в поліції визначає *Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України затверджене Наказом МВС України від 09 лютого 2016 року № 90.*

Основною метою тестування кандидатів є визначення їх придатності до служби в Національній поліції України та спроможності переносити фізичні навантаження без зниження працездатності при виконанні службових завдань, що стоять перед органами та підрозділами поліції.

Фізично підготовленим до служби є кандидат, який під час тестування виконав усі передбачені вправи на оцінку не нижче ніж «задовільно».

Організація роботи щодо проведення перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів покладається на керівників органів поліції всіх рівнів.

Тестування рівня фізичної підготовленості кандидатів проводиться комісією, склад та порядок роботи якої затверджується наказом керівника центрального органу управління Національної поліції України, територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, райо-

нах, містах, районах у містах (далі – орган поліції), закладів та установ, у тому числі навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (далі – заклад).

До складу комісії, крім працівників органів (закладів, установ) поліції, дозволяється залучати фахівців з фізичної підготовки інших закладів, установ та організацій (за згодою).

Ознайомлення кандидатів із вправами (нормативами) з фізичної підготовки, наведеними у таблиці нормативів з фізичної підготовки (додаток 1), умовами та вимогами щодо їх виконання здійснюють працівники підрозділу кадрового забезпечення в день звернення кандидата до органу (закладу, установи) поліції із заявою про прийняття на службу. Вони ж повідомляють кандидата про дату, час та місце проведення тестування.

До тестування комісія допускає осіб, які пройшли військово-лікарську комісію.

З метою об'єктивного вивчення рівня фізичної підготовленості кандидатів здійснюється їх розподіл на вікові групи, а саме:

- перша група – чоловіки та жінки віком від 18 до 25 років включно;
- друга група – чоловіки та жінки віком від 26 до 30 років включно;
- третья група – чоловіки та жінки віком від 31 до 35 років включно;
- четверта група – чоловіки та жінки віком понад 35 років.

Для чоловіків та жінок умови тестування однакові. Кандидати виконують вправи виключно у спортивній формі одягу та взутті за сезоном.

Тестування проводиться за сприятливих погодних умов. Несприятливими погодними умовами є сильні опади і температура повітря нижче -10°C або вище $+30^{\circ}\text{C}$.

Рівень фізичної підготовленості кандидатів визначається за результатами виконання таких контрольних вправ:

- 1) згинання та розгинання рук в упорі лежачи (для жінок);
- 2) комплексна силова вправа (для чоловіків);
- 3) біг на 100 метрів (для жінок та чоловіків);
- 4) біг на 1000 метрів (для жінок та чоловіків).

Рівень фізичної підготовленості кандидатів на службу до підрозділів поліції особливого призначення незалежно від статі визначається за результатами виконання таких контрольних вправ:

- 1) підтягування на перекладині;
- 2) комплексна силова вправа;
- 3) біг на 100 метрів;
- 4) біг на 3000 метрів.

При температурі повітря від -1°C до -10°C :

1) замість контрольної вправи з бігу на 100 метрів виконується вправа човниковий біг 10×10 метрів;

2) діє полегшення нормативу для контрольної вправи з бігу на 1000 метрів (10 сек.) – з бігу на 3000 метрів (30 сек.).

Етапи проведення тестування:

1) вступна частина (проведення цільового інструктажу; доведення вправ та нормативів, послідовності здійснення тестування та порядку його оцінювання; здійснення медичного огляду);

2) підготовча частина (розминка тривалістю до 15 хвилин, яка проводиться кандидатами самостійно);

3) основна частина (виконання контрольних вправ з перервами на відпочинок не менше 15 хвилин);

4) заключна частина (оголошення результатів тестування).

Перед початком тестування з кандидатами обов'язково проводиться цільовий інструктаж, про що робиться відповідний запис у журналі обліку інструктажів та медичного огляду кандидатів.

На інструктажі кандидатам наголошується на необхідності дотримання заходів безпеки при виконанні вправ з фізичної підготовки та запобігання травматизму, а також проводиться опитування кандидатів щодо їх готовності до фізичного навантаження, що засвідчується їх особистим підписом.

Медичний огляд перед початком тестування проводиться виключно медичним працівником закладу охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України або медичним працівником державного або комунального закладу охорони здоров'я.

Кандидати, які скаржаться на погане самопочуття, оглядаються вищезначеним медичним працівником і без його дозволу не допускаються до виконання вправ і нормативів. У разі погіршення самопочуття під час тестування кандидат повинен негайно повідомити про це членів комісії, які зобов'язані організувати надання йому невідкладної медичної допомоги.

Після одужання кандидат зобов'язаний звернутися до підрозділу кадрового забезпечення органу (закладу, установи) поліції, який визначить йому дату повторного тестування.

Тестування з фізичної підготовки проводиться протягом одного дня. Кандидату для виконання контрольної вправи надається одна спроба. Виконання вправи повторно з метою покращення результату не допускається. В окремих випадках, коли вправу не було виконано через обставини, що не залежать від кандидата, голова комісії може дозволити виконання вправи повторно.

У разі неможливості або небажання кандидата виконати всі контрольні вправи протягом одного дня, комісія визначає йому дату повторної перевірки, під час якої він заново проходить тестування по всім вправам.

Для об'єктивного оцінювання кандидатів члени комісії використовують відповідні технічні засоби та прилади (секундомір, нагрудний номер, стартовий прапорець тощо).

Результати тестування оформляються протоколом (додаток 3) та оголошуються кандидатам у день проведення перевірки. Протокол з результатами тестування зберігається в підрозділі кадрового забезпечення органу (за-

кладу, установи) поліції впродовж одного року.

Оскарження кандидатами результатів тестування розглядається відповідно до вимог чинного законодавства України та в установленому порядку.

Комплексна силова вправа

1. Для виконання вправи необхідно мати секундомір та рівний майданчик. Вправа проводиться протягом 1 хвилини.

2. За командою «Вправу починай!» перші 30 секунд учасник тестування виконує максимально можливу кількість нахилів уперед з положення лежачи на спині, руки за головою, ноги зафіксовані. Через 30 секунд за командою «Час!» учасник займає положення упор лежачи і без паузи для відпочинку виконує протягом наступних 30 секунд максимально можливу кількість згинань і розгинань рук до команди «Стій!».

3. Результатом виконання вправи є загальна кількість нахилів уперед, згинань і розгинань рук в упорі лежачи за 1 хвилину.

4. Під час виконання нахилів уперед незначне згинання ніг дозволяється, коли учасник тестування повертається у вихідне положення. При цьому слід також торкатися підлоги лопатками. Під час виконання другого завдання тіло має бути прямим, руки слід згинати до торкання грудьми підлоги.

Контрольна вправа підтягування на перекладині

1. Для виконання вправи необхідно мати горизонтальний брус або перекладину, яка розміщується на такій висоті, щоб кандидат у положенні вису на прямих руках не торкався ногами поверхні.

2. Кандидат стає на лаву і хватом зверху (долонями вперед) береться за перекладину на ширині плечей, руки прямі. За командою «Вправу починай!», згинаючи руки, він підтягується до рівня, коли його підборіддя знаходиться над перекладиною. Потім повністю випрямляє руки, опускаючись у вис. Вправа повторюється стільки разів, скільки в кандидата вистачить сил.

3. Результатом тестування є кількість безпомилкових підтягувань, під час яких не порушено жодну із умов.

4. Заборонено розгойдуватися під час підтягування, робити зайві рухи ногами, щоб допомагати собі.

5. Тестування припиняється, якщо учасник робить зупинку на 2 і більше секунди або йому не вдається зафіксувати потрібне положення більше ніж двічі поспіль.

Контрольна вправа згинання і розгинання рук в упорі лежачи

1. Для виконання вправи необхідно мати рівну поверхню (підлогу).

2. Кандидат приймає положення упор лежачи, руки прямі на ширині плечей, кисті вперед, тулуб і ноги утворюють пряму лінію, пальці стоп опираються на поверхню. За командою «Вправу починай!» кандидат починає ритмічно з повною амплітудою згинати і розгинати руки.

3. Результатом тестування є кількість безпомилкових згинань і розгинань рук за одну спробу.

4. При згинанні рук необхідно торкатися грудьми поверхні (підлоги).

Не дозволяється торкатись поверхні стегнами, міняти пряме положення тіла і ніг, перебувати у вихідному положенні та із зігнутими руками більш як 3 секунди, лягати на підлогу, розгинати руки почергово, розгинати і згинати руки не з повною амплітудою. Згинання і розгинання рук, виконані з помилками, не зараховуються.

Контрольні вправи з бігу на 100 метрів, 1000 метрів та 3000 метрів

1. Для виконання вправ необхідно мати секундомір, що фіксує соті частки секунди, відміряну дистанцію, стартовий прапорець (стартовий пістолет). Вихідне положення – високий чи низький старт.

2. Контрольні вправи виконуються на бігових доріжках стадіону або на іншій рівній місцевості, яка підготовлена для безпечного виконання вправ і дозволяє об'єктивно визначити результати. Вправа з бігу на 100 метрів проводиться виключно на біговій доріжці, розділеній на окремі смуги.

3. Під час виконання контрольної вправи з бігу на 100 метрів учасники тестування, за командою «На старт!», стають за стартову лінію і зберігають нерухомий стан. За сигналом стартера «Руш!» вони повинні якнайшвидше подолати задану дистанцію, не знижуючи темпу бігу перед фінішем.

4. Під час виконання контрольних вправ з бігу на 1000, 3000 метрів учасники тестування, за командою «На старт!», стають за стартову лінію і зберігають нерухомий стан. За сигналом стартера «Руш!» вони починають біг, намагаючись закінчити дистанцію якомога швидше. У разі потреби дозволяється переходити на ходьбу.

5. Результатом виконання вправ з бігу є час з точністю до десятої частки секунди на 100 метрів і до секунди – на 1000 та 3000 метрів.

6. Вправа з бігу на 1000 метрів (на 3000 метрів) виконується останньою.

Контрольна вправа човниковий біг (10 x 10 метрів)

1. Для виконання вправи необхідно мати секундомір, що фіксує соті частки секунди, відміряна дистанція, стартовий прапорець (стартовий пістолет).

2. Контрольна вправа виконується на майданчику з рівною та неслизькою поверхнею, на якій помічені лінії старту та розвороту.

3. За сигналом стартера «Руш!» кандидат пробігає 10 метрів, торкається поверхні за лінією розвороту, повертається кругом і так само пробігає ще 9 відтинків по 10 метрів.

4. Результатом виконання вправи є час, витрачений на випробування.

Частина 3.

Відповідно до ч. 2 ст. 61 не може бути поліцейським: 1) особа, визнана недієздатною або обмежено дієздатною особою; 2) особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку; 3) особа, яка має непогашену або незняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої; 4) особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з нереа-

білітуючих підстав; 5) особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; 6) особа, яка відмовляється від процедури спеціальної перевірки під час прийняття на службу в поліції або від процедури оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск; 7) особа, яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби в поліції. Перелік захворювань, що перешкоджають проходженню служби в поліції, затверджується Міністерством внутрішніх справ України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я; 8) особа, яка втратила громадянство України та/або має громадянство (підданство) іноземної держави, або особа без громадянства; 9) особа, яка надала завідомо неправдиву інформацію під час прийняття на службу в поліції.

Згідно Декларації про поліцію поліцейський повинен діяти чесно та неупереджено. Зокрема, він повинен утримуватись від усіх проявів корупції та рішуче протидіяти їм. Дисциплінарні стягнення, тортури та інші форми негуманної або принижуючої поведінки або покарання забороняються при будь-яких обставинах. Співробітник поліції не повинен виконувати будь-який наказ або інструкцію, який містить подібні засоби.

Особи, визнані винними в тяжких правопорушеннях, не повинні здійснювати поліцейських функцій. Однак самі держави повинні встановити «рівень терпимості», з яким треба підходити до правопорушень, що не входять в категорію тяжких. Крім того, вимога наявності судового рішення теж повинна тлумачитися як мінімальна норма, що не перешкоджає тому, що новобранці і співробітники можуть бути визнані нездатними обіймати посаду в поліції або виконувати функції подібного роду, якщо стосовно них існують сильні підозри у скоєнні протиправних дій.

Не може бути поліцейськими в Україні особи, які відмовляються від взяття на себе зобов'язань дотримуватися обмежень та/або від складання Присяги поліцейського, визначених законом. Текст Присяги працівника поліції визначений у ст.64 Закону України «Про Національну поліцію». Так, особа, яка вступає на службу в поліції, складає Присягу на вірність Українському народові такого змісту:

"Я, (прізвище, ім'я та по батькові), усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права і свободи людини, честь держави, з гідністю нести високе звання поліцейського та сумлінно виконувати свої службові обов'язки".

Варто наголосити, що на поліцейських в Україні розповсюджуються обмеження, визначені в Законі України «Про запобігання корупції», відмова від взяття яких на себе виключає можливість бути поліцейським. До таких обмежень відносять обмеження щодо використання службових повноважень

чи свого становища (ст. 22), щодо одержання подарунків (ст. 23), щодо одержання неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними (ст. 24), щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25), обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26), обмеження спільної роботи близьких осіб (ст. 27).

Крім того, відповідно до ст. 6 Закону України «Про очищення влади» особа, яка претендує на зайняття посади, подає власноручно написану письмову заяву, якою повідомляє про те, що до неї не застосовуються заборони, визначені Законом, та про згоду на проходження перевірки, згоду на оприлюднення відомостей стосовно неї відповідно до цього Закону. Відомості, зазначені у заяві, перевіряються під час проведення спеціальної перевірки відповідно до статті 56 Закону України «Про запобігання корупції» у порядку та строки, визначені цим Законом. Встановлення перевіркою факту належності особи до переліку осіб, щодо яких застосовуються заборони цього Закону, є підставою для відмови у призначенні такої особи на посаду, на яку вона претендує.

Відповідно до ч. 1 ст. 56 Закону України «Про запобігання корупції» «Спеціальна перевірка» стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством, проводиться спеціальна перевірка, у тому числі щодо відомостей, поданих особисто. Щодо осіб, які претендують на зайняття посади поліцейського, проводиться спеціальна перевірка.

Спеціальній перевірці підлягають відомості про особу, яка претендує на зайняття посади, зазначеної в частині першій цієї статті, зокрема щодо:

- 1) наявності судового рішення, що набрало законної сили, згідно з яким особу притягнуто до кримінальної відповідальності, в тому числі за корупційні правопорушення, а також наявності судимості, її зняття, погашення;
- 2) факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за пов'язані з корупцією правопорушення;
- 3) достовірності відомостей, зазначених у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 4) наявності в особи корпоративних прав;
- 5) стану здоров'я (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я), освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання;
- 6) відношення особи до військового обов'язку;
- 7) наявності в особи допуску до державної таємниці, якщо такий допуск необхідний згідно з кваліфікаційними вимогами до певної посади;
- 8) поширення на особу заборони займати відповідну посаду, передбаченої положеннями Закону України «Про очищення влади».

Кандидат на посаду, стосовно якого спеціальна перевірка вже проводи-

лася, при призначенні в порядку переведення на посаду до іншого державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування повідомляє про це відповідний орган, який в установленому порядку запитує інформацію щодо її результатів.

Відповідно до ст. 57 Закону України «Про запобігання корупції» «Порядок проведення спеціальної перевірки» спеціальна перевірка проводиться за письмовою згодою особи, яка претендує на зайняття посади, у строк, що не перевищує двадцяти п'яти календарних днів з дня надання згоди на проведення спеціальної перевірки. У разі ненадання особою такої згоди питання щодо призначення її на посаду не розглядається.

Порядок проведення спеціальної перевірки та форма згоди на проведення спеціальної перевірки затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 171 «Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»

Для проведення спеціальної перевірки особа, яка претендує на зайняття посади, подає до відповідного органу: 1) письмову згоду на проведення спеціальної перевірки; 2) автобіографію; 3) копію паспорта громадянина України; 4) копії документів про освіту, вчені звання та наукові ступені; 5) медичну довідку про стан здоров'я за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України щодо перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я; 6) копію військового квитка або посвідчення особи військовослужбовця (для військовослужбовців або військовозобов'язаних); 7) довідку про допуск до державної таємниці (у разі його наявності).

Особи, зазначені в абзаці сьомому частини першої статті 56 Закону України «Про запобігання корупції», подають передбачені цією частиною статті документи для проведення спеціальної перевірки протягом трьох робочих днів з дня відповідного обрання або затвердження.

Після одержання письмової згоди особи, яка претендує на зайняття посади, на проведення спеціальної перевірки орган, на посаду в якому претендує особа, не пізніше наступного дня надсилає до відповідних державних органів, до компетенції яких належить проведення спеціальної перевірки відомостей, передбачених у частині третій статті 56, або до їх територіальних органів (за наявності) запит про перевірку відомостей щодо особи, яка претендує на зайняття відповідної посади, за формою, яку затверджує Кабінет Міністрів України.

Особи, щодо яких проведена спеціальна перевірка, мають право на ознайомлення з довідкою про результати спеціальної перевірки та в разі незгоди з результатами перевірки можуть подати відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування свої зауваження у письмовій

формі. Ці зауваження підлягають розгляду у семиденний строк з дня їх надходження.

Згадка про «перевірку кандидатур» підкреслює, що орган, що займається набором, повинен вживати *ex officio* ініціативи по активному «пошуку» для з'ясування фактів з минулого кандидатів. Ця вимога важче дотримується в тих країнах, де державна адміністрація і, зокрема, система кримінальної юстиції недостатньо розвинута і / або в країнах, що постраждали від катастроф або воєнних дій, у порівнянні з країнами, де державні реєстри і, зокрема, судові картотеки постійно оновлюються і легко доступні.

Стаття 50. Перевірка кандидата на службу в поліції

1. Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, з метою визначення стану їхнього здоров'я зобов'язані пройти медичні обстеження, а також перевірку рівня фізичної підготовки, психофізіологічне обстеження, обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

2. Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, за їхньою згодою проходять тестування на поліграфі.

3. Відповідно до порядку, встановленого законом, щодо осіб, які претендують на службу в поліції, проводиться спеціальна перевірка, порядок проведення якої визначається законом та іншими нормативно-правовими актами.

1. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

2. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики»¹ (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів).

3. Закон ФРН про чиновників Федеральної поліції від 3 червня 1976 року.

4. Закон Чеської Республіки про поліцію громади від 6 грудня 1991 року.

Вищезазначені міжнародні акти містять норми, які визначають основні засади та порядок відбору кандидатів на посади поліцейських.

Так, відповідно до Додатку В. Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію», будь-який громадянин може вступити в поліцію, якщо він відповідає встановленим вимогам.

Згідно п.п. 22-25 Додатку до Рекомендації Rec (2001) 10 про Європейський кодекс поліцейської етики, персонал поліції на будь-якому рівні початку кар'єри повинен:

1) відбиратися на основі його особистої кваліфікації та досвіду, які повинні відповідати цілями поліції;

2) бути в змозі виявляти ясність судження, відкрите ставлення, зрілість, справедливість, комунікабельність і, де це необхідно, лідерські та управлінські вміння.

3) добре розуміти соціальні, культурні та суспільні проблеми.

При цьому, особи, які були засуджені за тяжкі злочини, повинні бути позбавлені права працювати в поліції.

Процедури з набору службовців повинні засновуватися на об'єктивних та недискримінаційних засадах, слідуючи після проведення необхідного відбору кандидатів. Крім того, політика повинна бути спрямована на набір чоловіків і жінок з різних верств суспільства, в тому числі етнічних меншин, із загальною метою, щоб персонал поліції відображав суспільство, якому вони служать.

Таким чином, для проведення належного відбору кандидатів на службу в поліцію, оцінювати необхідно об'єктивні показники, особисту кваліфікацію особи, яка характеризує дві категорії: вміння (комунікабельність, здатність управляти людьми тощо) та досвід (освіта, життєвий та професійний досвід тощо).

Для порівняння, Закон Чеської Республіки про поліцію громади від 6 грудня 1991 року у § 4 передбачає наступні вимоги до стражників: 1) громадянин Чеської Республіки; 2) бездоганний; 3) надійний; 4) віком більше 21 року; 5) придатний за станом здоров'я; 6) який отримав середню освіту з атестатом зрілості та 7) має свідоцтво про відповідність встановленим професійним вимогам. Причому відповідність останній вимозі - професійній придатності кандидата та стражника оцінює іспитова комісія міністерства у формі іспиту. Іспит відбувається протягом одного дня та складається з двох частин, які окремо виконуються та оцінюються: а) письмової у вигляді тесту, якою перевіряється знання права в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції громади; б) усної, яка полягає у вигляді співбесіди, якою перевіряється здатність застосування теоретичних знань.

Перед призначенням на посади поліцейських особи (кандидати), що відповідають вимогам передбаченим статтею 49 Закону України «Про Національну поліцію», мають пройти встановлену законом перевірку, яка включає 6 напрямків.

1 напрямок – медичне обстеження, що дозволить проаналізувати стан здоров'я кандидата і визначити його здатність виконувати професійні обов'язки.

Слід зазначити, що стан здоров'я враховується і надалі при визначенні можливості продовжувати службу в поліції. Так, відповідно до § 4 Закону ФРН про чиновників Федеральної поліції від 3 червня 1976 року, чиновник поліції публічної безпеки є непридатним до служби, якщо він більше не відповідає спеціальним вимогам щодо стану здоров'я для служби в поліції пуб-

лічної безпеки і не очікується, що він впродовж двох років відновить повну здатність для його використання на цій службі.

2 напрямок – обстеження рівня фізичної підготовки, яке виявить можливість виконувати поліцейським завдань, пов'язаних із фізичними навантаженнями. До тестування комісія допускає осіб, які пройшли військово-лікарську комісію.

Нормативи фізичної підготовки кандидатів встановлюються Положенням з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України, яке затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ № 90 від 09.02.2016. Це Положення визначає порядок проведення перевірки рівня фізичної підготовленості осіб, які є кандидатами до вступу на службу в Національну поліцію України.

Рівень фізичної підготовленості кандидатів визначається шляхом проведення тестування їх основних фізичних якостей і навичок (сили, витривалості, швидкості, гнучкості, спритності). Фізично підготовленим до служби є кандидат, який під час тестування виконав усі передбачені вправи на оцінку не нижче ніж «задовільно». З метою об'єктивного вивчення рівня фізичної підготовленості кандидатів здійснюється їх розподіл на вікові групи. Рівень фізичної підготовленості кандидатів визначається за результатами виконання таких контрольних вправ: 1) згинання та розгинання рук в упорі лежачи (для жінок); 2) комплексна силова вправа (для чоловіків); 3) біг на 100 метрів (для жінок та чоловіків); 4) біг на 1000 метрів (для жінок та чоловіків).

Цікавим є те, що в Польщі де фізичній підготовці кандидатів на службу в поліцію приділяють особливу увагу, нормативи однакові для всіх - в тому числі і для жінок, які мусять нарівні з чоловіками володіти прийомами боротьби й добре стріляти. В Україні ж рівень фізичної підготовленості визначається незалежно від статі для кандидатів на службу до підрозділів поліції особливого призначення (п.9 Положення).

3 напрямок – психофізіологічне обстеження, яке визначає рівень психофізіологічних резервів обстежуваного і надає висновок щодо придатності-непридатності до служби в Національній поліції. Обстеження проводиться в кабінеті функціональної діагностики з використанням комп'ютеризованого діагностичного комплексу;

4 напрямок - обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності, які є несумісними з виконанням функцій поліцейського;

5 напрямок - тестування на поліграфі, яке проводиться виключно за згодою кандидата і також являється психофізіологічним дослідженням, відомим під назвою «детектор брехні». По своєму змісту це тестування чи опитування під час якого здійснюється реєстрація психофізіологічних реакцій людини, що перевіряється з послідуочим аналізом цих реакцій та наданням висновку. Слід відмітити, що у багатьох закордонних країнах, в тому числі у Великобританії та США, проведення спеціального психофізичного обсте-

ження кандидатів на службу в поліцію на поліграфі – звична справа. Відмова осіб від такого обстеження стає однозначною підставою для відмови у прийнятті на службу. В Російській Федерації таке обстеження не є обов'язковим, скоріш воно є вибірковим. Але пояснюється таке ставлення до даного виду обстеження відсутністю достатньої кількості поліграфів та фахівців, що здатні працювати з такою апаратурою.

б напрямок – спеціальна перевірка, яку запроваджено з метою підвищення якості відбору кандидатів на зайняття посад. Спеціальній перевірці підлягають відомості щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявності судимості, її зняття, погашення, про застосування до кандидата адміністративних стягнень за корупційні правопорушення, достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік тощо.

Проведення вищевказаної перевірки здійснюється відповідно до порядку, встановленого Міністерством внутрішніх справ, законами та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 51. Поліцейські комісії

1. Для забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання професійного рівня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання в органах поліції утворюються постійні поліцейські комісії.

2. До складу поліцейської комісії апарату центрального органу управління поліції входять п'ять осіб:

1) два представники, визначені Міністром внутрішніх справ України, не з числа поліцейських;

2) один представник, визначений керівником поліції;

3) два представники громадськості, рекомендовані Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

3. До складу поліцейської комісії територіальних органів поліції входять п'ять осіб:

1) один представник, визначений Міністром внутрішніх справ України, не з числа поліцейських;

2) один представник, визначений керівником поліції;

3) один представник, визначений керівником відповідного територіального органу (закладу, установи) поліції;

4) два представники громадськості, обрані відповідною обласною радою, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Київською міською радою, Севастопольською міською радою з числа осіб, які мають

бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

4. Основними повноваженнями поліцейської комісії є:

1) проведення відбору (конкурсу) на службу в органи (заклади, установи) поліції, крім прийому на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських;

2) проведення конкурсу для призначення на вакантну посаду.

5. Поліцейські комісії територіальних органів поліції діють на постійній основі.

6. Максимальний строк повноважень члена поліцейської комісії становить три роки.

Одна і та сама особа може здійснювати повноваження члена поліцейської комісії лише протягом одного трирічного строку. Повторне призначення на посаду члена поліцейської комісії забороняється.

Члени поліцейських комісій можуть не припиняти виконання своїх основних службових обов'язків за місцем основної роботи (служби).

7. Забезпечення діяльності і проведення засідань поліцейських комісій здійснює апарат відповідного підрозділу поліції.

8. Повноваження члена поліцейської комісії припиняються:

1) у разі закінчення строку, на який призначено члена поліцейської комісії;

2) якщо член поліцейської комісії подав заяву про припинення повноважень за власним бажанням;

3) якщо член поліцейської комісії не може виконувати свої повноваження за станом здоров'я;

4) якщо обвинувальний вирок щодо члена поліцейської комісії набрав законної сили;

5) якщо член поліцейської комісії припинив громадянство або набув громадянства іншої держави;

6) якщо члена поліцейської комісії визнано безвісно відсутнім або оголошено померлим;

7) у разі смерті члена поліцейської комісії;

8) у разі обмеження цивільної дієздатності члена поліцейської комісії або визнання його недієздатним;

9) у разі застосування до члена поліцейської комісії заходів адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Рішення про припинення повноважень члена поліцейської комісії приймає посадова особа або орган, що призначив (обрав) відповідного члена поліцейської комісії.

9. Поліцейська комісія обирає таємним голосуванням більшістю голосів від загального складу голову поліцейської комісії і секретаря по-

ліцейської комісії.

Голова поліцейської комісії організовує роботу комісії, визначає обов'язки секретаря комісії, веде засідання комісії. Обов'язки голови поліцейської комісії в разі його відсутності виконує секретар комісії.

Засідання поліцейської комісії проводяться відкрито і гласно, крім випадків, визначених законом.

Голова поліцейської комісії визначає дату, час і місце проведення засідання комісії, перелік питань, що виносяться на засідання, та оприлюднює цю інформацію на офіційному веб-порталі комісії не пізніше ніж за два дні до засідання.

10. Член поліцейської комісії уповноважений:

1) знайомитися з матеріалами, поданими на розгляд комісії, брати участь у їх дослідженні та перевірці;

2) зазначати свої мотиви та міркування, а також надавати додаткові документи з питань, що розглядаються;

3) вносити пропозиції щодо проекту рішення поліцейської комісії з будь-яких питань та голосувати "за" або "проти" того чи іншого рішення;

4) висловлювати письмово окрему думку щодо рішення поліцейської комісії;

5) здійснювати інші повноваження, визначені законом.

11. Член поліцейської комісії повинен бути відведений, якщо є інформація про конфлікт інтересів або обставини, що викликають сумнів у його безсторонності. Якщо такі обставини існують, член поліцейської комісії повинен заявити самовідвід. Із тих самих підстав відвід члену комісії можуть заявити особи, щодо яких або за зверненням яких поліцейська комісія може прийняти рішення.

Відвід має бути вмотивованим і поданим до початку розгляду питання у формі письмової заяви на ім'я голови поліцейської комісії. Головуючий на засіданні зобов'язаний ознайомити із заявою про відвід члена комісії, якому заявлено відвід.

Рішення про відвід (самовідвід) приймає поліцейська комісія більшістю голосів членів, які беруть участь у засіданні. Член комісії, щодо якого приймається рішення про відвід (самовідвід), не бере участі в голосуванні.

12. Поліцейська комісія проводить голосування за відсутності особи, щодо якої приймається рішення, і запрошених осіб.

Рішення поліцейської комісії викладаються в письмовій формі. У рішенні зазначаються дата і місце прийняття рішення, склад комісії, питання, що розглядалося, мотиви прийнятого рішення. Рішення підписує головуючий і члени комісії, які брали участь у прийнятті рішення.

Окрема думка члена поліцейської комісії викладається в письмовій формі і додається до справи, про що головуючий повідомляє на засі-

данні.

13. Порядок діяльності поліцейських комісій визначається Міністром внутрішніх справ України з урахуванням положень цього Закону.

14. Для виконання покладених на поліцейську комісію повноважень її члени користуються правом доступу до публічної інформації поліції, в тому числі з обмеженим доступом, крім таємної інформації.

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів передбачає вимоги яким має відповідати процедура прийняття на службу в поліцію.

З метою забезпечення прозорості та об'єктивності в процесі добору кандидатів на службу в поліцію, вирішення питання просування поліцейських по службі, утворюються постійні поліцейські комісії.

Узагальнюючи вказані рекомендації, основними принципами, на яких має бути побудована діяльність поліцейських комісій, мають бути:

- законність діяльності комісії, що передбачає, як дотримання приписів законодавчих актів при створенні комісії, так і забезпечення неухильного виконання законодавчих норм членами комісії при виконанні обов'язків;
- професіоналізм членів поліцейської комісії;
- об'єктивність прийняття рішень щодо професійного рівня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання в органах поліції;
- незалежність діяльності, що передбачає недопущення втручання у роботу конкурсних комісій;
- публічність та прозорість.

Поліцейські комісії утворюються на загальнодержавному та на місцевому рівнях.

До складу поліцейської комісії апарату центрального органу управління поліції входять п'ять осіб:

- 1) два представники, визначені Міністром внутрішніх справ України, не з числа поліцейських;
- 2) один представник, визначений керівником поліції;
- 3) два представники громадськості, рекомендовані Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

Поліцейської комісії територіальних органів поліції включають також п'ять осіб:

- 1) один представник, визначений Міністром внутрішніх справ України, не з числа поліцейських;
- 2) один представник, визначений керівником поліції;

3) один представник, визначений керівником відповідного територіального органу (закладу, установи) поліції;

4) два представники громадськості, обрані відповідною обласною радою, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Київською міською радою, Севастопольською міською радою з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

Розмежування повноважень щодо призначення членів комісії між Міністерством внутрішніх справ України, керівником поліції та громадськістю дозволить забезпечити публічність, прозорість та об'єктивність проведення кадрової політики.

Практика залучення громадськості до здійснення координаційної, контрольної діяльності в правоохоронній сфері в останні роки набуває все більшого розповсюдження в розвинутих країнах світу. В США практично у всіх штатах створені незалежні громадські служби (комісії), в обов'язки яких входить рекрутування і призначення поліцейських на все невиборні посади; висування і призначення поліцейських на вищі посади. Працівники комісій проводять атестації, розглядають апеляції співробітників на ті призначення, які залишилися в компетенції адміністрації, регулюють робочий час поліцейських, визначають їх функціональні обов'язки, контролюють питання дисципліни, пенсійного та соціального забезпечення. Ці комісії, як правило, нечисленні: в них входить від трьох до дев'яти осіб. Всі члени - цивільні особи, яких затверджує голова тієї території, на якій функціонує орган. Склад комісії затверджується на певний строк, протягом якого залишається незмінним.

У Великобританії до компетенції комісії, що створюється на постійній основі із числа цивільних осіб, відносяться такі питання, як сприяння у рекрутуванні та підготовці поліцейських, оприлюднення статистичних даних про діяльність поліції і криміногенної ситуації в місті, розробка та оцінка антикримінальних програм, залучення в процес підтримки правопорядку молоді, а також багато інших.

Основними повноваженнями поліцейської комісії, згідно пункту 4 коментованої статті, є:

1) проведення відбору (конкурсу) на службу в органи (заклади, установи) поліції, крім прийому на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських;

2) проведення конкурсу для призначення на вакантну посаду.

Згідно Типового порядку проведення конкурсу на службу до Національної поліції України, проведення конкурсу та прийняття рішення за його результатами здійснюється поліцейською комісією відповідного рівня.

Поліцейські комісії територіальних органів поліції діють на постійній основі. Максимальний строк повноважень члена поліцейської комісії становить три роки. Одна і та сама особа може здійснювати повноваження члена поліцейської комісії лише протягом одного трирічного строку. Повторне призначення на посаду члена поліцейської комісії забороняється.

У пункті 8 зазначені підстави припинення повноважень членів поліцейської комісії, зокрема:

1) у разі закінчення строку, на який призначено члена поліцейської комісії;

2) якщо член поліцейської комісії подав заяву про припинення повноважень за власним бажанням;

3) якщо член поліцейської комісії не може виконувати свої повноваження за станом здоров'я;

4) якщо обвинувальний вирок щодо члена поліцейської комісії набрав законної сили;

5) якщо член поліцейської комісії припинив громадянство або набув громадянства іншої держави;

6) якщо члена поліцейської комісії визнано безвісно відсутнім або оголошено померлим;

7) у разі смерті члена поліцейської комісії;

8) у разі обмеження цивільної дієздатності члена поліцейської комісії або визнання його недієздатним;

9) у разі застосування до члена поліцейської комісії заходів адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Рішення про припинення повноважень члена поліцейської комісії приймає посадова особа або орган, що призначив (обрав) відповідного члена поліцейської комісії.

Виконання обов'язків члена поліцейської комісії не передбачає необхідності припиняти виконання своїх основних службових обов'язків за місцем основної роботи (служби). Відповідно член комісії може укласти трудовий договір про роботу в складі поліцейської комісії за сумісництвом.

Забезпечення діяльності і проведення засідань поліцейських комісій здійснює апарат відповідного підрозділу поліції.

В складі поліцейської комісії має бути визначено голову комісії та секретаря. Обираються вони шляхом таємного голосування більшістю голосів від загального складу комісії.

На голову поліцейської комісії, окрім обов'язків члена комісії, покладаються обов'язки організації роботи комісії, визначення обов'язків секретаря комісії, ведення засідання комісії. Голова комісії не має права впливати на рішення членів комісії.

Голова поліцейської комісії визначає дату, час і місце проведення засідання комісії, перелік питань, що виносяться на засідання, та оприлюднює цю інформацію на офіційному веб-порталі комісії не пізніше ніж за два дні до засідання.

Обов'язки голови поліцейської комісії в разі його відсутності виконує секретар комісії.

Згідно п. 4 ст. 55 Закону засідання поліцейської комісії при проведенні

конкурсу є правомочним, якщо на ньому присутні не менш як дві третини її членів.

Засідання поліцейської комісії проводяться відкрито і гласно, із обов'язковим дотриманням Закону України "Про захист персональних даних". Для виконання покладених на поліцейську комісію повноважень її члени користуються правом доступу до публічної інформації поліції, в тому числі з обмеженим доступом, крім таємної інформації.

В пункті 10 зазначені повноваження членів поліцейської комісії:

- 1) знайомитися з матеріалами, поданими на розгляд комісії, брати участь у їх дослідженні та перевірці;
- 2) зазначати свої мотиви та міркування, а також надавати додаткові документи з питань, що розглядаються;
- 3) вносити пропозиції щодо проекту рішення поліцейської комісії з будь-яких питань та голосувати "за" або "проти" того чи іншого рішення;
- 4) висловлювати письмово окрему думку щодо рішення поліцейської комісії;
- 5) здійснювати інші повноваження, визначені законом.

В пункті 5 статті 55 Закону повноваження членів конкурсної комісії більш конкретизовані. Під час засідання поліцейської комісії при проведенні конкурсу її члени:

- 1) вивчають результати проведеної перевірки документів кандидатів;
- 2) проводять відбір кандидатів з використанням видів оцінювання відповідно до Типового порядку проведення конкурсу;
- 3) проводять співбесіду з кандидатами з урахуванням результатів тестування;
- 4) особисто оцінюють рівень професійної компетентності претендентів, які відповідають умовам конкурсу, та визначають в особистому порядку їхній загальний рейтинг;
- 5) за результатами складення загального рейтингу претендентів, які відповідають умовам конкурсу, визначають переможця конкурсу.

Рішення поліцейської комісії за результатами конкурсу вважається прийнятним, якщо за нього проголосувала більшість від її складу.

Рішення поліцейської комісії оформлюється протоколом. У рішенні зазначаються дата і місце прийняття рішення, склад комісії, питання, що розглядалося, мотиви прийнятого рішення. Рішення підписує головуючий і члени комісії, які брали участь у прийнятті рішення, не пізніше наступного дня після проведення засідання.

Члени комісії під час прийняття рішення можуть письмово викласти окрему думку, що додається до справи, про що головуючий повідомляє на засіданні.

Пункт 11 статті закріплює одну із гарантій прийняття об'єктивного та неупередженого рішення поліцейською комісією – підстави та порядок відводу члену комісії за власною ініціативою (самовідвід) та за клопотанням

особи, щодо яких або за зверненням яких поліцейська комісія може прийняти рішення.

Член поліцейської комісії повинен бути відведений, якщо є інформація про конфлікт інтересів або обставини, що викликають сумнів у його безсторонності. До таких обставин можна віднести наступні випадки: член комісії є членом сім'ї або близьким родичем кандидата на посаду поліцейського; залежність члена комісії від кандидата на посаду поліцейського; попередня службова діяльність члена комісії та кандидата, тощо.

Якщо такі обставини існують, член поліцейської комісії повинен заявити самовідвід. Із тих самих підстав відвід члену комісії можуть заявити особи, щодо яких або за зверненням яких поліцейська комісія може прийняти рішення.

За імперативним приписом, відвід має бути вмотивованим і поданим до початку розгляду питання у формі письмової заяви на ім'я голови поліцейської комісії. Не є підставами для відводу члену поліцейської комісії заяви, які містять лише припущення про існування відповідних обставин, не підтверджених належними і допустимими доказами. Головуючий на засіданні зобов'язаний ознайомити із заявою про відвід члена комісії, якому заявлено відвід.

Важливою умовою є подання заяви про відвід члену комісії до початку розгляду питання про кандидатуру на посаду поліцейського.

Рішення про відвід (самовідвід) приймає поліцейська комісія більшістю голосів членів, які беруть участь у засіданні. Член комісії, щодо якого приймається рішення про відвід (самовідвід), не бере участі в голосуванні. Задолження заяви про відвід члена поліцейської комісії повинно обґрунтовуватися посиленням на обставини, що свідчать про конфлікт інтересів або обставини, що викликають сумнів у безсторонності члена комісії, із зазначенням та поданням доказів, які їх підтверджують.

Стаття 52. Конкурс на посаду поліцейського

1. З метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою, у випадках, передбачених цим Законом, проводиться конкурс на службу в поліції та/або на зайняття вакантної посади (далі - конкурс).

2. Проведення конкурсу здійснюється з урахуванням рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на прийняття на службу та зайняття вакантної посади.

3. Конкурс на службу в поліції обов'язково проводиться серед осіб, які вперше приймаються на службу в поліції з призначенням на посади молодшого складу поліції.

4. Комплектуванню в порядку просування по службі посад молодшого, середнього та вищого складу поліції, крім випадку, передбаченого

частиною третьою цієї статті, за рішенням керівника, уповноваженого призначати на такі посади, може передувати або проведення конкурсу, або проведення атестації.

5. Конкурс проводиться відповідно до Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади (далі - Типовий порядок проведення конкурсу), що затверджується Міністром внутрішніх справ України.

Типовий порядок проведення конкурсу визначає:

- 1) умови проведення конкурсу;**
- 2) вимоги щодо оприлюднення інформації про вакантну посаду державної служби та оголошення про проведення конкурсу;**
- 3) повноваження поліцейської комісії при проведенні конкурсу;**
- 4) порядок прийняття та розгляду документів для участі в конкурсі;**
- 5) порядок проведення тестування, співбесіди, інших видів оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або зайняття вакантних посад;**
- 6) методи оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або на зайняття вакантних посад державної служби.**

6. Рішення про оголошення конкурсу приймає керівник органу поліції, якому надано право приймати громадян на службу в поліції та/або призначати на відповідну вакантну посаду.

7. Конкурс проводиться відповідною поліцейською комісією.

Рекомендаціями Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухваленими Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року визначені рекомендації щодо кваліфікації, набору та утримання персоналу поліції (розділ В), зокрема:

1. Персонал поліції на будь-якому рівні початку кар'єри повинен відбиратися на основі його особистої кваліфікації та досвіду, які повинні відповідати цілями поліції.

2. Персонал поліції повинен бути в змозі виявляти ясність судження, відкрите ставлення, зрілість, справедливість, комунікабельність і, де це необхідно, лідерські та управлінські вміння. Крім того, вони повинні добре розуміти соціальні, культурні та суспільні проблеми.

3. Особи, які були засуджені за тяжкі злочини, повинні бути позбавлені права працювати в поліції.

4. Процедури з набору службовців повинні ґрунтуватися на об'єктивних та недискримінаційних засадах, слідуючи після проведення необхідного відбору кандидатів. Крім того, політика повинна бути спрямована на набір чоловіків і жінок з різних верств суспільства, в тому числі етнічних меншин, із загальною метою, щоб персонал поліції відображав суспільство, якому вони служать.

Відповідно до вимог статті 52 Закону конкурс на посаду поліцейського

проводиться відповідно до Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади, що затверджується Міністром внутрішніх справ України.

Типовий порядок проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади, затверджено Наказом МВС України від 25.12.2015 № 1631.

Нижче пропонується зміст Типового порядку проведення конкурсу на службу до Національної поліції України

Загальні положення

Конкурс на службу в поліції та/або на зайняття вакантної посади (далі - конкурс) проводиться в апараті центрального органу управління поліції (далі - апарат Національної поліції України) та в її територіальних (у тому числі міжрегіональних) органах (зкладах, установах) (далі - органи поліції) з метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою.

Конкурс оголошується наказом Національної поліції України або керівника відповідного органу поліції, якому надано право приймати громадян на службу в поліції та/або призначати на відповідну вакантну посаду, і проводиться відповідною поліцейською комісією.

Конкурс проводиться серед осіб:

1) які вперше приймаються на службу в поліції з призначенням на посади молодшого складу поліції;

2) які вперше приймаються на службу в поліцію з призначенням на посади середнього та вищого складу поліції, за рішенням керівника, уповноваженого призначати на такі посади відповідно до Закону України «Про Національну поліцію»;

3) які призначаються на посади молодшого, середнього та вищого складу поліції в порядку просування по службі за рішенням керівника уповноваженого призначати на такі посади, через конкурс.

Оприлюднення інформації про проведення конкурсу

Інформація (оголошення) про вакантні посади в поліції і про проведення конкурсу оприлюднюється відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» і цього Типового порядку на офіційному веб-порталі центрального органу управління поліції, відповідного територіального органу (зкладу, установи) поліції.

В оголошенні про проведення конкурсу зазначаються:

1) місцезнаходження поліцейської комісії, яка проводить конкурс;

2) назва вакантної посади;

3) стислий зміст службових обов'язків;

4) умови грошового забезпечення;

5) вимоги щодо освітньо-кваліфікаційного рівня, напряму підготовки (спеціальності), досвіду роботи, у тому числі в поліції, та інші вимоги до рівня професійної компетентності кандидата на посаду відповідно до кваліфіка-

ційних вимог до цієї посади, а також вимог до осіб, що приймаються на службу в поліції;

б) інформація щодо строковості чи безстроковості призначення на посаду;

7) перелік документів, необхідних для участі в конкурсі, та строк їх подання;

8) дата і місце проведення конкурсу (етапів конкурсу);

9) прізвище, номер телефону та адреса електронної пошти особи, яка надає додаткову інформацію з питань проведення конкурсу.

Приймання документів, що подаються для участі в конкурсі

Приймання документів здійснюється в строки, визначені в оголошенні про проведення конкурсу. Строк приймання документів не може становити менше 10 та більше 30 календарних днів з дня опублікування оголошення про проведення конкурсу.

Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, має право додати до заяви про участь у конкурсі інші документи, не передбачені в оголошенні про проведення конкурсу.

Документи, які подають для участі в конкурсі, визначені статтею 54 Закону України «Про Національну поліцію».

Особа, яка виявила бажання взяти участь у конкурсі та подала документи до поліцейської комісії у визначені строки, вважається кандидатом на зайняття вакантної посади (далі - кандидат).

Організація проведення конкурсу

Служба персоналу (кадрового забезпечення) органу поліції, де проходить конкурс, проводить перевірку документів, поданих кандидатами, на відповідність загальним вимогам, визначеним в оголошенні про проведення конкурсу, та інформує про це поліцейську комісію.

Кандидати, які відповідають вимогам частин першої, третьої статті 49 Закону України «Про Національну поліцію», допускаються до конкурсу.

Конкурс проходить в декілька етапів:

1) тестування:

на знання законодавчої бази (професійний тест);

на загальні здібності і навички (тест загальних навичок);

особистісних характеристик (психологічний тест);

2) перевірка рівня фізичної підготовки;

3) співбесіда.

Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, перед складанням кваліфікаційного іспиту пред'являє поліцейській комісії паспорт громадянина України.

Повноваження поліцейської комісії визначаються Законом України «Про Національну поліцію».

Забезпечення діяльності і проведення засідань поліцейських комісій

здійснює відповідний орган поліції, в якому проводиться конкурс.

З метою організації проведення конкурсу або його окремих етапів поліцейськими комісіями можуть створюватися робочі групи (консультативно-дорадчі органи). Кількісний і персональний склад робочої групи затверджується головою комісії, про що складається окремий протокол, який підписується головою комісії.

До складу робочих груп можуть входити:

працівники поліції;

представники вищих навчальних закладів, інших установ, організацій, на базі яких проводитиметься конкурс (етапи конкурсу) (за згодою їх керівництва);

представники громадськості (за згодою);

представники проектів міжнародної технічної допомоги (за згодою).

У разі якщо кандидатів 5 і менше, повноваження робочої групи можуть бути покладені поліцейською комісією на окремих осіб з числа:

працівників поліції;

представників вищих навчальних закладів, інших установ, організацій, на базі яких проводитиметься конкурс (етапи конкурсу) (за згодою їх керівництва);

представників громадськості (за згодою);

представників проектів міжнародної технічної допомоги (за згодою).

До повноважень робочої групи належать:

участь у формуванні груп для проходження конкурсу (етапів конкурсу);

участь у забезпеченні додержання кандидатами умов проведення конкурсу (етапів конкурсу);

організаційне забезпечення діяльності поліцейської комісії.

Проведення тестування

Тестування проводиться з метою об'єктивного і неупередженого з'ясування спроможності кандидатів за своїми професійними та особистісними якостями виконувати службові обов'язки на посадах у поліції.

Інформація (оголошення) про проведення тестування оприлюднюється на офіційному веб-сайті МВС, Національної поліції України або відповідного органу поліції, де проводитиметься конкурс.

Крім того, кандидати інформуються про дату, час та місце проведення тестування особисто чи за допомогою засобів зв'язку (електронна пошта, телефон або оголошення на офіційному веб-сайті МВС, Національної поліції України або відповідного органу поліції, де проходитиме конкурс).

В оголошенні про проведення тестування зазначаються такі відомості:

персональний склад осіб, які мають пройти тестування;

дата, час та місце проведення тестування;

умови та правила проведення тестування;

перелік нормативно-правових актів, які є предметом питань, винесених

на тестування (для професійного тесту).

Тестові завдання розробляються МВС, апаратом Національної поліції України, органами поліції, навчальними закладами, міжнародними організаціями та представниками проектів міжнародної технічної допомоги.

Залежно від кількості кандидатів робочою групою формуються групи кандидатів для проходження тестування.

Перед початком проведення тестування члени робочої групи встановлюють за паспортом громадянина України особу, яка прибула для проходження тестування.

Тестування здійснюється з використанням комп'ютерної техніки. Під час проведення тестування кандидатам забороняється користуватися електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками, іншими матеріалами, а також спілкуватися один з одним.

Кандидат, який допустив порушення, відсторонюється від подальшої участі в тестуванні, про що робочою групою складається акт у довільній формі.

Зазначений акт складається у двох примірниках, які підписуються членом поліцейської комісії, уповноваженим на це рішенням відповідної поліцейської комісії. Один примірник акта надається відстороненій особі під підпис.

Про відсторонення від тестування вноситься відповідний запис у відомість про результати проведення тестування, форма якої наведена у додатку до цього Типового порядку.

Повторне тестування не допускається.

Кандидати, які без поважних причин своєчасно не з'явилися на тестування або були відсторонені від подальшої участі в тестуванні, до наступних етапів конкурсу не допускаються.

У разі документального підтвердження (до завершення конкурсу) поважних причин неявки на тестування за рішенням поліцейської комісії кандидат допускається до відповідного тестування у складі інших груп (за їх наявності).

Для професійного тесту та тесту загальних навичок установлюється тривалість, що не перевищує однієї години для кожного.

Комп'ютерна програма тестування генерує унікальний набір тестових завдань для кожного кандидата.

Результати тестування (кількість набраних балів) кандидатам висвітлюються безпосередньо після його завершення.

Професійний тест складається з 60 тестових питань або з 50 тестових питань та 2 ситуативних задач. Кожна правильна відповідь на тестове питання оцінюється 1 балом, а правильне розв'язання ситуативної задачі - 5 балами. Максимальна кількість можливих балів дорівнює 60.

Тест загальних навичок складається з 60 тестових питань з визначення рівня логічних, вербальних та математичних здібностей кандидата. Кожна

правильна відповідь на тестове питання оцінюється 1 балом. Максимальна кількість балів дорівнює 60.

Кандидати з числа осіб, визначених підпунктами 1, 2 пункту 3 розділу I цього Типового порядку, які набрали за результатами тестування (крім психологічного тесту) менше 25 балів, до наступних етапів конкурсу не допускаються.

Результати тестування зберігаються в електронному вигляді на сервері МВС, Національної поліції України або відповідного органу поліції, де проводився конкурс. Відомості про результати тестування передаються до відповідної поліцейської комісії.

Проведення тестування особистісних характеристик (психологічний тест)

Тестування особистісних характеристик (психологічний тест) проводиться з метою виявлення рис, типів характеру, стилю поведінки кандидата, визначення його емоційного стану, придатності кандидата до служби в умовах підвищеного психологічного навантаження.

Результати тестування особистісних характеристик кандидата (психологічний тест) не впливають на його рейтинг та мають рекомендаційний характер і враховуються поліцейською комісією при прийнятті рішення за результатами всіх етапів конкурсу.

Проведення перевірки рівня фізичної підготовки

Перевірку рівня фізичної підготовки, передбачену в оголошенні про проведення конкурсу, поліцейська комісія організовує на об'єктах спортивної інфраструктури із забезпеченням належних санітарно-гігієнічних умов та в присутності медичних працівників.

Вимоги щодо рівня фізичної підготовки для кандидатів, які вступають на службу в поліції, затверджуються наказом Міністерства внутрішніх справ України відповідно до вимог законодавства.

Проведення співбесіди

Співбесіда з кандидатом проводиться поліцейською комісією.

Під час співбесіди поліцейська комісія вивчає результати тестувань, рівня фізичної підготовки та документи кандидата, які подані ним особисто та надані службою персоналу (кадрового забезпечення).

При проведенні співбесіди з кандидатом поліцейська комісія з'ясовує його професійні, морально-ділові якості, управлінсько-організаторські здібності.

Прийняття рішення поліцейською комісією за результатами конкурсу

За результатами обговорення кандидата поліцейська комісія приймає одне з таких рішень:

рекомендований до проходження служби в поліції та/або на зайняття вакантної посади;

не рекомендований до проходження служби в поліції та/або на зайняття вакантної посади.

Голосування поліцейської комісії за результатами співбесіди та обговорення членами поліцейської комісії результатів тестувань (перевірок) і документів кандидата проводяться за відсутності кандидата і запрошених осіб.

Рішення поліцейської комісії приймаються відповідно до статті 55 Закону України «Про Національну поліцію». У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови поліцейської комісії.

Рішення поліцейської комісії оформлюється протоколом. У протоколі зазначаються дата і місце прийняття рішення, склад комісії, питання, що розглядалося, мотиви прийнятого рішення. Протокол підписують голова, секретар і члени комісії, які брали участь у прийнятті рішення, не пізніше наступного дня після проведення засідання.

Окрема думка члена поліцейської комісії викладається в письмовій формі і додається до справи, про що головуєчий повідомляє на засіданні.

Складання рейтингу кандидатів та оформлення результатів конкурсу

За результатами всіх етапів конкурсу поліцейська комісія складає рейтинг кандидатів, рекомендованих до служби в поліції.

Рейтинг складається, виходячи із загальної кількості балів, отриманих кандидатами в результаті проходження всіх етапів конкурсу.

За результатами складання загального рейтингу претендентів, які відповідають умовам конкурсу, визначають переможця конкурсу.

Інформація про переможців конкурсу оприлюднюється не пізніше наступного дня після підписання протоколу засідання поліцейської комісії в тому порядку, в якому він був оголошений.

Переможці конкурсу надають кадровій службі передбачені законодавством документи, необхідні для проведення спеціальної перевірки згідно з Указом Президента України від 25 січня 2012 року № 33 «Про Порядок проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування», та документи для оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання службових обов'язків потрібен такий допуск.

Підстави для відмови в призначенні переможця конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади

Переможцю конкурсу відмовляється в призначенні на посаду в поліції в разі:

ненадання переможцем конкурсу у визначений строк документів, передбачених законодавством для спеціальної перевірки при прийомі на службу в поліції, та документів для оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання службових обов'язків потрібен такий допуск;

виявлення, у тому числі за результатами спеціальної перевірки, обмежень, пов'язаних зі службою в поліції, визначених Законами України «Про Національну поліцію», «Про запобігання корупції» та іншими законами України;

відмови переможця конкурсу взяти на себе зобов'язання дотримувати-

ся обмежень та/або від складання Присяги поліцейського, що визначено законом;

наявності щодо переможця конкурсу заборон, передбачених Законом України «Про очищення влади».

Стаття 53. Оприлюднення інформації про проведення конкурсу

1. Інформація (оголошення) про вакантні посади в поліції і про проведення конкурсу оприлюднюється відповідно до цього Закону і Типового порядку проведення конкурсу на офіційному веб-порталі центрального органу управління поліції, відповідного територіального органу (закладу, установи) поліції.

2. В оголошенні про проведення конкурсу зазначаються:

1) місцезнаходження поліцейської комісії, яка проводить конкурс;

2) назва вакантної посади;

3) стислий зміст службових обов'язків;

4) умови грошового забезпечення;

5) вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня, напряду підготовки (спеціальності), досвіду роботи, у тому числі в поліції, та інші вимоги до рівня професійної компетентності кандидата на посаду відповідно до кваліфікаційних вимог до цієї посади, а також вимог до осіб, що приймаються на службу в поліції;

б) інформація щодо строкості чи безстроковості призначення на посаду;

7) перелік документів, необхідних для участі в конкурсі, та строк їх подання;

8) дата і місце проведення конкурсу;

9) прізвище, номер телефону та адреса електронної пошти особи, яка надає додаткову інформацію з питань проведення конкурсу.

3. Строк подання документів для участі в конкурсі не може становити менше 10 та більше 30 календарних днів з дня опублікування оголошення про проведення конкурсу.

Оприлюднення інформації про проведення конкурсу передбачено такими міжнародними нормативно-правовими актами як:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.73);

Так, за статтею 25 Пакту, кожний громадянин повинен мати без будь-якої дискримінації, згаданої в статті 2 (без будь-якої різниці щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини), і без необґрунтованих обмежень право і можливість: а) брати

участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників; б) голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців; с) допускатися в своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби.

Відповідно, оголошення про проведення конкурсу на вакантні посади в органи Національної поліції не може містити будь-якої дискримінації щодо громадян України, які бажають прийняти участь в такому конкурсі.

2. Конвенція про дискримінацію галузі праці та занять від 25.06.1958 № 111 (Міжнародна організація праці, Женева).

Відповідно до мети цієї Конвенції (стаття 1) термін «дискримінація» охоплює: а) будь-яке розрізнення, недопущення або перевагу, що робиться за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, іноземного походження або соціального походження і призводить до знищення або порушення рівності можливостей чи поводження в галузі праці та занять; б) будь-яке інше розрізнення, недопущення або перевагу, що призводить до знищення або порушення рівності можливостей чи поводження в галузі праці та занять і визначається відповідним членом Організації після консультації з представницькими організаціями роботодавців і працівників, де такі є, та з іншими відповідними органами.

Будь-яке розрізнення, недопущення або перевага відносно певної роботи, що ґрунтується на її специфічних вимогах, дискримінацією не вважається.

Відповідно до мети цієї Конвенції терміни «праця» й «заняття» охоплюють доступ до професійного навчання, доступ до праці та різних занять, а також оплату й умови праці.

Таким чином, конкурсом можуть бути встановлені специфічні вимоги до кандидатів на службу в поліцію, що не вважається дискримінацією.

3. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію»;

У пункті 2 розділу В «Статус» Декларації закріплено, що будь-який громадянин може вступити в поліцію, якщо він задовольняє встановлені вимоги.

4. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів). Згідно з параграфом 25 розділу В «Кваліфікація, набір і утримання персоналу поліції», процедури з набору службовців повинні засновуватися на об'єктивних та недискримінаційних засадах, слідуючи після проведення необхідного відбору кандидатів Крім того, політика повинна бути спрямована на набір чоловіків і жінок з різних верств суспільства, в тому числі етнічних меншин, із загальною метою, щоб персонал поліції відображав суспільство,

якому вони служать.

У Додатку до Рекомендації Rec (2001) 10 про Європейський кодекс поліцейської етики вказано, що для того, щоб процедури набору в поліцію були максимально конструктивними для поліції, вони повинні здійснюватися на об'єктивних і недискримінаційних засадах. У параграфі 22 і коментарі до нього описані деякі з засобів для досягнення цього Принцип недискримінаційного підходу до набору підкріплений також Європейською конвенцією про права людини (Протокол № 12) та Європейською соціальною хартією Судова практика цих інструментів зазвичай будується на таких підставах: гендер, політичні погляди, віросповідання, раса, національне та етнічне походження. Згадка про «необхідну перевірку» кандидатур підкреслює, що орган, що займається набором, повинен «ex-officio» вживати ініціативи з активного пошуку для з'ясування фактів з минулого кандидатів. Цієї вимоги важче дотримуватися в тих країнах, де публічна адміністрація та, зокрема, система кримінальної юстиції недостатньо розвинена або в країнах, що постраждали від катастроф або війн, порівняно з країнами, де публічні реєстри і, зокрема, кримінальні обліки постійно оновлюються і легко доступні. Загальновизнаним є факт, що жінки представлені в поліції недостатньо у всіх державах-учасницях, і це ще особливо очевидніше на вищих керівних посадах і званнях, ніж на базових рівнях. Те саме зазвичай спостерігається і щодо представництва меншин, включаючи етнічні меншини у всіх державах-учасницях. Можна припустити, що відносини між поліцією і населенням поліпшаться, якщо поліція буде відображати різноманітність суспільства. Це може підсилити ефективність поліції та її підтримку з боку населення. Отже, в цьому напрямку потрібно докладати всіх зусиль. Друге речення параграфу означає, що політика набору персоналу повинна бути націлена на досягнення представництва в поліції всього суспільства. Цю політику слід доносити до громадськості та проводити з розумному темпі, повністю дотримуючись при цьому принципів, викладених у параграфі 22.

Стаття 54. Документи, які подають для участі в конкурсі

1. Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, подає у визначеному порядку до поліцейської комісії такі документи:

1) письмову заяву про участь у конкурсі, у якій також зазначається про надання особою згоди на проведення спеціальної перевірки відповідно до Закону України "Про запобігання корупції" і на обробку персональних даних відповідно до Закону України "Про захист персональних даних";

2) копію паспорта громадянина України;

3) копії документів про освіту;

4) особову картку визначеного зразка, автобіографію та фотографії розміром і в кількості, визначених Типовим порядком проведення кон-

курсу;

5) декларацію, визначену Законом України "Про запобігання корупції";

6) копію трудової книжки (за наявності);

7) медичну довідку про стан здоров'я, форму і порядок надання якої визначають спільно центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері державної служби та центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

8) копію військового квитка або посвідчення особи військовослужбовця (для військовозобов'язаних або військовослужбовців).

Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, перед складанням кваліфікаційного іспиту пред'являє поліцейській комісії паспорт громадянина України.

2. Заборонено вимагати від особи, яка претендує на зайняття вакантної посади в поліції, документи, не визначені цією статтею, якщо надання інших документів не визначено законом.

3. Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, має право додати до заяви про участь у конкурсі інші документи, крім зазначених у частині першій цієї статті.

Відповідно до вимог статті 54 Закону для участі у конкурсі на посаду поліцейського особа подає на розгляд поліцейської комісії наступні документи:

1) письмову заяву про участь у конкурсі, у якій також зазначається про надання особою згоди на проведення спеціальної перевірки відповідно до Закону України "Про запобігання корупції" і на обробку персональних даних відповідно до Закону України "Про захист персональних даних" (додаток_1).

Відповідно до вимог статті 56 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII сцiальній перевірці підлягають відомості про особу, яка претендує на зайняття посади поліцейського, зокрема щодо:

1) наявності судового рішення, що набрало законної сили, згідно з яким особу притягнуто до кримінальної відповідальності, в тому числі за корупційні правопорушення, а також наявності судимості, її зняття, погашення;

2) факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за пов'язані з корупцією правопорушення;

3) достовірності відомостей, зазначених у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

4) наявності в особи корпоративних прав;

5) стану здоров'я (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я), освіти, наявності

наукового ступеня, вченого звання;

б) відношення особи до військового обов'язку;

7) наявності в особи допуску до державної таємниці, якщо такий допуск необхідний згідно з кваліфікаційними вимогами до певної посади;

8) поширення на особу заборони займати відповідну посаду, передбаченої положеннями Закону України "Про очищення влади".

Відповідно до Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 171 перевірка відомостей щодо претендента на посаду під час проведення спеціальної перевірки проводиться:

1) ДСА - щодо наявності в Єдиному державному реєстрі судових рішень відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності;

2) МВС - щодо наявності судимості, її зняття, погашення;

3) Мін'юстом і НКЦПФР - щодо наявності в особи корпоративних прав;

4) Мін'юстом - щодо наявності в Єдиному державному реєстрі осіб, щодо яких застосовано положення Закону України "Про очищення влади", відомостей про претендента на посаду;

5) Національним агентством - щодо наявності в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, відомостей про претендента на посаду, а також щодо достовірності відомостей, зазначених особою у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік;

б) МОЗ, відповідним органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації - щодо відомостей про стан здоров'я претендента на посаду (в частині перебування на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я);

7) МОН, відповідним органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, центральним органом виконавчої влади, якому підпорядкований навчальний заклад, керівником навчального закладу - щодо освіти, наявності у претендента на посаду наукового ступеня, вченого звання;

8) СБУ - щодо наявності в особи допуску до державної таємниці, а також щодо відношення особи до військового обов'язку (в частині персонально-якісного обліку військовозобов'язаних СБУ);

9) Міноборони, військовими комісаріатами Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя - щодо відношення особи до військового обов'язку (крім випадків персонально-якісного обліку військовозобов'язаних СБУ).

З метою проведення перевірки відомостей про особу або достовірності

поданих документів до проведення спеціальної перевірки можуть залучатися інші центральні органи виконавчої влади або спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

Не пізніше наступного дня після одержання письмової згоди претендента на посаду на проведення спеціальної перевірки орган, на посаду в якому претендує особа, надсилає до відповідних державних органів, до компетенції яких належить питання проведення спеціальної перевірки, зазначених у пункті 9 цього Порядку, або до їх територіальних органів (за наявності) запит про перевірку відомостей щодо претендента на посаду за формою.

Запит підписує керівник органу, на посаду в якому претендує особа, а в разі його відсутності - особа, яка виконує обов'язки керівника, або один з його заступників відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

2) декларацію, визначену Законом України "Про запобігання корупції" (додаток_2)

Стаття 55. Порядок проведення конкурсної процедури.

1. Служба персоналу (кадрового забезпечення) органу поліції, де проходить конкурс, проводить перевірку документів, поданих кандидатами, на відповідність загальним вимогам та інформує про це поліцейську комісію.

2. Кандидати, які пройшли перевірку, передбачену частиною першою цієї статті, проходять тестування, співбесіду та інші види оцінювання відповідно до Типового порядку проведення конкурсу.

3. У разі подання заяви про участь у конкурсі лише однією особою така особа проходить у встановленому порядку конкурсний відбір, за результатами якого приймається рішення про її прийняття на службу до поліції та/або призначення на посаду або про відмову в такому прийнятті та/або призначенні.

4. Засідання поліцейської комісії при проведенні конкурсу є правомочним, якщо на ньому присутні не менш як дві третини її членів.

5. Під час засідання поліцейської комісії при проведенні конкурсу її члени:

1) вивчають результати проведеної перевірки документів кандидатів;

2) проводять відбір кандидатів з використанням видів оцінювання відповідно до Типового порядку проведення конкурсу;

3) проводять співбесіду з кандидатами з урахуванням результатів тестування;

4) особисто оцінюють рівень професійної компетентності претендентів, які відповідають умовам конкурсу, та визначають в особистому порядку їхній загальний рейтинг;

5) за результатами складення загального рейтингу претендентів, які відповідають умовам конкурсу, визначають переможця конкурсу.

6. Рішення поліцейської комісії за результатами конкурсу вважається

прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість від її складу.

7. Рішення поліцейської комісії оформлюється протоколом, який присутні на її засіданні члени комісії підписують не пізніше наступного дня після проведення засідання.

8. Інформація про переможців конкурсу оприлюднюється не пізніше наступного дня після підписання протоколу засідання поліцейської комісії відповідно до Типового порядку проведення конкурсу.

Загальні вимоги щодо порядку проведення конкурсної процедури, визначенні у даній статті, відповідають Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів та Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

Щодо Претендентів, допущеними рішенням комісії до наступного етапу конкурсу, проводяться перевірки, а саме:

- спеціальна перевірка;
- перевірка стану здоров'я;
- перевірка фізичного стану;
- психологічне вивчення.

Ці перевірки розпочинаються у триденний термін після прийняття поліцейською комісією відповідного рішення і проводяться протягом місяця.

Проведення спеціальної перевірки регламентується положенням, затвердженим наказом керівника Національної поліції України.

Перевірка стану здоров'я претендента здійснюється шляхом проходження ним військово-лікарської комісії. Критерії стану здоров'я та порядок проходження військово-лікарської комісії визначаються положенням, яке затверджується наказом керівника Національної поліції України.

Перевірка фізичного стану здійснюється шляхом здачі заліків з фізичної підготовки. Критерії фізичної підготовленості та методика прийняття заліків затверджується керівництвом Національної поліції України.

Психологічне вивчення Претендента здійснюється за спеціальними методиками, затвердженими керівником Національної поліції, або його першим заступником (заступником). Під час вивчення можуть бути застосовані спеціальні технічні засоби (психо-фізіологічні прилади), які не становлять загрозу для життя та здоров'я кандидата на службу. Сертифікаційні та технічні вимоги до цих засобів затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Висновок за результатами психологічного вивчення носить рекомендаційний характер і доводиться до відома поліцейської комісії для урахування.

Протягом п'яти днів після завершення перевірок підрозділом кадрового забезпечення вноситься до поліцейської комісії подання щодо їх результатів та можливості допущення Претендента до кваліфікаційного іспиту та співбесіди.

Поліцейська комісія розглядає зазначене подання та документи претен-

дента і приймає відповідне рішення.

Підрозділ кадрового забезпечення своєчасно повідомляє претендента про прийняте комісією рішення щодо його допуску до складання іспитів та проходження співбесіди.

Кваліфікаційний іспит (далі – Іспит) з претендентами проводиться у день, визначений наказом про проведення конкурсу.

Іспит приймається екзаменаційною комісією, склад якої затверджується наказом начальника відповідного органу (підрозділу) Національної поліції, у якому проводиться Конкурс.

Результати іспиту фіксуються у спеціальному протоколі і доводяться до відома претендентів під підпис.

З метою уточнення результатів вивчення документів, іспиту та формування повної і об'єктивної думки про особистість претендента з ним проводиться співбесіда.

Співбесіда з претендентами проводиться поліцейською комісією. Під час проведення співбесіди поліцейській комісії необхідно оцінити якості претендентів за наступними параметрами:

- основи професійної компетенції (володіння державною мовою, основами законодавства з урахуванням специфіки посадових повноважень, прагнення до підвищення власного професійного рівня, уміння користуватись технікою, у т.ч. обчислювальною);
- професійна спрямованість (причини вибору поліцейської професії, бажання служити в поліції, бачення власних перспектив по службі, тощо);
- морально-етичні погляди, стандарти і переконання (патріотизм, самокритичність, принциповість, неупередженість, відповідальність, прагнення дотримуватись норм професійної та службової етики, тощо);
- комунікативні здібності (уміння ефективно спілкуватися з керівництвом, колегами та громадянами, такт);
- стресостійкість (спроможність ефективно діяти як у штатних, так і екстремальних ситуаціях).

Проведення співбесіди фіксується за допомогою відеозасобів.

Обговорення результатів Конкурсу та прийняття рішення здійснюється поліцейською комісією на засіданні, яке проводиться негайно після завершення співбесіди.

Рішення приймається шляхом відкритого голосування.

Переможцем вважається Претендент, який набрав найбільшу кількість голосів.

У разі наявності лише одного Претендента він для перемоги в Конкурсі повинен набрати більше половини голосів членів поліцейської комісії, присутніх на засіданні.

У разі, якщо декілька претендентів отримали однакову кількість голосів, переможцем вважається той, хто отримав більш високий бал під час Іспиту.

У разі, коли має місце співпадіння кількості голосів та результатів Іспи-

ту, остаточне рішення приймає голова комісії.

Комісія має право винести рішення згідно якого Претенденти, які набрали однакову кількість голосів, або зайняли за результатами конкурсу друге місце, можуть протягом шести місяців бути прийняті на вакансії (у разі їх появи) без повторного проходження конкурсу.

Комісія за наявності підстав може прийняти рішення про те, що жоден з претендентів не відповідає вимогам посади. У такому випадку Конкурс оголошується повторно.

Результати Конкурсу фіксуються у спеціальному протоколі, який підписують всі члени комісії.

Результати Конкурсу оприлюднюються протягом 24 годин після складення протоколу шляхом розміщення у друкованому вигляді відповідної інформації на інформаційних стендах у доступних для загального огляду місцях, розташованих у приміщеннях органу (підрозділу) Національної поліції, а також на офіційному веб-сайті органу (підрозділу) Національної поліції.

Претендентів ознайомлюють з результатами конкурсу під підпис.

Переможця (переможців) Конкурсу приймають на службу до Національної поліції та призначають на посаду протягом десяти днів після прийняття Комісією відповідного рішення.

Документація, пов'язана з проведенням Конкурсу, зберігається у підрозділі кадрового забезпечення відповідного органу (підрозділу) Національної поліції протягом п'яти років, а документи Претендентів, прийнятих на службу до Національної поліції – в їх особових справах.

Дана стаття цілком узгоджується з принципами та загальними вимогами стосовно проведення конкурсу у поліцію США.

Прийом на службу співробітників поліції - це найважливіша функція керівників поліцейських департаментів. В даний момент в літературі немає достатньо точного визначення поняття рекрутування. Однак ряд дослідників вважає, що рекрутування - це процес залучення кандидатів, що відповідають стандартам, прийнятим в даній національній або регіональній поліцейській системі. Таким чином, головною метою рекрутування є придбання найбільш кваліфікованих кандидатів для виконання даної роботи.

Основними принципами формування поліцейських агентств є наступні: 1. Ретельний відбір. Громадяни, яким довірено виконання правоохоронних обов'язків, повинні пройти ретельний відбір відповідно до особистісних якостей і отримати кваліфіковану професійну підготовку. 2. Дотримання етичних норм. Ефективність рекрутування багато в чому залежить від того, ЯКУ модель формування якісних характеристик та професійно значущих відносин вибирає той чи інший поліцейський департамент. В американській системі відбору можна виділити три основні моделі, які складаються в залежності від відповіді на питання, формуються професійно значущі характеристики особистості ще до прийому до поліції (модель схильності), вони виникають в процесі адаптації співробітника в поліцейському департаменті (модель соціалізації).

Третя модель є результатом двох вищезгаданих процесів. Модель схильності передбачає, що кандидат, який надходить на службу в поліцію, повинен мати достатньо високий рівень свідомості, дисципліни, відповідальності, самостійності при прийнятті рішень, представляти майбутні умови діяльності. Тобто він повинен мати вже сформовані якості, необхідні для проходження служби.

Модель соціалізації особливо поширена в системі відбору кандидатів, тому що припускає, що найбільш значущі професійні якості особистості співробітника можна виробити в процесі його навчання та проходження випробувального терміну, коли відбувається «занурення» людини в професію. В основі всіх моделей рекрутування обов'язково лежить принцип «рівної доступності», згідно з яким всі громадяни мають рівні права на заняття державних посад, якщо володіють для цього необхідними здібностями і відповідними особливими якостями.

Особливо виразно принцип «рівної доступності» визначено в американському законодавстві: «Акт про громадянські права» 1964 р., «Акті про реабілітацію» 1973 р., «Акті про дискримінацію за віком при працевлаштуванні» 1967 р., «Акті про непрацевдатних американців» 1992 р. та ін У США законодавча база з проблеми «рівної доступності» використовує два підходи: 1. Захист від дискримінації громадян за певними критеріями: релігії, кольору шкіри, національного походження і т. д. 2. Законодавча заборона поліцейської влади використовувати тести проводити такі іспити, які носять дискримінаційний характер.

Для забезпечення відбору кандидатів у світлі вимог законодавчих актів уряд США розробило ряд програм, зміст яких зводиться до наступним положенням: 1. Міністерство внутрішніх справ пропонує спеціальні курси для представників меншин, щоб допомогти їм підготуватися до процедури відбору. 2. Група досвідчених фахівців, яка фінансується приватними фондами, займається підготовкою інструкторів поліцейських академій в області розуміння концепції «рівної доступності» у викладацькій діяльності. Роботу по відбору на службу в поліцію розподіляють на два етапи. Перший етап - інформаційно-рекламний, коли через засоби масової інформації та інші форми до населення доводяться основні вимоги до кандидатів, які вступають на службу в поліцію.

Другий етап - висування вимог до кандидатів та перевірка відповідності даним вимогам. Цей етап характерний для правоохоронних органів в усіх країнах, проте правові підстави пред'явлення тих чи інших вимог до кандидатів на службу є різними.

У США, наприклад, з 1992 року діє «Акт про непрацевдатних американців». Згідно цього закону, до всіх кандидатів як працевдатних, так і непрацевдатних, слід ставитися однаково. Роботодавець не має права відмовити в прийомі на роботу тільки тому, що йому не подобається, наприклад, поганий зір кандидата. Для аргументованої відмови необхідно посилатися на відпові-

дні кваліфікаційні стандарти - державні документи, які визначають, які саме здібності, вміння, розум та інші фактори важливі для даної роботи.

Стаття 56. Призначення на посаду поліцейського

1. На вакантну посаду поліцейського призначається переможець конкурсу в разі його проведення.

2. Службові відносини особи, яка вступає на службу в поліції, розпочинаються з дня видання наказу про призначення на посаду поліцейського.

1. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) "Про Декларацію про поліцію".

2. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи "Про Європейський кодекс поліцейської етики", ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

3. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

4. Європейська конвенція про права людини (Протокол № 12)

5. Європейська соціальна хартія

Враховуючи важливість ефективної роботи поліції для країн світу у 1976 році розроблено, як модельний закон, окремий Кодекс поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку. У тому ж році Економічною й Соціальною Радою ООН прийнято Керівні принципи ефективного застосування вищевказаного Кодексу. У 2001 році питання підготовки і організації несення служби в поліції з урахуванням положень Кодексу поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку актуалізовано Рекомендацією (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи "Про Європейський кодекс поліцейської етики". Так, в тексті Рекомендації визначено, що урядам держав-учасниць Ради Європи слід керуватись у внутрішньому законодавстві, практиці та кодексах поведінки поліції принципами, викладеними в тексті Європейського кодексу поліцейської етики, з метою їх поступового впровадження.

В разі проведення конкурсу (в Законі України «Про національну поліцію» визначений обов'язковий конкурсний відбір на посади начальницького складу особами, що приймаються на службу вперше), особа, що пройшла конкурсний відбір, призначається на вакантну посаду. В основу підготовки поліцейських кадрів закладений принцип пожиттєвого найму. Службова діяльність та навчання співробітника, підвищення його кваліфікації планується в перспективному плані, при цьому передбачається постійне підвищення його кваліфікації.

При призначенні на посаду першочерговим принципом є принцип недискримінаційного підходу до набору підкріплений також Європейською конвенцією про права людини (Протокол № 12) та Європейською соціальною

хартією . Судова практика цих інструментів зазвичай будується на таких підставах: гендер, політичні погляди, віросповідання, раса, національне та етнічне походження

Поліція країн світу, о зорієнтовані на Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи використовує Декларацію для вироблення своїх стандартів професійної роботи. Декларація дає чіткі інструкції не тільки стосовно обов'язків «поліцейських», але й умов, у яких повинні діяти поліцейські.

Так, в Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) "Про Декларацію про поліцію" в частині В. Статус вказано:

1. Поліцейські сили є публічною службою, створеною відповідно до закону, яка повинна нести відповідальність за підтримання та забезпечення правопорядку .

2. Будь-який громадянин може вступити в поліцію, якщо він задовольняє встановлені вимоги .

3. Офіцер поліції повинен отримати ретельну загальну підготовку, професійну підготовку та підвищення кваліфікації, а також відповідне навчання з соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини і, зокрема, Європейської конвенції з прав людини .

4. Професійні, психологічні та матеріальні умови, в яких офіцер поліції повинен виконувати свої обов'язки, мають бути такими, щоб захищати його чесність, неупередженість та гідність .

5. Офіцер поліції має право на справедливу винагороду за працю; також повинні братися до уваги особливі фактори, такі, як більші ризики і обов'язки, або більш ненормовані робочі графіки .

В частині В. «Кваліфікація, набір і утримання персоналу поліції» Рекомендації Рес (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів) зазначено:

22. Персонал поліції на будь-якому рівні початку кар'єри повинен відбиратися на основі його особистої кваліфікації та досвіду, які повинні відповідати цілями поліції .

23. Персонал поліції повинен бути в змозі виявляти ясність судження, відкрите ставлення, зрілість, справедливість, комунікабельність і, де це необхідно, лідерські та управлінські вміння . Крім того, вони повинні добре розуміти соціальні, культурні та суспільні проблеми .

24. Особи, які були засуджені за тяжкі злочини, повинні бути позбавлені права працювати в поліції.

25. Процедури з набору службовців повинні ґрунтуватися на об'єктивних та недискримінаційних засадах, слідуючи після проведення необхідного відбору кандидатів . Крім того, політика повинна бути спрямована на набір чоловіків і жінок з різних верств суспільства, в тому числі етнічних меншин, із загальною метою, щоб персонал поліції відображав суспільство, якому вони служать.

Європейський кодекс поліцейської етики може допомогти сформулювати стандарти індивідуальної поведінки, засновані на почутті гордості від приналежності до поліцейської організації. Це особливо важливо для поліцейських новобранців, яким належить відразу познайомитися з основними цінностями, що визначають та регулюють їх роботу. Згадка про новобранців є нагадуванням про важливість кодексів для професійної підготовки поліцейських. За відсутності об'єктивного джерела стандартів та цінностей викладачам доводиться удвічі складніше. Як джерело, так і авторитет норм повинні бути роз'яснені й обґрунтовані, хоча існує ризик того, що вони сприйматимуться як щось локальне або похідне особисто від викладача. Слід додати, що кодекс поліцейської етики має переваги на всіх рівнях професійної підготовки.

Наказ про призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України, або керівники вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

Стаття 57. Атестування поліцейських

1. Атестування поліцейських проводиться з метою оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри.

2. Атестування поліцейських проводиться:

1) при призначенні на вищу посаду, якщо заміщення цієї посади здійснюється без проведення конкурсу;

2) для вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службову невідповідність;

3) для вирішення питання про звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність.

3. Атестування проводиться атестаційними комісіями органів (закладів, установ) поліції, що створюються їх керівниками.

4. Рішення про проведення атестування приймає керівник поліції, керівники органів (закладів, установ) поліції стосовно осіб, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади їхніми наказами.

5. Порядок проведення атестування поліцейських затверджується Міністром внутрішніх справ України.

Положення зазначеної статті врегульовано такими міжнародно-правовими актами, як:

1. Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять від 25.06.1958

№ 111 (Міжнародна організація праці, Женева);

Відповідно до мети цієї Конвенції (частина 3 статті 1) терміни «праця» й «заняття» охоплюють доступ до професійного навчання, доступ до праці та різних занять, а також оплату й умови праці.

Так і атестування поліцейських проводиться з метою оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри має виключати будь-які прояви дискримінації.

2. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію»;

Пунктом 3 розділу В «Статус» Декларації про поліцію передбачено, що офіцер поліції повинен отримати ретельну загальну підготовку, професійну підготовку та підвищення кваліфікації, а також відповідне навчання з соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини і, зокрема, Європейської конвенції з прав людини.

3. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів);

Параграфами 26-30 розділу С «Підготовка персоналу поліції» закріплено, що поліцейські тренінги, які повинні ґрунтуватися на фундаментальних цінностях демократії, верховенства права та захисту прав людини, повинні розроблятися у відповідності з цілями поліції. Загальні поліцейські тренінги повинні бути максимально відкритими перед суспільством. Бажано, щоб за загальним початковим тренінгом слідували заходи з підвищення кваліфікації під час роботи через регулярні проміжки часу, та тренінги для спеціалістів, менеджменту та керівництва, коли це необхідно. Практичні заняття із застосування сили та обмежень у зв'язку з принципами прав людини, зокрема Європейської конвенції з прав людини та її судової практики, повинні бути включені в поліцейські тренінги на всіх рівнях. Поліцейські тренінги повинні повністю враховувати необхідність кинути виклик і боротися з расизмом та ксенофобією.

У Додатку до Рекомендації Rec (2001) 10 про Європейський кодекс поліцейської етики, серед іншого закріплено, що поліція відіграє провідну роль як захисниця суспільства, якому вона служить, і бажано повинна поділяти ті самі основоположні цінності, що і сама демократична держава. Тому вкрай важливо пропагувати в поліції демократичні цінності, і професійна підготовка є одним з найважливіших засобів для того, щоб прищеплювати ці цінності серед свого персоналу. Тому в параграфі 26 міститься вимога будувати тренінги поліції на підставі основоположних цінностей усіх держав-учасниць Ради Європи.

Тренінги поліції тісно пов'язані з системою набору в поліцію. У деяких державах цей персонал, як правило, набирається на базові звання (модель

Сполученого Королівства), у той час як в інших службовці молодшого звання і командний склад можуть набиратися за відмінними процедурами (континентальна Європа) При цьому при наборі в останню з цих категорій часто потрібен диплом про вищу освіту Викладені принципи застосовуються до обох типів систем.

Наказом МВС від 17.11.2015 року розроблена «Інструкція про порядок проведення атестування поліцейських». Ця Інструкція, розроблена відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», визначає порядок атестування поліцейських, яке проводиться в апараті Національної поліції України, територіальних (міжрегіональних) органах (закладах, установах) Національної поліції України з метою оцінки ділових, професійних, особистих якостей поліцейських, їх освітнього та кваліфікаційного рівнів, на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри. Керівники всіх рівнів зобов'язані забезпечити атестування на високому організаційному та правовому рівні з додержанням принципу відкритості (крім випадків, установлених законом) та об'єктивності в оцінці службової діяльності поліцейських, які атестуються.

Атестування поліцейських проводиться: 1) при призначенні на вищу посаду, якщо заміщення цієї посади здійснюється без проведення конкурсу; 2) для вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службову невідповідність; 3) для вирішення питання про звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність.

Рішення про проведення атестування та про строки, у які проводиться атестування, приймає Голова Національної поліції України, керівники органів поліції стосовно осіб, які згідно із законом та іншими актами законодавства України призначаються на посади їх наказами.

Атестування проводиться атестаційними комісіями органів (закладів, установ) поліції, що створюються їх керівниками.

Стаття 58. Безстроковість призначення на посаду поліцейського

1. Призначення на посаду поліцейського здійснюється безстроково (до виходу на пенсію або у відставку), за умови успішного виконання службових обов'язків.

2. Строкове призначення здійснюється в разі заміщення посади поліцейського на період відсутності особи, за якою відповідно до закону зберігається посада поліцейського, та посад, призначенню на які передують укладення контракту.

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи "Про Європейський кодекс поліцейської етики", ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979)

"Про Декларацію про поліцію".

3. Декларація Міжнародної організації праці про основоположні принципи в сфері праці та механізм її реалізації, прийнята Генеральною конференцією Міжнародної організації праці на її 86 сесії.

4. Керівні принципи ОБСЄ щодо демократичних основ поліцейської діяльності від 2006 року

Поліцейські органи у багатьох країнах Європи поклали Декларацію про поліцію в основу своїх професійних стандартів. Оскільки саме в Декларації зазначається, що для повного захисту прав людини та фундаментальних свобод необхідне існування мирного суспільства, де панує порядок та громадський спокій. Поліція відіграє важливу роль у цьому процесі, діючи в умовах, небезпечних для її працівників. Саме тому призначення їх на посаду здійснюється на засадах, що зумовлюють надсерйозне ставлення до служби і усвідомлення поліцейським своєю важливості для країни. Однією з гарантій прав поліцейського є безстроковість при прийнятті на службу. В основу підготовки поліцейських кадрів закладений принцип позитивного найму.

В трудовому праві поняття безстроково-означає, на невизначений строк (ст. 23 Кодексу законів про працю). В коментованій нормі невизначеність строку конкретизовано настанням таких юридичних фактів як вихід на пенсію або у відставку. Не слід плутати термін з «позитивно».

Службова діяльність та навчання співробітника, підвищення його кваліфікації планується в перспективному плані, при цьому передбачається постійне підвищення його кваліфікації. Елемент безстроковості (до виходу на пенсію або у відставку) сприяє стабільності службових правовідносин, а також забезпечує належний рівень гарантій прав поліцейських.

В Україні переважна кількість трудових договорів (це загальне правило) укладається на невизначений строк — тобто працівники на їх підставі приймаються на постійну роботу.

В країнах Європи по різному підходять до безстроковості найму на службу поліцейських, так, Закон Португальської Республіки про організацію поліції публічної безпеки № 53/20071 у розділі III встановлює, що призначення на посаду здійснюється на певний визначений період (наприклад, у три роки) з можливістю повторних призначень на такі самі часові періоди. Згідно з положеннями глави V Закону-декрету Португальської Республіки про статус поліцейських № 299/20091, юридичні відносини публічного найму персоналу поліції встановлюються шляхом остаточного призначення на невизначений період часу згідно з нормами загальних законів та цього Закону-декрету. Відлік строку остаточного призначення починається від випробувального строку тривалістю один рік. В Республіці Польща інший підхід до формування поліцейського корпусу: в Законі Республіки Польща про поліцію від 1990 року містяться такі положення. Стаття 28. 1 . Службові відносини поліцейського виникають шляхом призначення на підставі добровільного виявлення бажання виконувати службу . 1а . Призначення, про яке йшла мова

в абз . 1, може відбутися: 1) на строк підготовчої або кандидатської служби; 2) на строк контрактної служби; 3) безстроково . 1б . Призначення в контрактній службі може відбутися після укладення угоди (далі – «контракт») між особою, яка виявила бажання виконувати цю службу, та керівником, згаданим в абз . 1 ст . 32 . 1с . Контракт укладають на строк від 3 до 5 років . Контракт з однією і тією самою особою може бути укладено не більше ніж двічі . 2 . Початок служби відлічується з дня, визначеного у наказі про призначення службовця Поліції . 3 . Призначення може відбутися після відбуття строкової військової служби або після переведення в запас . 4 . Умова, визначена в абз . 3, не застосовується до жінок, поліцейських у кандидатській службі, а також до осіб, які розпочинають навчання або професійну перепідготовку в училищах органу внутрішніх справ .

Стаття 29. 1 . Особу, прийняту на службу в Поліції, призначають поліцейським на підготовчій службі на строк 3 роки . 2 . Після закінчення строку підготовчої служби поліцейського призначають безстроково . 3 . В особливо обґрунтованих випадках керівник, про якого йшла мова в абз . 1 ст . 32, за винятком повітового (міського) коменданта Поліції, може скоротити строк підготовчої служби поліцейського або звільнити його від проходження цієї служби . 4 . У разі перерви у виконанні поліцейським службових обов'язків, яка триває довше ніж 3 місяці, керівник може продовжити строк його підготовчої служби

У частині 2 коментованої статті (ч.2 ст. 58) вказано, що строкове призначення на посаду поліцейського здійснюється, як виключення, в разі заміщення посади поліцейського на період відсутності особи, за якою відповідно до закону зберігається посада поліцейського, та посад, призначенню на які передують укладення контракту. Є певні особливості укладання контракту з поліцейським, серед них: випробувальний термін, відставка, атестація, тривалість робочого часу, обмеження щодо прийняття на службу і т.д.

У рамках нормотворчості ООН закріплено основні права людини у сфері публічної служби. Саме правові акти ООН, в яких отримали програмне та нормативне закріплення права державних службовців та прирівняних до них осіб, стали фундаментальними в процесі формування правової моделі міжнародних стандартів публічної служби. До цих актів можна віднести Загальну декларацію прав людини, пакти 1966 р., Міжнародну конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1966 р.), Конвенцію про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок (1979 р.), Міжнародну конвенцію про захист прав усіх працюючих-мігрантів та членів їх сімей» (1990 р.) тощо. Більш детально регламентовано основні трудові права людини у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), положення якого так само, як і положення Пакту про громадянські і політичні права, передбачають тверді юридичні зобов'язання щодо їх імплементатії до національного законодавства держав, які ратифікували ці міжнародно-правові документи.

Розділ VII ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ПОЛІЦІЇ

Стаття 59. Служба в поліції

1. Служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень.

2. Час проходження служби в поліції зараховується до страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

3. Рішення з питань проходження служби оформлюються письмовими наказами по особовому складу на підставі відповідних документів, перелік та форма яких устанавлюються Міністерством внутрішніх справ України.

4. Видавати накази по особовому складу можуть керівники органів, підрозділів, закладів та установ поліції відповідно до повноважень, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, та номенклатурою посад, затвердженою Міністерством внутрішніх справ України.

5. Порядок підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції встановлює Міністерство внутрішніх справ України.

6. Поліцейські, у тому числі слухачі та курсанти вищих навчальних закладів із специфічними умовами, які здійснюють підготовку поліцейських, та які перебувають на військовому обліку військовозобов'язаних, на час служби в поліції знімаються з такого обліку і перебувають у кадрах поліції.

У тексті коментованої статті законодавець підкреслює, що поліція повинна бути організована таким чином, щоб заслуговувати на публічну повагу як професійні поборники права і постачальники послуг для громадськості. Поліція відповідальна не лише перед державою, але також перед громадськістю в такому суспільстві, а її ефективність значною мірою обумовлена підтримкою з боку суспільства. У цьому сенсі соціальна функція поліції і аспект публічної служби важливі і для її правозастосовної функції.

Європейські морально-етичні стандарти проходження служби поліцейським передбачають, що:

- персонал поліції повинен відбиратися на основі його особистої кваліфікації та досвіду, які повинні відповідати цілям поліції;
- персонал поліції повинен бути в змозі виявляти ясність судження, відкрите ставлення, зрілість, справедливість, комунікабельність і, де це необхідно, лідерські та управлінські вміння. Крім того, вони повинні добре розу-

міти соціальні, культурні та суспільні проблеми;

- організація поліції повинна містити ефективні заходи для забезпечення чесності та належного виконання своїх обов'язків службовцями поліції, зокрема, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в *Європейській конвенції з прав людини*.

Цивільне населення судить про поліцейську службу з того, як діє персонал поліції, найбільше резонансними питаннями застосування повноважень поліцейськими вважаються дії поліції стосовно уразливих груп, тих щодо яких коментований Закон передбачає «поліцейське піклування». Тому правильним поведінням з боку кожного службовця поліції набуває величезної важливості для довіри до поліції. Для того, щоб завоювати повагу населення, недостатньо лише діяти згідно з законом, але необхідно також до того ж застосовувати закон гідно і з повагою до населення; необхідним виміром роботи поліції є застосування закону зі здоровим глуздом і ніколи не забувати про поняття «публічної служби». Персонал поліції діє гідно і шанобливо до населення, якщо він є професійними, безсторонніми, чесним, добросовісним, справедливим, політично нейтральним та ввічливим.

Також у статті підкреслюється, що поліція як інститут є органом публічної влади. Це означає, що органи публічної влади і, в останній інстанції держава, не можуть ухилитися від відповідальності за поліцію, а поліція не може бути перетворена на приватний орган. Інша річ, що окремі функції чи повноваження поліції можуть бути делеговані приватним органам.

Невід'ємним атрибутом поліцейської служби є високій рівень професіоналізму, компетентності та кваліфікаційного рівня. Як державна служба особливого характеру вона має розглядатися, з одного боку, як організаційно-управлінський професійний інститут, що виконує та забезпечує реалізацію цілей, завдань і функцій держави, з іншого – виступає в ролі соціального механізму їх втілення в життя, а саме надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги тощо.

Слід зазначити, що законодавцем передбачено систему перевірки професійності поліцейських. Так, компетентність кандидатів у поліцейську службу перевіряють поліцейські комісії, а професіоналізм та кваліфікаційний рівень – атестаційні комісії.

Відповідно до Наказу МВС України від 25.12.2015 р №1631 «Про порядок діяльності поліцейських комісій» поліцейські комісії – постійно діючі колегіальні органи, що утворюються в апараті центрального органу управління поліції та в її територіальних (міжрегіональних) органах (зкладах, установах) для забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання професійного рів-

ня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання в органах поліції.

Зокрема, Інструкція про порядок проведення атестування поліцейських, затверджена наказом МВС України 17.11.2015 року № 1465, яка визначає порядок атестування поліцейських, яке проводиться в апараті Національної поліції України, територіальних (міжрегіональних) органах (закладах, установах) Національної поліції України (далі – органи поліції) з метою оцінки ділових, професійних, особистих якостей поліцейських, їх освітнього та кваліфікаційного рівнів, на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри. Атестування поліцейських проводиться: 1) при призначенні на вищу посаду, якщо заміщення цієї посади здійснюється без проведення конкурсу; 2) для вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службову невідповідність; 3) для вирішення питання про звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність тощо.

Коментована стаття також визнає, що Міністерство внутрішніх справ України було, є і залишається центральним органом управління поліції, що затверджує номенклатуру посад, а також порядок підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції. Забезпечення організації роботи з добору, вивчення та комплектування органів поліції кваліфікованими кадрами, організація та методичне забезпечення спеціальної підготовки вперше прийнятих на службу поліцейських, підвищення їх кваліфікації та перепідготовки, професійного навчання та стажування покладається на Департамент кадрового забезпечення Національної поліції як на структурний підрозділ апарату центрального органу управління Національної поліції України. Крім того, як передбачено ст. 62 коментованого Закону, затверджує спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я Перелік захворювань, що перешкоджають проходженню служби в поліції, а згідно зі ст. 63 коментованого Закону – затверджує типову форму контракту про проходження служби в поліції, підстави порядок його проходження.

Видавати накази по особовому складу можуть керівники органів та підрозділів поліції, а також закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України, відповідно до повноважень, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також номенклатурою посад, затвердженою Міністерством внутрішніх справ України. Підставою для підготовки та видання наказів по особовому складу є документи з питань проходження служби, подані до підрозділу кадрового забезпечення поліцейським, його керівником або працівником, який здійснює кадрове забезпечення підрозділу.

Накази по особовому складу повинні мати єдину самостійну порядкову нумерацію, окрему від наказів іншого характеру (нормативно-правового, організаційно-розпорядчого тощо).

Оригінали наказів по особовому складу зберігаються в підрозділах документального забезпечення органів поліції, які ці накази видали.

Другі примірники наказів або витяги з них надсилаються до підрозділів кадрового забезпечення, фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку, управління майном, а також у разі необхідності до інших зацікавлених підрозділів.

По особовому складу накази видають керівники органів, підрозділів, закладів та установ поліції відповідно до повноважень, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами. Наказ є формою реалізації службових повноважень особи начальницького складу, згідно з якими визначаються мета і предмет завдання, строк його виконання та відповідальна особа, якій належить його виконати.

Наказ є формою реалізації службових повноважень особи начальницького складу, згідно з якими визначаються мета і предмет завдання, строк його виконання та відповідальна особа, якій належить його виконати. Накази можуть даватись як в усній, так і в письмовій формі. У разі одержання наказу від старшого прямого начальника підлеглий зобов'язаний виконати його та повідомити про це свого безпосереднього начальника. Скасувати наказ має право тільки начальник, який видав відповідний наказ, або старший прямий керівник. Накази повинні бути законними, зрозумілими і виконуватися беззаперечно, точно та у визначений строк. У разі одержання наказу, який суперечить закону, підлеглий не повинен виконувати його, про що повинен негайно поінформувати начальника, який віддав наказ, а в разі підтвердження цього наказу – письмово поінформувати старшого прямого керівника. Зокрема, конкретний перелік осіб начальницького складу і видів стягнень або заохочень, які можуть накладатися, передбачено Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 13.01.2016 р. № 14 «Про затвердження Переліку посадових осіб, органів (установ) Національної поліції України та їх прав щодо застосування заохочень та накладання дисциплінарних стягнень».

Рішення з питань проходження служби оформлюються письмовими наказами по особовому складу на підставі відповідних документів, перелік та форма яких устанавлюються Міністерством внутрішніх справ України. Серед документів, які перебувають в обігу системи МВС України припис, атестаційний лист, подання, акт, звіт, (інформація), план, протокол, службова телеграма, службовий лист, пояснювальна записка, доповідна записка, довідка, рапорт, доручення, наказ.

Так, відповідно до Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських, затверджена наказом МВС України 17.11.2015 року № 1465, атестаційні листи на поліцейських складають безпосередні керівники. Безпосередній керівник складає атестаційний лист на підлеглого за умови спільної служби в одному підрозділі з ним не менше 3 місяців. Якщо на час складання атестаційного листа керівник не має тримісячного строку спільної служби з поліцейським, який атестується, то такий лист складається заступником кері-

вника або прямим керівником, який має строк спільної служби понад 3 місяці.

На поліцейських, які отримали нове призначення з вибуттям з підлеглості попередньому керівнику за три місяці і менше до початку атестування, атестаційні листи складаються за новим місцем служби з урахуванням матеріалів-характеристик, отриманих при прийнятті його на нову посаду та з особових справ.

Атестування поліцейських, які відряджені (прикомандировані) до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, інших органів державної влади (закладів, установ) або органів місцевого самоврядування, на час виконання відповідних повноважень на постійній основі із залишенням їх на службі в поліції, крім обраних на виборні посади, проводиться в апараті Національної поліції України чи відповідних органах поліції на підставі характеристик, виданих закладами та установами, до яких вони відряджені (прикомандировані).

Водночас, застосовувати заохочення і накладати дисциплінарні стягнення можуть тільки прямі керівники. Керівник – особа начальницького складу, яка має право віддавати накази та розпорядження, застосовувати заохочення і накладати дисциплінарні стягнення або порушувати клопотання про це перед старшим прямим керівником. Керівники, яким особи рядового і начальницького складу підпорядковані по службі хоча б тимчасово, якщо про це оголошено наказом, вважаються прямими. Найближчий до підлеглого прямий керівник є його безпосереднім керівником. Особи рядового і начальницького складу, які займають рівні посади та не підпорядковані одна одній по службі, можуть бути старшими чи молодшими, що визначається згідно із спеціальним званням. У разі спільного виконання службових обов'язків особами рядового і начальницького складу, які не підпорядковані одна одній по службі, старшою вважається особа, яка визначена начальником або займає вищу посаду. При рівних посадах керівником є старший за спеціальним званням. У разі тимчасового виконання обов'язків, якщо про це оголошено наказом, керівник користується дисциплінарною владою, передбаченою посадою, яку він обіймає тимчасово. Керівники в межах наданих їм повноважень можуть видавати накази, які є обов'язковими для виконання.

Так, безпосередні керівники складають атестаційний лист. При цьому вони зобов'язані ознайомитися з вимогами Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських, проаналізувати проходження служби, професійну та спеціальну підготовку, а також конкретні показники служби поліцейського, вивчити матеріали (характеристики) на осіб, які відряджені до державних (міждержавних) органів, установ та організацій із залишенням на службі в поліції. В кінцевому рахунку, на підставі всебічного вивчення особистих, професійних та ділових якостей поліцейського, який атестується, заповнити атестаційний лист за відповідною формою.

Прямі керівники зобов'язані всебічно розглянути зміст атестаційного

листа, з'ясувати відповідність викладених у ньому даних дійсному стану справ у службовій діяльності поліцейського, який атестується, та внести до відповідного розділу атестаційного листа один з висновків, що стосується відповідності займаній посаді та результатів перебування кандидата на цій посаді (призначення на вищу посаду, переміщення на нижчу посаду або звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність).

У коментованій статті законодавець підкреслює, що особи, яких зараховано у вищій навчальний заклад із специфічними умовами, який здійснює підготовку поліцейських, автоматично зараховані в кадри поліції та знімаються з військового обліку військовозобов'язаних. На час навчання він отримує статус слухача або курсанта цього закладу.

Час проходження служби в поліції за змістом коментованої норми зараховується до страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Страховий стаж – період (строк), протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню та за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі, не меншій, ніж мінімальний страховий внесок.

Спеціальний трудовий стаж – це сумарна тривалість певної роботи (трудової діяльності) на роботах, визначених професіях, посадах з особливими умовами праці, пов'язаних з тяжкістю, шкідливістю, небезпекою, інтенсивністю, напруженістю, з якими пов'язується право на дострокові трудові пенсії. Такий стаж і надаються у зв'язку з ним пільгові пенсії відіграють роль своєрідної компенсації, оскільки встановлюються громадянам, які працюють у несприятливих для здоров'я умовах праці.

Професійний трудовий стаж – це тривалість роботи з особливими умовами праці застрахованої особи, протягом якого за неї сплачувалися внески на професійне пенсійне страхування.

Такий стаж і надаються у зв'язку з ним професійні пенсії будуть своєрідною компенсацією, оскільки встановлюються громадянам, які працюють у несприятливих для здоров'я умовах праці.

Спеціальний (фаховий) трудовий стаж є одним з видів трудового стажу. Називають його по-різному: «спеціальний стаж», «стаж роботи», «стаж за роботу з особливими умовами праці» та ін. Загальний трудовий стаж – поняття родове, спеціальний (фаховий) трудовий стаж по відношенню до нього – вид. Однак спеціальний (фаховий) стаж має важливе правове значення і тому виділяється в самостійний вид стажу. Спеціальний (фаховий) трудовий стаж – юридично значуща обставина в складному складі, необхідне для набуття права на трудову пенсію за віком на пільгових підставах. Наявність спеціального (професійний) стажу встановленої тривалості з урахуванням або без урахування загального трудового стажу призводить до виникнення права на пенсію за віком до досягнення нормального пенсійного віку, а також дає право на пенсію за вислугу років.

Так, відповідно до пункту «и» частини першої статті 17 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», а також Переліку посад поліцейських середнього та вищого складу, на яких, у разі переходу на службу до апарату Національної поліції України, до вислуги років для призначення пенсії зараховується час роботи в державних органах. Служба в поліції на посадах начальницького і рядового складу зараховується до вислуги років з дня призначення на відповідну посаду. Зокрема, особи, які мають вислугу на службі в органах внутрішніх справ або Національній поліції мають право на довічну пенсію за вислугу років. До цієї категорії також відносяться державні службовці та працівники навчальних, медичних закладів та науково-дослідних установ Міністерства внутрішніх справ України або поліції з числа колишніх працівників міліції, які станом на день опублікування Закону України «Про Національну поліцію» проходили службу в органах внутрішніх справ та мали календарну вислугу не менше п'яти років і продовжили роботу в Міністерстві внутрішніх справ України або поліції (їх територіальних органах, закладах та установах) на посадах, що заміщуються державними службовцями відповідно до Закону України «Про державну службу», а в навчальних, медичних закладах та науково-дослідних установах - на будь-яких посадах.

Слід наголосити на тому, що нормативно-правові засади служби в Національній поліції цілком відповідають міжнародним вимогам, які висуваються до такого виду діяльності. Зокрема, до серед таких документів слід визначити наступні:

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи "Про Європейський кодекс поліцейської етики", ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.
2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.
3. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) "Про Декларацію про поліцію".
4. Декларація Міжнародної організації праці про основоположні принципи в сфері праці та механізм її реалізації, прийнята Генеральною конференцією Міжнародної організації праці на її 86 сесії.
5. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року

Вказані документи встановлюють основні поняття та стандарти проходження служби в поліції та передбачають, що:

- поліцейський повинен виконувати покладені на нього законом обов'язки по захисту своїх співгромадян і суспільства від насильства, грабежу та інших суспільно небезпечних дій, як це встановлено законом;
- поліція є державною службою, створеної відповідно до закону, в обов'язки якої входить підтримка та охорона правопорядку. Будь-який громадянин, який відповідає певним вимогам, може вступити на роботу в поліцію;

- поліцейський повинен пройти в повному обсязі загальну підготовку, професійну та службову підготовку, а також отримати відповідний інструктаж щодо соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини і, зокрема, Європейської конвенції з прав людини.

Аналіз європейського законодавства свідчить про те, що термін "посадові особи з підтримання правопорядку" застосовується до усіх осіб, які призначаються або обираються посадових осіб, пов'язаних із застосуванням права, які мають поліцейськими повноваженнями, особливо повноваженнями на затримання правопорушників. Мається на увазі, що служба суспільства включає в себе, зокрема, надання послуг і допомоги тим членам громади, які з особистих, економічних, соціальних чи інших причин надзвичайного характеру потребують негайної допомоги.

Так, у Розділі II «Правові основи поліції відповідно до верховенства права» вказується, що: «Поліція є публічним органом, створеним згідно із законом», її діяльність завжди повинна проводитися у відповідності з національним правом і міжнародними стандартами, визнаними країною, а законодавство про поліцію повинно бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілими і точним, та, за необхідності, супроводжуватися чіткими підзаконним регулюванням, яке також повинно бути доступними для громадськості і зрозумілим.

Вимоги до статусу поліції полягають у тому, що:

- поліція є не військовим формуванням, а службою, яка надає суспільству і окремим його представникам допомогу та послуги щодо забезпечення безпеки і правопорядку;

- поліція є незалежною від інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- органи публічної влади повинні забезпечити ефективні та неупереджені процедури для скарг на дії поліції.

Статус поліцейських характеризується таким:

- поліцейські є публічними службовцями, а не військовослужбовцями;
- звання офіцерів поліції є спеціальними, тобто відмінні від військових звань;

- рівень винагороди поліцейських визначається законом;

- вони повинні мати можливість об'єднуватися у професійні поліцейські організації;

- поліцейські професійні організації мають право: брати участь у переговорах, що стосуються професійного статусу офіцерів поліції, у консультаціях щодо управління поліцейськими підрозділами; захищати групи офіцерів поліції або конкретного офіцера поліції;

- дисциплінарна процедура повинна регулюватися законом і бути прозорою та забезпечувати поліцейським ефективну реалізацію права на захист.

Рекомендація Європейського Парламенту і Ради 2008/С 111/01 «Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отри-

мати освіту протягом усього життя» вимагає розширення та визнання набутих знань, професійних навичок та рівня компетентності громадян мають важливе значення для розвитку особистості, конкурентоспроможності, підвищення рівня зайнятості та соціальної згуртованості. Таке розширення та визнання повинно сприяти інтернаціональній мобільності працівників поліції, а також задоволенню потреб попиту та пропозиції на європейському ринку праці. Доступ до участі в освітньому процесі протягом усього життя для всіх, в тому числі для знедолених людей, а також застосування здобутих кваліфікацій слід заохочувати і поліпшувати на рівні держави.

Стаття 60. Правове регулювання служби в поліції

1. Проходження служби в поліції регулюється цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

У ст. 9 Конституції України зазначено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Крім того, в указі Президента України «Про План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи» від 12 січня 2011 року № 24/2011 передбачена необхідність наближення правових засад діяльності правоохоронних органів до європейських стандартів. Проходження служби в поліції регулюється низкою міжнародних нормативно-правових актів. Європейське законодавство надає потужний арсенал основоположних принципів і настанов щодо правового регулювання служби в поліції України, прояснює цінності та норми, які вимагаються від поліції в сучасному демократичному суспільстві.

Серед документів, які встановлюють міжнародно-правові стандарти в указаній сфері слід назвати такі:

1. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року;
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята Радою Європи 04.11.1950 року;
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 16.12.1966 року;
4. Декларація Міжнародної організації праці про основоположні принципи в сфері праці та механізм її реалізації, прийнята Генеральною конференцією Міжнародної організації праці на її 86 сесії.
5. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи "Про Європейський кодекс поліцейської етики", ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765 відмуду засіданні заступників міністрів.
6. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

7. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) "Про Декларацію про поліцію".

8. 10 основних правозахисних стандартів правильної поведінки для правоохоронних органів (Міжнародна Амністія POL 30/04/98, Лондон);

9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 року.

10. Резолюція (97) 24 щодо двадцяти основних принципів боротьби з корупцією

11. Рекомендація про статус публічних службовців в Європі (R (2000) 6) і про кодекси поведінки для публічних службовців (R (2000) 10), Кримінальну конвенцію з корупції (ETS № 173).

12. Рекомендація Європейського Парламенту і Ради 2008/C 111/01 "Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя" від 23 квітня 2008 року.

13. Звід принципів захисту всіх осіб, які підлягають затриманню або ув'язненню в якій би то не було формі, затверджена Резолюцією 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року

14. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 року.

15. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 № ETS № 163.

16. Конвенція Міжнародної організації праці «Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів» від 20.06.1983 № 159.

17. Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) від 06.11.1990 № ETS № 139 та інші.

Зміст перелічених документів закладають основи поліцейської етики в широкому сенсі цього слова з урахуванням таких питань: роль поліції в демократичному суспільстві та її місце в системі кримінальної юстиції; завдання поліції в межах верховенства права: запобігання злочинності, виявлення злочинів тощо; контроль за поліцією.

Цей комплекс принципів є орієнтиром і джерелом для запровадження дієвого механізму поліцейських систем. Указані принципи та гарантії поліцейської діяльності можуть бути застосовані незалежно від того, як організована поліція, чи вона централізована чи місцева, чи вона організована за цивільною чи мілітарною моделлю, чи вона називається «службами» чи «силами», чи вона відповідальна перед центральною, регіональною або місцевою владою, або перед ширшим колом осіб.

Реформування системи МВС України безумовно потребувало оновлення правового поля з питань поліцейської діяльності. Нині діє ціла низка нормативно-правових актів у даній сфері. Насамперед, це Закони України:

1. Закон України "Про Національну поліцію".
2. Закон України "Про запобігання корупції".

3. Закон України "Про захист персональних даних".
4. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність".
5. Закон України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю".
6. Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".
7. Закон України від 22.02.2006 р. № 3460-IV "Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України".

Відомчі накази МВС України та Національної поліції України:

1. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13.01.2016 р. № 14 "Про затвердження Переліку посадових осіб, органів (установ) Національної поліції України та їх прав щодо застосування заохочень та накладання дисциплінарних стягнень".
2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.12.2015 р. № 1631 "Порядок діяльності поліцейських комісій".
3. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 17.11.2015 р. № 1465 "Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських".
4. Наказ Національної поліції України від 12.12.2015 р. № 136 "Положення про Департамент кадрового забезпечення Національної поліції України".
5. Наказ МВС України від 18.02.2016 р. № 112 "Перелік посад поліцейських середнього та вищого складу, на яких, у разі переходу на службу до апарату Національної поліції України, до вислуги років для призначення пенсії зараховується час роботи в державних органах".
6. Наказ Національної поліції України від 06.11.2015 р. № 73 "Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції".
7. Наказ Національної поліції України від 07.11.2015 р. № 81 "Про затвердження Положення про Департамент захисту економіки".
8. Наказ Національної поліції України від 17.11.2015 р. № 95 "Про затвердження Положення про Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України".
9. Наказ Національної поліції України від 04.12.2015 р. № 142 "Про затвердження Переліку посад молодшого та середнього складу поліції і відповідних їм граничних спеціальних звань".
10. Наказ Національної поліції від 24.12.2015 р. України № 202 "Про затвердження Інструкції з організації планування в системі Національної поліції України".
11. Наказ Національної поліції України № 299 від 08.04.2016 р. "Про запровадження форм звітності".
12. Наказ Національної поліції України № 385 від 10.05.2016 р. "Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в системі Національної поліції України".

13. Наказ Національної поліції України № 414 від 20.05.2016 р. "Про затвердження Інструкції з діловодства в системі Національної поліції".

14. Наказ Національної поліції України № 920 від 23.09.2016 р. "Про заходи щодо укріплення службової дисципліни в органах та підрозділах Національної поліції України".

15. Наказ Національної поліції України № 1377 від 27.12.2016 р. "Про затвердження Порядку організації проведення профілактичних заходів".

16. Наказ МВС України № 1376 від 06.11.2015 р. "Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції".

17. Наказ МВС України № 1377 від 06.11.2015 р. "Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події".

18. Наказ МВС України № 1395 від 07.11.2015 р. "Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі".

19. Наказ МВС України № 1452 від 09.11.2015 р. "Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції" та інші.

А також інші нормативно-правові акти, які мають чинність:

1. Наказ МВС України № 38 від 18.01.2013 р. "Про відомчі заохочувальні відзнаки МВС України".

2. Наказ МВС України № 141 від 27.03.2008 "Про забезпечення контролю за обліком, збереженням, видачею й прийманням зброї, боєприпасів і спеціальних засобів у чергових частинах ОВС України".

3. Наказ МВС України № 181 від 28.04.2009 р. "Про організацію діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань".

4. Наказ МВС України № 184 від 20.02.2004 р. "Про проведення щорічних планових інвентаризацій наявних комп'ютерних програм та техніки в органах внутрішніх справ України".

5. Наказ МВС України № 230 від 12.03.2013 р. "Про затвердження Інструкції про порядок проведення службових розслідувань в ОВС України".

6. Наказ МВС України № 254 від 28.03.2012 р. "Про затвердження Положення про порядок розгляду запитів та звернень народних депутатів України в МВС України".

7. Наказ МВС України № 314 від 31.05.1993 р. "Об утверждении Инструкции о порядке приема, хранения, учета, уничтожения или реализации изъятого, добровольно сданного, найденного оружия и боеприпасов к нему".

8. Наказ МВС України № 322 від 29.03.2013 р. "Про затвердження

Порядку нагородження осіб рядового і начальницького складу та працівників МВС України, інших осіб цінним подарунком, придбаним за рахунок коштів державного бюджету".

9. Наказ МВС України № 343 від 14.05.1998 р. "Про впровадження у діяльність ОВС України комп'ютерної системи збору та передачі інформації "Електронна пошта"".

10. Наказ МВС України № 372 від 09.08.2010 р. "Про затвердження Положення про функціонування «телефонів довіри» в органах і підрозділах внутрішніх справ".

11. Наказ МВС України № 401 від 27.08.2010 "Про затвердження та введення в дію Інструкції про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду (в новій редакції)".

12. Наказ МВС України № 436 від 12.10.2009 р. "Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему ОВС України".

13. Наказ МВС України № 650 від 27.07.2012 р. "Про затвердження Інструкції з оформлення документів у системі МВС України".

14. Наказ МВС України № 700 від 14.08.2012 р. "Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень".

15. Наказ МВС України № 940 від 22.10.2012 р. "Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України".

16. Наказ МВС України № 1042 від 16.11.2012 р. "Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні".

17. Наказ МВС України № 1046 від 17.11.2012 р. "Про затвердження Порядку взаємодії Генеральної прокуратури України та МВС України щодо обміну інформацією з Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційних систем органів внутрішніх справ".

18. Наказ МВС України № 1095 від 28.11.2012 р. "Про затвердження Порядку взаємодії між ОВС, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини".

19. Наказ МВС України № 1177 від 10.10.2004 р. "Про затвердження Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі МВС України".

Стаття 61. Обмеження, пов'язані зі службою в поліції.

1. На поліцейських поширюються обмеження, визначені Законом України "Про запобігання корупції", цим та іншими законами України.

2. Не може бути поліцейським:

1) особа, визнана недієздатною або обмежено дієздатною особою;

2) особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку;

3) особа, яка має непогашену або незаняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої;

4) особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з нереабілітуючих підстав;

5) особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;

6) особа, яка відмовляється від процедури спеціальної перевірки під час прийняття на службу в поліції або від процедури оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск;

7) особа, яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби в поліції. Перелік захворювань, що перешкоджають проходженню служби в поліції, затверджується Міністерством внутрішніх справ України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

8) особа, яка втратила громадянство України та/або має громадянство (підданство) іноземної держави, або особа без громадянства;

9) особа, яка надала завідомо неправдиву інформацію під час прийняття на службу в поліції.

3. За поліцейськими зберігаються всі права, визначені для громадян України Конституцією та законами України, крім обмежень, встановлених цим та іншими законами України.

4. Поліцейський не може бути членом політичної партії.

5. Поліцейський не може організовувати страйки та брати участь у страйках.

6. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи "Про Європейський кодекс поліцейської етики", ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

7. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

8. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) "Про Декларацію про поліцію".

9. Рекомендація (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям

Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики»

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 16.12.1966 року

11. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року.

12. Резолюція (97) 24 щодо двадцяти основних принципів боротьби з корупцією

13. Рекомендація про статус публічних службовців в Європі (R (2000) 6) і про кодекси поведінки для публічних службовців (R (2000) 10), Кримінальну конвенцію з корупції (ETS № 173)

Вказані документи встановлюють стандарти взаємодії підрозділів поліції з громадськістю та передбачають, що:

- право на страйки поліцейських можуть перешкоджати професійній діяльності та службовим інтересам осіб, що входять до складу поліції, тому держава вдається до запровадження законних обмежень користування цими правами;

- особи, які були засуджені за тяжкі злочини, повинні бути позбавлені права працювати в поліції;

- поліцейський повинен діяти чесно, неупереджено і з почуттям власної гідності. Персонал поліції повинен протистояти всім формам корупції всередині поліції. Вони повинні повідомляти своє керівництво та інші відповідні органи про корупцію в поліції.

Слід підкреслити, що нині корупція у лавах представників публічних органів влади становить справжню загрозу для демократії, верховенства права та захисту прав людини. Законодавець у коментованій статті підтримує спрямованість Європи на рішучу боротьбу з проявами корупції в професійній діяльності поліції та упереджує службу нечесних поліцейських.

Не існує єдиного міжнародного визначення корупції. Визначення цього поняття буває різним у різних країнах. **Кримінальна конвенція про корупцію**, не дає однакового визначення корупції. Проте вона має за мету виробити загальні норми, застосовні до корупційних порушень, зокрема хабарництва (активного і пасивного). Термін «корупція в поліції» охоплює дуже різні дії: підкуп, підробку або знищення доказів, фаворитизм, непотизм тощо. Спільним у всіх цих діях видається є те, що вони обов'язково передбачають зловживання повноваженнями, зловживанням посадою службовця поліції.

Однак, загальноновизнаним є те, що корупція повинна розглядатися як постійна загроза чесності поліції і її нормальному функціонуванню в межах верховенства права в усіх державах-учасниках. **Параграф 21 Європейського кодексу поліцейської етики** передбачає вжиття ефективних внутрішніх заходів з боротьби з корупцією в поліції, що включатимуть визначення корупційної поведінки (наскільки це можливо), вивчення причин корупції всередині поліції і створювати організаційні структури та контрольні механізми для боротьби з корупцією.

Зокрема, для запобігання корупції держава повинна заохочувати невідкупність, чесність і відповідальність своїх державних посадових осіб, запроваджує заходи і системи, які сприяють повідомлення відповідним органам про корупційні діяння, про які їм стало відомо під час виконання ними своїх функцій, а також, які зобов'язують державних посадових осіб надавати відповідним органам декларації про позаслужбову діяльність, заняття, інвестиції, активи та про суттєві дарунки або прибутки, у зв'язку з якими може виникнути конфлікт інтересів стосовно їхніх функцій як державних посадових осіб.

Зокрема у національному законодавстві передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність за обіцянку, пропозицію або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків; також за вимагання або прийняття державною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх посадових обов'язків; також за зловживання впливом, службовим становищем і за незаконне збагачення; вжиття дисциплінарних або інших заходів стосовно державних посадових осіб, які порушують зазначені стандарти (Глава 13-А Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією" Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року № 8073-X; ст.ст. 368, 368-2, 368-4, 369 369-2 і 370 Кримінального кодексу України від 05.04.2001 року № 2341-III).

Крім того, для поліцейських передбачена заборона конфлікту інтересів на актуальній службі, а також обмеження на обґрунтований строк стосовно професійної діяльності колишніх поліцейських у приватному секторі після їхнього виходу у відставку або на пенсію, якщо така діяльність або робота безпосередньо пов'язана з функціями, що ці посадові особи виконували в період їхнього перебування на посаді або за виконанням яких вони здійснювали нагляд.

Обґрунтованим законодавчим кроком є й те, що з урахуванням ступеня небезпеки злочину, в тому числі корупційного, щодо поліцейського може бути запроваджено позбавлення на певний строк за рішенням суду або за допомогою будь-яких інших належних засобів права займати таку посаду.

Так, у **Параграфі 25 Європейського кодексу поліцейської етики** згадка про «необхідну перевірку» кандидатур підкреслює, що орган, що займається набором, повинен вживати ініціативи з активного пошуку для з'ясування фактів з минулого кандидатів. Цієї вимоги важче дотримуватися в тих країнах, де публічна адміністрація та, зокрема, система кримінальної юстиції недостатньо розвинена або в країнах, що постраждали від катастроф або війн, порів-

няно з країнами, де публічні реєстри і, зокрема, кримінальні обліки постійно оновлюються і легко доступні.

Щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави, в тому числі, щодо поліцейських, повинна проводитись спеціальна перевірка, яка полягає в перевірці відомостей щодо:

притягнення особи до кримінальної відповідальності, у тому числі за корупційні правопорушення, наявності судимості, її зняття, погашення;

факту, чи є особа піддана або піддавалася раніше адміністративним стягненням за корупційні правопорушення;

достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік;

наявності в особи корпоративних прав;

стану здоров'я, освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання, підвищення кваліфікації.

Спеціальна перевірка проводиться за письмовою згодою кандидата, яка подається разом із заявою про призначення, а в разі конкурсного добору така згода подається протягом трьох днів із дати одержання кандидатом повідомлення про результати конкурсу.

Коментована стаття підкреслює, що поліція не може бути повністю незалежною від виконавчої влади, отримуючи від неї інструкції як її орган, проте, при виконанні покладених на неї завдань поліція повинна дотримуватися закону, а крім того, поліція володіє дискрецією. При виконанні цих повноважень поліція не повинна отримувати, а тим більше виконувати жодних інструкцій політичного характеру. Оперативною незалежністю повинен користуватися вся організація в цілому. У зв'язку з цим, поліцейський не повинен мати привілеїв до будь-якої політичної сили, а тим більше - не може бути членом політичної партії. Така незалежність є важливим аспектом верховенства права так, як вона спрямована на забезпечення поліцейської діяльності відповідно до закону, а коли необхідно дати тлумачення закону, воно повинно бути безстороннім і професійним. Оперативна незалежність, передбачена **Параграфом 15 Європейського кодексу поліцейської етики** вимагає, щоб поліція повністю відповідала за свої дії чи бездіяльність.

Розглянемо окремі питання, пов'язані з обмеженнями щодо прийняття на службу поліцейських.

До суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» 14 від жовтня 2014 року № 1700-VII, належать, зокрема, поліцейські, яким забороняється:

1) використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах (ст. 22).

2) безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

а) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

б) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи (ст. 23).

Водночас, зазначені особи можуть приймати подарунки, які відповідають загальноновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує 1 мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує 2-х прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Водночас, обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- даруються близькими особами;

- одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

3) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю. Це положення перекликається зі ст. 66 Закону України «Про Національну Поліцію», яка забороняє поліцейському під час проходження служби займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім науково-педагогічної, наукової або творчої;

4) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації) (ст. 25).

5) протягом року з дня звільнення або іншим чином припинення поліцейської діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо протягом року до дня припинення виконання функцій держави поліцейський здійснював повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

6) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом (наприклад, у кримінальному провадженні);

7) протягом року з дня припинення поліцейської діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в

судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності (ст. 26).

8) не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам. Це правило не поширюється на поліцейських, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах.

Під прямим підпорядкуванням розуміються відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.

Під близькими особами розуміються особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із поліцейським (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також незалежно від зазначених умов: чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням поліцейського (у жодному разі не під «поліцейським піклуванням»).

Статтею 30 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-IV передбачено поняття цивільної дієздатності фізичної особи, під якою розуміється усвідомлення фізичною особою значення своїх дій та здатність керування ними. Цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Обсяг цивільної дієздатності фізичної особи може бути обмежений виключно судом з моменту набрання законної сили рішенням суду про це у випадках, якщо особа страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними (ст. 36 цього Кодексу), зокрема, у зв'язку з хронічним, стійким або психічним розладом. Також суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо і тим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище. Порядок обмеження цивільної дієздатності фізичної особи встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. Суд розглядає в порядку окремого провадження вказані справи (ст. 234).

Відповідно до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року № 2341-III, кримінальна відповідальність включає в себе осуд особи, яка вчинила злочин, від імені держави, а також, як правило, призначення покарання за вчинене і судимість. Судимість - це передбачені законом правові наслідки засудження, які тривають певний період і визначають особливий правовий статус особи, яка має судимість. Істотними ознаками судимості є те, що вона є наслідком засудження за вчинення злочину, який триває і після відбуття покарання та полягає в обмеженнях, які застосовуються до особи, що має судимість, інших несприятливих для неї правових наслідках.

Підставою виникнення судимості є засудження за вчинення злочину судом України. Водночас, згідно зі ст. 9 вирок суду іноземної держави може бути врахований, якщо особа була засуджена за злочин, вчинений за межами України, та знову вчинила злочин на території України. Але судимість, що виникла внаслідок засудження судом іноземної держави, в Україні тягне лише кримінально-правові наслідки, прямо передбачені ч. 2 ст. 9.

Судимість обмежена у часі. У ч. 1 ст. 88 КК України визначено, що її початковим моментом є день набрання чинності обвинувальним вирокком. Закінчується судимість з моменту її погашення або зняття. При цьому моментом погашення судимості є сплив останнього дня, доки триває судимість, а моментом зняття судимості є момент набрання чинності постанови суду про дострокове зняття судимості чи застосування акта амністії, відповідно до якого особа вважається несудимою.

Загальноприйнято, що погашення або зняття судимості означає припинення всіх її негативних правових наслідків. Однак, поліцейським не може бути особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого, тобто такого, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років, та особливо тяжкого злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі, навіть якщо судимість за них погашена чи знята у визначеному законом порядку.

Водночас, особи, які були реабілітовані, визнаються такими, що не мають судимості.

Реабілітація означає поновлення попереднього статусу особи, відновлення її доброго імені, репутації, яка була заплямована незаконним засудженням. Вона пов'язана з запереченням самого факту вчинення злочину, що тягне за собою визнання неправильним притягнення особи за інкриміновані їй дії до кримінальної відповідальності, засудження і призначення покарання. Тому припинення щодо особи кримінальної справи в зв'язку з відсутністю події злочину, складу злочину в діянні особи, за недоведеністю участі засудженого у вчиненні злочину має своїм наслідком визнання того, що всі попередні рішення органів дізнання, попереднього розслідування і суду (в частині

обвинувачення, щодо якого особа реабілітована) є недійсними і такими, що не тягнуть негативних правових наслідків. Особа, яка була реабілітована, визнається такою, що не має судимості, не з моменту реабілітації, а з часу її "виникнення". В період між набуттям чинності незаконним обвинувальним вироком та його скасуванням з реабілітуючих підстав особа повинна визнаватися несудимою. Відповідно, мають бути усунуті всі негативні кримінально-правові та загальноправові наслідки засудження, які виникли після вступу а силу згодом скасованого вироку.

При помилуванні особи судовий вирок не скасовується і помилування не означає її реабілітації й автоматично не тягне за собою визнання засудженого таким, що не має судимості.

Згідно з ч. 3 і 4 ст. 88 КК України визнаються такими, що не мають судимості, особи, які:

1) звільнені судом від кримінальної відповідальності з нереабілітуючих підстав, а саме: у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46); у зв'язку з передачею на поруки (ст. 47); у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48); у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49). До цієї категорії також належать особи, звільнені судом від кримінальної відповідальності на підставі закону про амністію (ч. 2 ст. 86);

2) звільнені від покарання, яким покарання судом призначається, але у вироку постановляється про його остаточне і безумовне невиконання. Підставами для цього є зокрема закінчення строків давності виконання обвинувального вироку (ст. 80) і амністія (ст. 86).

Згідно із ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» 14 від жовтня 2014 року № 1700-VII, *корупційним правопорушенням* вважається умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 4 цього Закону, за яке законом встановлено, зокрема, адміністративну відповідальність у главі 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) «Адміністративні корупційні правопорушення».

За вчинення корупційного правопорушення передбачені два види стягнень: штраф і конфіскація.

Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне корупційне правопорушення у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно із законодавством від виконання функцій держави, якщо інше не передбачено законом, а також усунення причин та умов, що сприяли вчиненню цього правопорушення.

Щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави, в тому числі, щодо поліцейських, повинна проводитись спеціальна перевірка, яка полягає в перевірці відомостей:

притягнення особи до кримінальної відповідальності, у тому числі за корупційні правопорушення, наявності судимості, її зняття, погашення;

факту, чи є особа піддана або піддавалася раніше адміністративним стягненням за корупційні правопорушення;

достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік;

наявності в особи корпоративних прав;

стану здоров'я, освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання, підвищення кваліфікації.

Спеціальна перевірка проводиться за письмовою згодою кандидата, яка подається разом із заявою про призначення, а в разі конкурсного добору така згода подається протягом трьох днів із дати одержання кандидатом повідомлення про результати конкурсу.

Крім письмової згоди на проведення спеціальної перевірки кандидат зобов'язаний подати письмову згоду на проведення перевірки, передбаченої Законом України "Про очищення влади"; автобіографію; паспорт; документи про освіту, вчені звання, наукові ступені; декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік; медичну довідку про стан здоров'я; військовий квиток (для військовослужбовців або військовозобов'язаних); довідку про допуск до державної таємниці (у разі наявності); інші документи, у яких містяться відомості, вимога щодо подання яких установлена законом.

Відповідно до Типового порядку проведення конкурсу на службу до Національної поліції України для участі в конкурсі особи, які виявили бажання взяти участь у конкурсі на заміщення посади поліцейського подаються такі документи:

- заява про участь у конкурсі на ім'я керівника, наказом якого оголошено конкурс. В заяві зазначається надання особою згоди на проходження військово-лікарської комісії та проведення спеціальної перевірки а також на обробку персональних даних відповідно до Закону «Про захист персональних даних»;

- автобіографія, особовий листок з обліку кадрів визначеного зразка та 2 фотографії розміром 4x6;

- декларація, визначену законом про запобігання корупції (за минулий рік);

- копії паспорта громадянина України, документів про освіту та трудової книжки (за наявності);

- медична довідка про стан здоров'я встановленого зразка;

- копія військового квитка або посвідчення особи військовослужбовця (для військовозобов'язаних або військовослужбовців).

Копії документів, які подаються претендентом (крім копії паспорта), можуть бути засвідчені підрозділом кадрового забезпечення або нотаріально.

Претенденти, мають право додати до заяви про участь у конкурсі інші документи.

Поліцейським не може бути особа без громадянства або не громадянин України. Документами, які підтверджують громадянство України, є паспорт громадянина України, свідоцтво про належність до громадянства України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, тимчасове посвідчення громадянина України, проїзний документ дитини, дипломатичний паспорт, службовий паспорт, посвідчення особи моряка, посвідчення члена екіпажу, посвідчення особи на повернення в Україну.

Законодавство України не визнає подвійного громадянства. Водночас, такі факти можуть мати місце у випадках, коли інша держава не визнає своїм обов'язком повідомляти Україну про надання свого громадянства тій чи іншій особі. Якщо встановлено, що особа має, крім українського, ще й громадянство іншої держави, слід виходити із того, що набуття нею іноземного громадянства виключає її із числа громадян України (принцип єдиного громадянства).

Особою без громадянства, що проживає постійно в Україні, є особа, яку жодна із держав відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином і яка має постійне місце проживання на території України на підставі українських документів - посвідки на постійне проживання. Це може бути особа, яка перебуває на території України як іммігрант, прибула на навчання на термін дії угоди про навчання тощо.

Коментована стаття свідчить про те, що не може бути поліцейським особа, яка надала завідомо неправдиву інформацію про себе як кандидата – тобто обманула належного адресату, який набуває письмової форми і супроводжується використанням перекручених документів, у т.ч. в електронному вигляді. Інформація, вважається неправдивою, якщо не відповідає дійсності, приховує або перекручує у гірший або, навпаки, у кращий бік справжній стан речей і стосується тих обставин, які дають змогу отримати посаду на службу в поліції. Завідомо неправдива інформація під час прийняття на службу в поліції за своїм змістом має бути такою, що могла бути підставою для прийняття рішення про прийняття особи до лав поліції.

Стаття 62. Гарантії професійної діяльності поліцейського

1. Поліцейський під час виконання покладених на поліцію повноважень є представником держави.

2. Законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами.

3. Поліцейський під час виконання покладених на нього обов'язків підпорядковується тільки своєму безпосередньому та прямому керівнику.

Ніхто, крім безпосереднього і прямого керівника (за винятком випадків, прямо передбачених законом), не може надавати будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення поліцейському або іншим спо-

собом втручатися в законну діяльність поліцейського, у тому числі діяльність, пов'язану з кримінальним провадженням або провадженням у справах про адміністративні правопорушення.

4. Поліцейський надає пояснення з приводу справ та матеріалів, які перебувають у нього в провадженні, а також надає їх для ознайомлення лише у випадках та в порядку, визначених законом.

5. Ніхто не має права покласти на поліцейського виконання обов'язків, не визначених законом.

6. Втручання в діяльність поліцейського, перешкоджання виконанню ним відповідних повноважень, невиконання законних вимог поліцейського, будь-які інші протиправні дії стосовно поліцейського мають наслідком відповідальність відповідно до закону.

7. Правопорушення щодо поліцейського або особи, звільненої зі служби в поліції, її близьких родичів, вчинені у зв'язку з його попередньою службовою діяльністю, мають наслідком відповідальність відповідно до закону.

8. У разі затримання поліцейського за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення або обрання щодо нього тримання під вартою як запобіжного заходу його тримають у призначених для цього установах окремо від інших категорій осіб.

9. Поліцейські, а також особи, звільнені зі служби в поліції на підставі пунктів 1-4, 7, 8 частини першої статті 77 цього Закону, для забезпечення власної безпеки мають право придбавати у власність пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, використовуючи їх виключно з підстав, визначених цим Законом.

Умови та порядок придбання зазначеними особами таких спеціальних засобів визначає Міністерство внутрішніх справ України.

10. Поліцейський:

1) забезпечується належними умовами для виконання покладених на нього службових обов'язків;

2) отримує в органах поліції в установленому порядку інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, та матеріали, необхідні для належного виконання покладених на нього обов'язків;

3) користується повноваженнями, передбаченими цим Законом, незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу;

4) своєчасно і в повному обсязі отримує грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати відповідно до закону та інших нормативно-правових актів України;

5) у повному обсязі користується гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими цим Законом та іншими актами законодавства;

б) захищає свої права, свободи та законні інтереси всіма способами,

що передбачені законом;

7) під час виконання поліцейських повноважень користується безоплатно всіма видами громадського транспорту міського, приміського і місцевого сполучення (крім таксі), а також попутним транспортом. Поліцейські, які виконують повноваження поліції на транспортних засобах, крім того, мають право на безоплатний проїзд у поїздах, на річкових і морських суднах. Під час службових відряджень поліцейські мають право на позачергове придбання квитків на всі види транспорту і розміщення в готелях при пред'явленні службового посвідчення та посвідчення про відрядження;

8) може бути переміщений по службі залежно від результатів виконання покладених на нього обов'язків та своїх професійних, особистих якостей.

11. В органах (закладах, установах) поліції з метою захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських відповідно до вимог законодавства можуть утворюватися професійні спілки. Обмеження прав професійних спілок поліцейських порівняно з іншими професійними спілками не допускається.

Насамперед, слід зазначити, що викладені у даній нормі гарантії професійної діяльності поліцейського впливають із загально діючих норм міжнародного права, а саме:

1. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята Радою Європи 04.11.1950 року.

3. Звід принципів захисту всіх осіб, які підлягають затриманню або ув'язненню в який би то не було формі, затверджена Резолюцією 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року

4. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння і покарання від 10.12.1984 року

5. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи "Про Європейський кодекс поліцейської етики", ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

6. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

7. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) "Про Декларацію про поліцію".

8. Декларація Міжнародної організації праці про основоположні принципи в сфері праці та механізм її реалізації, прийнята Генеральною конференцією Міжнародної організації праці на її 86 сесії.

Указані документи встановлюють гарантії професійної діяльності полі-

цейського, які мають триєдиний характер:

1. Права та обов'язки поліцейського, передбачені службовою необхідністю та доцільністю по відношенню до громадян, а також захист громадян від непрофесійної діяльності поліцейського:

- поліція і вся поліцейська діяльність повинні поважати право на життя кожного;

- поліція не повинна за жодних обставин вчиняти, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування або нелюдського, або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;

- поліція може застосовувати силу тільки у разі суворої необхідності і тільки в обсязі, необхідному для досягнення легітимної мети . 38. Поліція завжди повинна пересвідчуватися у правомірності своїх запланованих дій;

- персонал поліції повинен виконувати накази, правомірно прийняті їх керівництвом, але вони зобов'язані утримуватися від виконання наказів, які є явно протиправними, і доповідати про такі накази без страху покарання . 40. Поліція повинна виконувати свої завдання справедливо, керуючись, зокрема, принципами неупередженості та недискримінації;

- поліція може втручатися в право особи на недоторканність приватного життя тільки у разі суворої необхідності і тільки для досягнення легітимної мети;

- збирання, зберігання і використання персональних даних поліцією повинно здійснюватися відповідно до міжнародних принципів захисту даних і, зокрема, повинно бути обмежене в обсязі, необхідному для досягнення правових, легітимних і конкретних цілей;

- поліція у своїй діяльності повинна завжди пам'ятати про основоположні права кожного, такі як свобода думки, совісті, релігії, висловлення поглядів, мирні зібрання, пересування і безперешкодне користування своїм майном;

- персонал поліції повинен діяти чесно і з повагою до суспільства і з особливою увагою до становища осіб, які належать до найбільш уразливих груп;

- під час поліцейського втручання персонал поліції повинен зазвичай бути в змозі надати підтвердження свого поліцейського статусу і службове посвідчення;

- поліцейський має негайно поінформувати кожного заарештованого зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього, а якщо ж особа потерпіла від арешту або затримання, здійсненого всупереч законодавству, держава має забезпечити його право на відшкодування;

Зокрема, ст. 2 Європейської конвенції про права людини, яка передбачає заборону на умисне спричинення смерті, вимагає, щоб право кожної людини на життя було захищено законом. Параграф 2 статті 2 цього документу стверджує: «Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на по-

рушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили: а) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства; б) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою; с) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання. Так, Європейський Суд з прав людини (наприклад, «McCann and others vs. the United Kingdom», European Court of Human Rights, Series A, No.324-A) прийшов до висновку, що ці винятки стосуються переважно тих ситуацій, коли дозволено застосовувати силу, що може призвести до неумисного позбавлення життя. Застосування сили повинно бути «абсолютно необхідним», під чим слід розуміти, що сила повинна бути суворо пропорційною досягненню названих цілей захисту прав людини на життя.

2. Гарантії трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських:

- без будь-якої дискримінації, поліцейський має право на рівну оплату за рівну працю. Кожний працюючий має право на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне людини існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення;

- при здійсненні своїх прав і свобод кожна може зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві;

- поліцейський має право на підвищену заробітну плату з урахуванням особливих факторів несення служби, таких як підвищений ризик і ненормований робочий графік;

- організація поліції повинна містити ефективні заходи для забезпечення чесності та належного виконання своїх обов'язків службовцями поліції, зокрема, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції з прав людини;

- поліцейські повинні мати право на створення професійних організацій, а також вступу до них та активної участі в їх діяльності, брати активну участь у діяльності інших організацій, якщо це не завдає шкоди будь-якому співробітникові поліції. Професійна організація поліції повинна гарантувати своїм представникам: брати участь в обговоренні питань, що стосуються професійного статусу співробітників поліції, звертатися до керівництва підрозділів поліції для отримання консультацій, порушувати судочинство в інтересах групи співробітників поліції, окремого поліцейського;

- поліцейські мають бути забезпечені спеціальними заходами з охорони здоров'я і безпеки, враховуючи особливий характер роботи поліції.

Відповідно до ч. 1 параграфу 12 Європейської соціальної хартії (переглянутої) від 03.05.1996 № ETS № 163, усі працівники та особи, які знаходяться на їхньому утриманні, мають право на соціальне забезпечення.

3. Гарантії професійної діяльності поліцейського від свавілля керівниц-

тва:

- організація поліції повинна забезпечувати чітку субординацію в поліції. Завжди має бути можливість визначити, хто є кінцевим керівником, який несе відповідальність за дії або бездіяльність персоналу поліції;

- поліцейський повинен виконувати вказівки, видані належним чином його вищим керівником, але він повинен утримуватися від виконання вказівок, якщо йому відомо або має бути відомо про те, що вони незаконні;

- поліцейський повинен нести особисту відповідальність за свої власні дії і через незаконні дії чи бездіяльність, вчинені за його вказівкою. Повинна існувати чітка ланцюжок вказівок. Завжди повинна бути можливість встановлення начальника, відповідального в кінцевому підсумку за дії або бездіяльність того чи іншого поліцейського;

- жодні кримінальні та дисциплінарні заходи покарання не можуть бути застосовані щодо поліцейського, який відмовився виконувати незаконний наказ;

- при відсутності загрози заподіяння безпосереднього та непоправного збитку він повинен вжити заходів щодо запобігання наслідків цього правопорушення або його рецидиву шляхом доповіді ситуації своїм безпосереднім начальникам. Якщо це не призведе до бажаних результатів, він може звернутися до вищого керівництва;

- поліцейські повинні отримувати ясні і чіткі вказівки щодо порядку та обставин застосування зброї;

- у випадку дисциплінарного чи кримінального переслідування, порушеної відносно співробітника поліції, він має право висловитися на свій захист і скористатися послугами адвоката. Він також повинен мати можливість скористатися допомогою професійного організації, до якої належить;

- поліцейський, щодо якого були застосовані дисциплінарні заходи або призначено покарання, повинен мати право оскарження у незалежному і неупередженому суді;

- у період окупації та після її закінчення ніякі каральні або дисциплінарні санкції не можуть накладатися на поліцейського, який сумлінно виконав вказівку влади, що вважається в той час законною, і коли виконання такої вказівки входило в обов'язки даної поліцейського.

Право на справедливий розгляд у суді дисциплінарних заходів, закріплені у ст. 6 Європейської конвенції про права людини, є безумовними у застосування до поліцейських.

Як зазначає законодавець, законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами. Вимога поліцейського (як і його розпорядження) є індивідуальним актом управління (адміністративним актом), юридично владним рішенням, яке зобов'язує фізичну особу (громадянина, іноземця або особу без громадянства, в тому числі, посадову особу) чи юридичну особу поступити певним чином. Таке розпорядження належної поведінки спирається на повноваження поліції та

кореспондуючі з ними обов'язки громадян або їх об'єднань. При відсутності у поліцейського відповідного права він не може пред'явити вимогу, йому залишається лише можливість звернутися до громадянина з проханням. Таким чином, там, де немає юридичних обов'язків фізичних або юридичних осіб, немає і не може бути вимог поліцейського. У цій сфері він діє як приватна особа.

За змістом коментованої статті питання про відповідальність осіб, які не виконують законні вимоги поліцейського або перешкоджають їм можна ставити лише в тому разі, якщо вони усвідомлюють про те, хто звертається до них з вимогою. У зв'язку з цим, поліцейський, який перебуває у форменому одязі та має спеціальний жетон, перед зверненням до особи з вимогою або при здійсненні дій, що обмежують їх права і свободи, зобов'язаний пред'явити своє службове посвідчення. Дотримання такого порядку в ряді ситуацій може бути недоречним або неможливим (стан необхідної оборони, крайньої необхідності тощо). Отже, якщо поліцейській без форменого одягу, не має жетону чи не встигнув з урахуванням ситуації, обстановки підтвердити його належність до поліцейської служби, вирішення питання про відповідальність за непокору його розпорядженню чи протидію буде вважатися такою як вчинену стосовно приватної особи.

Законодавець у коментованій статті намагався визначити форми організаційної діяльності керівництва поліцейських, оскільки за міжнародними стандартами персонал поліції всіх рівнів повинен нести персональну відповідальність за свої дії або бездіяльність, або накази підлеглим. В українській державі, яка має орієнтир на керування суспільством шляхом верховенства права, закон повинен застосовуватися до всіх однаково. Отже, у розглядуваній нормі затверджується положення про те, що персонал поліції, на рівних підставах з іншими громадянами, повинні особисто відповідати за свої дії, а керівники повинні нести повну відповідальність накази, які вони віддають своїм підлеглим службовцям поліції в межах ієрархічних повноважень. Субординація дозволяє ефективно визначати особа, яка несе відповідальність в останній інстанції за поліцейську дію.

Законодавцем у коментованій нормі підкреслюється, що поліція зобов'язана поважати міжнародні стандарти у сфері забезпечення прав людини, а саме конфіденційність деяких відомостей, недоторканність особистості, принцип презумпції невинуватості, міркування безпеки тощо. Адже поліцейський надає пояснення з приводу справ та матеріалів, які перебувають у нього в провадженні, а також надає їх для ознайомлення лише у випадках та в порядку, визначених законом.

Стаття 6 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ створюють гарантії права на інформацію, яке забезпечується, зокрема, обов'язком поліцейських інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення. Проте, право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіаль-

ної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно.

Крім того, поліцейському слід знати, що персональні дані є об'єктами захисту відповідно до ст. 5 Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. № 2297-VI. Використання персональних даних поліцейським має здійснюватися лише відповідно до їхніх професійних чи службових. Вони зобов'язані не допускати розголошення у будь-який спосіб персональних даних, які їм було довірено або які стали відомі у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, крім випадків, передбачених законом. Таке зобов'язання чинне навіть після припинення ними своєї діяльності (ч. 3 ст. 10 цього закону).

Персональні дані можуть бути віднесені до конфіденційної інформації про особу самим поліцейським. Так, забороняється обробка персональних даних про засудження до кримінального покарання, а також даних, що стосуються біометричних даних крім випадків, які стосуються вироків суду, виконання завдань оперативно-розшукової чи контррозвідувальної діяльності, боротьби з тероризмом та здійснюється поліцейським в межах його повноважень, визначених законом (п. 7 ст. 7 цього закону).

Водночас, поліцейський не може приховувати інформацію, що стосуються здійснення ним дій, пов'язаних із виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень.

У своїй роботі поліцейський обробляє персональні дані на підставі п. 4 ст. 11 указанного закону, адже основною діяльністю поліції є захист життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних.

Стаття 63. Контракт про проходження служби в поліції

1. Контракт про проходження служби в поліції - це письмовий договір, що укладається між громадянином України та державою, від імені якої виступає поліція, для визначення правових відносин між сторонами.

2. Контракт про проходження служби в поліції укладається:

1) з особами молодшого складу поліції, які вперше прийняті на службу в поліції, - одноразово строком на два роки без права продовження;

2) з громадянами, які зараховані до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, - на час навчання;

3) із заступниками керівників територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах, науково-дослідних установ, вищих навча-

льних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та керівниками структурних підрозділів зазначених органів, закладів та установ - на термін три роки з правом продовження контракту на той самий термін;

4) із заступниками керівника поліції та керівниками територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установ, ректорами (керівниками) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та прирівняних до них керівниками - строком на чотири роки з правом продовження контракту одноразово строком до чотирьох років;

5) з керівником поліції - строком на п'ять років з правом продовження контракту одноразово строком до п'яти років.

3. Право на укладення від імені поліції контракту про проходження служби надається:

1) Міністрові внутрішніх справ України - з керівником поліції та його заступниками;

2) керівнику поліції - з особами, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади його наказами, крім осіб, право на підписання контракту з якими належить Міністру внутрішніх справ України;

3) керівнику вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, - з курсантами та слухачами цих навчальних закладів про навчання;

4) керівникам територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установ, ректорам (керівникам) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та прирівняним до них керівникам - з особами, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади їхніми наказами.

4. Право на продовження контракту, якщо це допускається цим Законом, надається посадовим особам, зазначеним у частині третій цієї статті.

5. Контракт є підставою для видання наказу про прийняття особи на службу в поліції та/або призначення її на відповідну посаду.

6. Після закінчення строку контракту, укладеного згідно з пунктом 1 частини другої цієї статті, поліцейський, який був стороною в цьому контракті, за рішенням керівника, якому надано право приймати на службу, може продовжити службу в поліції на підставі наказу відповідно до цього Закону.

7. Контракт про навчання укладається з громадянами, які зараховані до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчан-

ня, який здійснює підготовку поліцейських, за умови досягнення такими особами 18-річного віку.

Визначення правових відносин між курсантами вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, яким не виповнилося 18 років, і державою здійснюється відповідно до вимог Цивільного кодексу України.

8. Контракт про проходження служби в поліції укладається на підставах і в порядку, визначених Міністерством внутрішніх справ України.

9. Типову форму контракту затверджує Міністерство внутрішніх справ України.

У більшості сучасних країн світу саме держава є найбільшим наймачем (роботодавцем) кваліфікованого персоналу на державну службу. Основною умовою прийому на державну службу є наявність певних даних, як формальних (диплом, науковий ступінь, громадянство, лояльність до політичного режиму, вік, здоров'я), так і професійних (компетенція, досвід роботи за спеціальністю, практичні і теоретичні знання), широкого набору знань, умінь та навичок, які виступають запорукою належного виконання службових обов'язків.

Як професійний інститут служба в поліції передбачає виконання посадових обов'язків особами, які обіймають відповідні посади і отримують за свою працю грошову винагороду, що виплачується за рахунок коштів державного бюджету. Служба в поліції, як ієрархічна структура, передбачає проходження державним службовцем служби відповідно до категорій посад державних службовців, а також до рангів, які їм присвоюють. Основними критеріями класифікації посад державних службовців є організаційно-правові рівні органів, які приймають їх на роботу, обсяг і характер компетенції на конкретній посаді, роль та місце посади в структурі державного органу. На державних службовців покладено виконання повноважень органів державного управління, пов'язаних з регулюванням, контролем, наглядом, координацією розвитку різних сфер життєдіяльності суспільства.

Персонал поліції в силу своїх особливих функцій і їх тісних контактів з населенням іноді звинувачується населенням у зв'язку з їх професійною поведінкою. Якщо ці обвинувачення виявляються безпідставними у результаті неупередженого розслідування чи провадження, то персонал поліції повинен мати можливість користуватися підтримкою свого керівництва, в тому числі, у вигляді персональної допомоги шляхом оскарження передбаченого у главі VI Європейського кодексу поліцейської етики. Його Параграф 34 не виключає, що підтримка персоналу поліції може виявитися необхідною і в інших ситуаціях, наприклад, при внутрішніх провадженнях.

Слід зазначити, що за логікою коментованої норми процедури з набору службовців повинні засновуватися на об'єктивних та недискримінаційних за-

садах, слідуючи після проведення необхідного відбору кандидатів, а політика повинна бути спрямована на набір чоловіків і жінок з різних верств суспільства, в тому числі етнічних меншин, із загальною метою, щоб персонал поліції відображав суспільство, якому вони служать, що передбачено у Параграфі 25 Європейського кодексу поліцейської етики.

У вищезазначеному міжнародному документі досить повно і всебічно визначено порядок кваліфікації, набору та подальшого утримання персоналу поліції (Параграф 22). Задля того, щоб відбирати належних кандидатів для поліції, процес їх відбору повинен ґрунтуватися тільки на об'єктивних критеріях. У цих нормах йдеться про особисту кваліфікацію, яка може бути поділена на вміння та досвід. До першої категорії належать особисті здібності і можливості кандидата до другої – особистий досвід, який охоплює освіту, професійну підготовку і життєвий досвід, насамперед, професійний.

Головним чином, що обов'язково застосовується у цілях проходження служби по контракту за змістом коментованої статті Закону України «Про національну поліцію» є застосовування однакових основних принципів до всіх звань, навіть якщо необхідна компетентність може бути різною. Це стосується й призначення у лави поліції на посаду оперативного характеру особи за політичними мотивами, що має бути неприпустимим.

Цілком обґрунтованим відповідно до Параграфу 24 Європейського кодексу поліцейської етики орієнтує вітчизняних керівників поліції, що здійснюють добір кандидатів у поліцейські, насамперед керівників Міністерства внутрішніх справ, які передбачають підстави і порядок укладення контракту про проходження служби в поліції, на встановлення мінімальної норми щодо кандидатів, стажерів та прийнятих на роботу в поліцію нових поліцейських.

Кількість поліцейських має обраховуватись від «рівня терпимості» до злочинів, які не належать до категорії «тяжких злочинів», тобто від кількісних та якісних показників злочинності в державі, рівня її динаміки. Мінімальним стандартом також має бути наявність судового рішення для звільнення з роботи в поліції кандидатачи персоналу і врахування його для визначення невідповідними посаді в поліції, якщо щодо них існують достатньо обґрунтовані підозри у вчиненні кримінальних дій.

Принцип недискримінаційного підходу до набору підкріплений також Протоколом № 12 Європейської конвенції про права людини та Європейською соціальною хартією.

Загальновизнаним є факт, що жінки представлені в поліції недостатньо і найбільше ця статева нерівність стає очевидною під час моніторингу вищих керівних посад і звань у поліції. Те саме стосується представництва меншин, включаючи етнічні меншини. Європейські стандарти припускають поліпшення відносини між поліцією і населенням у разі урізноманітнення особового складу (персоналу) поліції: «політика набору персоналу повинна бути націлена на досягнення представництва в поліції всього суспільства» (Параграф 22).

Набір і навчання до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських на курсантів та слухачів здійснюється заради підготовки персоналу поліції. Тренінги поліції тісно пов'язані з системою набору в поліцію. Персонал, як правило, набирається на підставі повної середньої освіти (базові звання), у той час як службовці молодшого звання і командний склад можуть набиратися за умовою отримання диплому про вищу освіту.

Отже, передумовою укладення контракту на службу в поліції особа має пройти відповідні тренінги, першопочаткову підготовку відповідно до Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції від 16.02.2016 р. № 105.

Професійна підготовка є одним з найважливіших засобів прищеплення закріплених Конституцією України цінностей серед персоналу поліції. Тому в Параграфі 26 міститься вимога будувати тренінги поліції на підставі основоположних цінностей, етичних аспектів і аспектів щодо прав людини в роботі поліції в контексті конкретних проблем, втілення принципу відкритості та прозорості поліцейських організацій, підтримки населення, у максимально наближено до соціальних реалій обстановці. Це має включати як матеріальні умови (місце та обладнання), так і інтелектуальний внесок у тренінги. Поліцейські тренінги в закритих та ізольованих місцях із залученням студентів, які живуть в бараках тощо, можуть бути необхідними для певних видів підготовки спеціалістів. Однак загальні тренінги поліції повинні за можливістю здійснюватися в «нормальних» умовах.

За європейськими правилами персонал поліції повинен спочатку пройти загальні тренінги, а після – більш спеціалізовані тренінги (Параграф 28 Європейського кодексу поліцейської етики). Ця система дозволить мати службовців, які знайомі з однаковими основними цінностями для здійснення ними поліцейських функцій і які здатні виконувати різноманітні завдання. Це також підкреслює важливість крім першопочаткової підготовки надавати можливість доповнювати початкові тренінги регулярними тренінгами для підвищення кваліфікації поліцейських. Практичні тренінги повинні бути максимально наближені до реальності.

У будь-якому випадку слід пам'ятати, що відповідно до Кримінальної конвенції про корупцію корупція є фактором, що має значення в провадженні про анулювання або розірвання контрактів. Відповідно до ст. 7 цього документу «будь-який акт корупції, як і будь-яке інше зловживання владою, несумісні зі службовим статусом посадової особи підтримання правопорядку. До будь-якої посадової особи за підтримання правопорядку, вчинила акт корупції, закон повинен застосовуватись у повній мірі, оскільки уряди не можуть очікувати від громадян дотримання ними правопорядку, якщо вони не можуть або не хочуть забезпечувати дотримання законності їх власними посадовими особами в межах їх власних установ. Хоча поняття корупції має визначатися відповідно з національним правом, слід розуміти, що воно охоп-

лює вчинення або не вчинення будь-яких дій при виконанні обов'язків або внаслідок цих обов'язків в результаті необхідних або прийнятих подарунків, обіцянок чи стимулів або їх незаконне отримання всякий раз, коли має місце така дія або бездіяльність».

Відповідно до ст. 21 Кодексу законів про працю України, Закону України від 10.12.1971 р. № 322-VIII **трудоий договір** – це угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

Особливою формою трудового договору є контракт, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника, умови розірвання договору, в тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін. Сфера застосування контракту визначається законами України.

При укладенні контракту кандидат у поліцейського зобов'язаний подати паспорт або інший документ, що посвідчує особу, трудову книжку, а також документ про освіту (спеціальність, кваліфікацію), про стан здоров'я та інші документи. Забороняється укладення контракту з громадянином, якому за медичним висновком запропонована робота протипоказана за станом здоров'я. Особі, запрошеній на роботу в порядку переведення з іншої установи за погодженням між їх керівниками, не може бути відмовлено в укладенні контракту.

Типову форму контракту затверджує Міністерство внутрішніх справ України і вона має враховувати основні положення Типової форми контракту з працівником, затвердженого наказом Мінпраці України від 15.04.1994 № 23.

Крім того, у Постанові Кабінету Міністрів України «Про впорядкування застосування контрактної форми трудового договору» від 19.03.1994 р. № 170 зазначено, що контрактна форма трудового договору застосовується до працівників при прийнятті (найманні) на роботу, лише у випадках, прямо передбачених законами – як це встановлює коментована стаття Закону.

Контракт оформляється у двох примірниках, що мають однакову юридичну силу і зберігаються у кожній із сторін контракту.

За згодою працівника копію укладеного з ним контракту може бути передано профспілковому чи іншому органу, уповноваженому працівником представляти його інтереси, для здійснення контролю за додержанням умов контракту.

Контракт набуває чинності з моменту його підписання або з дати, визначеної сторонами у контракті, і може бути змінений за згодою сторін, складе-

ною у письмовій формі.

Контракт є підставою для видання наказу (розпорядження) про прийняття (найняття) кандидата на роботу з дня, встановленого у контракті за угодою сторін.

У контракті передбачаються обсяги пропонованої роботи та вимоги до якості і строків її виконання, строк дії контракту, права, обов'язки та взаємна відповідальність сторін, умови оплати й організації праці, підстави припинення та розірвання контракту, соціально-побутові та інші умови, необхідні для виконання взятих на себе сторонами зобов'язань, з урахуванням специфіки роботи, професійних особливостей та фінансових можливостей підприємства, установи, організації чи роботодавця.

Умови оплати праці та матеріального забезпечення працівників, з якими укладається контракт, визначаються угодою сторін. Розміри виплат не можуть бути меншими, ніж передбачено чинним законодавством, угодами і колективним договором, і залежать від виконання умов контракту.

У контракті можуть також визначатись умови підвищення або зниження обумовленого сторонами розміру оплати праці, встановлення доплат і надбавок, премій, винагород за підсумками роботи за рік чи інший період, участі у прибутках підприємства, установи, організації (якщо це передбачено чинним законодавством та їхніми статутами) чи громадянина-підприємця.

На основі Типової форми контракту, контракт з поліцейським має обов'язково мати зафіксовані особливі умови праці з урахуванням специфіки поліцейської специфіки, професійних особливостей (у тому числі, пов'язаних із застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, ймовірністю вогневого контакту під час несення служби, виконання завдань).

У контракті може бути передбачено додаткові пільги, гарантії та компенсації. Умовами контракту може передбачатися переїзд працівника на роботу в іншу місцевість, гарантії та компенсації такого переїзду, умови забезпечення поліцейського (а в разі необхідності і членів його сім'ї) житловою площею або оплати витрат за найом (піднайом) житлового приміщення чи користування готелем.

У контракті визначаються режими робочого часу і часу відпочинку працівника. Тривалість відпустки поліцейського вираховується за загальним правилом від вислуги років.

За угодою сторін у контракті може бути визначено й інші умови організації праці, необхідні для виконання зобов'язань, взятих на себе сторонами.

У контракті можуть визначатися додаткові, крім встановлених чинним законодавством, підстави його розірвання. Контракт повинен передбачати зобов'язання роботодавця щодо компенсації моральної та матеріальної шкоди, заподіяної працівникові у разі дострокового розірвання контракту:

- працівником - з причин невиконання чи неналежного виконання роботодавцем зобов'язань, передбачених контрактом;
- роботодавцем - з підстав, не передбачених чинним законодавством та

контрактом.

Контрактом для поліцейського мають встановлюватись додаткові соціальні гарантії на випадок дострокового припинення контракту з незалежних від нього причин.

Водночас, Контрактом не може бути змінено порядок розгляду індивідуальних трудових спорів, а також запроваджено по відношенню до працівника повної матеріальної відповідальності, крім випадків, передбачених ст. 134 Кодексу законів про працю України.

У разі розірвання контракту з ініціативи роботодавця з підстав, установлених у контракті, але не передбачених чинним законодавством, звільнення проводиться за п. 8 ст. 36 Кодексу законів про працю України, з урахуванням гарантій, встановлених чинним законодавством і контрактом.

У разі невиконання або неналежного виконання сторонами зобов'язань, передбачених у контракті, його може бути достроково розірвано з попередженням відповідної сторони за два тижні.

Контракт підлягає розірванню достроково на вимогу працівника в разі його хвороби або інвалідності, які перешкоджають виконанню роботи за контрактом, порушення роботодавцем законодавства про працю, невиконання чи неналежного виконання роботодавцем зобов'язань, передбачених контрактом, та з інших поважних причин, насамперед, зазначених у Законі України. Звільнення працівника у цьому разі проводиться відповідно до статті 39 Кодексу законів про працю України.

За два місяці до закінчення строку чинності контракту за угодою сторін його може бути продовжено або укладено на новий строк.

Спори між сторонами контракту розглядаються в установленому чинним законодавством порядку.

У контракті передбачаються певні обмеження щодо спільної роботи близьких родичів чи свояків (батьки, подружжя, брати, сестри, діти, а також батьки, брати, сестри і діти подружжя) у поліції, якщо у зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків вони безпосередньо підпорядковані або підконтрольні один одному.

Так, у ст. 27 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII зазначені обмеження щодо спільної роботи близьких осіб. Так, під страхом можливого покарання за корупційне правопорушення поліцейському заборонено мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам. Пряме підпорядкування - відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.

Якщо будь-яка близька діючому поліцейському особа, а це – особа, яка спільно проживає з поліцейським, пов'язана з ним спільним побутом і має

взаємні права та обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також незалежно від зазначених умов чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта, то вони зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб. Це положення не стосується близьких осіб, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним з них статусу виборної особи (наприклад, атестований керівник кафедри у вищому навчальному закладі із специфічними умовами навчання, що готує поліцейських, і атестований викладач цієї ж кафедри, якого затвердила на цій посаді відповідна Вчена рада). Це також стосується й осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах.

У разі виникнення обставин, що порушують указані вище вимоги поліцейський та близька йому особа вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, в місячний строк з моменту виникнення обставин новобранець підлягає переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування, а в разі неможливості особа, яка перебуває у підпорядкуванні підлягає звільненню із займаної посади.

Стаття 64. Присяга працівника поліції

1. Особа, яка вступає на службу в поліції, складає присягу на вірність українському народові такого змісту:

"Я, (прізвище, ім'я та по батькові), усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю вірно служити українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права і свободи людини, честь держави, з гідністю нести високе звання поліцейського та сумлінно виконувати свої службові обов'язки".

2. Порядок складання присяги працівника поліції встановлює міністерство внутрішніх справ України.

До зачислення у кадри поліції кандидат віддає офіційне урочисте зобов'язання про отримання певних особливо відповідальних обов'язків, передбачених законом України «Про Національну поліцію», погоджується вступити в особливий соціальний стан та отримати новий правовий статус – присягу. Присяга, як сучасна форма клятви безумовно поєднує правові та морально-

соціальні норми, і стала традиційним привселюдним (публічним) актом волевиявлення особи слугувати народові України.

Присяга покладає на працівника поліції всю повноту відповідальності за виконання ним службових обов'язків. Складення присяги передбачає право населення взяти звіт з особи, яка присягнула, щодо питань її дотримання. Отже, цілком логічно передбачення у коментованому законі обов'язок поліції бути відповідальною перед громадянами та їх представниками, підлягання її діяльності ефективному зовнішньому контролю на чолі з забезпеченням ефективного та неупередженого механізму для скарг на дії поліції, заснованому на положеннях європейського кодексу поліцейської етики.

Присяга приймається один раз за всю службу (за місцем навчання або служби). Вступ на посаду відбувається з часу прийняття присяги.

Відповідно до Порядку складання присяги працівниками національної поліції, затвердженого Наказом МВС України від 09.11.2015 р. № 1453, особа, яка вступає на службу до поліції, вона складає присягу на вірність українському народові, текст якої наведено у ч.1 ст. 64 коментованого Закону, та скріплює її власноручним підписом.

Так, присягу складають:

- 1) особи, вперше прийняті на службу в поліцію;
- 2) курсанти (слухачі) вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (далі – ВНЗ);
- 3) особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, які пройшли відбір (конкурс) на службу в органи, підрозділи, заклади, установи поліції (далі – органи поліції).

Порядок проведення урочистостей з нагоди складання присяги затверджується для: ВНЗ – наказом Національної поліції, а для практичних органів поліції – наказами керівників Головних управлінь Національної поліції в Автономній республіці Крим та м. Севастополі, областях, у м. Києві.

Особи, які вперше прийняті на службу в поліцію, складають присягу після закінчення первинної професійної підготовки.

Курсанти (слухачі) ВНЗ складають присягу після зарахування на навчання до вищого навчального закладу в терміни, визначені головою національної поліції відповідно до пропозицій, наданих ректорами (начальниками) ВНЗ.

Особи рядового і начальницького складу складають присягу після проходження відбору (конкурсу) на службу в органи поліції за місцем проходження служби в терміни, визначені керівником органу поліції.

День складання присяги є урочистим днем органу поліції і організовується та проводиться за сценарієм, затвердженим керівником органу поліції. З метою патріотичного виховання поліцейських визначаються місця для складання присяги: біля пам'ятних стел, знаків загиблим під час виконання службових обов'язків працівникам органів внутрішніх справ (поліції), біля пам'ятників воїнам, які полягли в боях за волю та незалежність України, в

інших видатних історичних місцях, пов'язаних з героїчними традиціями українського народу (або в певному приміщенні органу поліції за несприятливих погодних умов). На урочистостях з нагоди складання працівниками поліції присяги за рішенням керівника поліції можуть запрошуватися керівники інших органів поліції, ветерани органів внутрішніх справ, керівники інших правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування, члени родин працівників поліції, які складають присягу, інші особи.

Головною вимогою щодо складання присяги є парадний однострій особового складу. У визначений час особовий склад органу поліції шикуються в лінію ротних (взводних) колон у встановленому місці. Працівники, які складають присягу, стоять в окремих взводних колонах. Урочистий марш має супроводжувати винос державного прапора України або прапора органу поліції (далі – прапор), а керівник строю під звуки маршу зустрічає керівника органу поліції і доповідає про готовність особового складу до проведення урочистих заходів. прийнявши доповідь керівника строю, керівник органу поліції вітається з усім особовим складом. Керівник поліції здійснює коротку промову, в якій роз'яснює значення присяги та того почесного і відповідального обов'язку, що покладається на працівників поліції, які складатимуть присягу.

Посадові особи, що приводять до присяги, за алфавітним списком викликають зі строю осіб, які складають присягу. Той доповідає про прибуття та готовність до її складання, бере текст присяги й повертається обличчям до строю, зачитує її зміст і ставить під текстом підпис, після чого посадова особа, що приводить до присяги, вітає працівника з прийняттям присяги та подає команду щодо повернення його до строю.

Після закінчення складання присяги всіма працівниками поліції керуючий строєм доповідає керівнику органу поліції про закінчення її складання особовим складом та передає йому підписані тексти присяги, а керівник органу поліції вітає працівників зі складанням присяги. Підписаний текст присяги долучається до особової справи працівника поліції, який її склав.

Обов'язково виконується державний гімн України. Новобранців вітають ветерани органів внутрішніх справ, керівники інших правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування та інші особи за їх згодою. Урочистості закінчуються винесенням прапора з проходженням особовим складом органу поліції урочистим маршем.

Якщо особа не мала змоги скласти присягу у визначений термін, керівником органу поліції призначається інший день і час для її складання.

Стаття 65. Переміщення поліцейських в органах, закладах та установах поліції

1. Переміщення поліцейських здійснюється:

1) на вищу посаду - у порядку просування по службі;

2) на рівнозначні посади:

**для більш ефективної служби, виходячи з інтересів служби;
за ініціативою поліцейського;**

у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням реорганізації;

у разі необхідності проведення кадрової заміни в місцевостях з особливими природними, географічними, геологічними, кліматичними, екологічними умовами (далі - місцевості з визначеним строком служби);

за станом здоров'я - на підставі рішення медичної комісії;

з меншим обсягом роботи з урахуванням професійних і особистих якостей - на підставі висновку атестації;

у разі звільнення з посади на підставі рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри відповідно до статті 87 цього Закону;

3) на посади, нижчі ніж та, на якій перебував поліцейський:

у зв'язку зі скороченням штатів або реорганізацією в разі неможливості призначення на рівнозначну посаду;

за станом здоров'я - на підставі рішення медичної комісії;

через службову невідповідність - на підставі висновку атестації з урахуванням професійних і особистих якостей;

за ініціативою поліцейського;

як виконання накладеного дисциплінарного стягнення - звільнення з посади відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;

у разі звільнення з посади на підставі рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри, відповідно до статті 87 цього Закону;

4) у зв'язку із зарахуванням на навчання до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, на денну форму навчання, а також у разі призначення на посаду після закінчення навчання.

2. Посада вважається вищою, якщо за цією посадою штатом (штатним розписом) передбачене вище спеціальне звання поліції.

3. Випускники вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, призначаються на відповідні вакантні посади безпосередньо після закінчення навчання в цих навчальних закладах.

4. Поліцейський, переміщений з вищої посади на посаду, нижчу ніж та, яку він займав, у подальшому просувається по службі з дотриманням вимог, визначених цим Законом, а звільнений з посади в дисциплінарному порядку, - після зняття дисциплінарного стягнення.

5. Не допускається переміщення поліцейських жіночої статі за іні-

ціативою керівника відповідного органу (установи, закладу) поліції на посади, нижчі ніж та, яку вони займали, з мотивів, пов'язаних із вагітністю, наявністю дітей віком до трьох років (до шести років - за медичними показниками), або у зв'язку з тим, що вони є самотніми матеріями та мають дітей віком до чотирнадцяти років чи дітей-інвалідів.

6. Якщо законом визначено додаткові вимоги до кандидатів на призначення на окремі посади в органах (зкладах, установах) поліції, призначення на такі посади здійснюється за умови відповідності особи, яка призначається на таку посаду, додатковим вимогам.

7. Переведення поліцейських здійснюється у разі, якщо звільнення їх із посад або призначення на інші посади належить до номенклатури призначення різних керівників.

8. Переведення поліцейського може здійснюватися за його ініціативою, ініціативою прямих керівників (начальників), керівників інших органів (зкладів, установ) поліції, які порушили питання про переміщення.

9. Переведення поліцейського здійснюється на підставі єдиного наказу про звільнення із займаної посади та направлення для подальшого проходження служби до іншого органу (зкладу, установи) поліції та про призначення на посаду в органі (зкладі, установі) поліції, до якого переміщується поліцейський.

10. У разі якщо згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначенню поліцейського на посаду повинно передувати погодження відповідних органів державної влади або органів місцевого самоврядування чи їх посадових осіб, призначення на посаду здійснюється після отримання такого погодження.

11. Не допускається переміщення поліцейських на вищі посади протягом шести місяців з дня притягнення до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності.

Переміщення по службі може здійснюватись по вертикалі або по горизонталі.

За загальним правилом просування по службі «по вертикалі» здійснюється шляхом зайняття більш високої посади на конкурсній основі або шляхом присвоєння вищого звання. Посада вважається вищою, якщо за цією посадою штатом (штатним розписом) передбачене вище спеціальне звання поліції. На заміщення вакантної посади запроваджується конкурс. Переважне право на просування по службі мають особи, які досягли найкращих результатів у роботі, виявляють ініціативність, постійно підвищують свій професійний рівень та зараховані до кадрового резерву поліції.

Конкурсна комісія на підставі розгляду поданих кандидатами документів, результатів іспиту та співбесіди з кандидатами, які успішно склали іспит,

на своєму засіданні здійснює відбір осіб для зайняття оголошених для конкурсу вакантних посад державної служби. Інші кандидати, які успішно склали іспит, але не були відібрані для призначення на посади, у разі їх згоди, за рішенням конкурсної комісії можуть бути рекомендовані для зарахування до кадрового резерву в цьому державному органі. У разі виникнення відповідних вакансій такі особи протягом року можуть бути прийняті на рівнозначну або нижчу посаду без повторного проходження конкурсу. Вимоги до кандидатів на призначення на окремі посади в органах (закладах, установах) поліції можуть визначатись і додатково. Зокрема, призначенню поліцейського на посаду може передувати погодження відповідних посадових осіб органів державної влади або органів місцевого самоврядування.

Якщо за результатами конкурсу не відібрано жодного з кандидатів для призначення на посаду, конкурсна комісія не може рекомендувати цих кандидатів до кадрового резерву. В такому випадку оголошується повторний конкурс.

Рішення про призначення на посаду державного службовця та зарахування до кадрового резерву приймає керівник органу на підставі пропозиції конкурсної комісії протягом одного місяця з дня прийняття рішення конкурсною комісією. Це рішення може бути оскаржене керівнику відповідного державного органу протягом трьох днів після ознайомлення з цим рішенням, а також у порядку, визначеному законодавством (або в порядку підлеглості, або безпосередньо в судовому порядку).

Законодавець визначив окремі підстави для переміщення «по горизонталі», тобто та на рівнозначні посади і на посади, нижчі ніж та, на якій перебував поліцейський однаковими:

- за ініціативою поліцейського;
- за станом здоров'я - на підставі рішення медичної комісії;
- у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням реорганізації;
- на підставі висновку атестації з урахуванням професійних і особистих якостей;
- у разі звільнення з посади на підставі рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри (див. коментар до ст. 87 коментованого Закону).

Водночас, положенням даної статті законодавець попереджує поліцейського про можливість пересування на рівнозначні посади «в інтересах служби», тобто за необхідності більш ефективної служби, або у разі необхідності на певний термін проведення кадрової заміни в місцевостях з особливими природними, географічними, геологічними, кліматичними, екологічними умовами.

Крім того, поліцейський за контрактом має право у зв'язку зі скороченням штатів або реорганізацією органу, в якому він проходить службу або навчається, в разі неможливості призначення на рівнозначну посаду, отримати нижчу посаду.

Посада курсанта або слухача є нижча за посаду діючого поліцейського,

тож у зв'язку із зарахуванням на денну форму навчання до вишу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, поліцейський за логікою переводиться на нижчу посаду. Незалежно від посади, яку кандидат у поліцейські мав у спеціальному навчальному закладі для поліцейських, він призначається на посаду в практичних підрозділах відповідно конкурсу на вакантні посади, в тому числі й на нижчу посаду.

Загальнозживаними є правила, коли нижчу посаду поліцейський отримує через службову невідповідність або як виконання накладеного дисциплінарного стягнення - звільнення з посади відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

Лише зняття дисциплінарного стягнення як «звільнення з посади» в дисциплінарному порядку дає можливість поліцейському надалі просуватись по службі в загальному порядку. При цьому, заборонено переміщення поліцейських на вищі посади протягом шести місяців з дня притягнення до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності.

Якщо поліцейський йде у відставку в період ворожої окупації в зв'язку з тим, що він примушують до виконання незаконних розпоряджень, що суперечать інтересам цивільного населення, як було описано вище, і в зв'язку з тим, що він не бачить для себе іншого виходу, відразу після закінчення окупації він повинен бути поновлений на посаді поліцейського без шкоди його особистих прав і доходами, які поклалися б йому, якби він залишався в поліції.

Так, Загальна декларація прав людини визначає вільними і рівними у своїй гідності та правах людей від народження незалежно від статі, а Міжнародний пакт ООН про економічні, соціальні і культурні права визнає право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи винагороду, що забезпечувала б як мінімум справедливу зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні гарантуватись умови праці, не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю; умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни; однакову для всіх можливість просування по роботі на відповідні більш високі ступені виключно на підставі трудового стажу і кваліфікації; відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку так само, як і винагороду за святкові дні. Очевидно, що зазначені положення цілком перекликаються з баченням законодавця, який розглядаваній нормі зазначивши заборону переміщення поліцейських жіночої статі за ініціативою її керівника поліції на посаду нижче займаної з мотивів, пов'язаних із вагітністю, наявністю дітей віком від трьох до шести років за медичними показниками або у зв'язку з тим, що вони є єдиними матерями та мають дітей віком до чотирнадцяти років чи дітей-інвалідів.

Переведення поліцейського може здійснюватися за ініціативою прямих керівників (начальників) або керівників інших органів (закладів, установ) по-

ліції, які порушили питання про переміщення, якщо мають таку кадрову компетенцію. Для переведення затверджується єдиним – одночасним наказом про звільнення із займаної посади та направлення для подальшого проходження служби до іншого органу (закладу, установи) поліції та про призначення на посаду в органі (закладі, установі) поліції, до якого переміщується поліцейський.

Відповідно до Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції, затвердженого Наказом МВС України від 23.11.2016 р. № 1235, рішення з питань проходження служби в поліції оформлюються письмовими наказами по особовому складу.

Підставою для видання наказів по особовому складу є такі зміни в службовій діяльності:

- призначення на посади, переміщення по службі, тимчасове виконання обов'язків за іншою посадою;
- присвоєння та позбавлення спеціальних звань поліції, пониження у спеціальному званні на один ступінь;
- закріплення спеціальних жетонів з індивідуальним номером;
- заохочення;
- зарахування у розпорядження;
- звільнення з посади;
- звільнення зі служби в поліції;
- відрядження поліцейських до державних (міждержавних) органів, установ, організацій та органів місцевого самоврядування із залишенням на службі в поліції;
- відсторонення від виконання службових обов'язків (посади);
- надання відпусток відповідно до законодавства;
- зміни прізвища, імені та по батькові;
- обчислення стажу служби в поліції, який дає право на встановлення поліцейським надбавки за вислугу років, надання додаткової оплачуваної відпустки;
- установлення посадових окладів;
- установлення чи скасування додаткових видів грошового забезпечення, премії та інших доплат відповідно до вимог чинного законодавства України;
- направлення поліцейських для проходження служби у складі національного персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, а також їх повернення.

Перелік документів з питань проходження служби визначається згідно з Переліком документів з питань проходження служби, затвердженим наказом МВС України від 23.11.2016 р. N 1235.

У разі видання наказу про відрядження поліцейського до державних (міждержавних) органів, установ, організацій та органів місцевого самоврядування із залишенням на службі в поліції зазначається стаж служби в полі-

ції, який дає право на встановлення поліцейським надбавки за вислугу років, надання додаткової оплачуваної відпустки.

У разі видання наказу про призначення працівника на посаду у наказі керівника органу поліції відповідно до вмотивованого подання встановлюються посадовий оклад, додаткові види грошового забезпечення та стаж служби в поліції, який дає право на встановлення поліцейським надбавки за вислугу років.

У випадку видання наказу про звільнення працівника зі служби в поліції в наказі органу поліції зазначаються стаж служби в поліції, вислуга років для призначення пенсії (у тому числі на пільгових умовах), необхідність виплати одноразової грошової допомоги при звільненні зі служби в поліції та стаж служби в поліції для її виплати.

Крім того, зазначається інформація щодо необхідності виплати грошової компенсації за кількість днів невикористаних відпусток за фактично відпрацьований час у році звільнення або відрахування з грошового забезпечення коштів за кількість днів відпусток за час невідпрацьованої частини календарного року.

Накази про накладення дисциплінарних стягнень у виді звільнення з посади, пониження у спеціальному званні на один ступінь та звільнення зі служби в поліції реалізуються шляхом видання наказів по особовому складу в установленому порядку.

До переліку документів з питань проходження служби відносяться:

1. Рапорт (заява), що пишеться власноручно у довільній формі.
2. Подання про призначення на посаду (додаток 1).
3. Подання про встановлення додаткових видів грошового забезпечення.

ня.

Стаття 66. Службове сумісництво поліцейських

1. Поліцейський не може під час проходження служби займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім науково-педагогічної, наукової або творчої.

1. Сумісництвом вважається виконання працівником, крім своєї основної, іншої регулярної оплачуваної роботи на умовах трудового договору у вільний від основної роботи час на тому ж або іншому підприємстві, в установі, організації або у громадянина (підприємця, приватної особи) за наймом

Для роботи за сумісництвом згоди власника або уповноваженого ним органу за місцем основної роботи не потрібно.

Не є сумісництвом робота, яка визначена Переліком робіт, зазначених у Положенні про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій

2. Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. науково-педагогічна діяльність - педагогічна діяльність у вищих навчальних закладах, пов'язана з науковою та (або) науково-технічною діяльністю, а наукова діяльність - інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

3. Відповідно до Постанови Апеляційного суду міста Києва № 760/13989/16-п від 10.02.2017 р. під викладацькою діяльністю закону слід розуміти діяльність особи як викладача тієї чи іншої навчальної дисципліни в освітньому закладі, що полягає у читанні лекцій, проведенні семінарів, практичних та інших занять, гуртків, секцій, веденні уроків тощо, тобто це та частина педагогічної діяльності, яка пов'язана з наявністю трудових відносин між навчальним закладом та особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що передбачає їх оформлення, а також отримання законної винагороди за виконану роботу.

Цією постановою визначено, що тренінг є формою викладацької діяльності, а тому проведення тренінгів державними службовцями (у тому числі поліцейськими) не вважається порушенням антикорупційного законодавства.

4. Відповідно до Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки творча діяльність - індивідуальна чи колективна творчість, результатом якої є створення або інтерпретація творів, що мають культурну цінність.

5. За порушення обмежень щодо сумісництва Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачена адміністративна відповідальність за статтею 172-4 Кодексу. Вчинення такого адміністративного правопорушення тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом.

Стаття 67. Перебування поліцейських у розпорядженні

1. Зарахування поліцейських наказами по особовому складу в розпорядження органів поліції для подальшого проходження служби під керівництвом посадових осіб, уповноважених призначати на посади поліцейських, допускається у разі:

1) звільнення поліцейського з посади у зв'язку з виконанням дисциплінарного стягнення або виконанням висновку поліцейської комісії про невідповідність займаній посаді, якщо до кінця визначеного строку виконання дисциплінарного стягнення або протягом десяти днів з дня ухвалення висновку про службову невідповідність не вирішено питання про подальше проходження ним служби;

2) повернення поліцейських, які відповідно до закону були відряджені (прикомандировані) до Верховної Ради України, Верховної Ради Ав-

тономної Республіки Крим, інших органів державної влади (закладів, установ) або органів місцевого самоврядування на час виконання відповідних повноважень на постійній основі із залишенням їх на службі в поліції;

3) застосування до поліцейського тримання під вартою як запобіжного заходу;

4) якщо поліцейський відсутній за місцем проходження служби та за місцем проживання і більше десяти днів близьким родичам невідомо, де він перебуває, - до повернення поліцейського (у разі неприйняття іншого рішення про подальше проходження ним служби в поліції) або до дня набрання законної сили рішенням суду про визнання його безвісно відсутнім чи оголошення померлим;

5) скорочення штатних посад, що займають поліцейські, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (шестирічного віку - за медичними показниками), якщо немає можливості перемістити таких осіб на вакантні посади, - до закінчення відпустки по догляду за дитиною.

2. Поліцейські звільняються з посад та зараховуються в розпорядження наказами керівників, уповноважених призначати на такі посади.

3. Поліцейські, які зараховані в розпорядження відповідно до пунктів 1-2 частини першої цієї статті, продовжують проходити службу згідно із законом, виконуючи обов'язки служби відповідно до тимчасових функціональних обов'язків, визначених керівником відповідного органу (закладу, установи) поліції, з урахуванням попередніх посад, які обіймав поліцейський, рівня його знань та професійного досвіду.

4. Призначення на посади поліцейських, які перебувають у розпорядженні, проводиться в якомога коротший строк, але не пізніше ніж через два місяці з дня звільнення з попередньої посади і зарахування в розпорядження, крім випадків, визначених пунктами 3-5 частини першої цієї статті.

5. До строку, зазначеного в частині четвертій цієї статті, не входить час перебування поліцейських на стаціонарному лікуванні. Сукупний строк призначення на посади поліцейських, які перебувають у розпорядженні, не повинен перевищувати 120 календарних днів.

6. Поліцейський, якого звільнено з посади і зараховано в розпорядження, вважається таким, що перебуває в розпорядженні відповідного органу (установи, закладу), з дня, що настає за днем звільнення з посади, до дня, з якого він почав виконувати обов'язки за новою посадою, на яку його призначено, або до дня зарахування в розпорядження іншого органу (закладу, установи) поліції для подальшого проходження там служби.

7. Грошове забезпечення поліцейських, зарахованих у розпорядження, здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

3. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

Вказані документи встановлюють основні засади щодо права працівників органів внутрішніх справ на соціальний захист держави, перебуваючи в розпорядженні органів поліції для подальшого проходження служби під керівництвом посадових осіб, уповноважених призначати на посади поліцейських.

Відповідно до параграфу 12 Частини I Європейської соціальної хартії, та п.32. Рекомендації Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи, визначено, що службовці поліції повинні мати соціальні та економічні права, як і державні службовці, в максимально можливому обсязі. Зокрема, службовці мають право отримувати належну заробітну плату та соціальне забезпечення, а також бути забезпеченими спеціальними заходами з охорони здоров'я і безпеки, враховуючи особливий характер роботи поліції.

Визначені в коментованій статті особи, які мають право на отримання соціальної допомоги, в період перебування у розпорядженні в тому числі, в цілому відповідає міжнародним стандартам захисту прав громадян як об'єкта соціального захисту (ст. 9 Європейського кодексу соціального забезпечення; ст. 16 Європейської соціальної хартії).

Відповідно до європейських норм трудове законодавство України (статтею 26, 32 КЗпП України) визначає, особливості перебування поліцейського у розпорядженні в іншому підрозділі. Підстави перебування передбачені п.1 ст.67 ЗУ «Про Національну поліцію», а саме: - звільнення поліцейського з посади у зв'язку з виконанням дисциплінарного стягнення або виконанням висновку поліцейської комісії про невідповідність займаній посаді; - повернення поліцейських, які відповідно до закону були відряджені до певних органів; - застосування до поліцейського тримання під вартою як запобіжного заходу; - відсутність поліцейського за місцем проходження служби та за місцем проживання більше десяти днів, - скорочення штатних посад, що займають поліцейські, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (шестирічного віку - за медичними показниками), якщо немає можливості перемістити таких осіб на вакантні посади.

Визначені в коментованій статті підстави щодо порядку переведення поліцейського у розпорядження, зазначають право на отримання соціальної допомоги, що передбачено п.7 ст.67 (Закону України «Про Національну поліцію»): грошове забезпечення поліцейських, зарахованих у розпорядження, здійснюється в порядку, визначеному КМУ, передбачені ст. 9 Європейського

кодексу соціального забезпечення; ст. 16 Європейської соціальної хартії.

Гарантії трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських:

- без будь-якої дискримінації, поліцейський має право на рівну оплату за рівну працю. Кожний працюючий має право на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне людини існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення;

- при здійсненні своїх прав і свобод кожна може зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві;

- організація поліції повинна містити ефективні заходи для забезпечення чесності та належного виконання своїх обов'язків службовцями поліції, зокрема, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції з прав людини.

Стаття 68. Порядок призначення поліцейських на посади під час здійснення реорганізації

1. У разі здійснення реорганізації, внаслідок якої на підставі відповідного наказу скорочуються посади в органі чи окремому підрозділі органу (закладу, установи) поліції, поліцейський, посада якого буде скорочена, має бути персонально письмово попереджений про можливе наступне звільнення зі служби в поліції за два місяці до такого звільнення.

2. Поліцейський, посада якого скорочена, може бути призначений за його згодою з урахуванням досвіду роботи, освітнього рівня, стану здоров'я, ставлення до виконання службових обов'язків на іншу посаду в будь-якому органі (закладі, установі) поліції до закінчення двомісячного строку з дня його персонального попередження про можливе подальше звільнення зі служби в поліції відповідно до частини першої цієї статті.

3. Поліцейський, посада якого була скорочена і якого не призначено на іншу посаду в поліції відповідно до частини другої цієї статті, після закінчення двомісячного строку з дня попередження про можливе подальше звільнення зі служби в поліції має бути звільнений зі служби в поліції на підставі пункту 4 частини першої статті 77 цього Закону.

4. Перебування поліцейського, посада якого скорочена, на лікарняному, у відрядженні чи у відпустці не є перешкодою для його призначення на іншу посаду або звільнення зі служби в поліції відповідно до положень цієї статті, за умови його персонального у письмовій формі попередження у встановлений законом строк.

5. Переважне право на залишення на службі в поліції при реоргані-

зації надається поліцейським з більш високими кваліфікацією та досягненнями у службовій діяльності. За рівних умов щодо кваліфікації та досягнень у службовій діяльності перевага в залишенні на службі надається особам, які мають таке право відповідно до вимог законодавства.

6. Поліцейський, посада якого була скорочена, до дня його призначення на іншу посаду в поліції або звільнення зі служби в поліції зобов'язаний виконувати обов'язки за останньою посадою, яку він займав, якщо керівник органу (закладу, установи) поліції не покладе на нього інші обов'язки.

7. Якщо поліцейський, посада якого була скорочена, звернувся до керівника відповідного органу (закладу, установи) з клопотанням про надання йому відпустки, така відпустка може бути надана на підставах та в порядку, визначених цим Законом. Тривалість наданої відпустки у такому разі не може перевищувати загальну кількість днів, що залишилися до передостаннього дня двомісячного строку з дня персонального попередження поліцейського про можливе наступне звільнення зі служби в поліції.

8. Поліцейському, посада якого скорочена, грошове забезпечення виплачується включно до дня призначення на іншу посаду або до дня звільнення зі служби в поліції в розмірі, визначеному за останньою штатною посадою, яку він займав на момент її скорочення. Розмір щомісячної премії встановлюється рішенням керівника органу (закладу, установи) поліції.

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

3. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

Вказані документи встановлюють основні засади щодо права працівників органів внутрішніх справ на соціальний захист держави в порядку проведення змін в організаційно-штатній структурі підрозділів поліції, одним з яких є реорганізація.

Слід зазначити, статтею 59 Господарського кодексу України передбачено, що припинення діяльності суб'єкта господарювання здійснюється шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб - засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених законами, - за рішенням суду.

При реорганізації, діяльність юридичної особи також припиняється, але всі її права та обов'язки в порядку правонаступництва переходять до но-

вої (іншої) юридичної особи. Таке формування, у принципі, дає підстави для висновку, що реорганізація (приєднання, злиття, виділення, поділ, перетворення) чи перепрофілювання підприємства, установи, організації самі по собі дають підстави власникові для розірвання трудового договору.

Стаття 59 Господарського кодексу України прирівнює припинення до реорганізації. Однак, термін реорганізація є більш широким і включає в себе окрім власне припинення, в т.ч. зміну в структурі власників підприємства, тощо.

Однак, виходячи зі змісту частини третьої ст. 36 КЗпП у разі реорганізації, дія трудових договорів працівників продовжується. Тобто ця норма вирішує питання про те, що в разі реорганізації підприємства, установи, організації настає правонаступництво не тільки в частині майна і майнових прав та обов'язків, а й трудових відносин. При реорганізації власник не повинен повідомляти про скорочення всіх працівників, – а лише тих, посади або чисельність яких скорочується.

На підставі рішення (наказу) про проведення змін в організаційно-штатній структурі керівник органу внутрішніх справ (підприємства, установи, організації), відповідно до ст. 493 КЗпП, не пізніше ніж за два місяці до вивільнення зобов'язаний персонально попередити працівників ОВС, які можуть бути звільнені у результаті реалізації змін в організаційно-штатній структурі органу, про наступне вивільнення (скорочення) під розписку. При цьому двомісячний термін попередження не може бути поглинутий терміном, визначеним ст. 22 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» ч. 2 ст. 49 КЗпП.

Попередження має бути зроблено так, щоб у працівника ОВС не виникло сумніву у тому, що воно ініційоване особою, яка має право укласти й розривати трудові договори, а також факт і зміст попередження у подальшому виключали можливість посилення працівника на те, що він неправильно зрозумів зміст попередження або взагалі не був попереджений. Форми попередження законодавством не встановлено, а тому воно може бути зроблено у вигляді листа, розпорядження чи іншого документа.

Стаття 69. Порядок тимчасового виконання обов'язків поліцейським

1. У зв'язку зі службовою необхідністю на поліцейського, який займає штатну посаду, може бути покладено тимчасове виконання обов'язків за іншою посадою, а саме:

- 1) вакантною - за його згодою;**
- 2) невакантною - у разі тимчасової відсутності або внаслідок усунення чи відсторонення від посади поліцейського, який займає таку посаду, незалежно від його згоди.**

2. Безперервний строк тимчасового виконання обов'язків не пови-

нен перевищувати чотирьох місяців.

3. Тимчасове виконання обов'язків покладається на поліцейських письмовим наказом керівника органу (закладу, установи) поліції, який уповноважений призначати на відповідну посаду згідно з цим Законом.

Керівники органів (закладів, установ) поліції можуть уповноважувати керівників структурних підрозділів таких органів (закладів, установ) самостійно приймати рішення про тимчасове покладення обов'язків за іншою невакантною посадою цього підрозділу на поліцейських, які їм підпорядковані.

4. Для тимчасового заміщення посад, що займають поліцейські, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (шестирічного віку - за медичними показниками), на період перебування в таких відпустках керівники органів поліції можуть призначати на ці посади інших поліцейських, а також приймати на роботу з призначенням на посади, що займають поліцейські в підрозділах забезпечення, цивільних осіб, у тому числі державних службовців, які мають споріднені спеціальності, з укладенням з ними на цей період строкового трудового договору відповідно до вимог закону.

1. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 № ETS № 163.

2. Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) від 06.11.1990 № ETS № 139.

Вказані документи встановлюють основні засади щодо права працівників органів внутрішніх справ на соціальний захист держави в порядку проведення змін в організації роботи підрозділів поліції, одним з яких є тимчасове виконання обов'язків за іншою посадою.

Згідно п.31. (Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи 22), персонал поліції повинен зазвичай мати такі самі громадянські та політичні права, як і інші громадяни. Можливе обмеження цих прав, тільки якщо це необхідно для виконання функцій поліцією в демократичному суспільстві, відповідно до права, і у відповідності з Європейською конвенцією про права людини.

П.32. Рекомендації Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи, визначає що службовці поліції повинні мати соціальні та економічні права, як і державні службовці, в максимально можливому обсязі. Зокрема, службовці мають право отримувати належну заробітну плату та соціальне забезпечення, а також бути забезпеченими спеціальними заходами з охорони здоров'я і безпеки, враховуючи особливий характер роботи поліції.

Відповідно до параграфу 12 Частини I Європейської соціальної хартії, усі працівники та особи, які знаходяться на їхньому утриманні, мають право на соціальне забезпечення.

Визначене в коментованій статті коло осіб, які мають право на отримання соціальної допомоги, в цілому відповідає міжнародним стандартам захисту прав громадян як об'єкта соціального захисту (ст. 9 Європейського кодексу соціального забезпечення; ст. 16 Європейської соціальної хартії).

Відповідно до європейських норм трудове законодавство України визначає, що призначення працівника виконуючим обов'язки **по вакантній посаді** регулюються статтею 32 КЗпП України.

Виконання обов'язків по вакантній посаді кодексом законів про працю України не передбачено, відповідно трудове законодавство України не передбачає такого виду тимчасового переведення працівника на іншу посаду (роботу).

Тому вважається, що працівник призначений виконувати обов'язки по вакантній посаді, переведений керівником установи, організації, підприємства на цю роботу (посаду) постійно у відповідності до статті 32 КЗпП України.

Якщо переведення здійснено без письмової згоди працівника, але він добровільно приступив до виконання обов'язків по іншій посаді (роботі), таке переведення є законним і він вважається таким, що займає цю посаду з першого дня такого переведення.

Визначення певного строку при призначенні працівника виконуючим обов'язки по вакантній посаді не має юридичного значення для здійснення правового регулювання цих правовідносин. Призначення працівника тимчасово виконуючим обов'язки по вакантній посаді вважається постійним переведенням працівника на іншу роботу.

Тимчасове замісництво на посаді (тимчасове виконання обов'язків), яку займає інший працівник, у зв'язку з відсутністю основного (тимчасовою, тривалою: відрадження, відпустка по догляду за дитиною до 3-х, 6-й років, хворобою, тощо).

Призначення працівника виконуючим обов'язки у зв'язку з відсутністю іншого працівника, у відповідності до статті 33 КЗпП України розглядається як тимчасове переведення працівника на іншу роботу та потребує його згоди.

При тимчасовому замісництві (підвид виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника, який займає посаду і за яким зберігається місце роботи (посада), особа яка виконує обов'язки відсутнього працівника звільняється повністю від виконання своїх прямих обов'язків за посадою на яку вона уклала трудовий договір, та виключно виконує обов'язки відсутнього працівника (який знаходиться у відраженні, хворіє, у відпустці, по догляду за дитиною тощо).

Таке замісництво застосовується лише у випадках, коли є виконання обов'язків за посадою відсутнього працівника пов'язане з виконанням розпорядчих функцій (тобто за більш відповідальною посадою).

Тимчасове замісництво відсутнього працівника оформляється наказом і такому працівнику оплачується різниця між його фактичним окладом і посадовим окладом особи, яку він заміщає.

Призначення працівника виконуючим обов'язки по вакантній посаді має інший правовий режим. Ці правовідносини регулюються статтею 32 КЗпП України.

Виконання обов'язків по вакантній посаді кодексом законів про працю України не передбачено, відповідно трудове законодавство України не передбачає такого виду тимчасового переведення працівника на іншу посаду (роботу).

Тому вважається, що працівник призначений виконувати обов'язки по вакантній посаді, переведений керівником установи, організації, підприємства на цю роботу (посаду) постійно у відповідності до статті 32 КЗпП України.

Якщо переведення здійснено без письмової згоди працівника, але він добровільно приступив до виконання обов'язків по іншій посаді (роботі), таке переведення є законним і він вважається таким, що займає цю посаду з першого дня такого переведення.

Визначення певного строку при призначенні працівника виконуючим обов'язки по вакантній посаді не має юридичного значення для здійснення правового регулювання цих правовідносин. Призначення працівника тимчасово виконуючим обов'язки по вакантній посаді вважається постійним переведенням працівника на іншу роботу.

Оплата праці здійснюється у цьому випадку у відповідності до штатного розпису за вакантною посадою, на яку переведено працівника виконуючим обов'язки та встановлюються інші виплати у відповідності до законодавства.

Стаття 70. Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади)

1. Поліцейський, щодо якого проводиться службове розслідування, може бути відсторонений від виконання службових обов'язків у порядку, визначеному Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

2. Поліцейський, який є керівником органу (підрозділу) поліції, відстороняється від виконання службових обов'язків у разі прийняття відповідною місцевою радою резолюції недовіри згідно з положеннями статті 87 цього Закону.

3. Поліцейський, щодо якого здійснюється кримінальне провадження, може бути відсторонений від посади в порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України.

4. Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків є тимчасовим недопущенням поліцейського до виконання обов'язків за займаною посадою.

5. За особою, відстороненою від виконання службових обов'язків (посади), зберігаються всі види грошового забезпечення, які були їй визначені до відсторонення, крім премії.

6. Поліцейський вважається відстороненим від виконання службо-

вих обов'язків з дня видання відповідного наказу до дня видання наказу про допуск до виконання службових обов'язків за займаною посадою.

У разі якщо поліцейського, відстороненого від виконання службових обов'язків (посади), звільнено зі служби в поліції до дня видання наказу про допуск до виконання службових обов'язків за займаною посадою, він вважається таким, що був відсторонений від виконання службових обов'язків за посадою до дня звільнення зі служби в поліції. Протягом періоду, коли поліцейського відсторонено від виконання службових обов'язків (посади), призначення такої особи на будь-яку іншу посаду заборонено.

7. Якщо поліцейського відсторонено від виконання службових обов'язків (посади), його можуть допустити до виконання службових обов'язків за займаною посадою або призначити на іншу посаду лише після скасування підстави відсторонення та видання відповідного наказу.

8. На період відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) у поліцейського вилучається службове посвідчення, спеціальний нагрудний знак і табельна вогнепальна зброя. Службове посвідчення та спеціальний нагрудний знак поліцейського, відстороненого від виконання службових обов'язків (посади), зберігаються в його безпосереднього керівника. Табельна вогнепальна зброя поліцейського, відстороненого від виконання службових обов'язків (посади), зберігається в черговій частині органу (закладу, установи), де проходить службу поліцейський.

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

3. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

Згідно Європейських стандартів діяльності правоохоронних органів, які закріплені в Декларації про поліцію, п.33. визначено, що дисциплінарні заходи щодо службовців поліції повинні бути предметом розгляду незалежним органом або судом.

Дисциплінарні санкції проти персоналу поліції зазвичай є внутрішнім питанням поліції і часто мають невелике значення. Однак, дисциплінарні заходи можуть бути жорсткими і часом важко відрізнити кримінальні та дисциплінарні аспекти у справі. Можливість оскаржувати дисциплінарне рішення в незалежному органі, бажано в суді, має два позитивні моменти. По-перше, вона є гарантією для персоналу поліції від свавільних рішень. По-друге, вона робить поліцію відкритою перед суспільством (сприяє прозорості), тим більше що слухання справи і оголошення судових рішень зазвичай є

відкритими .

Ще один, більш правовий аспект цього питання полягає в тому, що якщо дисциплінарні заходи підлягають перегляду з боку суду, то право на справедливий розгляд, закріплене у статті 6 Європейської конвенції про права людини, яке іноді застосовується до дисциплінарних питань, завжди буде гарантоване .

Слід зазначити, що Рекомендація R (2000) 10 Комітету міністрів Ради Європи про кодекси поведінки публічних службовців (розроблена багатодисциплінарною групою з корупції, GMC) застосовується до поліцейських організацій та їх персоналу

Зміст коментованої статті спрямований на захист прав і свобод людини, зміцнення службової дисципліни в діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ, попередження надзвичайних подій за участю особового складу, упорядкування питань призначення, проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ, а також підвищення ефективності роботи підрозділів кадрового забезпечення.

Слід зазначити, що «службовим розслідуванням» є комплекс заходів, які здійснюються в межах компетенції з метою уточнення причин і умов подій, що стали підставою для призначення службового розслідування, ступеня вини особи, якою вчинено дисциплінарний проступок, а також з'ясування інших обставин.

Підставами для проведення службового розслідування є порушення співробітниками ОВС службової дисципліни, у тому числі скоєння кримінальних або адміністративних правопорушень, знищення або втрата службових документів, доручених або охоронюваних матеріальних цінностей, вчинення співробітниками ОВС діянь, які порушують права і свободи громадян, службову дисципліну, інші події, пов'язані із загибеллю (смертю) осіб чи їх травмуванням (пораненням), а також події, які сталися за участю співробітників ОВС і можуть викликати суспільний резонанс.

Службове розслідування проводиться уповноваженим на те начальником у разі:

1. Невиконання або неналежного виконання співробітниками ОВС під час службової діяльності вимог чинного законодавства, що призвело до порушення прав та законних інтересів громадян або негативно вплинуло на забезпечення виконання покладених на ОВС завдань з охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю.

2. Реєстрації в Єдиному реєстрі досудових розслідувань відомостей про скоєне особою кримінальне правопорушення.

3. Повідомлення співробітникам ОВС про підозру в учиненні нею кримінального правопорушення.

4. Скоєння співробітниками ОВС корупційного правопорушення або надходження подання спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції.

5. Скоєння співробітниками ОВС адміністративного правопорушення.
6. Загибелі або травмування співробітника ОВС .
7. Самогубства або спроби самогубства співробітниками ОВС .
8. Скоєння дорожньо-транспортної пригоди, унаслідок якої загинула (и) чи отримала тілесні ушкодження співробітника ОВС чи цивільні особи.
9. Застосування , використання співробітника ОВС вогнепальної зброї.
10. Застосування спеціальних засобів або заходів фізичного впливу.
11. Утрати або викрадення спеціальних засобів, табельної, нагородної, добровільно зданої або вилученої зброї або боєприпасів.
12. Порушення особою норм кримінального процесуального законодавства України під час проведення досудового розслідування.
13. Утрати або викрадення матеріалів досудового розслідування, справ оперативного обліку та справ про адміністративні правопорушення, речових доказів.
14. Розголошення конфіденційної, таємної, службової або іншої інформації, яка містить таємницю, що охороняється законом, порушення режиму секретності, утрати (викрадення), пошкодження печаток, штампів і бланків.
15. Утрати або викрадення в особи документів, які посвідчують її належність до ОВС.
16. Порушення фінансово-господарської діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ, навчальних закладів та науково-дослідних установ системи МВС, виявлені під час ревізій або перевірок, інших контрольних заходів.

За рішенням уповноваженого начальника службове розслідування може бути призначене за письмовим рапортом особи з метою зняття безпідставних, на її думку, звинувачень або підозр.

Службове розслідування не проводиться в разі отримання інформації про повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального правопорушення.

Підстави для призначення службового розслідування можуть міститися в службових документах осіб, матеріалах перевірок, письмових зверненнях громадян України, осіб без громадянства та іноземців, депутатських запитах та зверненнях народних депутатів України, повідомленнях уповноважених органів досудового розслідування, заявах і повідомленнях інших правоохоронних органів, підприємств, установ і організацій незалежно від їх підпорядкування і форм власності, об'єднань громадян, засобів масової інформації або в інших документах, отриманих в установленому законодавством України порядку.

Службове розслідування має бути завершене протягом одного місяця з дня його призначення начальником, а у разі необхідності за вмотивованим рапортом може бути продовжено не більше ніж на один місяць.

Стаття 71. Відрядження поліцейських до державних (міждержавних) органів, установ та організацій із залишенням на службі в поліції

1. Поліцейські за їхньою згодою можуть бути відряджені до органів державної влади, установ та організацій із залишенням на службі в поліції, але зі звільненням із займаної посади з подальшим призначенням на посади відповідно до переліку посад, які можуть бути заміщені поліцейськими в державних органах, установах та організаціях, що затверджується Президентом України.

2. У разі потреби в поліцейських для заміщення вакантних посад у державних органах, установах та організаціях керівники таких органів державної влади, установ та організацій надсилають до поліції письмовий запит про основні характеристики зазначених посад та професійні, освітні і кваліфікаційні вимоги, яким повинні відповідати поліцейські для зайняття таких посад.

3. Рішення про відрядження поліцейських приймає керівник поліції.

4. Відрядження оформлюється на підставі запиту керівника державного органу, установи, організації, рапорту поліцейського та відповідного подання його прямого керівника.

5. Про призначення відряджених поліцейських на посади керівники відповідних органів державної влади, установ та організацій мають письмово повідомити поліцію.

6. Звільнення з посад відряджених поліцейських здійснюється за рішенням керівника державного органу, установи, організації з подальшим направленням їх у розпорядження поліції.

7. За службової потреби керівник поліції може в будь-який час відкликати з державного органу, установи чи організації відряджених поліцейських, повідомивши за місяць про таке відкликання керівника відповідного державного органу, установи чи організації з наданням відповідної заміни.

8. Звільнені з посади відряджені поліцейські мають бути направлені в місячний строк у розпорядження поліції з приписом, службовою характеристикою та наказом про звільнення з посади.

До зазначеного строку не включається час перебування поліцейського у відпустці, відрядженні, на лікарняному.

9. Після повернення в розпорядження поліції поліцейський має бути призначений на попередню посаду або іншу рівнозначну посаду з урахуванням рівня його освіти, фізичної підготовки та стану здоров'я.

10. За відрядженими до органів державної влади, установ та організацій поліцейськими та членами їхніх сімей зберігаються всі гарантії та пільги, визначені законом для такої категорії осіб.

11. Нагородження (заохочення) поліцейських, відряджених до органів державної влади, установ і організацій, державними нагородами та

відомчими відзнаками здійснюється на загальних підставах за поданням керівника державного органу, установи, організації, до яких вони відряджені.

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

3. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

Вказані документи встановлюють стандарти взаємодії підрозділів поліції та визначення порядку направлення співробітників у відрядження до державних (міждержавних) органів, установ та організацій із залишенням на службі в поліції та передбачають, що:

– поліцейські організації, окрім забезпечення правопорядку, виконують соціальні, а також сервісні функції в суспільстві;

– поліція повинна бути організована у такий спосіб, що сприяє хорощим зв'язкам поліції з державними та міждержавними органами, установами та організаціями і, за необхідності, ефективній співпраці з іншими органами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та іншими представниками громадськості, в тому числі етнічними меншинами;

– поліція повинна бути організована таким чином, щоб заслуговувати на публічну повагу як професійні поборники права і постачальники послуг для громадськості.

Як зазначено в Хартії Європейської безпеки (1999), «ОБСЄ працюватиме з іншими міжнародними організаціями задля створення політичних і правових умов, що дозволяють поліції виконувати свої завдання у відповідності до принципів демократії та верховенства права».

В тексті даної статті законодавець намагається визначити форми організаційної діяльності поліцейських що направляються у відрядження до державних (міждержавних) органів, установ та організацій із залишенням на службі в поліції, що має сприяти підвищенню рівня ефективності функціонування відповідних правоохоронних органів.

Згідно п.31 Рекомендації Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи, персонал поліції повинен зазвичай мати такі самі громадянські та політичні права, як і інші громадяни. Можливе обмеження цих прав, тільки якщо це необхідно для виконання функцій поліцією в демократичному суспільстві, відповідно до права, і у відповідності з Європейською конвенцією про права людини.

Велике значення має міжнародне співробітництво, спрямоване на отримання технічної та інших видів допомоги. Активно сприяють правоохоронцям у цій сфері міжнародні організації та Посольство США в Україні. Одним з основних партнерів є офіс Координатора ОБСЄ в Україні, за підт-

римки якого здійснюється фінансування перекладів клопотань про надання міжнародної правової допомоги.

Стаття 72. Професійне навчання поліцейських

1. Професійне навчання поліцейських складається з:

- 1) первинної професійної підготовки;**
- 2) підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання;**
- 3) післядипломної освіти;**
- 4) службової підготовки - системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності.**

2. Порядок, організацію та терміни проведення професійного навчання визначає Міністерство внутрішніх справ України.

1. *Професійна підготовка поліцейських* - це організований безперервний і цілеспрямований процес з оволодіння знаннями, спеціальними вміннями і навичками, необхідними для успішного виконання оперативно-службових завдань.

2. *Первинна професійна підготовка.*

Наказ МВС України від 16.02.2016 № 105 «Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції» визначає порядок і умови проходження первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції (далі - професійна підготовка).

Поліцейські, яких вперше прийнято на службу в поліції, проходять професійну підготовку з метою набуття ними спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, у тому числі відповідну спеціальну підготовку щодо зберігання, носіння, застосування і використання вогнепальної зброї.

Професійна підготовка проводиться на базі установ (закладів) Національної поліції, що діють для забезпечення організації відповідної спеціальної підготовки вперше прийнятих на службу в поліції, підвищення кваліфікації і перепідготовки молодшого складу поліції, а також проведення окремих видів службової підготовки поліцейських (далі - заклади професійної підготовки).

Проходження поліцейським професійної підготовки підтверджується довідкою про закінчення первинної професійної підготовки, яка долучається до його особової справи.

Кадрові підрозділи органів (закладів, установ) поліції ведуть облік поліцейських, яким необхідно пройти професійну підготовку, та організовують їх направлення до закладів професійної підготовки у строки, визначені роз-

нарядкою.

Рознарядка розробляється кадровим підрозділом апарату Національної поліції на підставі заявок органів (закладів, установ) поліції про необхідну кількість навчальних місць для проходження поліцейськими професійної підготовки.

Рознарядка затверджується керівництвом Національної поліції та може коригуватися залежно від службової необхідності.

Поліцейський направляється на професійну підготовку не пізніше ніж через чотирнадцять календарних днів після його призначення на посаду.

Перед направленням поліцейського на професійну підготовку безпосередній керівник зобов'язаний провести його інструктаж щодо дотримання правил службової дисципліни, перевірити наявність однострою за сезоном та службового посвідчення.

Поліцейські прибувають до закладів професійної підготовки в однострої та повинні мати при собі направлення на первинну професійну підготовку, паспорт, службове посвідчення, спортивний одяг та взуття, предмети особистої гігієни, зошити та письмове приладдя.

Кадрові підрозділи органів (закладів, установ) поліції не пізніше ніж за п'ять календарних днів до початку професійної підготовки надсилають до закладів професійної підготовки навчальну справу поліцейського.

Навчальні справи поліцейських, що надійшли пізніше визначеного строку, закладами професійної підготовки не приймаються та повертаються до кадрових підрозділів органів (закладів, установ) поліції з письмовим обґрунтуванням прийнятого рішення.

Після завершення курсу професійної підготовки поліцейський, якому надано дозвіл на проходження професійної підготовки за індивідуальним навчальним планом без відриву від служби, проходить підсумковий (вихідний) контроль.

Поліцейських, які не пройшли професійну підготовку, залучати до виконання повноважень поліції, допускати до роботи з інформацією з обмеженим доступом або до будь-якої діяльності, пов'язаної з використанням зброї та спеціальних засобів (крім навчальних та тренувальних занять під час проходження професійної підготовки), забороняється.

Слухачі, які успішно пройшли професійну підготовку, отримують довідку про закінчення первинної професійної підготовки, яка долучається до їх особової справи, і повертаються до місця проходження служби.

Завершення професійної підготовки оформлюється наказом керівника закладу професійної підготовки.

За результатами професійної підготовки заклад професійної підготовки протягом трьох календарних днів надсилає до кадрового підрозділу апарату Національної поліції звіт про проведення первинної професійної підготовки.

У разі відрахування слухачів відповідно до пункту 6 цього розділу також надсилається список слухачів, відрахованих із закладу професійної під-

ГОТОВКИ.

3. Підготовка у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» *вищий навчальний заклад із специфічними умовами навчання* – це вищий навчальний заклад державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту;

Не вважається дискримінацією права на здобуття вищої освіти встановлення обмежень і привілеїв, що визначаються специфічними умовами здобуття вищої освіти, зумовленими особливостями отримання кваліфікації.

Підготовка фахівців на денній формі навчання за кошти державного бюджету у ВНЗ проводиться на підставі договору (контракту) про здобуття освіти, який укладається для Національної поліції України - між ВНЗ, відповідним органом поліції та особою, яка навчається.

Наказ МВС України від 15.04.2016 № 315 «Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України» визначає процедуру добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для МВС, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України (далі - ВНЗ) за державним замовленням.

Добір кандидатів на навчання здійснюється установами (закладами) Міністерства внутрішніх справ України, територіальними органами (підрозділами) Національної поліції України (далі - територіальні органи) та військовими комісаріатами спільно з приймальними комісіями ВНЗ.

Кандидат на навчання має право вільно обирати ВНЗ, у якому він виявив бажання навчатися.

Відповідальними особами за добір кандидатів на навчання є керівники територіальних органів, які проводили їх вивчення, за правильність оформлення особових (навчальних) справ - їх заступники за відповідним напрямом, за якість проведення обстеження військово-лікарською комісією (ВЛК) та психофізіологічного обстеження - керівники цих комісій.

Особові (навчальні) справи кандидатів для вступу на навчання до ВНЗ оформляються територіальними органами або військовими комісаріатами, які відбирали їх на навчання.

Установам (зкладам) МВС дозволяється формувати особові (навчальні) справи кандидатів для вступу на навчання до ВНЗ.

Приймальні комісії ВНЗ допускають до участі в конкурсі для вступу на навчання для здобуття ступеня бакалавра вступників на основі повної загальної середньої освіти, які подають сертифікат зовнішнього незалежного оцінювання з двох загальноосвітніх предметів не нижче встановленої правилами прийому до ВНЗ мінімальної кількості балів.

Для вступників на денну форму навчання для здобуття ступеня бакалавра замість одного із конкурсних предметів проводиться конкурс фізичних здібностей (професійний психологічний відбір для Національної гвардії України).

ВНЗ самостійно визначає мінімальне значення кількості балів сертифіката із загальноосвітніх предметів (результатів вступних іспитів), з яких вступник допускається до участі в конкурсі.

Прийом до ВНЗ здійснюється за конкурсом з урахуванням сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання знань і вмінь вступників або результатів вступних іспитів, а також рівня фізичних здібностей.

На підставі рішення приймальної комісії ВНЗ видає наказ про зарахування вступників курсантами (слухачами) відповідного ВНЗ, який доводиться до їх відома.

Витяги з наказу надсилаються до територіальних органів для звільнення осіб з посади (роботи) у зв'язку зі вступом до ВНЗ на денну форму навчання.

Копії наказів про зарахування на навчання надсилаються до Міністерства внутрішніх справ України.

Зарахування на навчання усіх категорій осіб проводиться з дня видання відповідного наказу ВНЗ.

4. Післядипломна **освіта** - це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду.

Метою післядипломної освіти є задоволення індивідуальних потреб працівників поліції в особистому професійному зростанні, забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати свої функції.

Зміст післядипломної освіти визначається відповідними планами і програмами з урахуванням сучасних вимог до засобів, форм і методів професійної діяльності.

Після успішного завершення навчання працівники поліції отримують

відповідний документ про освіту.

Навчальні заклади (установи), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції, забезпечують реєстрацію та облік виданих документів про освіту за результатами навчання в системі післядипломної освіти.

Види післядипломної освіти:

спеціалізація - складова спеціальності, що передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки працівників поліції;

перепідготовка - професійне навчання, спрямоване на оволодіння працівниками поліції іншою професією;

підвищення кваліфікації - підвищення рівня готовності працівника поліції до виконання її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань;

стажування - набуття працівником поліції досвіду виконання завдань і обов'язків певної професійної діяльності або галузі знань.

5. Службова підготовка – це система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності.

Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» визначає порядок планування, проведення та обліку занять, здійснення контролю знань, умінь та навичок осіб молодшого, середнього та вищого складу Національної поліції України (далі - поліцейські).

Основними завданнями службової підготовки є:

підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки;

вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної поліції України;

удосконалення керівним складом органів (закладів, установ) поліції навичок управління поліцейськими.

Види службової підготовки:

функціональна підготовка - це комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським знань, умінь та навичок у сфері нормативно-правового забезпечення службової діяльності, необхідних для успішного виконання ним службових обов'язків;

загальнопрофільна підготовка - це комплекс заходів, спрямованих на набуття і вдосконалення поліцейським умінь та навичок практичного застосування теоретичних знань щодо формування готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику, а також надання домедичної допомоги в процесі виконання службових завдань;

тактична підготовка - це комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським навичок практичного застосування теоретичних знань щодо правильного оцінювання конкретних подій з подальшим прийняттям правомірних рішень та психологічної готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику;

вогнева підготовка - це комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо;

фізична підготовка - це комплекс заходів, спрямований на формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського з урахуванням особливостей його професійної діяльності.

Усі види службової підготовки є взаємопов'язаними між собою.

Орієнтовними формами службової підготовки є:

навчальні заняття в групах за місцем служби;

навчальні збори - це форма організації службової підготовки поліцейських, яка передбачає підвищення їх професійної готовності до виконання службових завдань, що проводиться на базі тренінгового центру або закладу (установи);

самотійне навчання (проводиться впродовж усього строку служби поліцейського з метою безперервного, систематичного поповнення та поглиблення знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання службових завдань).

Керівники поліції всіх рівнів є відповідальними за організацію службової підготовки в підпорядкованих підрозділах.

Поліцейські зобов'язані відвідувати заняття в системі службової підготовки. Виняток становлять особи, які перебувають на добовому чергуванні, лікарняному, сесії, у відпустці, відрядженні.

До дисциплінарної відповідальності в установленому порядку притягаються поліцейські, які:

порушують наказ керівника органу (закладу, установи) поліції про організацію службової підготовки;

отримали незадовільну оцінку зі службової підготовленості за результатами перевірки органу (закладу, установи) поліції.

Умови організації та проведення занять з вогневої (у тому числі практичних стрільб) та фізичної підготовки перемінного складу (курсантів, слухачів) передбачені навчальними планами та програмами їх навчання.

Стаття 73. Первинна професійна підготовка

1. Поліцейські, які вперше прийняті на службу в поліції, з метою набуття спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, зобов'язані пройти первинну професійну підготовку за відповідними навчальними програмами (планами), затвердженими Міністерством внутрішніх справ України.

2. Положення цієї статті не поширюються на тих, хто здобуває вищу освіту на денній формі навчання за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

3. Порядок і умови проходження первинної професійної підготовки визначає Міністерство внутрішніх справ України.

4. Поліцейські після успішного закінчення курсу первинної професійної підготовки повертаються до органів (закладів, установ) поліції, з яких вони були направлені для проходження первинної підготовки, для подальшого проходження служби в поліції відповідно до цього Закону.

5. Поліцейські, відраховані з навчальних закладів, де вони проходили первинну професійну підготовку, до закінчення навчання, а також поліцейські, які після закінчення курсу первинної професійної підготовки отримали незадовільні оцінки за результатами іспитів, повертаються до органів (закладів, установ) поліції, з яких вони прибули на навчання, з подальшим звільненням зі служби в поліції.

6. Поліцейські, достроково відраховані з навчальних закладів, де вони проходили первинну професійну підготовку, за станом здоров'я, мають бути звільнені зі служби в поліції на підставі пункту 2 частини першої статті 77 цього Закону.

Поліцейські, які достроково відраховані з навчальних закладів, де вони проходили первинну професійну підготовку, через недисциплінованість, невиконання навчального плану, небажання продовжувати або проходити навчання, а також поліцейські, які після закінчення курсу первинної професійної підготовки склали іспити і отримали незадовільні оцінки, підлягають звільненню зі служби в поліції на підставі пунктів 5 або 6 частини першої статті 77 цього Закону.

7. Заборонено залучати поліцейських, які не пройшли первинну професійну підготовку, до виконання повноважень поліції, допускати до роботи з інформацією з обмеженим доступом або до будь-якої діяльності, пов'язаної з використанням зброї та спеціальних засобів (крім навчальних та тренувальних занять під час проходження первинної підготовки).

1. Наказ МВС України від 16.02.2016 № 105 «Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції» визначає порядок і умови проходження первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийня-

ято на службу в поліції (далі - професійна підготовка).

Поліцейські, яких вперше прийнято на службу в поліції, проходять професійну підготовку з метою набуття ними спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, у тому числі відповідну спеціальну підготовку щодо зберігання, носіння, застосування і використання вогнепальної зброї.

Професійна підготовка проводиться на базі установ (закладів) Національної поліції, що діють для забезпечення організації відповідної спеціальної підготовки вперше прийнятих на службу в поліції, підвищення кваліфікації і перепідготовки молодшого складу поліції, а також проведення окремих видів службової підготовки поліцейських (далі - заклади професійної підготовки).

Проходження поліцейським професійної підготовки підтверджується довідкою про закінчення первинної професійної підготовки, яка долучається до його особової справи.

2. Кадрові підрозділи органів (закладів, установ) поліції ведуть облік поліцейських, яким необхідно пройти професійну підготовку, та організують їх направлення до закладів професійної підготовки у строки, визначені рознарядкою.

Рознарядка розробляється кадровим підрозділом апарату Національної поліції на підставі заявок органів (закладів, установ) поліції про необхідну кількість навчальних місць для проходження поліцейськими професійної підготовки.

Рознарядка затверджується керівництвом Національної поліції та може коригуватися залежно від службової необхідності.

Поліцейський направляється на професійну підготовку не пізніше ніж через чотирнадцять календарних днів після його призначення на посаду.

Перед направленням поліцейського на професійну підготовку безпосередній керівник зобов'язаний провести його інструктаж щодо дотримання правил службової дисципліни, перевірити наявність однострою за сезоном та службового посвідчення.

Поліцейські прибувають до закладів професійної підготовки в однострої та повинні мати при собі направлення на первинну професійну підготовку, паспорт, службове посвідчення, спортивний одяг та взуття, предмети особистої гігієни, зошити та письмове приладдя.

Кадрові підрозділи органів (закладів, установ) поліції не пізніше ніж за п'ять календарних днів до початку професійної підготовки надсилають до закладів професійної підготовки навчальну справу поліцейського.

Навчальні справи поліцейських, що надійшли пізніше визначеного строку, закладами професійної підготовки не приймаються та повертаються до кадрових підрозділів органів (закладів, установ) поліції з письмовим обґрунтуванням прийнятого рішення.

Поліцейські не зараховуються до закладів професійної підготовки у таких випадках:

- 1) прибуття до закладу професійної підготовки після видання наказу про зарахування;
- 2) незадовільний стан здоров'я, що підтверджено в установленому порядку;
- 3) подання поліцейським на ім'я керівника закладу професійної підготовки письмового рапорту про відмову від проходження професійної підготовки;
- 4) надходження навчальної справи поліцейського пізніше строку, визначеного у пункті 6 цього розділу;
- 5) відсутність однострою.

Про незарахування поліцейських повідомляється кадровий підрозділ органу (закладу, установи) поліції, яким їх було направлено для проходження професійної підготовки, не пізніше ніж на наступний календарний день, а навчальні справи незарахованих поліцейських повертаються до відповідних комплектуючих підрозділів.

Повторне направлення поліцейського, не зарахованого до закладу професійної підготовки здійснюється за рішенням кадрового підрозділу апарату Національної поліції на підставі клопотання керівництва відповідного органу (закладу, установи) поліції.

Поліцейські, які прибули для проходження професійної підготовки у визначені розрядкою строки, наказом керівника закладу професійної підготовки зараховуються слухачами. Звіт про зарахування поліцейських на первинну професійну підготовку протягом трьох календарних днів надсилається до кадрового підрозділу апарату Національної поліції.

Під час проходження поліцейськими професійної підготовки їх навчальні справи зберігаються в закладах професійної підготовки.

За період професійної підготовки до навчальних справ поліцейських долучаються:

- 1) витяги з наказів про зарахування на професійну підготовку (або відрахування з професійної підготовки), а також про її завершення;
- 2) засвідчені копії висновків за результатами проведення службових розслідувань (за наявності);
- 3) витяги з наказів про заохочення або притягнення до дисциплінарної відповідальності (за наявності);
- 4) матеріали щодо надання відпусток (за наявності);
- 5) характеристика за період проходження професійної підготовки;
- 6) довідка про закінчення первинної професійної підготовки.

Навчальна справа поліцейського після закінчення ним професійної підготовки або після його відрахування із закладу професійної підготовки протягом трьох робочих днів надсилається до кадрового підрозділу органу (закладу, установи) поліції, з якого він прибув, і долучається до матеріалів особової справи поліцейського.

3. *Суб'єктами професійної підготовки є:*

штатні працівники закладів професійної підготовки, що залучаються до організації та проведення занять;

поліцейські, державні службовці та працівники органів Національної поліції, фахівці інших установ, закладів, організацій, що залучаються до забезпечення проведення занять за напрямками підготовки відповідно до чинного законодавства;

слухачі.

Перелік навчальних дисциплін (предметів), час, відведений на їх вивчення, та строки підготовки визначаються відповідними навчальними програмами (планами), які розробляються кадровим підрозділом апарату Національної поліції, погоджуються із заінтересованими структурними підрозділами апарату Національної поліції та затверджуються керівництвом МВС.

Форми організації професійної підготовки визначаються закладами професійної підготовки за погодженням з кадровим підрозділом апарату Національної поліції.

Під час професійної підготовки слухачі розподіляються на навчальні групи, що складаються не більше ніж із 30 осіб, з числа яких призначається командир (керівник) навчальної групи.

У закладах професійної підготовки створюються належні умови для проживання і харчування слухачів.

Слухачі у період проходження професійної підготовки можуть бути захочені або притягнуті до дисциплінарної відповідальності згідно із чинним законодавством.

Слухачі достроково відраховуються із закладів професійної підготовки:

1) через небажання продовжувати або проходити професійну підготовку;

2) за станом здоров'я;

3) через недисциплінованість;

4) за невиконання навчального плану (отримання незадовільної оцінки під час повторного проходження проміжного контролю з навчальних дисциплін (предметів), непроходження навчальної практики або ненадання матеріалів за результатами її проходження). Повторне проходження проміжного контролю проводиться протягом десяти робочих днів після отримання незадовільної оцінки;

5) за отримання незадовільної оцінки за результатами підсумкового (вихідного) контролю;

6) у разі відсутності на заняттях більше чотирнадцяти календарних днів через хворобу або за сімейними обставинами, що підтверджується відповідним документом;

7) за вироком суду, який набрав законної сили, на підставі надісланого до закладу професійної підготовки наказу про звільнення поліцейського.

Відрахування слухача здійснюється наказом керівника закладу професійної підготовки.

Про відрахування слухача заклад професійної підготовки повідомляє

кадровий підрозділ органу (закладу, установи) поліції, яким він був направлений для проходження професійної підготовки, не пізніше ніж на наступний календарний день.

У випадку відрахування слухача з причин його відсутності на заняттях більше чотирнадцяти календарних днів через хворобу або за сімейними обставинами, що підтверджується відповідним документом, поліцейський повертається до органу (закладу, установи) поліції, з якого він був направлений.

Поліцейський, відрахований із закладу професійної підготовки через зазначені вище обставини, може бути повторно направлений для проходження професійної підготовки.

Професійна підготовка поліцейського, якого вперше прийнято на службу в поліції, може здійснюватися згідно з його рапортом за індивідуальним навчальним планом без відриву від служби у зв'язку із обставинами, що не дозволяють на тривалий час виїхати за межі дислокації підрозділу, у якому він призначений на посаду.

Дозвіл поліцейському на проходження професійної підготовки без відриву від служби надається кадровим підрозділом апарату Національної поліції за вмотивованим письмовим клопотанням керівництва органу (закладу, установи) поліції.

Про надання дозволу не пізніше ніж за два робочих дні до початку занять повідомляється заклад професійної підготовки, у якому поліцейському буде організована професійна підготовка за індивідуальним навчальним планом.

Поліцейський, який отримав дозвіл на проходження професійної підготовки без відриву від служби, зобов'язаний прибути до закладу професійної підготовки у термін, визначений рознарядкою.

Наказом керівника закладу професійної підготовки поліцейський зараховується слухачем до навчальної групи із зазначенням «За індивідуальним навчальним планом без відриву від служби».

Заклад професійної підготовки надає поліцейському індивідуальний навчальний план, який містить завдання, необхідні для виконання навчальної програми, установлює строки їх відпрацювання та здійснює контроль за виконанням, а також письмово повідомляє керівництво органу (закладу, установи) поліції, де поліцейський проходить службу, про необхідність його прибуття до закладу професійної підготовки.

Дата та час кожного прибуття поліцейського до закладу професійної підготовки для участі в проміжному та підсумковому (вихідному) контролі визначаються розкладом занять тієї навчальної групи, до складу якої він зарахований.

Поліцейському, якому надано дозвіл на проходження професійної підготовки за індивідуальним навчальним планом без відриву від служби, керівництво органу (закладу, установи) поліції, де він проходить службу, створює умови для самостійного опанування навчального матеріалу та забезпечує

своєчасне його відрядження до закладу професійної підготовки для участі в проміжному та підсумковому (вихідному) контролі.

За таким поліцейським закріплюється наставник з числа осіб керівного складу органу (закладу, установи) поліції, де він проходить службу, який контролює виконання ним завдань, організовує для нього індивідуальні практичні заняття з вогневої, фізичної та тактичної підготовки, які передбачені індивідуальним навчальним планом.

Після завершення курсу професійної підготовки поліцейський, якому надано дозвіл на проходження професійної підготовки за індивідуальним навчальним планом без відриву від служби, проходить підсумковий (вихідний) контроль.

Поліцейських, які не пройшли професійну підготовку, залучати до виконання повноважень поліції, допускати до роботи з інформацією з обмеженим доступом або до будь-якої діяльності, пов'язаної з використанням зброї та спеціальних засобів (крім навчальних та тренувальних занять під час проходження професійної підготовки), забороняється.

Слухачі, які успішно пройшли професійну підготовку, отримують довідку про закінчення первинної професійної підготовки, яка долучається до їх особової справи, і повертаються до місця проходження служби.

Завершення професійної підготовки оформлюється наказом керівника закладу професійної підготовки.

За результатами професійної підготовки заклад професійної підготовки протягом трьох календарних днів надсилає до кадрового підрозділу апарату Національної поліції звіт про проведення первинної професійної підготовки.

У разі відрахування слухачів відповідно до пункту 6 цього розділу також надсилається список слухачів, відрахованих із закладу професійної підготовки.

4. Поліцейські, достроково відраховані з навчальних закладів, де вони проходили первинну професійну підготовку, за станом здоров'я, мають бути звільнені зі служби в поліції на підставі пункту 2 частини першої статті 77 цього Закону, а саме: через хворобу - за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції.

5. Поліцейські, які достроково відраховані з навчальних закладів, де вони проходили первинну професійну підготовку, через недисциплінованість, невиконання навчального плану, небажання продовжувати або проходити навчання, а також поліцейські, які після закінчення курсу первинної професійної підготовки склали іспити і отримали незадовільні оцінки, підлягають звільненню зі служби в поліції на підставі пунктів 5 або 6 частини першої статті 77 цього Закону, а саме: через службову невідповідність або у зв'язку із реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

Стаття 74. Підготовка поліцейських у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання

1. До вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, можуть бути зараховані громадяни України, яким станом на 31 грудня року вступу виповниться 17 років.

2. Підготовка фахівців за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, проводиться на підставі контракту про здобуття освіти, який укладається між навчальним закладом, відповідним органом поліції та особою, яка навчається.

3. Розподіл випускників вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, які навчаються на денній формі навчання за державним замовленням, здійснюється комісіями з персонального розподілу з урахуванням інтересів служби відповідно до набутої випускником кваліфікації, спеціальності та спеціалізації.

4. Особи, які навчаються за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, у разі дострокового розірвання контракту про здобуття освіти з будь-яких підстав, крім звільнення зі служби в поліції на підставі підпунктів 2, 4 частини першої статті 77 цього Закону, а також поліцейські, звільнені зі служби в поліції протягом трьох років після закінчення вищезазначених навчальних закладів з будь-яких підстав, крім звільнення зі служби в поліції на підставі підпунктів 2, 4 частини першої статті 77 цього Закону, відшкодовують Міністерству внутрішніх справ України витрати, пов'язані з їх утриманням у вищому навчальному закладі, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

5. У разі відмови від добровільного відшкодування витрат, зазначених у частині четвертій цієї статті, таке відшкодування здійснюється в судовому порядку.

6. Порядок добору, направлення та зарахування на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, встановлює Міністерство внутрішніх справ України.

1. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» **вищий навчальний заклад із специфічними умовами навчання** – це вищий навчальний заклад державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх

справ України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту;

Не вважається дискримінацією права на здобуття вищої освіти встановлення обмежень і привілеїв, що визначаються специфічними умовами здобуття вищої освіти, зумовленими особливостями отримання кваліфікації.

Курсант - особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, військового інституту як підрозділу вищого навчального закладу і навчається з метою здобуття вищої освіти за певним ступенем та якій присвоєно військове звання рядового, сержантського і старшинського складу або спеціальне звання рядового, молодшого начальницького складу або таке звання вона мала під час вступу на навчання.

Особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання з метою здобуття вищої освіти і має військове звання офіцерського складу або відповідне спеціальне звання середнього чи старшого начальницького складу, має статус **слухача** вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання.

Ад'юнкт - це особа, зарахована до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання для здобуття ступеня доктора філософії.

Випускники вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання з числа осіб начальницького складу направляються для подальшого проходження служби відповідно до законодавства.

2. Підготовка фахівців на денній формі навчання за кошти державного бюджету у ВНЗ проводиться на підставі договору (контракту) про здобуття освіти, який укладається для Національної поліції України - між ВНЗ, відповідним органом поліції та особою, яка навчається.

3. Особи, які навчаються за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, у разі дострокового розірвання контракту про здобуття освіти з будь-яких підстав, крім звільнення зі служби в поліції на підставі підпунктів 2, 4 частини першої статті 77 цього Закону (а саме: через хворобу - за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції; у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів), а також поліцейські, звільнені зі служби в поліції протягом трьох років після закінчення вищезазначених навчальних закладів з будь-яких підстав, крім звільнення зі служби в поліції на підставі підпунктів 2, 4 частини першої статті 77 цього Закону (а саме: через хворобу - за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції; у зв'язку із скороченням штатів або прове-

денням організаційних заходів), відшкодовують Міністерству внутрішніх справ України витрати, пов'язані з їх утриманням у вищому навчальному закладі, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

4. **Наказ МВС України від 15.04.2016 № 315 «Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України»** визначає процедуру добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для МВС, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України (далі - ВНЗ) за державним замовленням.

Добір кандидатів на навчання здійснюється установами (закладами) Міністерства внутрішніх справ України, територіальними органами (підрозділами) Національної поліції України (далі - територіальні органи) та військовими комісаріатами спільно з приймальними комісіями ВНЗ.

Кандидат на навчання має право вільно обирати ВНЗ, у якому він виявив бажання навчатися.

Відповідальними особами за добір кандидатів на навчання є керівники територіальних органів, які проводили їх вивчення, за правильність оформлення особових (навчальних) справ - їх заступники за відповідним напрямом, за якість проведення обстеження військово-лікарською комісією (далі - ВЛК) та психофізіологічного обстеження - керівники цих комісій.

Особи, які мають військові або спеціальні звання та виявили бажання навчатись у ВНЗ, подають рапорт, а інші особи звертаються з письмовою заявою до територіального органу або військового комісаріату за місцем постійного проживання.

Територіальні органи або військові комісаріати готують обґрунтовані висновки щодо доцільності направлення зазначених осіб на навчання до ВНЗ, які затверджуються їх керівниками, військовими комісарами або їх заступниками відповідно.

Особові (навчальні) справи кандидатів для вступу на навчання до ВНЗ оформляються територіальними органами або військовими комісаріатами, які відбирали їх на навчання.

Установам (закладам) МВС дозволяється формувати особові (навчальні) справи кандидатів для вступу на навчання до ВНЗ.

Документи, що подають кандидати на навчання, обробляються відповідно до Закону України «Про захист персональних даних».

Кандидати на денну форму навчання подають документи згідно з переліком:

заява (рапорт) кандидата про направлення на навчання із зазначенням структурного навчального підрозділу (навчально-наукового інституту, факультету) ВНЗ, спеціальності та спеціалізації;

автобіографія;

анкета кандидата на навчання (додаток 1), заповнена ним власноруч і завірена територіальним органом;

висновок про направлення на навчання (для працівників) (додаток 2);

висновок про направлення на навчання (для цивільних осіб) (додаток 3);

копія документа державного зразка про здобутий ступінь (освітній, освітньо-кваліфікаційний рівень), на основі якого здійснюється вступ, і додаток до нього;

копія сертифіката зовнішнього незалежного оцінювання (для кандидатів з числа цивільних осіб);

довідка і характеристика за результатами поглибленого психологічного вивчення кандидата на навчання (для кандидатів з числа цивільних осіб);

копія документа, який підтверджує право на пільги при зарахуванні (за наявності);

картка медичного огляду вступника до навчального закладу, форма якої наведена у додатку 10 до Порядку проведення військово-лікарської експертизи і медичного огляду військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу в системі МВС України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06 лютого 2001 року № 85, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2001 року за № 165/5356, та сертифікат наркологічного обстеження, форма якого затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 06 листопада 1997 року № 1238 «Про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд і порядок його проведення» (для кандидатів з числа цивільних осіб);

шість фотокарток (без головного убору, на матовому папері, розміром 3 x 4 см, без куточка);

довідка про надання допуску до державної таємниці форми 2 або 3 (для осіб, яким його надано);

характеристика з місця роботи або військової служби для звільнених у запас (для кандидатів до навчальних закладів Національної гвардії України).

Кандидати на заочну форму навчання подають документи згідно з переліком:

заява (рапорт) кандидата про направлення на навчання із зазначенням структурного навчального підрозділу (навчально-наукового інституту, факультету) ВНЗ, спеціальності та спеціалізації;

автобіографія;

анкета кандидата на навчання, заповнена ним власноручно і завірена територіальним органом;

висновок про направлення на навчання (для працівників);

копія документа державного зразка про здобутий ступінь (освітній, освітньо-кваліфікаційний рівень), на основі якого здійснюється вступ, і додаток до нього;

копія сертифіката зовнішнього незалежного оцінювання (за наявності);

копія документа, який підтверджує право на пільги у разі зарахування (за наявності);

шість фотокарток (без головного убору, на матовому папері, розміром 3 x 4 см, без куточка);

довідка про надання допуску до державної таємниці (для осіб, яким його надано);

службова характеристика (для військовослужбовців Національної гвардії України).

Кандидати на вступ до ад'юнктури (аспірантури) подають документи згідно з переліком:

рапорт (для цивільних осіб - заява) із зазначенням форми навчання, наукової спеціальності та профільної кафедри (лабораторії, відділу);

атестаційний лист (на заочну форму навчання та для цивільних осіб - особовий листок з обліку кадрів);

список опублікованих наукових праць і винаходів (вступники, які не мають опублікованих наукових праць і винаходів, подають наукові доповіді (реферати) з обраної ними наукової спеціальності);

посвідчення про складання кандидатських іспитів (у разі їх складання);

копія документа державного зразка про здобутий ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень), на основі якого здійснюється вступ, і додаток до нього;

шість фотокарток (без головного убору, на матовому папері, розміром 3 x 4 см, без куточка);

довідка про надання допуску до державної таємниці форми 2 або 3 (для осіб, яким його надано);

копія диплома доктора філософії (кандидата наук) - вступникам для здобуття наукового ступеня доктора наук;

службова характеристика, автобіографія, витяг з послужного списку та висновок ВЛК про придатність до навчання (для військовослужбовців Національної гвардії України).

Остаточну перевірку та повне формування особових (навчальних) справ здійснює ВНЗ у місячний строк з дати зарахування вступників на навчання.

Паспорт, військовий квиток (посвідчення про приписку до призовної дільниці), оригінал документа державного зразка про здобутий ступінь (освітній, освітньо-кваліфікаційний рівень), на основі якого здійснюється вступ, і додаток до нього, оригінал сертифіката зовнішнього незалежного оцінювання, оригінал документа (документів), який підтверджує право на пільги при зарахуванні (якщо надано їх копії), кандидат пред'являє приймальній комісії ВНЗ особисто.

Строки прийому документів кандидатів на навчання визначаються Міністерством внутрішніх справ України та зазначаються у Правилах прийому до ВНЗ.

Організація прийому на навчання покладається на приймальну комісію ВНЗ.

Повноваження приймальної комісії та її структурних підрозділів визначаються положенням при приймальну комісію вищого навчального закладу, яке затверджується вченою радою ВНЗ.

Рішення приймальної комісії ВНЗ, прийняте в межах її повноважень, є підставою для видання відповідного наказу керівником ВНЗ.

Для проведення вступних іспитів для окремих категорій вступників, на основі повної загальної середньої освіти створюються предметні екзаменаційні комісії ВНЗ.

Рішенням приймальної комісії результати вступного іспиту з конкурсного предмета щодо вступу на певну спеціальність, за заявою вступника, зараховуються для участі в конкурсному відборі на іншу спеціальність у цьому ВНЗ.

Для проведення фахових випробувань на навчання за освітньо-професійними програмами підготовки спеціаліста та магістра, а також за скороченими програмами підготовки бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра (освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста) створюються фахові атестаційні комісії.

Для проведення вступних випробувань до ад'юнктури (аспірантури) створюються предметні комісії.

Склад предметних екзаменаційних, фахових атестаційних та предметних комісій визначається наказом керівника ВНЗ.

Приймальна комісія ВНЗ розглядає матеріали кандидатів на навчання та приймає рішення про їх допуск до участі в конкурсі чи складання вступних іспитів, про що інформує вступників та територіальні підрозділи, які направляли їх на навчання, не пізніше ніж за 10 календарних днів до дня реєстрації вступників у ВНЗ.

Ознайомлення вступника з Правилами прийому ВНЗ, наявною ліцензією і сертифікатом про акредитацію відповідної освітньої програми (напряму підготовки, спеціальності), а також фактом наявності/відсутності підстав для участі в конкурсі за результатами вступних іспитів на основі повної загальної середньої освіти, зарахування за співбесідою, першочергового зарахування, показниками конкурсного відбору, умовами, вимогами та нормативами проведення конкурсу фізичних здібностей, проходження професійного психологічного відбору, порядком подання апеляцій підтверджується його особистим підписом під час реєстрації у ВНЗ.

Особи, які вступають до ВНЗ на денну форму навчання, проходять медичний огляд, який здійснюється штатними ВЛК. Особи, які вступають до ВНЗ, що здійснюють підготовку військовослужбовців Національної гвардії України, на заочну форму навчання, до навчальної справи долучають довідку останнього диспансерного огляду. У разі виникнення сумнівів щодо висновку про придатність до служби за медичними показниками за рішенням прий-

мальної комісії кандидат направляється на ВЛК для додаткового обстеження за місцем дислокації ВНЗ або до тимчасово створених ВЛК ВНЗ.

Під час вивчення кандидатів на навчання забороняється проводити будь-які перевірки їх рівня підготовки.

При прийнятті на навчання осіб, які подають документ про здобутий за кордоном ступінь (рівень) освіти, обов'язковою є процедура визнання і встановлення його еквівалентності, що здійснюється відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 05 травня 2015 року № 504 «Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 27 травня 2015 року за № 614/27059. Процедура такого визнання з метою продовження навчання здійснюється ВНЗ до початку другого семестру першого року навчання його власника.

22. Контроль за проведенням вступної кампанії до ВНЗ здійснює Управління професійної освіти та науки Департаменту персоналу, організації освітньої та наукової діяльності Міністерства внутрішніх справ України.

Організація і проведення конкурсу

Приймальні комісії ВНЗ допускають до участі в конкурсі для вступу на навчання для здобуття ступеня бакалавра вступників на основі повної загальної середньої освіти, які подають сертифікат зовнішнього незалежного оцінювання з двох загальноосвітніх предметів не нижче встановленої правилами прийому до ВНЗ мінімальної кількості балів.

Для вступників на денну форму навчання для здобуття ступеня бакалавра замість одного із конкурсних предметів проводиться конкурс фізичних здібностей (професійний психологічний відбір для Національної гвардії України).

ВНЗ самостійно визначає мінімальне значення кількості балів сертифіката із загальноосвітніх предметів (результатів вступних іспитів), з яких вступник допускається до участі в конкурсі.

При вступі на навчання на основі повної загальної середньої освіти подання сертифіката зовнішнього незалежного оцінювання є обов'язковим, крім випадків, передбачених пунктом 11 цього розділу.

Перелік конкурсних предметів (вступних іспитів) визначається МВС з числа загальноосвітніх предметів, з яких Український центр оцінювання якості освіти проводитиме зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти.

Обов'язковим конкурсним предметом для вступників на основі повної загальної середньої освіти є українська мова та література.

Вступники на заочну форму навчання мають право вибирати третій предмет з переліку, визначеного МВС.

Приймальна комісія ВНЗ здійснює перевірку відповідності сертифікатів у базі даних Українського центру оцінювання якості освіти.

Приймальна комісія здійснює перевірку середнього бала документа про освіту, поданого в паперовій формі (обчислює в разі відсутності), і затвер-

джує його своїм рішенням.

Письмове підтвердження Технічного адміністратора Єдиної державної електронної бази з питань освіти або директора Українського центру оцінювання якості освіти про недостовірність інформації, поданої вступником до ВНЗ, є підставою для відмови в участі в конкурсі та зарахуванні на навчання (анулювання наказу про зарахування).

Конкурсний бал для осіб, які вступають на навчання для здобуття ступеня бакалавра на основі повної загальної середньої освіти, обчислюється з урахуванням результату професійного психологічного відбору шляхом додавання балів сертифіката з конкурсних предметів (вступних іспитів у передбачених пунктах 10, 11 цього розділу випадках), середнього бала документа (додаток до документа) про повну загальну середню освіту, бала за конкурс фізичних здібностей, помножених на відповідні вагові коефіцієнти.

До конкурсного бала додатково додаються бали за особливі успіхи та/або за успішне закінчення підготовчих курсів. Бали за особливі успіхи нараховуються призерам IV етапу всеукраїнських учнівських олімпіад з базових предметів, призерам III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України, перелік секцій яких відповідно до спеціальностей при вступі до вищих навчальних закладів для здобуття ступеня бакалавра визначає МОН, та випускникам підготовчих курсів за успішне закінчення підготовчих курсів вищого навчального закладу, обсяг навчальних годин яких становить не менше 150 аудиторних годин та строк навчання - не менше трьох місяців, для вступу до цього вищого навчального закладу на інженерно-технічні спеціальності.

При цьому середній бал документа про повну загальну середню освіту обчислюється за 12-бальною шкалою з округленням до десятих частин бала і переводиться у 200-бальну шкалу за таблицею відповідності. Оцінки з документа про повну загальну середню освіту, які виставлені за 5-бальною шкалою, ураховуються таким чином: «3» відповідає «6», «4» відповідає «9», «5» відповідає «12».

При прийомі на навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, ступеня магістра, а також при прийомі на навчання за скороченими строками підготовки бакалавра використовуються рекомендовані показники конкурсного бала (додаток 4).

Порядок проведення фахових випробувань визначається правилами прийому до ВНЗ за погодженням з МВС.

Конкурсний бал вступників на навчання для здобуття ступеня магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) обчислюється як сума результату фахового випробування та вступного іспиту з іноземної мови. При вступі до Національної академії Національної гвардії України до конкурсного бала також додається результат вступного випробування з фізичної підготовки.

Для кандидатів на навчання, які вступають до ВНЗ для здобуття ступеня магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) на основі ступеня

бакалавра, здобутого за іншою спеціальністю, обов'язковим є проходження додаткового вступного випробування з визначених МВС дисциплін.

Вступні випробування на навчання до ад'юнктури (аспірантури) для здобуття ступеня доктора філософії складаються з:

вступного іспиту зі спеціальності (в обсязі стандарту вищої освіти магістра з відповідної спеціальності);

вступного іспиту з іноземної мови (за вибором вченої ради ВНЗ) в обсязі, який відповідає рівню B2 Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти;

інших форм вступних випробувань (іспити, презентації дослідницьких пропозицій чи досягнень тощо), які встановлюються Правилами прийому до ВНЗ.

Вага кожного вступного випробування в конкурсному балі визначається в Правилах прийому до ВНЗ.

Відповідно до Правил прийому до ВНЗ вступникам, які вступають до ад'юнктури (аспірантури) з іншої галузі знань (спеціальності), ніж та, яка зазначена в їхньому дипломі магістра (спеціаліста), можуть бути призначені додаткові вступні випробування.

Особи, не атестовані з української мови, подають сертифікат Українського центру оцінювання якості освіти з мови, оцінки з якої виставлені в документі про освітній (освітньо-кваліфікаційний) рівень (складають вступний іспит з урахуванням наявності відповідних педагогічних і науково-педагогічних кадрів, які є членами предметних екзаменаційних (фахових атестаційних) комісій).

Результат іспиту при вступі на основі повної загальної середньої освіти оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів і зараховується замість балів сертифіката з української мови та літератури.

Брати участь у конкурсі за результатами вступних іспитів з конкурсних предметів у ВНЗ у межах встановлених квот прийому до вищих навчальних закладів України мають право особи (за їхнім вибором):

які мають захворювання, що можуть бути перешкодою для проходження зовнішнього незалежного оцінювання (для МВС);

діти-сироти;

яких законом визнано учасниками бойових дій та які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, брали участь у антитерористичній операції, забезпеченні її проведення;

звільнені з військової служби (у тому числі демобілізовані), після 30 листопада року, що передує року вступу;

які проходять військову службу (крім військовослужбовців строкової служби), в порядку, визначеному відповідними положеннями про проходження військової служби громадянами України;

молодшого та середнього складу поліції;

військовослужбовці Національної гвардії України, Збройних Сил Укра-

їни та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які проходять військову строкову службу або військову службу за контрактом, - при вступі до ВНЗ, які здійснюють підготовку військовослужбовців Національної гвардії України.

Порядок проведення вступних іспитів визначається Положенням про приймальну комісію ВНЗ.

Результати вступних іспитів оцінюються за шкалою від 100 до 200 балів.

Програми фахових випробувань розробляються і затверджуються ВНЗ (за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України) не пізніше ніж за три місяці до початку прийому документів.

Інформація щодо програм фахових випробувань оприлюднюється на веб-сайтах ВНЗ та інформаційних стендах приймальної комісії.

Особи, які без поважних причин не з'явилися на вступні випробування у визначений розкладом час, особи, знання яких було оцінено балами нижче встановленого Правилами прийому мінімального рівня, які вибули з конкурсу фізичних здібностей, виявили недостатній рівень готовності під час проведення професійного психологічного відбору, а також особи, які забрали документи після дати закінчення прийому документів, до участі в наступних вступних випробуваннях та в конкурсному відборі не допускаються.

Перескладання вступних іспитів, повторне проведення конкурсу фізичних здібностей та професійного психологічного відбору не дозволяються.

Апеляції щодо результатів вступних випробувань розглядає апеляційна комісія ВНЗ, положення та персональний склад якої затверджуються наказом ВНЗ.

Зарахування на навчання

Прийом до ВНЗ здійснюється за конкурсом з урахуванням сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання знань і вмінь вступників або результатів вступних іспитів, а також рівня фізичних здібностей, а для Національної гвардії України додатково результатів професійного психологічного відбору.

Зараховуються на навчання за результатами визначення рівня фізичних здібностей та професійного психологічного відбору при поданні в установлені строки оригінала сертифіката зовнішнього незалежного оцінювання (одержанні відповідної кількості балів на вступних іспитах, що проводить ВНЗ) не нижче встановленої правилами прийому ВНЗ мінімальної кількості балів та інших документів, які засвідчують право на зарахування поза конкурсом:

особи, яким відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» надано таке право;

особи, яким відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» надано таке право;

особи, яким відповідно до Закону України «Про підвищення престиж-

ності шахтарської праці» надано таке право;

особи, яким відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» надано таке право;

члени збірних команд України, які брали участь у міжнародних олімпіадах, перелік яких визначено Міністерством освіти і науки України;

діти працівників органів внутрішніх справ, які загинули, померли, стали інвалідами I групи чи визнані судом безвісно відсутніми особами під час виконання службових обов'язків (у тому числі інвалідність яких пов'язана з участю в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції), відповідно до Указу Президента України від 17 березня 1998 року № 197 «Про деякі заходи щодо державної підтримки сімей з неповнолітніми дітьми працівників органів внутрішніх справ, які загинули під час виконання службових обов'язків»;

особи, яким відповідно до частини 2 статті 103 Закону України «Про Національну поліцію» надано таке право;

особи, яким відповідно до Указу Президента України від 29 жовтня 2014 року № 835 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення додаткових соціальних гарантій окремим категоріям громадян» надано таке право;

особи, яким відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 05 квітня 1994 року № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» надано таке право.

Право на першочергове зарахування до ВНЗ мають особи:

яким відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» надано таке право;

яким відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» надано таке право при вступі до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів;

яким відповідно до Указу Президента України від 21 лютого 2002 року № 157 «Про додаткові заходи щодо посилення турботи про захисників Вітчизни, їх правового і соціального захисту, поліпшення військово-патріотичного виховання молоді» надане таке право;

яким це право визначено Правилами прийому до ВНЗ.

Право першочергового зарахування надається за послідовністю, визначеною цим пунктом.

За інших рівних умов на переважне право зарахування до ВНЗ мають особи, яким відповідно до частини 1 статті 103 Закону України «Про Національну поліцію» надано таке право.

Рейтинговий список вступників формується за категоріями в такій послідовності:

вступники, які мають право на зарахування поза конкурсом;

вступники, рекомендовані до зарахування за конкурсом.

У межах кожної зазначеної в пункті 3 цього розділу категорії рейтинговий список вступників впорядковується:

за конкурсним балом від більшого до меншого;

з урахуванням права на першочергове зарахування при однаковому конкурсному балі в порядку додержання підстав для його набуття (для вступників за ступенем бакалавра на основі повної загальної середньої освіти) для осіб, які:

беруть участь у конкурсі відповідно до заяви з вищим пріоритетом;

мають більшу суму балів результатів вступних випробувань;

мають вищі результати вступних випробувань з максимальними ваговими коефіцієнтами;

мають вищий середній бал документа про повну загальну середню освіту.

За інших рівних умов правилами прийому до ВНЗ може встановлюватися порядок переважного права зарахування на навчання інших категорій вступників.

У рейтинговому списку зазначаються:

прізвище, ім'я та по батькові вступника;

конкурсний бал вступника;

наявність підстав для зарахування поза конкурсом;

наявність права на першочергове зарахування;

пріоритет заяви, зазначений вступником.

Усі питання, пов'язані з прийомом до ВНЗ, вирішуються приймальною комісією ВНЗ на її засіданнях. Рішення приймальної комісії оприлюднюються на інформаційних стендах приймальної комісії і на офіційному веб-сайті ВНЗ не пізніше дня, наступного після їх прийняття.

Порядок перевірки та зберігання робіт вступників, які склали вступні випробування, визначається положенням про приймальну комісію ВНЗ.

Письмові екзаменаційні роботи, аркуші підготовки до усної відповіді, аркуші результатів вступних випробувань осіб, зарахованих до ВНЗ, зберігаються в їх особових (навчальних) справах протягом усього періоду навчання, а осіб, які не зараховані на навчання, зберігаються протягом одного року, потім знищуються, про що складається акт.

Подання вступником недостовірних персональних даних, недостовірних відомостей про наявність права на зарахування поза конкурсом, права на першочергове зарахування, про здобуту раніше освіти, про участь в олімпіадах та конкурсах-захистах Малої академії наук України, про проходження зовнішнього незалежного оцінювання є підставою для відрахування курсанта (слухача).

Строки проведення відповідних процедур зарахування вступників на денну форму навчання на основі повної загальної середньої освіти визначаються Умовами прийому до вищих навчальних закладів України та правилами прийому до ВНЗ.

Рішення про зарахування на навчання приймається приймальною комісією ВНЗ лише в межах визначених обсягів державного замовлення, штатної чисельності курсантів (слухачів) та ліцензованого обсягу прийому й оформлюється протоколом засідання приймальної комісії.

Рішення приймальної комісії про зарахування вступника може бути скасоване приймальною комісією в разі виявлення порушень законодавства з боку вступника.

Особи, які зараховані на навчання, можуть бути відраховані з ВНЗ за власним бажанням або з інших підстав, передбачених законодавством, про що видається відповідний наказ ВНЗ. Таким особам за їх вимогою повертаються документи, що подавалися ними під час вступу на навчання.

На звільнені при цьому місця до початку навчальних занять може проводитись додатковий конкурс із числа осіб, які брали участь у конкурсі за цією спеціальністю. У разі відсутності таких претендентів на звільнені місця дозволяється зараховувати осіб з інших спеціальностей ВНЗ за умови збігу конкурсних предметів.

ВНЗ можуть проводити додатковий конкурсний відбір на вакантні місця до початку навчальних занять за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України.

Особи з числа працівників Міністерства внутрішніх справ України, поліцейських та військовослужбовців, які направлені до ВНЗ для складання вступних іспитів на денну форму навчання, з посад не звільняються до видання наказу про зарахування на навчання. Вони повинні до направлення на навчання використати чергову відпустку за поточний рік.

На підставі рішення приймальної комісії ВНЗ видає наказ про зарахування вступників курсантами (слухачами) відповідного ВНЗ, який доводиться до їх відома.

Витяги з наказу надсилаються до територіальних органів для звільнення осіб з посади (роботи) у зв'язку зі вступом до ВНЗ на денну форму навчання.

Копії наказів про зарахування на навчання надсилаються до Міністерства внутрішніх справ України.

Зарахування на навчання усіх категорій осіб проводиться з дня видання відповідного наказу ВНЗ.

Для Національної поліції України та Національної гвардії України зарахування для здобуття ступеня бакалавра на денну форму навчання проводиться з дня початку табірної збори.

Особи, які без поважних причин не приступили до занять протягом 10 календарних днів від дня їх початку, враховуючи тих, які не пройшли табірний збір, відраховуються з ВНЗ, про що до установ (закладів) Міністерства внутрішніх справ України, територіальних органів Національної поліції України та підрозділів Національної гвардії України надсилається відповідна інформація. На звільнені місця відповідно до пункту 12 цього розділу може

проводитися додаткове зарахування за конкурсом.

Зарахування на заочну форму навчання проводиться не пізніше ніж через 15 календарних днів після завершення прийому заяв та документів, протягом яких проводиться конкурс.

Керівники територіальних органів зобов'язані звільнити з посади осіб, зарахованих до ВНЗ на денну форму навчання, у необхідний для своєчасного прибуття на навчання строк. Підставою для звільнення є особистий рапорт особи, зарахованої на навчання, та витяг із наказу ВНЗ про зарахування на навчання.

Особам, які не пройшли конкурс щодо зарахування на навчання до ВНЗ, на їх прохання видається довідка та довідка про наявність документів кандидата на навчання і її відповідність цьому Порядку.

Ад'юнктам, здобувачам вищої освіти денної форми навчання освітніх ступенів магістра, бакалавра (крім військовослужбовців) видаються посвідчення (службові посвідчення) встановленого зразка.

Стаття 75. Післядипломна освіта поліцейських

1. Післядипломна освіта поліцейських здійснюється на загальних засадах, визначених Законом України "Про вищу освіту", з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, і складається з:

- 1) спеціалізації;**
- 2) перепідготовки;**
- 3) підвищення кваліфікації;**
- 4) стажування.**

2. Післядипломна освіта поліцейських може здійснюватися безпосередньо в підрозділах поліції або в навчальних закладах, у тому числі на договірних умовах.

3. Поліцейські зобов'язані проходити підвищення кваліфікації за відповідним напрямом службової діяльності:

- 1) не рідше одного разу на три роки;**
- 2) перед призначенням на керівну посаду, у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана.**

4. Поліцейські, які не пройшли підвищення кваліфікації відповідно до цієї статті або не виконали відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), не можуть бути призначені на вищі посади.

5. Поліцейські, які не виконали під час проходження підвищення кваліфікації відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), можуть бути знову направлені для проходження підвищення кваліфікації не раніше ніж через рік.

6. Підвищення кваліфікації поліцейських здійснюється у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання за відповідними програмами, погодженими Міністерством внутрішніх справ України.

7. Порядок організації післядипломної освіти поліцейських установлює Міністерство внутрішніх справ України з урахуванням положень цього та інших законів.

8. За результатами успішного проходження спеціалізації, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліцейському видається документ за зразком, визначеним Міністерством внутрішніх справ України.

1. Післядипломна **освіта** - це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду.

Післядипломна освіта поліцейських здійснюється відповідно до Законів України «Про Національну поліцію», «Про освіту», «Про центральні органи виконавчої влади», Наказу МВС України від 24.12.2015 № 1625 «Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції» та інших нормативно-правових актів.

Метою післядипломної освіти є задоволення індивідуальних потреб працівників поліції в особистому професійному зростанні, забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати свої функції.

Зміст післядипломної освіти визначається відповідними планами і програмами з урахуванням сучасних вимог до засобів, форм і методів професійної діяльності.

Після успішного завершення навчання працівники поліції отримують відповідний документ про освіту.

Навчальні заклади (установи), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції, забезпечують реєстрацію та облік виданих документів про освіту за результатами навчання в системі післядипломної освіти.

Іноземці, представники іноземних навчальних закладів, інших установ та організацій залучаються до навчання в системі післядипломної освіти на підставі відповідних договорів, у тому числі про міжнародну технічну допомогу, договорів про співробітництво між українськими та іноземними навчальними закладами, а також інших договорів із зарубіжними партнерами, укладених і зареєстрованих згідно із законодавством.

Фінансування післядипломної освіти працівників поліції здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

Основними завданнями післядипломної освіти є:

навчання необхідним знанням і спеціальним навичкам для успішного виконання обов'язків із забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії зло-

чинності та інших службових завдань;

удосконалення навичок управлінської діяльності, опанування методик навчання та виховання підлеглих, упровадження в практичну діяльність досягнень науки, передових форм і методів роботи, основ наукової організації праці;

формування професійної самосвідомості працівників поліції, почуття відповідальності за свої дії, розуміння необхідності постійного вдосконалення своєї професійної майстерності з урахуванням специфіки діяльності в конкретних підрозділах поліції;

навчання прийомам та засобам забезпечення особистої безпеки при виконанні службових обов'язків, під час надзвичайних подій і в екстремальних умовах;

удосконалення навиків працівників поліції поводження з вогнепальною зброєю, спеціальними засобами і спеціальною технікою, експлуатації транспортних засобів, засобів зв'язку;

формування високої психологічної стійкості працівників поліції, розвиток у них спостережливості, пильності, пам'яті, мислення та інших професійно-психологічних якостей і навичок.

2. Види післядипломної освіти:

спеціалізація - складова спеціальності, що передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки працівників поліції;

перепідготовка - професійне навчання, спрямоване на оволодіння працівниками поліції іншою професією;

підвищення кваліфікації - підвищення рівня готовності працівника поліції до виконання її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань;

стажування - набуття працівником поліції досвіду виконання завдань і обов'язків певної професійної діяльності або галузі знань.

Форми навчання:

очна (денна, вечірня);

заочна (дистанційна).

Форми навчання встановлюються навчальні заклади (установи), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції залежно від складності, мети та змісту програми і відповідно до потреб замовника та можуть поєднуватися.

Тривалість навчання в системі післядипломної освіти визначається відповідно до навчальних планів та програм і встановлюється навчальним закладом, органом поліції, підприємством, установою, організацією, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, в яких здійснюватиметься навчання, відповідно до законодавства за погодженням із замовником.

Післядипломна освіта здійснюється за державним замовленням у межах виділених бюджетних коштів на фінансування цього виду освітньої діяльності.

Державне замовлення на післядипломну освіту працівників поліції формується відповідно до вимог законодавства.

Учасниками формування державного замовлення на післядипломну освіту працівників поліції (далі - Адміністратори) є:

1) кадровий підрозділ центрального органу управління Національної поліції України, який формує і подає до відповідного органу пропозиції до обсягів державного замовлення на післядипломну освіту:

працівників поліції, навчання яких здійснюватиметься у навчальних закладах (установах), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції (щороку до 01 листопада року, що передує плановому, пропозиції подаються в установленому порядку до Міністерства внутрішніх справ України);

працівників поліції, які працюють на посадах державних службовців I-IV категорій (пропозиції подаються до Національної академії державного управління при Президентові України);

працівників поліції, які працюють на посадах державних службовців V-VII категорій (пропозиції подаються до Національного агентства України з питань державної служби);

працівників поліції з курсу «Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму» (пропозиції подаються до Державної служби фінансового моніторингу України);

фахівців у сфері цивільного захисту (пропозиції подаються до Державної служби України з надзвичайних ситуацій);

фахівців у сфері зовнішніх зносин (пропозиції подаються до Міністерства закордонних справ України);

фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції (пропозиції подаються до Національного агентства України з питань державної служби);

фахівців юридичних служб (пропозиції подаються до Міністерства юстиції України);

2) Навчальні заклади (установи), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції, які щороку до 01 липня року, що передує плановому, на підставі заявок, отриманих від замовників, складають проекти планів-графіків короткострокового підвищення кваліфікації працівників поліції та подають їх до кадрового підрозділу центрального органу управління Національної поліції України для подальшого їх затвердження та формування пропозицій до обсягів державного замовлення;

3) інші підрозділи центрального органу управління поліцією відповідно до наявних договірних відносин з іншими державними замовниками.

Адміністратори після доведення до них державними замовниками затверджених обсягів післядипломної освіти уживають організаційних заходів щодо забезпечення виконання державного замовлення.

З метою виконання своїх повноважень Адміністратори, зазначені в підпунктах 1 та 2 пункту 3 цього розділу, у межах компетенції:

установлюють форми, порядок та строки подання заявок для завчасного формування пропозицій до державного замовлення та подання їх до державних замовників;

визначають коло замовників, які повинні подавати заявки;

відповідно до заявок розробляють плани-графіки та рознарядки на відповідний календарний рік, які затверджуються наказами центрального органу управління поліцією та доводяться до замовників, в яких зазначаються перелік навчальних закладів (установ), категорії працівників поліції (тематика - для короткострокового підвищення кваліфікації), кількість осіб та строки навчання;

визначають форми та періодичність контролю за виконанням планів-графіків та рознарядок.

Керівники структурних підрозділів центрального органу управління Національної поліції України, територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції України, навчальних закладів (установ), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції зобов'язані:

забезпечити облік післядипломної освіти працівників поліції підпорядкованих підрозділів та планування їх подальшого навчання;

на вимогу Адміністраторів подавати заявки. У разі планування навчання працівників поліції у системі післядипломної освіти поза межами гарнізону їх основного місця несення служби - планувати видатки на їх відрядження;

ужити необхідних заходів щодо виконання затверджених планів-графіків та рознарядок післядипломної освіти працівників поліції.

Відповідно до затверджених планів-графіків керівники структурних підрозділів центрального органу управління Національної поліції України, територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції України:

затверджують списки працівників поліції, які будуть направлені на навчання, і доводять їх до відомих керівників відповідних органів і підрозділів та кандидатів на навчання;

організують завчасне планування відпусток працівників поліції, які підлягають направленню на навчання, перевірку їх зовнішнього вигляду, дотримання ними правил носіння однострою, а також проведення інструктажу щодо дотримання правил поведінки на шляху прямування до навчальних закладів (установ), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції і у зворотному напрямку та під час навчання;

контролюють забезпеченість працівників поліції, які направляються на навчання, довідками про допуск до державної таємниці (у разі необхідності), грошовим забезпеченням, коштами на відрядження та речовим майном за нормами, передбаченими відповідними нормативно-правовими актами.

Працівники поліції, направлені на навчання, зобов'язані прибути до навчальних закладів (установ), що здійснюють післядипломну освіту працівни-

ків поліції напередодні дня занять в однострої за сезоном, без зброї і мати при собі:

направлення;

службове посвідчення;

довідку про допуск до державної таємниці (якщо це передбачено номенклатурою посад);

документ про відрядження та кошти на відрядження (у разі направлення на навчання поза межі гарнізону).

3. Керівники НЗ НП для осіб, які прибувають на навчання в системі післядипломної освіти, створюють належні умови для їх проживання і харчування в підпорядкованому закладі (установі). У разі неможливості забезпечити проживання - сприяють поселенню в готелях та гуртожитках у межах витрат, передбачених відповідними нормативно-правовими актами.

Спеціалізація працівників поліції проводиться у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (далі - ВНЗ НП).

Направленню на спеціалізацію підлягають працівники поліції структурних підрозділів центрального органу управління Національної поліції України та територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції України, що проходять службу (працюють) на посадах, які за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів та фахівців, які:

переміщені на іншу посаду, виконання обов'язків за якою потребує нових знань, умінь і навичок (необхідність направлення такого працівника поліції на спеціалізацію визначається його безпосереднім керівником);

уперше прийняті на службу в поліцію;

призначені на посади в новостворені підрозділи поліції.

Спеціалізація проводиться в межах спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ НП, з урахуванням специфіки професійної діяльності працівників поліції.

Перелік ВНЗ НП, категорія працівників поліції, їх кількість, а також строки навчання визначаються відповідними планами-графіками, які затверджуються наказами Національної поліції України організаційно-розпорядчого характеру.

Після закінчення навчання та успішного виконання завдань підсумкового контролю працівники поліції отримують свідоцтво про закінчення курсів спеціалізації (перепідготовки).

Працівникам поліції, які не виконали навчальний план, не пройшли підсумкового контролю, видається довідка в довільній формі про те, що вони прослухали навчальну програму зі спеціалізації.

Перепідготовка працівників поліції здійснюється в навчальних закладах (установах), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції, що здійснюють спеціальну підготовку поліцейських, вперше прийнятих на службу до поліції (далі - ЗПО НП).

Направленню на перепідготовку підлягають працівники поліції, що вперше прийняті на службу в поліції на посади, які за класифікацією професій належать до категорії робітничих кадрів, за переведенням з центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

Перелік ЗПО НП, категорія працівників поліції, їх кількість, а також строк навчання визначаються наказом Національної поліції України організаційно-розпорядчого характеру.

Після закінчення навчання та успішного виконання завдань підсумкового контролю працівники поліції отримують свідоцтво про закінчення курсів спеціалізації (перепідготовки), яке долучається до особової справи.

Працівникам поліції, які не виконали навчальний план, не пройшли підсумкового контролю, видається довідка в довільній формі про те, що вони прослухали навчальну програму з перепідготовки.

Підвищення кваліфікації працівників поліції здійснюється:

для тих, що проходять службу (працюють) на посадах, які за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів та фахівців, - у ВНЗ НП;

для тих, що проходять службу (працюють) на посадах, які за класифікацією професій належать до категорії робітничих кадрів, - у ЗПО НП.

Працівники поліції направляються на підвищення кваліфікації за потребою, але не рідше одного разу на 3 роки, а також перед призначенням на керівну посаду, у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана.

Підвищення кваліфікації працівників поліції здійснюється за такими видами:

підвищення кваліфікації за професійними програмами (довгострокове) - проводиться для працівників поліції, яких зараховано до кадрового резерву;

короткострокове підвищення кваліфікації (спеціалізовані навчальні курси, тематичні семінари, семінари-практикуми, семінари-тренінги, інші види).

Тривалість довгострокового підвищення кваліфікації визначається програмою обсягом не менше 72 академічних годин.

Професійні програми для кожної категорії працівників поліції розробляються навчальними закладами (установами), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції та погоджуються з Міністерством внутрішніх справ України.

Після успішного закінчення навчання за програмою довгострокового підвищення кваліфікації та успішного виконання завдань підсумкового контролю працівники поліції отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Працівникам поліції, які не виконали навчальний план, не пройшли підсумкового контролю, видається довідка в довільній формі про те, що вони прослухали навчальну програму підвищення кваліфікації.

Результати навчання за програмами довгострокового підвищення кваліфікації ураховуються працівникам поліції під час їх атестації для визначення

перспектив їх подальшого просування по службі, у тому числі для призначення на керівну посаду, у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана.

Працівники поліції, які під час проходження довгострокового підвищення кваліфікації не виконали відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), можуть бути знову направлені для проходження довгострокового підвищення кваліфікації не раніше ніж через рік.

Короткострокове підвищення кваліфікації проводиться з метою вивчення актуальних проблем державного управління, нових актів законодавства, кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду провадження управлінської, правоохоронної та правозахисної діяльності.

Тривалість короткострокового підвищення кваліфікації становить до 72 академічних годин.

Тематика програм короткострокового підвищення кваліфікації розробляється навчальними закладами (установами), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції за участю структурних підрозділів територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції України за місцем дислокації навчального закладу та погоджується з центральним органом управління Національної поліції України.

Короткострокове підвищення кваліфікації працівників поліції може здійснюватися за місцем несення ними служби з обов'язковим залученням науково-педагогічного та педагогічного (викладацького) складу навчальних закладів (установ), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції.

За результатами короткострокового підвищення кваліфікації працівникам поліції видається сертифікат про короткострокове підвищення кваліфікації, форма якого наведена у додатку 4 до цього Положення, що долучається до особової справи.

Перелік навчальних закладів (установ), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції, категорія працівників поліції, їх кількість, а також строк навчання визначаються відповідними планами-графіками, що затверджуються наказами організаційно-розпорядчого характеру Національної поліції України.

Стажування працівників поліції здійснюється з метою формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь, навичок і компетенцій, здобутих у результаті теоретичної підготовки.

Стажування проходять:

працівники поліції, які зараховані до кадрового резерву, - для просування по службі;

працівники поліції, які вперше призначені на посади керівного складу Національної поліції України;

інші працівники поліції - при призначенні на нову посаду.

Тривалість та строки стажування встановлюються його ініціатором з урахуванням мети стажування, складності навчання, досвіду практичної роботи працівника поліції за погодженням із навчальним закладом, органом поліції,

підприємством, установою, організацією, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, у якому здійснюватиметься стажування відповідно до вимог законодавства.

Кількість працівників поліції, які зараховані до кадрового резерву, та строки проходження ними стажування визначаються планами-графіками, які затверджуються керівниками центрального органу управління поліцією та територіальних (міжрегіональних) органів поліції залежно від підпорядкування номенклатури посад працівників поліції, які підлягають стажуванню.

Стажування проводиться за місцем служби (роботи) або в інших органах і підрозділах поліції, науково-дослідних установах, підприємствах, установах, організаціях, що належать до сфери управління поліції, навчальних закладів (установ), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції, на базі інших центральних органів виконавчої влади, навчальних закладів, а також за кордоном, на займаних посадах або на посадах, на які працівників поліції передбачається згодом призначити.

Зміст стажування визначається індивідуальними планами, які розробляються органами, установами, підприємствами, в яких відбуватиметься стажування, за погодженням з його ініціатором.

Організація стажування покладається на керівників структурних підрозділів центрального органу управління поліцією, територіальних (міжрегіональних) органів поліції, науково-дослідних установ, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління поліції, та навчальних закладів (установ), що здійснюють післядипломну освіту працівників поліції, *які зобов'язані:*

визначити строк, місце стажування, кількість стажистів та їх керівників;

затвердити погоджений з ініціатором стажування індивідуальний план стажування, а після його проведення - звіт про виконання програми стажування (звіт про стажування долучається до особової справи працівника поліції);

створити належні умови для стажування і здійснювати постійний контроль за його проходженням.

Керівник стажування зобов'язаний:

провести інструктаж про порядок проходження стажування та з техніки безпеки, надати стажисту необхідні документи (індивідуальне завдання, методичні рекомендації тощо), ознайомити його з функціональними обов'язками;

поінформувати стажиста про систему звітності, необхідність виконання кваліфікаційної роботи (практичного завдання) за відповідною посадою, ознайомити з основними нормативно-правовими актами, які регламентують роботу служби, органу, підрозділу;

систематично надавати стажистові необхідну методичну і практичну допомогу у вивченні та відпрацюванні передбачених планом завдань;

здійснювати постійний контроль за виконанням плану стажування;

після закінчення строку стажування підготувати відгук-характеристику, який затверджується керівником, на якого покладено організацію стажування.

Стажування на базі інших центральних органів виконавчої влади, навчальних закладів, а також за кордоном здійснюється за планами та в порядку, установленими в цих органах, установах, організаціях.

Особи, які проходять стажування, зобов'язані:

своєчасно прибути до місця стажування;

сумлінно та у відповідні строки виконувати зазначені в плані заходи;

брати участь у нарадах, які проводяться за місцем стажування;

вести облік проведеної роботи в щоденнику згідно з планом стажування;

після закінчення строку стажування підготувати звіт та подати його на затвердження керівникові, на якого покладено організацію стажування.

Стажист має право звертатися до керівництва органу, на базі якого проводиться стажування, або до ініціатора стажування з питань незадовільного ставлення до нього з боку керівників стажування, відсутності умов для виконання індивідуального плану тощо.

У разі невиконання стажистом індивідуального плану, недбалого ставлення до своїх обов'язків керівник стажування має право перервати стажування з повідомленням про це ініціатора стажування.

Стаття 76. Граничний вік перебування на службі в поліції

1. Поліцейські, які мають спеціальні звання молодшого складу поліції, перебувають на службі до досягнення ними 55-річного віку.

2. Особи, які мають спеціальні звання середнього і вищого складу поліції, залежно від присвоєних їм спеціальних звань перебувають на службі до досягнення ними такого віку:

1) до підполковників поліції включно - 55 років;

2) полковники, генерали поліції - 60 років.

3. Поліцейські, які досягли граничного віку перебування на службі в поліції, мають бути звільнені зі служби.

4. У разі необхідності керівники, уповноважені призначати на посади поліцейських, можуть залишити на службі поліцейських за їхнім клопотанням понад граничний вік перебування на службі в поліції, але не більше ніж на 5 років, виключно у разі якщо такий поліцейський має високу професійну підготовку і досвід практичної роботи на займаній посаді та визнаний придатним за станом здоров'я для проходження служби.

5. У виняткових випадках керівник поліції може повторно продовжити таким особам строк служби до п'яти років.

6. Поліцейські, які перебувають на службі понад граничний вік перебування на службі в поліції, за їхнім клопотанням або за ініціативою керівника, уповноваженого призначати їх на посаду, можуть бути звільне-

ні зі служби до закінчення строку, на який їм продовжено службу, з підстав, визначених цим Законом.

1. Поліцейські, які мають спеціальні звання молодшого складу (рядовий поліції; капрал поліції; сержант поліції; старший сержант поліції) мають право перебувати на службі до досягнення ними 55-річного віку.

2. Особи, які мають спеціальні звання середнього складу поліції (молодший лейтенант поліції; лейтенант поліції; старший лейтенант поліції; капітан поліції; майор поліції; підполковник поліції) мають право перебувати на службі до досягнення ними 55-річного віку.

3. Особи, які мають спеціальне звання середнього складу поліції (полковник поліції) і вищого складу поліції (генерал поліції третього рангу; генерал поліції другого рангу; генерал поліції першого рангу) мають право перебувати на службі до досягнення ними 60-річного віку.

4. Досягнення граничного віку перебування на службі в Національній поліції вважається підставою для звільнення особи, тобто підставою для припинення трудових відносин між працівником (поліцейським) та роботодавцем (Національною поліцією). Днем звільнення зі служби в поліції вважається день видання наказу про звільнення або дата, зазначена в наказі про звільнення. День звільнення вважається останнім днем служби.

5. Залишення на службі – це порядок здійснення заходів щодо залишення на службі в Національній поліції на строк до 5 років осіб середнього, старшого і вищого начальницького складу, які досягли граничного віку перебування на службі, але мають високу професійну підготовку і досвід практичної роботи на займаній посаді та визнаний придатним за станом здоров'я для проходження служби. Залишення на служби відбувається лише за письмовим клопотанням поліцейського. Висновок про високу професійну підготовку і досвід практичної роботи на займаній посаді робить безпосередній керівник поліцейського, який уповноважений призначати на такі посади. Придатність за станом здоров'я нести службу в поліції визнається рішенням медичної комісії.

6. Продовження строку служби – це порядок здійснення заходів щодо продовження строку перебування на службі в Національній поліції особам, яких було залишено на службі на строк 5 років. Таке рішення приймає керівник поліції у виняткових випадках.

7. Поліцейські, які перебувають на службі понад граничний вік перебування на службі в поліції, за їхнім клопотанням або за ініціативою керівника, уповноваженого призначати їх на посаду, можуть бути звільнені зі служби до закінчення строку, на який їм продовжено службу, з підстав, визначених ст. 77 Закону України «Про Національну поліцію»:

- 1) у зв'язку із закінченням строку контракту;
- 2) через хворобу - за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції;

- 3) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;
- 4) через службову невідповідність;
- 5) у зв'язку із реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;
- 6) за власним бажанням;
- 7) у зв'язку з переходом у встановленому порядку на роботу до інших міністерств і відомств (організацій);
- 8) у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі;
- 9) у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення;
- 10) у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави.

Підрозділи кадрового забезпечення Національної поліції щороку до 01 листопада складають списки осіб особового складу, які досягнуть граничного віку перебування на службі в Національній поліції наступного року, і доводять їх до відома вказаних осіб та їх керівників.

Стаття 77. Звільнення зі служби в поліції

1. Поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється:

- 1) у зв'язку із закінченням строку контракту;
- 2) через хворобу - за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції;
- 3) за віком - у разі досягнення встановленого для нього цим Законом граничного віку перебування на службі в поліції;
- 4) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;
- 5) через службову невідповідність;
- 6) у зв'язку із реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;
- 7) за власним бажанням;
- 8) у зв'язку з переходом у встановленому порядку на роботу до інших міністерств і відомств (організацій);
- 9) у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі;
- 10) у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення;
- 11) у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави.

2. Днем звільнення зі служби в поліції вважається день видання на-

казу про звільнення або дата, зазначена в наказі про звільнення.

3. День звільнення вважається останнім днем служби.

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

3. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

Вказані документи встановлюють основні засади щодо права працівників органів внутрішніх справ на соціальний захист держави в порядку звільнення зі служби поліцейського з підстав визначених ст.77 ЗУ «Про національну поліцію».

Згідно п.31. (Рекомендація Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи 22), персонал поліції повинен зазвичай мати такі самі громадянські та політичні права, як і інші громадяни. Можливе обмеження цих прав, тільки якщо це необхідно для виконання функцій поліцією в демократичному суспільстві, відповідно до права, і у відповідності з Європейською конвенцією про права людини.

П.32. Рекомендації Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи, визначає що службовці поліції повинні мати соціальні та економічні права, як і державні службовці, в максимально можливому обсязі. Зокрема, службовці мають право отримувати належну заробітну плату, пенсійне забезпечення та соціальне забезпечення, а також бути забезпеченими спеціальними заходами з охорони здоров'я і безпеки, враховуючи особливий характер роботи поліції.

Відповідно до параграфу 12 Частини I Європейської соціальної хартії, усі працівники поліції, мають право на соціальне забезпечення.

Визначені в коментованій статті підстави щодо порядку звільнення зі служби поліцейського зі служби в органах внутрішніх справ, зазначають право на отримання соціальної допомоги, що в цілому відповідає міжнародним стандартам захисту прав громадян як об'єкта соціального захисту (ст. 9 Європейського кодексу соціального забезпечення; ст. 16 Європейської соціальної хартії).

Гарантії трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських:

- без будь-якої дискримінації, поліцейський має право на рівну оплату за рівну працю. Кожний працюючий має право на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне людини існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення;

- при здійсненні своїх прав і свобод кожна може зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих ви-

мог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві;

- поліцейський має право на підвищену заробітну плату з урахуванням особливих факторів несення служби, таких як підвищений ризик і ненормований робочий графік;

- організація поліції повинна містити ефективні заходи для забезпечення чесності та належного виконання своїх обов'язків службовцями поліції, зокрема, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції з прав людини;

- - поліцейські мають бути забезпечені спеціальними заходами з охорони здоров'я і безпеки, враховуючи особливий характер роботи поліції.

Якщо трудовий договір має строк дії, встановлений за погодженням сторін, або необхідний для виконання певної роботи, це вказує на те, що цей трудовий договір є строковим. Строковий трудовий договір укладається, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру роботи, умов її виконання, інтересів працівника та в інших випадках, передбачених законодавством (частина друга ст. 23 КЗпП). Закінчення строку дії трудового договору справді є однією з підстав для його припинення (п. 2 частини першої ст. 36 КЗпП). Однак якщо такий строк закінчився, а трудові відносини фактично тривають і жодна зі сторін не вимагає їх припинення, то дія договору вважається продовженою на невизначений строк (частина перша ст. 391 КЗпП). Через це в останній день дії строкового договору роботодавцю слід видати наказ про його припинення. Заява від працівника для цього не потрібна, оскільки сторони строкового трудового договору заздалегідь, ще під час його укладення, домовляються про період трудових відносин. Крім того, в останній день роботи працівникові потрібно видати його трудову книжку з внесеним до неї записом про звільнення.

Звільнення зі служби в поліції за віком - у разі досягнення встановленого для нього цим Законом граничного віку перебування на службі в поліції:

У Кодексі законів про працю України (далі - КЗпП) не передбачені особливості для звільнення працівників, які досягли пенсійного віку. Зазначені особи мають право на пенсію й вона оформляється Пенсійним фондом України. В Україні діє принцип рівності трудових прав громадян незалежно від будь-яких обставин (досягнення працівником пенсійного віку, отримання пенсії).

Звільнення зі служби у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів:

Відповідно до п.1 ст.40 Кодексу законів про працю України (КЗпП) трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий договір до закінчення строку його чинності, можуть бути розірвані роботодавцем, зокрема, у випадку проведенням організаційних заходів, в тому числі із скороченням штатів працівників.

Таке звільнення відповідно до ч.2 ст.40 КЗпП допускається, якщо не-

можливо перевести працівника, за його згодою, на іншу роботу.

Для проведення скорочення штатів або проведення організаційних заходів роботодавець зобов'язаний:

1. Обґрунтувати необхідність скорочення штату та звільнення.
2. Скласти і затвердити новий штатний розпис, до якого не заносяться посади, які скорочено.
3. Попередити працівників, посади яких скорочуються, персонально про наступне вивільнення не пізніше ніж за два місяці (ст. 49-2 КЗпП).
4. Одночасно з попередженням про звільнення за скороченням штату запропонувати працівникові іншу роботу на тому ж підприємстві. При відсутності роботи за відповідною професією чи спеціальністю, а також у разі відмови працівника від переведення на іншу роботу на тому ж підприємстві працівник, за своїм розсудом, звертається за допомогою до державної служби зайнятості або працевлаштовується самостійно (ст. 49-2 КЗпП).
5. Повідомити державну службу зайнятості про наступне вивільнення працівників із зазначенням їх професій, спеціальності, кваліфікації та розміру оплати праці (ст. 49-2 КЗпП).
6. Після закінчення двомісячного попереджувального строку видати наказ про звільнення.
7. В день звільнення видати працівникові належно оформлену трудову книжку, копію наказу про звільнення з роботи і провести з ним розрахунок у встановлені законом строки (ст.47 КЗпП).
8. На вимогу працівника видати довідку про його роботу на підприємстві із зазначенням спеціальності, кваліфікації, посади, часу роботи і розміру заробітної плати (ст.49 КЗпП).
9. В день звільнення виплатити працівникові всі суми, що належать йому від підприємства (заробітну плату, вихідну допомогу в розмірі не менше середнього місячного заробітку, компенсацію за невикористану відпустку). Якщо працівник в день звільнення не працював, то зазначені суми мають бути виплачені не пізніше наступного дня після пред'явлення звільненим працівником вимоги про розрахунок. Про нараховані суми, належні працівникові при звільненні, роботодавець повинен письмово повідомити працівника перед виплатою зазначених сум (ст.116 КЗпП).

У разі незаконного вивільнення з роботи працівник має беззаперечне право звернутися з заявою про вирішення трудового спору до суду у місячний строк з дня вручення копії наказу про звільнення або з дня видачі трудової книжки (ст. 233 КЗпП).

Згідно із статтею 234 КЗпП у разі пропуску строків звернення з поважних причин суд може поновити ці строки.

Відповідно до пункту 19 Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 1992 року № 9 „Про практику розгляду судами трудових спорів” розглядаючи трудові спори, пов'язані зі звільненням за скороченням штату, суди зобов'язані з'ясувати:

- чи дійсно у відповідача мали місце зміни в організації виробництва і праці, зокрема, скорочення чисельності або штату працівників;

- чи дотримано роботодавцем норм законодавства, що регулюють вивільнення працівника;

- які є докази щодо змін в організації виробництва і праці, про те, що працівник відмовився від переведення на іншу роботу або що роботодавець не мав можливості перевести працівника з його згоди на іншу роботу на тому ж підприємстві,

- чи не користувався вивільнюваний працівник переважним правом на залишення на роботі;

- чи був попереджений працівник за 2 місяці про наступне вивільнення.

У даній ситуації організація зобов'язана розірвати трудові відносини в певний строк, зазначений у заяві, і видати наказ, у якому причини й дата звільнення мають бути чітко сформульовані.

Звільнення зі служби у зв'язку з переходом у встановленому порядку на роботу до інших міністерств і відомств (організацій):

Згідно ст. 24 Кодексу законів про працю України особі, запрошеній на роботу в порядку переведення з іншого підприємства, установи, організації за погодженням між керівниками підприємств, установ, організацій, не може бути відмовлено в укладенні трудового договору. Тобто, за загальним правилом, переведення на іншу роботу можливе лише за обопільної, за власним розсудом, (письмової) згоди (наказу, розпорядження, офіційного листа) теперішнього та потенційного роботодавця.

Тобто, переведення поліцейського можливе якщо воно: відповідає інтересам служби, подачі відповідно рапорту не менш, ніж за три місяці до дати переведення, документального підтвердження наявності особливої підстави із вище вказаного переліку, що обґрунтовують необхідність переведення, наявність письмової згоди потенційного роботодавця прийняти Вас на службу на умовах переведення.

Заява на переведення повинна подаватися у 2-х примірниках (один в канцелярію служби, другий – Вам із штампом чи вхідним номером з датою прийняття заяви). В тексті самої заяви слід вписати «Додатки» та повний перелік документів, що додаються до заяви.

8. Звільнення зі служби у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі;

Згідно Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 пряме підпорядкування це - відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням;

близькі особи це - особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом (крім осіб, взаємні

права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також - незалежно від зазначених умов - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта.

Закону України «Про запобігання корупції» стаття 27 Обмеження спільної роботи близьких осіб передбачає:

Особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Особи, які претендують на зайняття посад зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

У разі виникнення обставин, що порушують ці вимоги, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк.

Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування.

У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

Звільнення зі служби у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення:

Осіб яких притягнуто до кримінальної або адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції», підлягають звільненню з відповідних посад у триденний строк з дня отримання державним органом, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, якщо інше не передбачено законом. Відповідна підстава звільнення окремо передбачена як в Кодексі законів про працю України (пункт 7-1 частини першої статті 36).

Звільнення зі служби у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави:

Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо громадянства» особи не можуть бути прийняті (працювати) на службу до поліції, якщо мають громадянство (підданство) іншої держави. Установлення факту добровільного набуття іноземного громадянства (підданства) є підставою для звільнення особи із служби.

Стаття 78. Стаж служби в поліції

1. Стаж служби в поліції дає право на встановлення поліцейському надбавки за вислугу років, надання додаткової оплачуваної відпустки.

2. До стажу служби в поліції зараховуються:

1) служба в поліції на посадах, що заміщуються поліцейськими, з дня призначення на відповідну посаду;

2) військова служба в Збройних Силах України, Державній прикордонній службі України, Національній гвардії України, Управлінні державної охорони, Цивільній обороні України, внутрішніх військах Міністерства внутрішніх справ України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до закону, Службі безпеки України, Службі зовнішньої розвідки, Державній спеціальній службі транспорту;

3) служба в органах внутрішніх справ України на посадах начальника і рядового складу з дня призначення на відповідну посаду;

4) час роботи у Верховній Раді України, місцевих радах, центральних і місцевих органах виконавчої влади із залишенням на військовій службі, на службі в органах внутрішніх справ України або на службі в поліції;

5) час роботи в органах прокуратури і суду осіб, які працювали на посадах суддів, прокурорів, слідчих;

б) дійсна військова служба в Радянській Армії та Військово-Морському Флоті, прикордонних, внутрішніх, залізничних військах, в органах державної безпеки та інших військових формуваннях колишнього СРСР, а також служба в органах внутрішніх справ колишнього СРСР.

3. Під час обчислення стажу служби в поліції враховуються тільки повні роки вислуги років без округлення фактичного розміру вислуги років у бік збільшення.

4. Порядок обчислення вислуги років у поліції встановлює Кабінет Міністрів України.

Зазначена стаття регулює питання стажу служби в національній поліції та зарахування до стажу служби в поліції службу в окремих органах влади, місцевого самоврядування тощо.

Діючим законодавством не розтлумачено правову дефініцію "стаж". Під категорією "стаж" слід розуміти період (строк), протягом якого особа працювала (проходила службу) в підприємствах, установах, організаціях незалежно від форми власності, а рівно займалась самозайнятою діяльністю (адвокатська, нотаріальна тощо). Період стажу служби в поліції повинен відраховуватись від видання наказу про зарахування на службу та закінчуватись наказом про звільнення.

За загальним правилом, стаж служби особи в національній поліції дає їй право на встановлення відповідної надбавки за вислугу років (у відсотках)

та надання щорічної додаткової оплачуваної відпустки (у добах, відповідно до кількості років стажу).

До стажу служби в поліції зараховується служба в національній поліції, але виключно на посадах, що заміщаються поліцейськими (атестований склад), військова служба у Збройних Силах України, Державній прикордонній службі України, Національній гвардії України, Управлінні державної охорони, Цивільній обороні України, внутрішніх військах Міністерства внутрішніх справ України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до закону, Службі безпеки України, Службі зовнішньої розвідки, Державній спеціальній службі транспорту.

Крім того, до поліцейського стажу зараховується служба в органах внутрішніх справ України на посадах начальницького і рядового складу з дня призначення на відповідну посаду, період роботи у Верховній Раді України, місцевих радах, центральних і місцевих органах виконавчої влади, у випадку якщо особа була відряджена до них для проходження служби, тобто, на період виконання повноважень у зазначених органах та залишалась на військовій службі, на службі в органах внутрішніх справ України або на службі в поліції.

Слід звернути увагу, що відповідно до Наказу МВС України № 112 від 18.02.2016, у разі переходу на службу до апарату Національної поліції України для осіб, які займають посади: першого заступника Голови Національної поліції України, заступників Голови Національної поліції України, начальника департаменту, головного управління, управління та їх заступників, начальника управління, відділу та їх заступників, помічника першого заступника Голови, заступника Голови, головного оперуповноваженого, головного інспектора, головного психолога та головного спеціаліста, до вислуги років для призначення пенсії зараховується час роботи в державних органах.

П. 5 ч. 2 коментуємої статті включає до стажу служби в поліції час роботи особи в органах прокуратури України на посаді прокурора або слідчого, а так само період роботи особи в органах правосуддя (судах) на посаді судді.

Відаючи пошану правоохоронцям радянських часів, законодавець дозволив включати до загального поліцейського стажу період дійсної військової служби в Радянській Армії та Військово-Морському Флоті, прикордонних, внутрішніх, залізничних військах, в органах державної безпеки та інших військових формуваннях колишнього СРСР, а також служба в органах внутрішніх справ колишнього СРСР.

Стаж служби в поліції обчислюється роками. Стаж не округляється, а враховуються виключно повні роки служби. Порядок обчислення вислуги років у поліції встановлює Кабінет Міністрів України.

Стаття 79. Особові справи поліцейських

1. Проходження служби поліцейським відображається в його особовій справі.

2. До особової справи вноситься автобіографічна інформація поліцейського та членів його сім'ї, інформація про проходження служби, трудову діяльність та інша інформація, що характеризує професійні, освітні та особисті якості особи, місце її проживання, а також інша необхідна інформація, визначена законом та іншими нормативно-правовими актами.

3. Порядок формування та ведення особових справ поліцейських визначає Міністр внутрішніх справ України.

Особова справа є документом, в якому відображається проходження служби поліцейським. До особової справи вноситься автобіографічна інформація поліцейського та членів його сім'ї, інформація про проходження служби, трудову діяльність та інша інформація, що характеризує професійні, освітні та особисті якості особи, місце її проживання, а також інша необхідна інформація, визначена законом та іншими нормативно-правовими актами.

З метою забезпечення належного формування та ведення особових справ поліцейських, а також кандидатів на службу в поліції, що направляються на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських МВС України розроблено наказ № 377 від 12.05.2015 " Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ поліцейських".

Особові справи поліцейських формуються та ведуться підрозділами кадрового забезпечення органів та підрозділів поліції, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України, за встановленою формою.

За матеріалами особової справи приймаються рішення щодо подальшого проходження служби поліцейським, готуються подання про присвоєння йому спеціальних звань поліції, нагородження, обчислення вислуги років у поліції для встановлення надбавки за стаж служби, надання додаткової оплачуваної відпустки.

Особова справа поліцейського складається з п'яти частин, у яких зберігаються:

- у першій частині – послужний список;
- у другій частині: документи, що підтверджують проходження первинної професійної підготовки та післядипломної освіти; подання про присвоєння спеціальних звань поліції, у тому числі в порядку заохочення, нагородні листи; рапорт поліцейського та подання про призначення на посади, переміщення по службі та звільнення зі служби в поліції; атестаційні листи і характеристики;

- у третій частині: заява про прийняття на службу; автобіографія; анкета; документи про проходження медичного та психофізіологічного обстеження, перевірку рівня фізичної підготовки; результати проходження професійно-психологічного відбору; контракт про проходження служби в поліції; рішення щодо прийняття на службу в поліції; зобов'язання щодо дотримання обмежень, пов'язаних зі службою в поліції; текст Присяги із власноручним підписом поліцейського, який її склав;

- у четвертій частині(архівні матеріали) – витяги з наказів, копії рішень поліцейських комісій, висновки за матеріалами службових перевірок (розслідувань), документи про підтвердження окремих періодів проходження служби, копія розрахунку стажу служби на пенсію, довідки про стан здоров'я, поранення, копії атестата і дипломів про освіту з додатками до них, свідоцтв про народження, укладення (розірвання) шлюбу, документів про встановлення спеціального статусу, інша інформація, визначена законом та іншими нормативно-правовими актами, що має значення для характеристики особи та проходження нею служби;

- у п'ятій частині (матеріали спеціальної перевірки) – матеріали спеціальної перевірки, перевірки відповідно до Закону України "Про очищення влади" та декларація про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру.

Військові або скорочені військові особові справи на офіцерів запасу та військовослужбовців долучаються до особової справи поліцейського, про що здійснюється відповідний запис у спеціальній графі особової справи.

Облік особових справ здійснюється в інвентарній книзі обліку особових справ. Кількість порядкових номерів у ній мають відповідати кількості особових справ, які знаходяться на зберіганні. Номер, за яким особова справа зареєстрована в інвентарній книзі, проставляється на її лицьовому боці та на корінці обкладинки. Особові справи в місцях їх зберігання розташовуються у порядку зростання номерів.

Особові справи зберігаються в окремій кімнаті, яка обладнана спеціальними полицями або шафами та відповідає встановленим чинним законодавством вимогам до режимних приміщень.

Стаття 80. Види спеціальних звань поліцейських

1. Установлюються такі спеціальні звання поліцейських:

1) спеціальні звання молодшого складу:

рядовий поліції;

капрал поліції;

сержант поліції;

старший сержант поліції;

2) спеціальні звання середнього складу:

молодший лейтенант поліції;

лейтенант поліції;
старший лейтенант поліції;
капітан поліції;
майор поліції;
підполковник поліції;
полковник поліції;

3) спеціальні звання вищого складу поліції:

генерал поліції третього рангу;
генерал поліції другого рангу;
генерал поліції першого рангу.

2. Граничні спеціальні звання молодшого, середнього складу поліції за штатними посадами встановлюються керівником поліції.

3. Граничні спеціальні звання поліції вищого складу поліції за штатними посадами встановлюються Президентом України.

Поліцейські мають спеціальні звання, що являють собою офіційно закріплені державою спеціальні рівні кар'єрного росту поліцейського, у зв'язку з просуванням ним по службі, що передбачає обов'язкову наявність візуальних знаків розрізнення.

Спеціальні звання поліції поділяються на три окремих групи: молодшого, середнього та вищого складу.

До першої групи відносяться спеціальні звання рядового поліції, капрала поліції; сержанта поліції; старшого сержанта поліції.

Найбільш широкою є друга група (середній склад поліції), що включає в собі спеціальні звання молодшого лейтенанта поліції, лейтенанта поліції, старшого лейтенанта поліції, капітана поліції, майора поліції, підполковника поліції та полковника поліції.

Найвищим рівнем службового зростання поліцейського за кар'єрними сходами є присвоєння особі спеціального поліцейського звання вищого складу поліції, а саме: генерала поліції третього рангу, генерала поліції другого рангу, генерала поліції першого рангу.

Порядок присвоєння спеціальних звань поліцейських встановлюється окремо підзаконними актами.

Перелік граничних спеціальних звань молодшого та середнього складу поліції (від рядового поліції до полковника поліції) відповідно до кожної займаної посади встановлюється керівником національної поліції.

Граничні спеціальні звання поліції вищого складу поліції (від генерала поліції третього рангу до генерала поліції першого рангу) відповідно до займаних штатних посад, встановлюються Президентом України.

Поліцейські мають формений одяг та знаки розрізнення. Знаками розрізнення за спеціальним званням є погони. Опис і зразки погонів молодшого, середнього та вищого складу поліції, правила їх носіння затверджуються окремо.

Порядок присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань затверджено наказом МВС України № 177 від 12.03.2016. Зазначений нормативно-правовий акт визначає умови присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань, перелік необхідних для цього документів та строки їх подання.

Рішення керівника про присвоєння спеціальних звань поліції оформлюється відповідним наказом, який видається один раз на місяць в останній робочий день місяця.

За своєчасне подання матеріалів про присвоєння спеціальних звань середнього складу поліції відповідає керівник органу чи підрозділу поліції, у якому проходить службу особа, що представляється до присвоєння спеціального звання, а контролюють – керівники підрозділів кадрового забезпечення цих органів та підрозділів або особи, які виконують їх обов'язки.

Матеріали про присвоєння спеціальних звань виконуються у друкованому вигляді, виправлення в них не допускаються.

Необхідно звернути уваги, що поліцейський може отримати граничне спеціальне звання відповідно до займаної ним посади в органі (підрозділі) поліції. Зазначений перелік посад та відповідні ним граничні спеціальні звання визначено наказом МВС України № 142 від 04.12.2015 "Про затвердження переліку посад молодшого та середнього складу поліції і відповідних їм граничних спеціальних звань".

Стаття 81. Присвоєння первинних спеціальних звань

1. Первинні звання молодшого складу поліції присвоюються керівниками органів поліції, керівниками навчальних закладів, які здійснюють підготовку поліцейських, та науково-дослідних установ поліції, які приймають рішення про прийняття на службу в поліції, одночасно з рішенням про прийняття на службу та призначення на посаду.

2. Первинні спеціальні звання середнього складу поліції присвоює керівник поліції в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

3. Первинні спеціальні звання вищого складу поліції присвоюються Президентом України.

4. Громадянам, уперше прийнятим на службу в поліції, присвоюється звання рядового поліції, якщо відсутні визначені цим Законом підстави для присвоєння іншого спеціального звання.

5. Громадянам, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем "молодший бакалавр", після прийняття на службу в поліції та призначення на посади, що заміщуються особами середнього і вищого складу поліції, присвоюється первинне спеціальне звання молодшого лейтенанта поліції.

6. Громадянам, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним

рівнем не нижче бакалавра, після прийняття на службу в поліції та призначення на посади, які заміщуються особами середнього і вищого складу поліції, присвоюється первинне спеціальне звання лейтенанта поліції.

7. Військовослужбовцям та громадянам, які мають військові або спеціальні звання, класні чини, під час прийняття на службу в поліції присвоюються первинні спеціальні звання поліції, відповідні наявним у них військовим або спеціальним званням, класним чинам, у порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

8. Громадянам, які були звільнені зі служби в поліції, під час повторного прийняття на службу присвоюється спеціальне звання поліції, яке вони мали на момент звільнення.

Первинне спеціальне звання поліцейського – спеціальне звання працівника поліції, що присвоюється йому при прийомі на службу.

Порядок присвоєння первинних спеціальних звань поліції затверджено наказом МВС України № 177 від 12.03.2016. Зазначений нормативно-правовий акт визначає умови присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань, перелік необхідних для цього документів та строки їх подання.

Первинні спеціальні звання поліції присвоюються особам, уперше прийнятим або переведеним на службу в поліцію з інших органів державної влади, з наявним військовим або іншим спеціальним званням у порядку переатестування, після закінчення курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації).

Особи, які раніше проходили службу в системі органів внутрішніх справ України та поліції і були відряджені до інших органів державної влади для подальшого проходження служби, зараховуються в кадри поліції в наявному військовому чи спеціальному званні з подальшим переатестуванням.

Молодшому складу поліції (від рядового поліції до старшого сержанту поліції) право присвоювати первинні спеціальні звання наділенні керівники органів поліції (Головного управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві, Департаменту патрульної поліції тощо), керівники навчальних закладів, які здійснюють підготовку поліцейських (ректори ВНЗ МВС України), та науково-дослідних установ поліції, які приймають рішення про прийняття на службу в поліції. Рішення про присвоєння первинного спеціального звання молодшого складу поліції приймається одночасно з рішенням про прийняття на службу та призначенням особи на поліцейську посаду.

Первинні спеціальні звання середнього складу поліції присвоюються особам, уперше прийнятим на службу в поліцію, які не мають військових звань офіцерського складу запасу або спеціальних звань середнього складу інших органів державної влади з призначенням на посаду, після закінчення курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та оголошуються наказом по особовому складу.

Правом присвоєння первинних спеціальних звань середнього складу поліції (від молодшого лейтенанта поліції до полковника поліції) наділений виключно керівник Національної поліції України, в порядку визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

В свою чергу, присвоєння первинних спеціальних звань вищого складу (генерал поліції третього рангу, генерал поліції другого рангу, генерал поліції першого рангу) наділений виключно Президент України, шляхом видання спеціального указу.

За загальним правилом першим первинним спеціальним званням поліцейського є звання рядового поліції, що присвоюється громадянам прийнятим на службу в поліцію уперше. Виключенням з цього правила є встановленні законодавством підстави для присвоєння іншого (більш високого) спеціального звання.

Так наприклад, особам, що здобули вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем "молодший бакалавр", після прийняття на службу в поліцію та призначення на поліцейську посаду, присвоюється первинне спеціальне звання молодшого лейтенанта поліції.

В свою чергу особам, що мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче бакалавра, після прийняття на службу в поліції та призначення на поліцейські посади, присвоюється первинне спеціальне звання лейтенанта поліції.

Ч. 7 ст. 81 Закону фактично прирівнює спеціальні звання поліції до рівнозначних їм військовим званням військовослужбовців Збройних Сил України, інших спеціальних звань та класним чинам. Встановлено, що особи, які мають військові або спеціальні звання, класні чини, під час прийняття на службу в поліції присвоюються первинні спеціальні звання поліції, відповідні наявним у них військовим або спеціальним званням, класним чинам.

Особам, які мають військові звання сержантського чи старшинського складу, спеціальні звання молодшого начальницького складу, вищі від військового звання старшого сержанта (головного старшини), або спеціальне звання старшого сержанта, при прийомі на службу в поліцію присвоюється спеціальне звання старшого сержанта поліції.

Під час повторного прийняття на службу в поліцію, особам які були звільненні зі служби в поліції, присвоюється спеціальне звання поліції, яке вони мали на момент звільнення.

Первинні спеціальні звання поліції присвоюються особам наказом по особовому складу, яким вони прийняті на службу і призначені на відповідні посади.

Подання про присвоєння первинних спеціальних звань поліції особам, які проходять службу на посадах молодшого складу поліції, готуються кадровими підрозділами органів та підрозділів поліції для підготовки наказу по особовому складу.

В свою чергу опрацювання подань та підготовка наказів про присвоєн-

ня первинних спеціальних звань поліцейським, а також підготовку документів про присвоєння спеціальних звань вищого складу поліції здійснює Департамент кадрового забезпечення Національної поліції України. Положення про Департамент затверджено наказом МВС України № 136 від 12.12.2015.

Стаття 82. Присвоєння чергових спеціальних звань поліції

1. Чергові спеціальні звання поліції присвоюються після закінчення строку вислуги в попередньому званні, якщо інше не визначено цим Законом, за умови відповідності спеціального звання, що присвоюється, спеціальному званню, передбаченому займаною штатною посадою, відсутності незнятих дисциплінарних стягнень.

2. Чергове спеціальне звання молодшого лейтенанта поліції присвоюється:

1) поліцейським з числа осіб молодшого складу, які без відриву від служби здобули вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем "молодший бакалавр" та проходять службу (призначені) на посадах, що заміщуються особами середнього складу поліції;

2) поліцейським з числа осіб молодшого складу поліції, які заочно навчаються на останньому курсі вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра та вище, і проходять службу (призначені) на посадах, які заміщуються особами середнього і вищого складу.

3. Чергове спеціальне звання лейтенанта поліції присвоюється:

1) молодшим лейтенантам поліції, в яких закінчився строк вислуги в цьому званні;

2) молодшим лейтенантам поліції, які після закінчення вищого навчального закладу набули кваліфікацію бакалавра та вище;

3) курсантам і слухачам - випускникам вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських та набули кваліфікацію бакалавра та вище;

4) поліцейським з числа молодшого складу поліції, які без відриву від служби закінчили вищі навчальні заклади та набули кваліфікацію бакалавра і вище та проходять службу (призначені) на посадах, що заміщуються особами середнього і вищого складу поліції.

4. Курсантам - випускникам вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку поліцейських, які набули кваліфікацію бакалавра і вище та отримали диплом з відзнакою, керівник поліції може присвоїти чергове спеціальне звання старшого лейтенанта поліції.

5. Чергові спеціальні звання поліції мають право присвоювати:

1) керівники поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установ, ректори (керівники) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які

здійснюють підготовку поліцейських, та прирівняні до них керівники - спеціальні звання поліції молодшого, середнього складу поліції до підполковника поліції включно поліцейським, щодо яких вони є безпосередніми або прямими керівниками (начальниками);

2) керівник поліції - спеціальні звання поліції молодшого, середнього складу поліції до полковника поліції включно, у тому числі заступникам керівника поліції;

3) Міністр внутрішніх справ України - спеціальні звання поліції молодшого, середнього складу поліції до полковника поліції включно, керівнику поліції;

4) Президент України - спеціальні звання поліції вищого складу поліції.

Порядок присвоєння чергових спеціальних звань поліції затверджено наказом МВС України № 177 від 12.03.2016. Зазначений нормативно-правовий акт визначає умови присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань, перелік необхідних для цього документів та строки їх подання.

Чергове спеціальне звання поліцейського – спеціальне звання працівника поліції, що присвоюється йому після закінчення строку вислуги в попередньому спеціальному званні. Обов'язковою умовою присвоєння чергового спеціального звання поліцейському є не лише закінчення строку вислуги в попередньому спеціальному званні, а й відповідність займаній штатній посади черговому спеціальному званню, а також відсутність незнятих дисциплінарних стягнень.

Так за встановленою нормою, чергове спеціальне звання молодшого лейтенанта поліції присвоюється:

- поліцейським молодшого складу (до старшого сержанту поліції включно), які проходять службу в поліції на посадах середнього складу (від молодшого лейтенанта поліції до полковника поліції) та без відриву від служби, здобули вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем "молодший бакалавр";

- поліцейським молодшого складу, які проходять службу в поліції на посадах середнього і вищого складу та навчаються на останньому курсі вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра та вище, на заочній формі навчання.

Чергове спеціальне звання лейтенанта поліції присвоюється:

- поліцейським, що мають спеціальне звання молодшого лейтенанта поліції та в яких закінчився строк вислуги в цьому званні;

- випускникам вищих навчальних закладів, що мають попереднє спеціальне звання молодшого лейтенанта поліції та здобули у ВНЗ кваліфікацію бакалавра та вище;

- курсантам і слухачам - випускникам вищих навчальних закладів

із специфічними умовами навчання (ВНЗ МВС України), які здійснюють підготовку поліцейських та набули кваліфікацію бакалавра та вище;

- поліцейським молодшого складу (до старшого сержанту поліції включно), які проходять службу в поліції на посадах середнього складу (від молодшого лейтенанта поліції до полковника поліції) та без відриву від служби, здобули вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем "бакалавр" та вище.

Як виняток, керівник Національної поліції України, у випадку здобуття курсантами – випускниками вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку поліцейських, освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" і вище та отримання ними диплома з відзнакою, може присвоїти таким особам чергове спеціальне звання старшого лейтенанта поліції.

Присвоєння чергових спеціальних звань відноситься до компетенції керівників органів поліції в АРК Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установ, ректори (керівники) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (ВНЗ МВС України), та прирівняні до них керівники. Зазначені керівні особи мають право присвоювати спеціальні звання поліції молодшого, середнього складу поліції до підполковника поліції включно поліцейським, щодо яких вони є безпосередніми або прямими керівниками (начальниками).

Керівник національної поліції має право присвоювати спеціальні звання поліції молодшого, середнього складу поліції до полковника поліції включно, у тому числі заступникам керівника поліції.

Присвоєння спеціального звання керівнику поліції, до полковника включно, відноситься до компетенції Міністра внутрішніх справ України. Крім того, Міністр внутрішніх справ України має право присвоїти спеціальні звання поліції молодшого, середнього складу поліції до полковника поліції включно будь якому працівникові поліції.

Крім того, міністр внутрішніх справ України присвоює спеціальні звання поліції Голові Національної поліції України та керівникам вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

Спеціальні звання вищого складу поліції (від генерала поліції третього рангу до генерала поліції першого рангу) присвоює виключно Президент України своїм указом.

Присвоєння чергових спеціальних звань поліції поліцейським, прикомандированим або відрядженим із залишенням у кадрах поліції, здійснюється відповідно до частини восьмої статті 83 Закону України "Про Національну поліцію".

Подання про присвоєння чергових спеціальних звань поліції особам, які проходять службу на посадах молодшого та середнього складу поліції, готуються кадровими підрозділами органів та підрозділів поліції для підготовки наказу по особовому складу.

Стаття 83. Строки вислуги в спеціальних званнях поліції

1. Установлюються такі строки вислуги в спеціальних званнях поліції:

- капрал поліції - 1 рік;**
- сержант поліції - 3 роки;**
- молодший лейтенант поліції - 1 рік;**
- лейтенант поліції - 2 роки;**
- старший лейтенант поліції - 3 роки;**
- капітан поліції - 4 роки;**
- майор поліції - 4 роки;**
- підполковник поліції - 5 років.**

2. Строки вислуги в званнях рядового поліції, старшого сержанта поліції та полковника поліції, генерала поліції третього рангу, генерала поліції другого рангу не встановлюються.

3. Строк вислуги в спеціальному званні обчислюється від дня підписання наказу про присвоєння звання.

4. Поліцейським, пониженим у спеціальному званні на один ступінь, строк вислуги для присвоєння чергового спеціального звання починає обраховуватися з дня видання наказу по особовому складу про пониження в попередньому спеціальному званні на один ступінь.

5. Громадянам, які були повторно прийняті на службу в поліції, до вислуги років у спеціальному званні зараховується строк вислуги у званні до звільнення зі служби.

6. Поліцейським, поновленим у спеціальному званні у зв'язку із скасуванням як незаконного наказу про присвоєння спеціального звання, до вислуги років для отримання чергового спеціального звання зараховується строк вислуги у спеціальному званні, що було їм присвоєно внаслідок видання незаконного наказу, а також строк вислуги в наявному спеціальному званні до видання незаконного наказу.

7. Чергові спеціальні звання поліції до полковника поліції включно слухачам (у тому числі аспірантам (ад'юнктам) і докторантам) вищих навчальних закладів із специфічними умовами, які здійснюють підготовку поліцейських, присвоюються під час навчання після закінчення встановленого строку вислуги у спеціальному званні в разі відповідності чергового спеціального звання званню, передбаченому останньою штатною посадою, яку вони займали перед вступом до навчального закладу, аспірантури (ад'юнктури) чи докторантури без урахування наступних змін (підвищення чи пониження), внесених до штату за цією посадою.

8. Присвоєння чергових спеціальних звань поліцейським, прикомандированим або відрядженим із залишенням у кадрах поліції до інших органів державної влади (установ, організацій), органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, здійснюється

за поданням керівників зазначених органів (установ, організацій) з додержанням вимог, передбачених цим Законом, за умови відповідності чергового спеціального звання спеціальному званню, передбаченому останньою займаною штатною посадою, яку поліцейський займав до відрядження.

Гарантією службового зростання працівника поліції є встановлення строків вислуги в спеціальних званнях поліції.

Перебуваючи в спеціальному званні понад встановленого строку вислуги, сумлінно виконуючі свої службові обов'язки, кожен поліцейський має реальні можливості піднятися по кар'єрним сходах, за умови відповідності займаній їм посади спеціальному званню.

Ч. 1 ст. 83 Закону встановлюються строки вислуги в спеціальних званнях, що вимірюються повними роками. Округлення строку вислуги в спеціальному званні в бік збільшення не допускається.

Строки вислуги в окремих спеціальних званнях поліції (рядового поліції, старшого сержанта поліції, полковника поліції, генерала поліції третього рангу, генерала поліції другого рангу) законодавцем не встановлені, тому отримання чергового спеціального звання зазначеними особами більш залежить від займаної ними посади, освіти тощо.

Строк вислуги обчислюється з моменту підписання наказу по особовому складу про присвоєння останнього спеціального звання.

У випадку застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення у вигляді пониження в спеціальному званні на один ступень, строк вислуги для присвоєння чергового спеціального звання відраховується з дня видання наказу по особовому складу про накладення зазначеного дисциплінарного стягнення.

При повторному прийнятті на службу в поліцію, особі, до строку вислуги в спеціальному званні зараховується попередній строк вислуги в спеціальному званні, що особа мала до звільнення зі служби в поліції.

У випадку скасування наказу про присвоєння поліцейському спеціального звання, до вислуги років для отримання чергового спеціального звання (при поновленні в попередньому званні) зараховуються не лише строк вислуги в наявному спеціальному званні до видання незаконного наказу, а також строк вислуги в спеціальному званні, наказ про присвоєння якого було скасовано.

Слухачам вищих навчальних закладів із специфічними умовами, які здійснюють підготовку поліцейських, чергові спеціальні звання поліції до полковника поліції включно, присвоюються під час навчання (у тому числі під час навчання в ад'юнктурі та докторантурі) після закінчення встановленого строку вислуги за умови відповідності черговому спеціальному званню останній займаній штатній посаді яку вони займали до вступу до ВНЗ. У випадку внесення змін до останньої займаної посади, яку особа займала перед

вступом до ВНЗ, застосовуються попередні положення, що існували на момент вступу особи до ВНЗ.

Поліцейським прикомандированим або відрядженим із залишенням на службі у поліції до органів державної влади (установ, організацій), місцевого самоврядування, присвоєння чергового спеціального звання відбувається за поданням керівників зазначених органів (установ, організацій) з додержанням встановлених вимог, передбачених законодавством, за умови відповідності чергового спеціального звання спеціальному званню, передбаченому останньою займаною штатною посадою, яку поліцейський займав до відрядження.

Відповідно до частини третьої статті 83 Закону України "Про Національну поліцію" строк вислуги в спеціальному званні обчислюється від дня підписання наказу про присвоєння звання.

Стаття 84. Присвоєння спеціальних звань достроково та присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною посадою

1. Достроково спеціальні звання можуть бути присвоєні в порядку заохочення після закінчення не менше половини визначеного строку вислуги в спеціальному званні (у разі дострокового присвоєння спеціального звання посмертно - незалежно від строку вислуги в попередньому спеціальному званні та займаній штатній посаді) у разі відповідності спеціального звання, що присвоюється, спеціальному званню, передбаченому займаною штатною посадою.

2. Чергові спеціальні звання поліції на один ступінь вище від спеціального звання, передбаченого займаною штатною посадою, можуть присвоюватися в порядку заохочення після закінчення не менше ніж півтора строку вислуги у попередньому спеціальному званні.

Зазначене в цій частині положення не поширюється на випадки, коли спеціальним званням, передбаченим штатною посадою, є спеціальне звання старшого сержанта поліції або полковника поліції.

3. Підстави та порядок застосування заохочення у вигляді дострокового присвоєння спеціального звання та присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною посадою, визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

4. Поліцейським, які звільняються зі служби за віком або через хворобу, мають вислугу 25 років і більше в календарному обчисленні, після закінчення визначеного строку вислуги в наявному спеціальному званні за поданням прямих начальників може бути присвоєно чергове спеціальне звання поліції на один ступінь вище від спеціального звання, передбаченого займаною посадою, до підполковника поліції включно.

Коментована стаття передбачає застосування заохочень до працівників поліції у вигляді дострокового присвоєння спеціального звання поліції та присвоєння спеціального звання на ступень вище, ніж це передбачає займана посада.

Так, достроково спеціальні звання можуть бути присвоєні працівникам поліції, що сумлінно виконують свої службові обов'язки, після закінчення не менше половини визначеного строку вислуги в спеціальному званні, за умови відповідності спеціального звання, що присвоюється, спеціальному званню, передбаченому займаною штатною посадою. У разі дострокового присвоєння спеціального звання поліцейському посмертно, вимога щодо вислуги не менше половини встановленого строку не застосовується.

В порядку заохочення, поліцейському може бути присвоєно чергове спеціальне звання, на один ступень вище передбаченого штатною посадою, за умови закінчення не менш ніж півтора строку вислуги у попередньому спеціальному званні. У випадку якщо, спеціальним званням, передбаченим штатною посадою, є спеціальне звання старшого сержанта поліції або полковника поліції, зазначене правило не застосовується. Тобто не можливо в порядку заохочення присвоїти звання молодшого лейтенанта поліції особі, що перебуває на штатній посаді, вищим відповідним спеціальним званням якої є спеціальне звання старшого сержанта поліції, а так само звання генерала поліції третього рангу особі, що перебуває на штатній посаді відповідним спеціальним званням якої є спеціальне звання полковника поліції.

У разі присвоєння чергового спеціального звання поліції достроково або на один ступінь вище звання, передбаченого займаною штатною посадою, у порядку заохочення (окрім дострокового присвоєння спеціального звання посмертно) подання узгоджується підрозділом внутрішньої безпеки.

Матеріали для присвоєння спеціальних звань середнього складу поліції особам, у яких установлений строк вислуги в спеціальному званні закінчується на перше число наступного місяця, надсилаються до Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України до 05 числа поточного місяця.

Виходячи з того, що дострокове присвоєння спеціального звання та присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною посадою застосовуються в порядку заохочення поліцейських, підстави та умови їх застосування визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

Ч. 4 ст. 84 Закону передбачено можливість присвоєння чергового спеціального звання на один ступень вище від спеціального звання, передбаченого займаною посадою, до підполковника поліції включно, поліцейським які звільняються зі служби за віком або через хворобу, мають вислугу 25 років і більше в календарному обчисленні, після закінчення визначеного строку вислуги в наявному спеціальному званні. Ініціатором такого присвоєння спеціального звання виступають прямі начальники таких осіб, що готують та направляють відповідне подання.

Стаття 85. Пониження та позбавлення спеціальних звань поліції

1. Поліцейський може бути понижений у спеціальному званні на один ступінь унаслідок застосування відповідного дисциплінарного стягнення на підставах і в порядку, визначених Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

2. Поліцейським, пониженим у спеціальному званні на один ступінь, чергові спеціальні звання присвоюються в порядку, визначеному цим Законом.

3. Поліцейські можуть бути позбавлені спеціального звання за вчинення кримінального правопорушення на підставі вироку суду, що набрав законної сили.

4. Наказ про присвоєння спеціального звання поліції, виданий з порушенням вимог, установлених цим Законом, має бути скасований незалежно від часу, що пройшов з моменту його видання, наказом керівника органу поліції, який видав такий наказ (його наступника), наказом вищого керівника або на підставі рішення суду.

5. Указ Президента України про присвоєння спеціального звання поліції, виданий з порушенням вимог, визначених цим Законом, підлягає скасуванню незалежно від часу, що минув із дня його видання, указом Президента України або на підставі рішення суду.

6. Поліцейський, якому було присвоєно спеціальне звання внаслідок видання незаконного наказу, має бути поновлений у спеціальному званні, яке він мав до видання наказу, незалежно від його вини у виданні незаконного наказу та подальшого присвоєння спеціальних звань.

7. У разі якщо на момент видання наказу про скасування наказу про присвоєння спеціального звання поліцейський має повну вислугу років для присвоєння чергового спеціального звання, йому має бути присвоєно чергове спеціальне звання, за умови дотримання вимог, визначених цим Законом.

Пониження в спеціальному званні на один ступінь відноситься до найсуворішого виду дисциплінарних стягнень, що передує звільненню зі служби в поліції. Порядок та підстави застосування зазначеного дисциплінарного стягнення встановлюються Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

Наступне присвоєння поліцейському чергового спеціального звання, після застосування до нього дисциплінарного стягнення у вигляді пониження в спеціальному званні на один ступінь, відбуваються в загальному порядку встановленому Законом.

На підставі вироку суду, що набрав законної сили, за вчинення кримінального правопорушення поліцейського може бути позбавлено спеціального звання поліції.

Позбавлення спеціального звання здійснюється за наказом керівника

органу поліції, який присвоїв відповідне спеціальне звання.

Кадрові підрозділи органів та підрозділів поліції протягом десяти діб з моменту отримання належним чином завіреної копії вироку суду, що набрав законної сили, про позбавлення спеціального звання осіб молодшого складу готують відповідний наказ по особовому складу.

Для підготовки проекту наказу про позбавлення спеціального звання осіб середнього складу кадрові підрозділи органів чи підрозділів поліції в десятиденний строк надсилають до Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України подання про позбавлення спеціального звання та завірену належним чином копію вироку суду, що набрав законної сили.

Про виконання рішення суду в частині позбавлення спеціального звання осіб молодшого та середнього складу керівники органів та підрозділів поліції у місячний термін повідомляють про це відповідний суд.

Незаконні накази про присвоєння спеціального звання поліції, виданні з порушенням встановлених вимог, скасовуються наказом керівника, що видав такий наказ (його наступника), наказом вищого керівника або на підставі рішення суду, не залежно від строку, що сплинув з моменту його видання. Зазначене правило застосовується й до указу Президента України, про присвоєння вищого спеціального звання поліції. Такі укази скасовуються на підставі іншого указу або на підставі рішення суду.

У випадку скасування наказу про присвоєння спеціального звання поліції, поліцейський, незалежно від наявності/відсутності його вини, повинен бути поновлений в попередньому спеціальному званні, яке він мав до видання наказу. У випадку, якщо поліцейський вже має повну вислугу років для присвоєння чергового спеціального звання, йому має бути присвоєно чергове спеціальне звання, за умови дотримання вимог встановлених законодавством.

Розділ VIII ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ПОЛІЦІЇ

Стаття 86. Звіт про поліцейську діяльність.

1. З метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та опубліковують на офіційних веб-порталах органів поліції звіт про діяльність поліції.

2. Щорічний звіт про діяльність поліції та територіальних органів поліції повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями.

3. Керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють.

Питання інформування громадськості про діяльність поліції визначені у низці міжнародних документів, серед яких:

1. Резолюція N 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», 8 травня 1979 року, Страсбург,

2. Рекомендація (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів

3. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, від 17 грудня 1979 р.

Вказані документи встановлюють стандарти взаємодії підрозділів поліції з громадськістю та передбачають, що:

- співробітникам поліції необхідна активна моральна і фізична підтримка суспільства;
- ефективність поліції залежить від публічної підтримки;
- довіра населення до поліції тісно пов'язана з їх стосунками з громадськістю;
- поліція повинна заслуговувати на публічну повагу;
- поліція повинна бути відповідальною перед цивільною владою;
- організація поліції має сприяти хорошим зв'язкам з громадськістю та ефективній співпраці;
- поліцейські повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації;

– повинні бути встановлені професійні керівні принципи для зв'язків зі ЗМІ;

– поліція повинна бути відповідальною перед державою, громадянами та їх представниками. Вона повинна підлягати ефективному зовнішньому контролю.

В даній статті закріплюється форма взаємодії з громадськістю, яка є ключовою в демократичному суспільстві, гарантією її успішної роботи. Тому для поліції вкрай важливо налагодити взаєморозуміння і співпрацю з населенням.

В тексті даної статті законодавець намагається визначити форми організаційної діяльності керівництва поліцейських підрозділів, що мають сприяти підвищенню рівня ефективності функціонування відповідних правоохоронних органів. Для розкриття змісту даної норми є сенс звернутися до семантичного наповнення використаних мовних конструкцій.

Отже, термін «взаємодія», як правило, характеризує спільну діяльність кількох суб'єктів (в нашому випадку - керівників територіальних органів поліції та представників органів місцевого самоврядування), при якій результат дії одного з них впливає на інші. Це одна з загальних форм взаємозв'язку між явищами, суть якої полягає в зворотному впливі одного явища на інше.

Таким чином, організаційна структура поліції повинна сприяти формуванню довіри між поліцією і населенням. Важливими елементами цього є вироблення високого професіоналізму та перетворення поліції в прозорий орган публічної служби. Таким чином, суспільство зможе вважати поліцію службою, що знаходиться в його розпорядженні, а не силою, що застосовується до нього.

Згідно логіки цієї статті, ефективна «взаємодія» має сприяти підвищенню «авторитету» та «довіри» населення до поліції. Дані категорії являють собою приклад Європейських стандартів діяльності правоохоронних органів та закріплені, зокрема, в Декларації про поліцію (ст. 16).

Звернемося до змісту цих понять.

Авторитет (нім. *Autorität*, від лат. *Auctoritas* — влада, вплив) — загальноновизнана довіра, пошана. Таким чином тісна якісна взаємодія визначених суб'єктів має призвести до трансформації деонтичного авторитету (авторитету вищої за рангом особи) в авторитет епістемістичний (авторитет знавця, фахівця).

Також слід зазначити, що в українській мові слово авторитет має зовсім інше значення, ніж англійське «*authority*» — влада. Авторитет є характеристикою особи, організації тощо. Поняття авторитету пов'язане з поняттям віри. Думки, оцінки, рішення авторитетного суб'єкта не викликають заперечень і сприймаються як істина.

Як вже зазначалося, «взаємодія» має сформуванню «авторитет» поліції та викликати «довіру» з боку населення. Категорія «довіра» означає відкриті, позитивні взаємовідносини між суб'єктами, що відображають впевненість у

їх порядності й доброзичливості, вона має певні межі, що базуються на знанні одного суб'єкта про іншого. Її часто ототожнюють з вірою, бо механізм довіри не базується на раціональних засадах (досвіді, передбаченні, знанні), а включає ірраціональні мотиви взаємовідносин.

Відповідно, поліція повинна бути максимально прозорою перед суспільством. Її готовність надавати інформацію про свою діяльність є життєво важливою для забезпечення довіри населення.

Контакти між поліцією і медіа можуть виявитися складними, і поліція не завжди може бути до них готовою. Тому рекомендується розробити вказівки для організації таких зв'язків.

Для того, щоб завоювати повагу населення, недостатньо лише діяти згідно з законом, але необхідно також застосовувати закон гідно і з повагою до населення, необхідним виміром роботи поліції є застосування закону зі здоровим глуздом і ніколи не забувати про поняття «публічної служби».

Поліція повинна відповідати перед населенням, тобто громадянами та їх представниками. Відповідальність поліції має найважливіше значення для співпраці між поліцією і населенням.

Це може бути прямою відповідальністю або відповідальністю за посередництва представницьких органів. Однак, як правило, відкритість і прозорість поліції є основними умовами для ефективності будь-якої системи відповідальності.

Для максимально ефективного контролю над поліцією, поліція повинна звітувати перед різними незалежними органами демократичної держави, а саме. Це повинно наближати поліцію до населення та сприяти кращому взаєморозумінню, а також вирішенню спорів між населенням та поліцією.

Стаття 87. Прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Київська та Севастопольська міські ради, обласні, районні та міські ради мають право за результатами оцінки діяльності органу поліції на території відповідно Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя, відповідної області, району або міста своїм рішенням прийняти резолюцію недовіри керівнику відповідного органу (підрозділу) поліції, що є підставою для звільнення його із займаної посади.

2. Рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції може бути прийнято не раніше, ніж через один рік після його призначення на посаду.

3. Рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менше двох третин від складу депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських рад, обласних,

районних та міських рад.

4. У рішенні про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції мають бути зазначені мотиви для його прийняття з посиланням на обставини, що їх обґрунтують.

5. Завірена належним чином копія рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції негайно надсилається кур'єром або поштовою кореспонденцією з повідомленням про отримання керівнику органу поліції, до повноважень якого належить право призначення та звільнення з посади начальника органу (підрозділу) поліції, щодо якого відповідний орган прийняв резолюцію недовіри.

6. Керівник органу поліції, до повноважень якого належить право призначення на посаду та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, з моменту надходження до очолюваного ним органу завіреної належним чином копії рішення відповідної місцевої ради про прийняття резолюції недовіри зобов'язаний негайно своїм наказом звільнити з посади такого керівника або відсторонити його від виконання службових обов'язків та призначити службову перевірку для вивчення обставин, що слугували мотивами для прийняття місцевою радою такого рішення. Про прийняте рішення відповідна місцева рада інформується в одноденний строк.

7. Службова перевірка для вивчення обставин, що слугували мотивами для прийняття місцевою радою резолюції недовіри керівника органу (підрозділу) поліції, проводиться в десятиденний строк.

8. За результатами проведеної службової перевірки керівник органу поліції, до повноважень якого належить право на призначення та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, зобов'язаний протягом трьох робочих днів з дня закінчення перевірки прийняти рішення про подальше перебування такого керівника на займаній посаді.

9. Про прийняте рішення стосовно подальшого перебування керівника, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, на займаній посаді письмово інформується місцева рада, яка прийняла резолюцію недовіри.

10. У разі прийняття рішення про залишення керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, на займаній посаді відповідний керівник органу поліції повинен письмово поінформувати відповідну місцеву раду про причини прийняття такого рішення та надати копії матеріалів проведеної перевірки. Матеріали, що містять інформацію з обмеженим доступом надаються на підставах та в порядку, визначеними законом.

11. Місцева рада, яка прийняла резолюцію недовіри, протягом одного місяця з дня отримання рішення про залишення на посаді керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, та копій матеріалів проведеної перевірки має право повторно розгляну-

ти питання про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції.

12. У разі, якщо при повторному розгляді за рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції проголосувало не менше трьох четвертих від складу відповідної місцевої ради, таке рішення вважається остаточним і підлягає обов'язковому виконанню в триденний строк з моменту прийняття.

13. У разі, якщо керівник органу поліції, до повноважень якого належить право на призначення на посаду та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, протягом чотирнадцяти днів з дня отримання відповідного рішення очолюваним органом не видав наказу про звільнення такого керівника або не надіслав до відповідної місцевої ради інформацію щодо залишення на посаді такого керівника разом із матеріалами проведеної перевірки, рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри набуває статусу остаточного і підлягає обов'язковому виконанню в триденний строк.

1. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.

3. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

Вказані документи встановлюють основні засади контролю за діяльністю взаємодії підрозділів поліції з боку громадськості та передбачають, що:

– поліція повинна бути організована таким чином, щоб заслуговувати на публічну повагу як професійні поборники права і постачальники послуг для громадськості;

– при виконанні поліцейських обов'язків у громадянському суспільстві, поліція повинна бути відповідальною перед цивільною владою;

– персонал поліції всіх рівнів повинен нести персональну відповідальність за свої дії або бездіяльність, або накази підлеглим;

– організація поліції повинна забезпечувати чітку субординацію в поліції Завжди має бути можливість визначити, хто є кінцевим керівником, який несе відповідальність за дії або бездіяльність персоналу поліції;

– поліція повинна бути організована у такий спосіб, що сприяє хорошим зв'язкам поліції з громадськістю і, за необхідності, ефективній співпраці з іншими органами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та іншими представниками громадськості, в тому числі етнічними меншинами;

– поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації Професійні керівні принципи для зв'язків зі ЗМІ повинні бути встано-

влені;

– організація поліції повинна містити ефективні заходи для забезпечення чесності та належного виконання своїх обов'язків службовцями поліції, зокрема, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції з прав людини;

– ефективні заходи з запобігання та боротьби з корупцією в поліції повинні бути встановлені в організації поліції на всіх рівнях;

– поліція повинна бути відповідальною перед державою, громадянами та їх представниками. Вона повинна підлягати ефективному зовнішньому контролю;

– державний контроль над поліцією повинен бути поділений між законодавчою, виконавчою та судовою владою;

– дисциплінарні заходи щодо службовців поліції повинні бути предметом розгляду незалежним органом або судом;

– органи публічної влади повинні забезпечити ефективні та неупереджені процедури для скарг на дії поліції;

– механізми притягнення до відповідальності, засновані на спілкуванні та взаєморозумінні між суспільством та поліцією, повинні заохочуватися;

– як і всі інші установи системи кримінального правосуддя, кожен орган охорони порядку повинен представляти громадськість в цілому, нести перед нею відповідальність і бути їй підзвітним;

– посадові особи з підтримання правопорядку постійно виконують покладені на них законом обов'язки, служачи громаді і захищаючи всіх осіб від протиправних актів відповідно з високим ступенем відповідальності, необхідної їх професією;

– офіцер поліції повинен нести особисту відповідальність за свої власні дії та за дії або бездіяльність, здійснені за його наказом, і які є протиправними;

– повинна бути чітка субординація. Завжди має бути можливість визначити, хто з керівництва несе кінцеву відповідальність за дії або бездіяльність офіцера поліції.

Наявність в нормативно-правовому акті, що регулює діяльність одного з правоохоронних органів відповідної юридичної конструкції (резолуція недовіри) свідчить про наближеність діяльності Національної поліції до європейських стандартів та посилення в ній засад демократизму, партнерства з громадськістю.

До прийняття даного Закону відповідний юридичний засіб використовувався, здебільшого, в правовому регулюванні відносин, пов'язаних з діяльністю вищих посадових осіб держави та органів місцевого самоврядування.

Слід зазначити, що «резолуція» - це документ, який фіксує рішення, постанову. Вона приймається на зборах, з'їздах, конференціях та міститься, як правило, у кінці відповідного протоколу або є додатком до нього.

Згідно основних правил юридичної техніки резолюція складається із вступної (констатуючої) та директивної (результативної) частин. Перша з них містить загальну характеристику діяльності відповідної особи (позитивні аспекти та недоліки), а друга – узагальнюючі висновки, оцінку роботи, конкретні заходи, що спрямовані на реалізацію поставлених завдань та усунення виявлених недоліків і встановлює відповідальних осіб.

Підставами для висловлення недовіри керівнику органу поліції можуть бути:

- недотримання законодавства України;
- невиконання повноважень, передбачених законодавством України;
- дія чи бездіяльність, що призвели до суттєвих негативних наслідків тощо.

Стаття 88. Взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування

1. Керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення.

2. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень.

Національна поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює моніторинг оперативної обстановки в державі, вивчає, аналізує і узагальнює результати та ефективність поліцейської діяльності, інформує органи місцевого самоврядування про здійснення державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку (пп.41 п. 4 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877).

З метою обговорення діяльності поліції, визначення поточних проблем та обрання найефективніших способів їх вирішення на керівників територіальних органів поліції покладається новий обов'язок проводити відкриті зустрічі з представниками обласних, районних, міських та сільських рад з періодичністю не менше одного разу на два місяці. Звіти керівників територіальних органів поліції про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території, за-

слуховуються виключно на пленарних засіданнях обласних, районних, міських та сільських рад (п. 40 ч.1 ст. 26, п. 36 ч. 1 ст. 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. в редакції від 25 червня 2016 р.).

Обласна, районна, міська та сільська рада проводить свою роботу сесійно. Сесія складається з пленарних засідань ради, а також засідань постійних комісій ради. Сесія ради скликається в міру необхідності, але не менше одного разу на квартал (ст. 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). Скликає сесії ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесій ради і головує на пленарних засіданнях ради сільський, міський голова (п. 8 ч. 4 ст. 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), голова районної, обласної, районної у місті ради (ч.6 ст. 55 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Відкритість таких зустрічей керівників територіальних органів поліції з представниками органів місцевого самоврядування забезпечується тим, що сесії ради проводяться гласно із забезпеченням права кожного бути присутнім на них, крім випадків, передбачених законодавством. Порядок доступу до засідань визначається радою відповідно до закону. Протоколи сесії ради є відкритими та оприлюднюються і надаються на запит відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. в редакції від 1 травня 2015 р. (ч.16 ст. 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

2. Поліція має бути максимально прозорою для громадськості і готова надавати інформацію про свою діяльність. Разом з цим, поліція зобов'язана дотримуватися конфіденційності деяких відомостей. Звичайно, хоча в більшості держав такі ситуації цілком достатньо регламентовані, у поліції завжди буде певна свобода вибору для досягнення рівноваги між цими двома категоріями інтересів. Крім того, контакти між поліцією і ЗМІ можуть виявитися складними, і поліція не завжди може бути до них достатньо готовою. Тому в зазначених документах міститься рекомендація виробити відповідні директиви для регулювання відносин поліції зі ЗМІ.

У відповідності до пп.41 п.4 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877 поліція інформує у порядку та спосіб, які передбачені законом, громадськість про здійснення державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Інформування громадськості, здійснення взаємодії органів поліції із засобами масової інформації покладається на одного із заступників керівника територіального органу поліції, якому підпорядковуються прес-служби та підрозділи по зв'язках із громадськістю (ст. 21 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19 червня 2003 р. в редакції від 26 жовтня 2014 р.).

Відділи (сектори) комунікації, управління (відділи) зв'язку та телекомунікації територіальних органів поліції оперативно надають засобам масової інформації об'єктивну та повну інформацію про діяльність органів поліції.

Систематичність інформування громадськості забезпечується шляхом періодичного, за заздалегідь оприлюдненим розкладом, проведення прес-службами та відділами по зв'язках з громадськістю територіальних органів поліції прес-конференцій, вміщення на веб-сторінках Інтернету і оновлення відповідних матеріалів (ч.3 ст. 20 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави»).

Закон України «Про інформацію» в редакції від 25 червня 2016 р. передбачає поділ інформації за порядком доступу на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом (ст.20). Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація (ст.21).

Стаття 89. Спільні проекти з громадськістю

1. Поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань.

2. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності.

3. Поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності.

Норми даної статті щодо проведення спільних проектів, програм та заходів кореспондуються зі статтею 11 даного закону (Взаємодія з населенням на засадах партнерства), в якій зазначено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб, а також пунктом 18 Європейського кодексу поліцейської етики 2001 року, в якому визначено, що поліція повинна бути організована у такий спосіб, що сприяє хорошим зв'язкам поліції з громадськістю і, за необхідності, ефективній співпраці з іншими органами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та іншими представниками громадськості, в тому числі етнічними меншинами.

Рекомендацією (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради

Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001) визначено наступні стандарти співпраці між поліцією та громадськістю: діяльність поліції значною мірою провадиться в тісному контакті з громадськістю, ефективність поліції залежить від публічної підтримки, більшість європейських поліцейських організацій – окрім забезпечення правопорядку – виконують соціальні, а також сервісні функції в суспільстві, довіра населення до поліції тісно пов'язана з їх ставленням до громадськості, зокрема, їх повагою до людської гідності та основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції з прав людини, поліція повинна бути організована таким чином, щоб заслуговувати на публічну повагу як професійні поборники права і постачальники послуг для громадськості

Згідно з пунктом 5 резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» бажано, щоб офіцери поліції мали активну моральну і фізичну підтримку суспільства, якому вони служать.

Відповідно до Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. установи системи кримінального правосуддя та кожен орган охорони правопорядку повинен представляти громадськість в цілому, нести перед нею відповідальність і бути їй підзвітним. Відповідно служба суспільству включає також надання послуг і допомоги тим членам громади, які по особистим, економічним, соціальним або іншим причинам надзвичайного характеру потребують негайної допомоги. Посадові особи органів правопорядку, що дотримуються положень Кодексу, заслуговують на повагу, повну підтримку і співпрацю з боку суспільства та установи правопорядку, в якому вони служать, а також осіб залучених до підтримки правопорядку.

Громадськість — це соціально активна частина суспільства, яка на добровільних засадах бере участь у суспільно-політичному житті країни. Діє як безпосередньо, так і через різноманітні об'єднання громадян. Поняття громадськість тісно пов'язане з поняттям інститут громадянського суспільства, під яким розуміють форму організації і засіб здійснення спільної діяльності громадян, спрямованої на захист власних прав та інтересів. Інститути громадянського суспільства можуть бути формальними і неформальними, до них відносять: громадян та їх групи, громадські організації, політичні партії, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні та релігійні організації, засоби масової інформації, самоврядні територіальні громади, органи самоорганізації населення, трудові, навчальні та наукові колективи тощо.

Взаємодія поліції та інститутів громадськості - це врегульовані переважно нормами адміністративного права суспільні відносини рівноправних суб'єктів на засадах партнерства, які складаються у процесі їх погодженої спільної діяльності щодо виявлення, запобігання та припинення правопору-

шень, реалізації планів, програм та проектів правоохоронної спрямованості з ефективним використанням засобів, ресурсів та можливостей кожного із суб'єктів.

До факторів, що впливають на формування партнерських відносин поліції та громадськості, належать: спільність цілей, інтересів та дій; усвідомлення можливості реалізації цілей, планів та програм тільки через спільну діяльність; довіра суб'єктів партнерства один до одного, яка є результатом сформованого позитивного іміджу кожного суб'єкта; мінімізація ризику спільних дій; взаєморозуміння.

Виходячи з положень законів України та міжнародно-правових актів до основних спільних заходів поліції та громадськості щодо задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань можна віднести:

- спільне планування та проведення сумісних дій щодо запобігання та виявлення правопорушень;
- обмін інформацією та досвідом щодо запобігання та припинення адміністративних правопорушень та злочинів;
- проведення спільних семінарів, навчань, зборів, консультацій і нарад правоохоронної спрямованості з питань покращання організації протидії злочинності.

До спільних проектів поліції і громадськості можна віднести:

- проведення спільних наукових досліджень;
- спільна розробка інструкцій, програм, проектів законів тощо;
- проведення сумісної експертизи нормативно-правових актів;
- участь поліцейських у роботі громадських приймалень та центрів правової допомоги населенню;
- організація і проведення спільних телефонних «гарячих ліній», виступів та публікацій в ЗМІ;

До спільних програм поліції і громадськості можна віднести:

- співробітництво поліції з міжнародними та зарубіжними неурядовими громадськими організаціями з питань виконання поліцейських завдань та функцій;
- участь в програмах правового виховання та освіти населення, молоді, учнів загальноосвітніх шкіл, а також студентів, курсантів і слухачів вищих навчальних закладів.

- заснування та забезпечення діяльності сумісних друкованих ЗМІ (газет, журналів тощо) та інтернет-видань з метою висвітлення питань поліцейської діяльності, результатів проведення спільних заходів, опублікування звітів керівництва, спільних проектів, наукових досліджень тощо.

Стаття 90. Залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських.

1. Контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України.

Механізм реалізації нормативних положень даної статті на законодавчому рівні на сьогодні відсутній. Існуючі нормативно-правові акти, що визначають можливості інститутів громадськості в правоохоронній сфері, серед яких Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», Закон України «Про запобігання корупції», Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» тощо, не передбачають, які представники громадськості, в яких випадках та формах можуть залучатися до діяльності щодо спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських, а також якими повноваженнями вони наділяються в таких випадках. Подібна ситуація прослідковується і щодо правового регулювання порядку залучення представників громадськості до перевірки інформації про належне виконання покладених на поліцейських обов'язків.

Згідно з Кодексом поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р., що прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН, від кожного органу, який забезпечує охорону порядку відповідно до основних передумов будь-якої професії необхідно вимагати здійснення самоконтролю в повній відповідності з принципами і нормами, викладеними в цьому документі, і що дії посадових осіб щодо підтримки правопорядку повинні піддаватися ретельній перевірці з боку громадськості, яка може здійснюватися або радою, міністерством, прокуратурою, судом, омбудсменом, комітетом громадян, або будь-яким поєднанням цих органів чи будь-яким іншим органом по нагляду.

Відповідно до положень Європейського Кодексу поліцейської етики (ухвалений Комітетом міністрів Ради Європи від 19 вересня 2001) дисциплінарні заходи щодо службовців поліції повинні бути предметом розгляду незалежним органом або судом, органи публічної влади повинні забезпечити ефективні та неупереджені процедури для скарг на дії поліції, механізми притягнення до відповідальності повинні бути засновані на спілкуванні та взаєморозумінні між суспільством і поліцією та повинні заохочуватися.

Виходячи з положень міжнародних актів та Закону України «Про Національну поліцію», а саме статті 51, повноваження щодо розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських можуть бути покладені на постійні поліцейські комісії, до складу яких входять як представники поліції так і громадськості, а саме: один представник, визначений Міністром внутрішніх справ Украї-

ни, не з числа поліцейських; один представник, визначений керівником поліції; один представник, визначений керівником відповідного територіального органу (закладу, установи) поліції; два представники громадськості, обрані відповідною обласною радою, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Київською міською радою, Севастопольською міською радою з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

Разом з цим, до складу цієї комісії також можуть бути включені безпосередньо депутати відповідної місцевої ради, члени правозахисних громадських організацій, адвокати, обрані радою адвокатів регіону, представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Керівник підрозділу поліції не може бути обраний до поліцейської комісії.

Постійні поліцейські комісії окрім забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі можуть стати дисциплінарним органом щодо поліцейських та відповідно розглядати скарги на їх дії.

Відповідно до Висновку Комісара з прав людини «Про незалежний і ефективний розгляд скарг проти дій поліції» від 12 березня 2009 року незалежна і ефективна система скарг проти дій поліції має найважливіше значення для діяльності демократичної і підзвітної поліцейської служби. Незалежний і ефективний розгляд скарг підвищує довіру громадськості до поліції і виключає безкарність відносно зловживань або жорстокого поводження. Система розгляду скарг повинна забезпечувати адекватний і співмірний розгляд широкого кола заяв відносно дій поліції, з урахуванням серйозності тверджень заявників і наслідків для того співробітника поліції, відносно якого подана скарга.

Система скарг проти дій поліції має бути зрозумілою, відкритою і доступною, і в позитивному плані враховувати і аналізувати питання гендерної приналежності, раси, етнічного походження, релігії, переконань, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, обмежених можливостей і віку. Ця система має бути ефективною і належним чином забезпечуватися ресурсами, а також сприяти у рамках поліцейської діяльності розвитку підходів, що спираються на турботу про людей.

Європейський суд з прав людини розробив п'ять принципів проведення ефективного розслідування скарг відносно поліції, пов'язаних із статтею 2 або 3 Європейських конвенції про права людини:

- незалежність: не повинно бути інституціональних або ієрархічних зв'язків між особами, що проводять розслідування, і співробітником поліції, на якого була подана скарга;

- адекватність: розслідування повинне мати можливість збирати свідчення для визначення того, чи була поведінка співробітника поліції, на якого подана скарга, незаконною, а також виявляти і притягувати до відповідальності винних осіб;

- оперативність: розслідування повинне проводитися швидко і активно

з дотриманням принципу верховенства права;

- громадський нагляд: процедури і процес ухвалення рішень мають бути відкритими і прозорими для забезпечення підзвітності;

- участь потерпілих: заявники, повинні брати участь в процесі розгляду скарг для забезпечення своїх законних інтересів.

Для того, щоб попередження жорстокого поведіння і неправомірних дій з боку поліції було ефективним, усі скарги проти дій поліції, у тому числі і службові скарги, повинні розглядатися відповідним чином. Скарги і сам підхід до їх розгляду мають бути диференційованими з урахуванням серйозності заяви і потенційних наслідків для співробітника поліції, на якого надійшла скарга. Система скарг проти дій поліції повинна діяти як доповнення до кримінальних, громадських і приватних засобів правового захисту від неправомірних дій поліції, а не як альтернатива цим засобам.

Система скарг проти дій поліції повинна мати оперативні рамки для розгляду скарг проти дій поліції на усіх етапах її обробки:

1) відкритість і доступність цієї системи: сприяння інформуванню громадськості і полегшення умов подання скарги;

2) повідомлення, реєстрація і розгляд: те, яким чином скарги приймаються, реєструються і як визначається необхідна процедура для розгляду різних типів скарг;

3) процес примирення: стосується того, яким чином розглядаються скарги, відносно яких не проводиться розслідування;

4) процес розслідування: стосується того, яким чином розглядаються скарги, відносно яких проводиться розслідування;

5) ухвалення рішення: стосується результатів розгляду скарги на підставі розслідування;

6) процедура перегляду: стосується права заявника опротестувувати те, як розглядалася скарга, або сам результат її розгляду.

Після розгляду скарги може бути здійснено п'ять видів дій: ніяких інших дій; відносно співробітника поліції може бути відкрите кримінальне провадження; відносно співробітника поліції може бути проведене дисциплінарне розслідування; керівництво поліції може здійснити неформальні дії відносно співробітника; з урахуванням отриманих висновків можуть бути внесені зміни в роботу поліції.

Система скарг проти дій поліції має бути зрозумілою, відкритою і доступною та позитивним чином враховувати і ґрунтуватися на розумінні питань гендерної приналежності, раси, етнічного походження, релігії, віри, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, інвалідності і віку. Ця система має бути ефективною і спиратися на достатні засоби, сприяти розвитку культури ввічливого ставлення до людей при здійсненні поліцейської діяльності. Порядок діяльності постійних поліцейських комісій щодо розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських може бути врегульований підзаконним нормативно-правовим актом МВС або Кабінету Міністрів України.

Розділ IX СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Стаття 91. Службовий час і час відпочинку поліцейських

1. Особливий характер служби в поліції містить такі спеціальні умови для певних категорій поліцейських:

- 1) службу у святкові та вихідні дні;**
- 2) службу позмінно;**
- 3) службу з нерівномірним графіком;**
- 4) службу в нічний час.**

2. Розподіл службового часу поліцейських визначається розпорядком дня, який затверджує керівник відповідного органу (закладу, установи) поліції.

3. Для поліцейських устанавлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями, а для курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які готують поліцейських, - шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем.

4. Вихідні, святкові та неробочі дні є днями відпочинку для всіх поліцейських, крім залучених до виконання службових обов'язків.

5. Поліцейським, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, крім поліцейських, які працюють у змінному режимі, відповідний час для відпочинку в порядку компенсації надається протягом двох наступних місяців.

У міжнародних нормах регулюванню робочого часу приділяється значна увага.

1. Конвенція Міжнародної організації праці № 47 «Про скорочення робочого часу до 40 годин на тиждень» (22.06.1935, м. Женева).

Так, статтею 1 Конвенції закріплено, що кожний член Міжнародної організації праці, що ратифікував цю Конвенцію, заявляє про своє схвалення: а) принципу сорокагодинного робочого тижня, застосованого таким чином, щоб не спричинити зниження рівня життя працівників; б) вжиття заходів або сприяння заходам, які буде визнано за підхожі для досягнення цієї мети; і зобов'язується застосовувати цей принцип до різних категорій зайнятості відповідно до детальних постанов, продиктованих окремими конвенціями, які цей член Організації може ратифікувати (Ратифікована Україною 9.06.1956 р).

2. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію»;

Пунктом 4 розділу В «Статус» Декларації про поліцію передбачено, що професійні, психологічні та матеріальні умови, в яких офіцер поліції повинен

виконувати свої обов'язки, мають бути такими, щоб захищати його чесність, неупередженість та гідність.

Отже і службовий час поліцейського має відповідати перерахованим умовам.

3. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів);

Параграфом 31 розділу В «Кваліфікація, набір і утримання персоналу поліції» закріплено, що Персонал поліції повинен зазвичай мати такі самі громадянські та політичні права, як і інші громадяни. Можливе обмеження цих прав, тільки якщо це необхідно для виконання функцій поліцією в демократичному суспільстві, відповідно до права, і у відповідності з Європейською конвенцією про права людини.

У Додатку до Рекомендації Rec (2001) 10 про Європейський кодекс поліцейської етики пояснюється, що поліція у відкритому демократичному суспільстві повинна максимально користуватися тими самими правами, що й інші громадяни. Це важливий елемент верховенства права та інтегрування поліції в суспільство, якому вона служить. Права (громадянські та політичні), що гарантуються Європейською конвенцією про права людини в державах-учасницях, повністю стосуються всіх громадян, у тому числі і службовців поліції. Деякі з цих прав носять абсолютний характер, в той час як інші можуть бути обмежені за певних обставин. Тут варто послатися на значну практику Європейського Суду з прав людини. Параграф 31 підкреслює, що держави-учасниці не повинні позбавляти службовців поліції жодних громадянських і політичних

прав, якщо тільки для цього не існує легітимних причин, безпосередньо пов'язаних з необхідністю забезпечення належного виконання завдань поліції в демократичній державі, керованій верховенством права.

Таким чином, службовий час і час відпочинку поліцейських не має суперечити міжнародно-правовим стандартам. В цьому аспекті вбачається за доцільне чітко закріплення загальної кількості годин робочого тижня поліцейського, порядок обрахування годин в разі несення служби за окремих умов, а також чітко прописати процедуру компенсації часу відпочинку поліцейським, які несли службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні.

Стаття 92. Відпустки поліцейських

1. Поліцейським надаються щорічні чергові оплачувані відпустки в порядку та тривалістю, визначених цим Законом.

2. Поліцейському надаються також додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки, соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати (грошового забезпечення) та інші види відпусток відповідно до законодавства про відпустки.

1. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) "Про Декларацію про поліцію".

2. Декларація Міжнародної організації праці про основоположні принципи в сфері праці та механізм її реалізації, прийнята Генеральною конференцією Міжнародної організації праці на її 86 сесії.

Законодавство європейських країн, як правило, використовує термін «відпустка» (наприклад, закон-декрет Португальської Республіки про статус поліцейських № 299/20091, Закон Сполученого Королівства про поліцію від 1996 р., Закон Чеської Республіки про службові відносини службовців формувань безпеки), або «щорічна оплачувана відпочинкова відпустка» та «короткочасна додаткова відпочинкова відпустка» (Закон Республіки Польща про поліцію).

Ст.45 Конституції України закріплює положення, згідно якого кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується, зокрема, наданням оплачуваної щорічної відпустки. Умови, порядок і тривалість надання працівникам відпусток визначаються Кодексом законів про працю України, Законом України «Про відпустки» та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 4 Закону України «Про відпустки» передбачає такі види відпусток:

- 1) щорічні відпустки:
 - основна відпустка;
 - додаткова відпустка за роботу зі шкідливими та важкими умовами праці;
 - додаткова відпустка за особливий характер праці;
 - інші додаткові відпустки, передбачені законодавством;
- 2) додаткові відпустки у зв'язку з навчанням;
- 3) творча відпустка;
- 4) соціальні відпустки:
 - відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами;
 - відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
 - додаткова відпустка працівникам, які мають дітей;
- 5) відпустки без збереження заробітної плати.

Щорічні основна та додаткова відпустки надаються таким чином, аби

їх було використано до закінчення робочого року. При цьому додаткова відпустка за бажанням працівника, може бути приєднана до основної.

Черговість надання відпусток працівникам визначається графіком, який затверджується начальником управління і доводиться до відома всіх працівників. При їх складанні враховуються інтереси виробництва, особисті інтереси працівників та можливості для їх відпочинку.

Для надання відпустки працівникові слід звернутися з відповідною письмовою заявою на ім'я керівника установи не пізніше ніж за два тижні до встановленого графіком терміну для можливості здійснення всіх необхідних погоджень та нарахування коштів.

Термінологічна проблема існує з визначенням у Законі України «Про національну поліцію» поняття «відпустка». Зокрема, частина друга ст. 93 зазначеного Закону встановлює «щорічну основну оплачувану відпустку», частина третя цієї статті встановлює «додаткову оплачувану відпустку», а частини 4, 5, 7, 8, 9, 11 цієї ж статті використовують термін «чергова відпустка». Причому, контекст частини сьомої цієї статті свідчить, що обсяг поняття «чергова відпустка» поглинає обсяг поняття «щорічна основна відпустка», а в контексті частини восьмої обсяг поняття «чергова відпустка» поєднує у собі обсяг поняття «щорічна основна відпустка» та обсяг поняття «додаткова оплачувана відпустка». Відзначимо, що законодавство європейських країн, як правило, використовує термін «відпустка» (наприклад, закон-декрет Португальської Республіки про статус поліцейських № 299/20091, Закон Сполученого Королівства про поліцію від 1996 р., Закон Чеської Республіки про службові відносини службовців формувань безпеки), або «щорічна оплачувана відпочинкова відпустка» та «короткочасна додаткова відпочинкова відпустка» (Закон Республіки Польща про поліцію).

Також зазначимо, що у країнах Європейського Союзу мають місце надання поліцейським додаткових відпусток не лише залежно від стажу. Зокрема, відповідно до ст. 84 Закону Республіки Польща про поліцію від 1990 р., «додаткові оплачувані відпустки тривалістю до 13 робочих днів на рік можуть надаватися для поліцейських, які несуть службу в особливо тяжких або шкідливих для здоров'я умовах або досягли визначеного віку або стажу служби, або якщо це виправдано особливостями служби», а згідно ст. 87 цього Закону, «короткочасна додаткова відпочинкова відпустка тривалістю до 10 робочих днів» може надаватись поліцейському, «який взірцево виконує обов'язки, виявляє ініціативу в службі та підвищує професійну кваліфікацію» в якості заохочення.

Стаття 93. Обчислення тривалості відпусток поліцейських

1. Тривалість відпусток поліцейського обчислюється подового. Святкові та неробочі дні до тривалості відпусток не включаються.

2. Тривалість щорічної основної оплачуваної відпустки поліцейського становить тридцять календарних днів, якщо законом не визначено більшої тривалості відпустки.

3. За кожний повний календарний рік служби в поліції після досягнення п'ятирічного стажу служби поліцейському надається один календарний день додаткової оплачуваної відпустки, але не більш як п'ятнадцять календарних днів.

4. Тривалість чергової відпустки у році вступу на службу в поліції обчислюється пропорційно з дня вступу до кінця року з розрахунку однієї дванадцятої частини відпустки за кожен повний місяць служби.

5. Відпустка тривалістю менше 10 діб за бажанням особи рядового або керівного складу може бути надана одночасно з черговою відпусткою в наступному році.

6. Поліцейським дозволяється, за бажанням, використовувати відпустку частинами. Одна частина відпустки має бути не менше 10 діб.

7. Чергова відпустка надається поліцейському, як правило, до кінця календарного року.

8. Поліцейським, які захворіли під час чергової відпустки, після одужання відпустка продовжується на кількість невикористаних днів. Продовження відпустки здійснюється керівником, який надав її, на підставі відповідного документа, засвідченого у визначеному законом чи іншим нормативно-правовим актом порядку.

9. Поліцейським у рік звільнення за власним бажанням, за віком, через хворобу чи скорочення штату в році звільнення, за їх бажанням, надається чергова відпустка, тривалість якої обчислюється пропорційно з розрахунку однієї дванадцятої частини відпустки за кожний повний місяць служби в році звільнення.

При звільненні поліцейського проводиться відрахування з грошового забезпечення надмірно нарахованої частини чергової відпустки за час невідпрацьованої частини календарного року.

10. За невикористану в році звільнення відпустку поліцейським, які звільняються з поліції, виплачується грошова компенсація відповідно до закону.

11. Відкликання поліцейського із чергової відпустки, як правило, забороняється. У разі крайньої необхідності відкликання із чергової відпустки може бути дозволено керівнику територіального органу поліції.

За бажанням поліцейського невикористана частина відпустки може бути приєднана до чергової відпустки на наступний рік.

1. Загальне законодавство України про відпустки та Кодекс законів про працю України не передбачає добу як одиницю обчислення строків. Хоча за поширеним висновком науковців, доба та календарний день у відповідних нормах не розрізняються, ми вважаємо за доцільне уникнути використання в одній статті двох термінів – «календарний день» (частини друга та третя ст. 93 Закону України «Про національну поліцію») та «доба» (частина перша ст. 93 Закону України «Про національну поліцію») і відмовитись від останнього терміну.

Зазначимо, що законодавство країн Європейського союзу, які мають схожі з Україною історично-культурні та соціально-економічні умови розвитку, під час визначення тривалості відпусток поліцейських, як правило, використовує в якості одиниці виміру календарні дні та тижні (зокрема, Чеська республіка) або робочі дні (зокрема, республіка Польща).

Святкові та неробочі дні до тривалості відпусток поліцейських не включаються та це відповідає загальному порядку надання відпусток найманим працівникам. На цей час в Україні встановлено такі святкові та неробочі дні:

- 1 січня – Новий рік;
- 7 січня – Різдво Христове;
- 8 березня – Міжнародний жіночий день;
- один день (неділя) - Пасха (Великдень)
- 1 і 2 травня – День міжнародної солідарності трудящих;
- 9 травня – День Перемоги;
- один день (неділя) – Трійця;
- 28 червня – День Конституції України;
- 24 серпня – День незалежності України;
- 14 жовтня – День захисника України.

Крім того, за поданням релігійних громад інших (неправославних) конфесій, зареєстрованих в Україні, керівництво територіального органу поліції надає поліцейським, які сповідують відповідні релігії, до трьох днів відпочинку протягом року для святкування їх великих свят з відпрацюванням за ці дні.

Зазначимо, що частина третя пункту 49 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ (в ред. від 07.11.2015), при визначенні тривалості відпусток не враховується «час, необхідний на дорогу до місця проведення відпустки і назад, у тому числі при поділі відпустки на дві частини, а також при відкликанні працівника з відпустки». Коментований Закон відповідної норми не містить.

2. Загальна тривалість щорічної відпустки в Україні становить 24 календарні дні. Щорічна відпустка більшої тривалості надається поліцейським у зв'язку з характером їх праці. При цьому встановлена міжнародними правовими актами мінімальна тривалість оплачуваної відпустки значно менше. Зокрема, Конвенція про оплачувані відпустки № 132, переглянута Міжнародною організацією праці у 1970 році), ратифікована Україною 29 травня

2001 р., встановлює, що «відпустка ні в якому разі не може становити менше трьох робочих тижнів за один рік роботи».

Встановлена тривалість чергової відпустки поліцейських в Україні дещо менше тривалості аналогічної відпустки поліцейських країн Європейського Сою. Зокрема, польські поліцейські, відповідно до ст. 82 Закону Республіки Польща про поліцію від 1990 р. мають право «на щорічну оплачувану відпочинкову відпустку тривалістю 26 робочих днів», що приблизно буде відповідати 36 календарним дням. Чеський поліцейський, відповідно до параграфа 65 Закону Чеської Республіки про службові відносини службовців формувань безпеки, «має право на 6 тижнів відпустки в календарному році».

Відзначимо, що частина друга коментованої статті відмовляється від обчислення тривалості відпустки подовово та використовує в якості одиниці виміру календарні дні, як це прийнято у трудовому законодавстві.

Водночас, існує термінологічна проблема існує і з визначенням у Законі України «Про національну поліцію» поняття «відпустка». Зокрема, частина друга ст. 93 зазначеного Закону встановлює «щорічну основну оплачувану відпустку», частина третя цієї статті встановлює «додаткову оплачувану відпустку», а частини 4, 5, 7, 8, 9, 11 цієї ж статті використовують термін «чергова відпустка». Причому, контекст частини сьомої цієї статті свідчить, що обсяг поняття «чергова відпустка» рівний обсягу поняття «щорічна основна відпустка», а в контексті частини восьмої обсяг поняття «чергова відпустка» поглинає обсяг поняття «щорічна основна відпустка» та обсяг поняття «додаткова оплачувана відпустка».

При цьому законодавство європейських країн, як правило, використовує термін «відпустка» (наприклад, закон-декрет Португальської Республіки про статус поліцейських № 299/20091, Закон Сполученого Королівства про поліцію від 1996 р., Закон Чеської Республіки про службові відносини службовців формувань безпеки), або «щорічна оплачувана відпочинкова відпустка» та «короткочасна додаткова відпочинкова відпустка» (Закон Республіки Польща про поліцію).

3. Враховуючи характер праці поліцейських, після досягнення п'ятирічного стажу служби їм надається один календарний день додаткової оплачуваної відпустки за кожний повний календарний рік служби в поліції.

Відзначимо, що раніше особам рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, залежно до їх *вислуги*, збільшувались строк *чергової* відпустки, а не надавались *додаткові оплачувані* відпустки залежно від їхнього стажу *служби* в поліції. Вислуга років обчислювалась в порядку, передбаченому для призначення пенсій працівникам органів внутрішніх справ (враховувала військову службу, навчання у ВНЗ).

Причому за попередньою редакцією законодавства, збільшення чергової відпустки здійснювалось не кожного року на один календарний день, а кожні п'ять років – на п'ять днів (після досягнення 10-річної вислуги).

Тривалість відпустки за чинним законодавством та попередньою редакцією

Вислуга років / строк служби в поліції	Тривалість основної та додаткової оплачуваної відпустки за чинним законодавством	Тривалість чергової відпустки за ЗУ «Про міліцію»
1 – 5 років	30 діб	30 діб
6 років	31 доба	
7 років	32 доби	
8 років	33 доби	
9 років	34 доби	
10 років	35 діб	35 діб
11 років	36 діб	
12 років	37 діб	
13 років	38 діб	
14 років	39 діб	
15 років	40 діб	40 діб
16 років	41 доба	
17 років	42 доби	
18 років	43 доби	
19 років	44 доби	
20 років	45 діб	45 діб
більше 20 років	45 діб	

Також зазначимо, що у країнах Європейського Союзу мають місце надання поліцейським додаткових відпусток не лише залежно від стажу. Зокрема, відповідно до ст. 84 Закону Республіки Польща про поліцію від 1990 р., «додаткові оплачувані відпустки тривалістю до 13 робочих днів на рік можуть надаватися для поліцейських, які несуть службу в особливо тяжких або шкідливих для здоров'я умовах або досягли визначеного віку або стажу служби, або якщо це виправдано особливостями служби», а згідно ст. 87 цього Закону, «короткочасна додаткова відпочинкова відпустка тривалістю до 10 робочих днів» може надаватися поліцейському, «який взірцево виконує обов'язки, виявляє ініціативу в службі та підвищує професійну кваліфікацію» в якості заохочення.

4. У рік вступу на службу поліцейський має право на відпустку, тривалість якої пропорційна відпрацьованому часу. Це положення відповідає як загальному законодавству про відпустки, так і спеціальним нормам про відпустки працівників органів внутрішніх справ, які діяли до набрання чинності коментованого Закону.

Ця норма також відповідає вимогам статті 4 Конвенції Міжнародної організації праці про оплачувані відпустки, згідно з якою «Особа, тривалість роботи якої протягом будь-якого року менша від тієї, яка потрібна для отримання права на повну відпустку, передбачену в попередній статті, має право за такий рік наоплачувану відпустку, пропорційну тривалості її роботи

протягом цього року». Більш того, стаття, яка коментується, не встановлює жодних застережень щодо мінімального періоду роботи, необхідного для надання чергової відпустки. У той же час, стаття 5 зазначеної Конвенції МОП встановлює, що тривалість такого періоду «не повинна перевищувати шість місяців».

5. Частина п'ята коментованої статті є логічним продовження частини четвертої. Якщо основна відпустка поліцейського у рік його вступу на службу матиме тривалість менше 10 діб, то вона може бути надана в наступному році.

Крім того, цей дозвіл, на нашу думку, може застосовуватись і до додаткової оплачуваної відпустки за стаж служби в поліції, встановленою частиною третьою коментованої статті.

6. Дозвіл використовувати відпустку частинами не менше 10 діб в цілому відповідає загальній нормативній базі. Зокрема, Кодекс законів про працю встановлює, що «поділ щорічної відпустки на частини будь-якої тривалості допускається на прохання працівника за умови, що основна безперервна її частина становитиме не менше 14 календарних днів».

Відзначимо, що з одного боку, поліцейським не дозволяється «поділ щорічної відпустки на частини будь-якої тривалості», у той же час їх не стоїть вимога, щоб «основна безперервна її частина становитиме не менше 14 календарних днів».

Крім того, коментована стаття дозволяє використовувати відпустку частинами будь-яким поліцейським. Цьому положенню суперечить вимога частини третьої пункту 53 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ (в ред. від 07.11.2015), яка дозволяє ділити відпустку лише «особам рядового і начальницького складу, які мають право на відпустку тривалістю 40 діб і більше», лише на дві частини, і при цьому «одна частина відпустки має бути не менше 30 діб».

7. Чергова відпустка надається поліцейському, як правило, до кінця календарного року. Але аналіз практики службово-трудова відносин правоохоронців свідчить, що найгостріші суперечки виникають у зв'язку з реалізацією правовідносин, передбачених частиною сьомою коментованої статті. Враховуючи численні порушення вимоги про надання щорічної відпустки до кінця календарного року, свого часу профспілка атестованих працівників ОВС звернулася за роз'ясненням до Управління юридичного забезпечення МВС України, яке 29.01.2013 у листі № 18/1-317 повідомило, що «згідно з Положенням про проходження служби відпустки повинні надаватись *по можливості* у поточному році» (курсив наш). Крім того, відповідні відносини періодично врегульовувались нормативними угодами. Зокрема, п. 5.6. Галузевої угоди МВС та Професійної спілки атестованих працівників ОВСі Професійної спілкою працівників державних установ України на 2012–2014 рр встановлено зобов'язання міністерства надавати основні відпустки *щороку у термін до 15 грудня*.

Але використане у коментованій статті формулювання «як правило, до кінця календарного року», вживане також і в Положенні про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ (в ред. від 07.11.2015), припускає можливість виключення з цього правила.

Загальне законодавство передбачає, що щорічна відпустка може бути перенесена на інший період: на вимогу працівника (ч. 1-2 ст. 80 КЗпП) та за ініціативою роботодавця (ч. 3 ст. 80 КЗпП). Вважаємо, що перераховані у Кодексі законів про працю підстави перенесення відпустки на інший календарний рік можуть застосовуватись і до чергових відпусток поліцейських відповідно до формулювання частини сьомої коментованої статті.

Зауважимо також, що в частині сьомій коментованої статті законодавець знову використовує специфічне поняття «чергова відпустка» у значенні «щорічна основна відпустка».

8. Поліцейським, які захворіли під час чергової відпустки, після одужання відпустка продовжується на кількість невикористаних днів. Обсяг поняття «чергова відпустка» з контексту його використання у частинах сьомій та восьмій ст. 93, поєднує у собі обсяг поняття «щорічна основна відпустка» (ч. 2 ст. 93 Закону України «Про Національну поліцію») та обсяг поняття «додаткова оплачувана відпустка» (ч. 3 ст. 93 Закону України «Про Національну поліцію»).

Тобто, поліцейським, які захворіли як під час щорічної основної відпустки, так і додаткової оплачуваної відпустки, після одужання відпустка продовжується на кількість невикористаних днів. Ця вимога відповідає загальному правилу, встановленому Кодексом законів про працю: «Дні тимчасової непрацездатності працівника, засвідченої у встановленому порядку ... до щорічних відпусток не включаються».

Продовження відпустки здійснюється керівником, який надав її, на підставі відповідного документа, засвідченого у визначеному законом чи іншим нормативно-правовим актом порядку. На цей час цей порядок встановлено «Інструкцією про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян», затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я від 13.11.2001 № 455. Відповідно до частини першої п. 2.22. цієї інструкції, «тимчасова непрацездатність осіб рядового і начальницького складу засвідчується довідкою органу, у сфері управління якого перебувають заклади охорони здоров'я», у нашому випадку – МВС. Водночас, частина друга цього пункту та пункт 1.9. зазначеної інструкції передбачає можливість вибору особою рядового і начальницького складу лікуючого лікаря і лікувально-профілактичного закладу «не за місцем роботи». У цьому разі довідка видається лікуючим лікарем «за наявності заяви-клопотання особи, погодженої з головним лікарем обраного лікувально-профілактичного закладу, або його заступником, засвідченої підписом та круглою печаткою лікувально-профілактичного закладу».

9. Порядок обчислення тривалості чергової відпустки поліцейських у

рік їхнього звільнення обчислюється, як і в рік вступу на службу, пропорційно відпрацьованому часу. Це положення відповідає загальному законодавству про відпустки.

Зазначимо, що відповідно до попередньої редакції законодавства, право на чергову відпустку у рік звільнення не мали ті, хто звільнялись за власним бажанням.

Крім того, Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ не містило норми про відрахування з грошового забезпечення надмірно нарахованої частини чергової відпустки за час невідпрацьованої частини календарного року.

10. Частина десята коментованої статті передбачає обов'язковість виплати грошової компенсації при звільненні за всі не використані поліцейським дні щорічної основної відпустки «відповідно до закону». Кодекс Законів про працю у частині першій ст. 83 передбачає, що в разі «звільнення працівника йому виплачується грошова компенсація за всі не використані ним дні щорічної відпустки, а також додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину – інваліда з дитинства підгрупи А І групи».

Зазначимо, що при звільненні поліцейському виплачується грошова компенсація за всі раніше невикористані ним дні щорічної відпустки, зокрема і за дні відпусток, не використаних за попередні роки.

У разі смерті поліцейського вважаємо за можливе застосування ст. 24 Закону «Про відпустки», що приписує виплачувати його спадкоємцям грошову компенсацію за всі невикористані ним дні відпусток.

11. Частина одинадцята коментованої статті встановлює заборону на відкликання поліцейського із чергової відпустки інакше, як за умов крайньої необхідності і лише керівником територіального органу поліції.

Водночас, умови «крайньої необхідності» є оціночним судженням, що залежить від конкретної ситуації. Разом з тим чіткою формальною умовою відкликання поліцейського з щорічної основної та додаткової оплачуваної відпустки є видання письмового наказу керівника територіального органу поліції, причому формулювання «може бути дозволено керівнику» (а не «дозволено керівнику») передбачає певне обґрунтування такого відклику та його погодження з вищим керівництвом.

При цьому, за бажанням поліцейського невикористана частина відпустки може бути приєднана до чергової відпустки на наступний рік, навіть якщо вона перевищує зазначені у ч. 5 ст. 93 коментованого Закону десять діб. Зазначимо, що можливість відкликання поліцейських з відпусток передбачено і в країнах Європейського Союзу. Зокрема, згідно ст. 83 Закону Республіки Польща про поліцію від 1990 р., «поліцейського можна відкликати з відпочинкової відпустки з важливих службових причин».

Стаття 94. Грошове забезпечення поліцейських

1. Поліцейські отримують грошове забезпечення, розмір якого визначається залежно від посади, спеціального звання, строку служби в поліції, інтенсивності та умов служби, кваліфікації, наявності наукового ступеня або вченого звання.

2. Порядок виплати грошового забезпечення визначає Міністр внутрішніх справ України.

3. За поліцейськими, які тимчасово проходять службу за межами України, зберігається виплата грошового забезпечення в національній валюті та виплачується винагорода в іноземній валюті за нормами і в порядку, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

4. Поліцейські, відряджені до інших органів державної влади, установ, організацій та прикомандировані відповідно до цього Закону, отримують грошове забезпечення, враховуючи посадовий оклад за посадою, яку вони займають в органі, установі чи організації, до якої вони відряджені, а також інші види грошового забезпечення, визначені цим Законом.

5. Грошове забезпечення поліцейських індексується відповідно до закону.

Грошове забезпечення поліцейських передбачено такими міжнародними нормативно-правовими актами як:

1. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII від 19.10.73);

стаття 7 Частина I Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи, зокрема:

- a) винагороду, що забезпечувала б як мінімум усім трудящим:
 - i) справедливу зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні гарантуватись умови праці, не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю;
 - ii) задовільне існування для них самих та їхніх сімей
- b) умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни;
- c) однакову для всіх можливість просування по роботі на відповідні більш високі ступені виключно на підставі трудового стажу і кваліфікації;
- d) відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку так само як і винагороду за святкові дні.

2. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію»;

частина В Статус П.5. Офіцер поліції має право на справедливу винагороду за працю; також повинні братися до уваги особливі фактори, такі, як

більші ризики і обов'язки, або більш ненормовані робочі графіки;

3. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів).

П. 32 Розділ D. Права персоналу поліції. Службовці поліції повинні мати соціальні та економічні права, як і державні службовці, в максимально можливому обсязі. Зокрема, службовці мають право організовувати або брати участь у представницьких організаціях, отримувати належну заробітну плату та соціальне забезпечення, а також бути забезпеченими спеціальними заходами з охорони здоров'я і безпеки, враховуючи особливий характер роботи поліції.

Згідно з Пактом визнається право кожного, включаючи поліцейських, на справедливі і сприятливі умови праці, зокрема:

a) винагороду, що забезпечувала б як мінімум усім трудящим:
i) справедливу зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні гарантуватись умови праці, не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю; ii) задовільне існування для них самих та їхніх сімей відповідно до постанов цього Пакту;

b) умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни;

c) однакову для всіх можливість просування по роботі на відповідні більш високі ступені виключно на підставі трудового стажу і кваліфікації;

d) відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку так само, як і винагороду за святкові дні

Відповідно і поліцейські мають право на справедливу винагороду за працю; також повинні братися до уваги особливі фактори, такі, як більші ризики і обов'язки, або більш ненормовані робочі графіки.

В тексті Рекомендацій, звернуто увагу, що поліцейські повинні мати соціальні та економічні права, як і державні службовці, в максимально можливому обсязі. Зокрема, службовці мають право організовувати або брати участь у представницьких організаціях, отримувати належну заробітну плату та соціальне забезпечення. У роз'ясненні акцентовано увагу на тому, що даний параграф стосується соціальних та економічних прав, гарантованих Європейською соціальною хартією – інструментом, що доповнює Європейську конвенцію про права людини. Персонал поліції в низці держав-учасниць має статус публічних службовців (або державних службовців) Оскільки вони мають його не у всіх державах-учасницях, рекомендується, щоб персонал поліції за можливості користувався тими соціальними і економічними правами, що визнаються за публічними службовцями. Ці права можуть обмежуватися з причин, пов'язаних з особливостями роботи поліції У параграфі перелічено декілька найважливіших соціальних і економічних прав, хоча перелік не є вичерпним. Серед інших, право на належну винагороду та соціальне забезпе-

чення, були підкреслені в рекомендації через особливий характер поліцейської роботи. Це стосується, наприклад, непередбачуваних завдань, з якими персонал поліції зіштовхуються щодня, ризиків та небезпек, властивих їх роботі, та ненормованого робочого часу. Окрім того, ці права персоналу поліції є необхідною умовою, щоб зробити поліцейську професію привабливою. Цей аспект вкрай важливий, враховуючи потребу у висококваліфікованих службовцях, яких потрібно набирати і утримувати на посадах в поліції. Більше того, добре оплачуваний персонал поліції з більшою імовірністю утримуватиметься від небажаної діяльності, наприклад, корупції.

Стаття 95. Медичне забезпечення поліцейських

1. Поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України.

2. У разі відсутності за місцем проходження служби, місцем проживання або тимчасового перебування поліцейських закладу охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України чи відповідних відділень або спеціального медичного обладнання, необхідного для надання медичної допомоги, а також у невідкладних випадках медична допомога надається державними або комунальними закладами охорони здоров'я.

3. У разі відсутності спеціального медичного обладнання, медичних фахівців або спеціалізованих відділень у закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, а також в інших державних та комунальних закладах охорони здоров'я, медичних показань, визначених закладом охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, бюджетних асигнувань поліцейський може бути направлений за висновком відповідного закладу охорони здоров'я на обстеження або лікування до приватного закладу охорони здоров'я або іноземного медичного закладу за рахунок коштів поліції.

Направлення поліцейських на лікування за межі України здійснюється на загальних підставах у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

4. Члени сімей поліцейських (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах - до 23 років), а також члени сімей поліцейських, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах Міністерства внутрішніх справ України.

5. Поліцейські та члени їхніх сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах - до 23 років) мають право на пільгове реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок у медичних реабілітаційних центрах, сана-

торіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах Міністерства внутрішніх справ України за рахунок бюджетних коштів, визначених на утримання Міністерства внутрішніх справ України в порядку, що встановлюється Міністерством внутрішніх справ України.

6. Поліцейські сплачують 25 відсотків, а члени їхніх сімей - 50 відсотків собівартості путівки в таких закладах та інших відповідних закладах, що визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

7. Члени сімей поліцейських, які загинули (померли) під час проходження служби в поліції, мають право на безоплатне санаторно-курортне лікування та оздоровлення один раз на два роки. До таких членів сімей належать: дружина (чоловік), якщо вона (він) не одружилися вдруге, діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах - до 23 років, а також діти - інваліди з дитинства (незалежно від віку).

8. Громадяни України з числа колишніх поліцейських, які були звільнені зі служби за станом здоров'я, за віком, у зв'язку із скороченням штату, та члени їхніх сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах - до 23 років) мають право на медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України відповідно до умов, визначених частинами першою - сьомою цієї статті.

9. Поліцейські зобов'язані щороку проходити комплексний медичний огляд (диспансеризацію), а за необхідності - цільові медичні огляди, психофізіологічні обстеження і тестування в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України.

Права поліцейських в сфері охорони здоров'я (медичне забезпечення) передбачені такими міжнародними нормативно-правовими актами як:

1. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII від 19.10.73);

Стаття 12 Частина III

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я.

2. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для:

a) забезпечення скорочення мертвонароджуваності та дитячої смертності і здорового розвитку дитини;

b) поліпшення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці в промисловості;

c) запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними;

d) створення умов, які б забезпечували всім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби.

2. Хартія основних прав Європейського Союзу. Урочиста прокламація (Ніцца, 7 грудня 2000 року);

Стаття 35. Охорона здоров'я. Кожна людина має право на профілактичне лікування та медичне обслуговування на умовах, що передбачені національним законодавством і практикою. Підвищена увага має приділятися захисту здоров'я людини при розробці та реалізації всіх політик та дій Європейського Союзу.

3. Конвенція про права інвалідів (Конвенцію ратифіковано Законом № 1767-VI від 16.12.2009);

Стаття 25. Здоров'я. Держави-учасниці визнають, що інваліди мають право на найбільш досяжний рівень здоров'я без дискримінації за ознакою інвалідності. Держави-учасниці вживають усіх належних заходів для забезпечення доступу інвалідів до послуг у сфері охорони здоров'я, які враховують гендерну специфіку, у тому числі до реабілітації за станом здоров'я. Зокрема, держави-учасниці Конвенції про права інвалідів:

а) забезпечують інвалідам той самий набір, якість і рівень безплатних або недорогих послуг і програм з охорони здоров'я, що й іншим особам, зокрема у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я та за державними програмами охорони здоров'я, що пропонуються населенню;

б) надають ті послуги у сфері охорони здоров'я, які необхідні інвалідам безпосередньо з причини їхньої інвалідності, зокрема послуги з ранньої діагностики, а в підхожих випадках – корекції та послуги, покликані звести до мінімуму та запобігти подальшому виникненню інвалідності, зокрема серед дітей і людей похилого віку;

с) організують ці послуги у сфері охорони здоров'я якомога ближче до місць безпосереднього проживання цих людей, зокрема в сільських районах;

д) вимагають, щоб спеціалісти з охорони здоров'я надавали інвалідам послуги такої самої якості, що й іншим особам, зокрема на підставі вільної та поінформованої згоди через, серед іншого, підвищення обізнаності стосовно прав людини, достоїнства, самостійності й потреб інвалідів за рахунок навчання та прийняття етичних стандартів для державної та приватної охорони здоров'я;

е) забороняють дискримінацію стосовно інвалідів під час надання медичного страхування та страхування життя, якщо останнє дозволене національним правом, і передбачають, що воно надається на справедливих і розумних засадах;

ф) не допускають дискримінаційної відмови в охороні здоров'я чи послугах у цій галузі чи отриманні їжі або рідин з причини інвалідності (стаття 25 Конвенції про права інвалідів).

4. Положення про доступність медичної допомоги (Прийнято 40-й Всесвітньою медичною асамблеєю, Відень, Австрія, вересень 1988 р.).

Преамбула. Доступність медичної допомоги – багатовимірне поняття, що включає баланс багатьох факторів в межах жорстких практичних обме-

жень, що викликані особливостями ресурсів і можливостей країни. Ці фактори охоплюють кадри, фінансування, транспортні засоби, свободу вибору, суспільну просвіту, якість і розподіл технічних ресурсів. Баланс цих елементів, що максимізують кількість і якість дійсно наданої населенню допомоги, визначає характер і ступні її доступності.

5. Рекомендація Res (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів);

П. 32 Розділ D. Права персоналу поліції. ...бути забезпеченими спеціальними заходами з охорони здоров'я і безпеки, враховуючи особливий характер роботи поліції.

6. Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я. Прийняті 17-ю Всесвітньою медичною асамблеєю, Нью-Йорк, США, жовтень 1963 р., зміни – 35-ю Всесвітньою медичною асамблеєю, Венеція, Італія, жовтень 1983 р.

Принцип II. Будь-яка система охорони здоров'я має дозволяти пацієнту вільно обирати лікаря, а лікареві обирати пацієнта і лікувати лише цього пацієнта без будь-якого впливу на обох. принцип вільного вибору має дотримуватись також у випадку надання допомоги повністю або частково у лікувальних центрах. Лікар має беззаперечний професійний та етичний обов'язок надавати допомогу у невідкладних випадках.

Держави, які беруть участь у вищевказаному Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають зокрема, створення умов, які б забезпечували всім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби (пункт «d», статті 12).

Кожна людина має право на профілактичне лікування та медичне обслуговування на умовах, що передбачені національним законодавством і практикою. Підвищена увага має приділятися захисту здоров'я людини при розробці та реалізації всіх політик та дій Європейського Союзу (Хартія, стаття 35 «Охорона здоров'я»).

Що стосується інвалідності (самих поліцейських або членів їх сімей), варто відмітити, що інваліди мають право на найбільш досяжний рівень здоров'я без дискримінації за ознакою інвалідності. Держави-учасниці вживають усіх належних заходів для забезпечення доступу інвалідів до послуг у сфері охорони здоров'я, які враховують гендерну специфіку, у тому числі до реабілітації за станом здоров'я. Зокрема, держави-учасниці Конвенції про права інвалідів: а) забезпечують інвалідам той самий набір, якість і рівень безплатних або недорогих послуг і програм з охорони здоров'я, що й іншим особам, зокрема у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я та за державними програмами охорони здоров'я, що пропонуються населенню; б) надають ті

послуги у сфері охорони здоров'я, які необхідні інвалідам безпосередньо з причини їхньої інвалідності, зокрема послуги з ранньої діагностики, а в підхожих випадках – корекції та послуги, покликані звести до мінімуму та запобігти подальшому виникненню інвалідності, зокрема серед дітей і людей похилого віку; с) організують ці послуги у сфері охорони здоров'я якомога ближче до місць безпосереднього проживання цих людей, зокрема в сільських районах; d) вимагають, щоб спеціалісти з охорони здоров'я надавали інвалідам послуги такої самої якості, що й іншим особам, зокрема на підставі вільної та поінформованої згоди через, серед іншого, підвищення обізнаності стосовно прав людини, достоїнства, самостійності й потреб інвалідів за рахунок навчання та прийняття етичних стандартів для державної та приватної охорони здоров'я; e) забороняють дискримінацію стосовно інвалідів під час надання медичного страхування та страхування життя, якщо останнє дозволене національним правом, і передбачають, що воно надається на справедливих і розумних засадах; f) не допускають дискримінаційної відмови в охороні здоров'я чи послугах у цій галузі чи отриманні їжі або рідин з причини інвалідності (стаття 25 Конвенції про права інвалідів).

Доступність медичної допомоги – багатовимірне поняття, що включає баланс багатьох факторів в межах жорстких практичних обмежень, що викликані особливостями ресурсів і можливостей країни. Ці фактори охоплюють кадри, фінансування, транспортні засоби, свободу вибору, суспільну просвіту, якість і розподіл технічних ресурсів. Баланс цих елементів, що максимізують кількість і якість дійсно наданої населенню допомоги, визначає характер і ступні її доступності (Положення).

Відсутність лікувально-профілактичних закладів МВС або відповідних медичних фахівців (медичного обладнання) компенсується можливістю медичного обслуговування поліцейських, пенсіонерів МВС та членів їх сімей у медичних закладах державної або комунальної власності за місцем несення служби або проживання.

В тексті Рекомендацій, розміщено положення про те, що поліцейські мають бути забезпеченими спеціальними заходами з охорони здоров'я і безпеки, враховуючи особливий характер роботи поліції (параграф 32 Розділу D. Права персоналу поліції). Це зайвий раз акцентує увагу на особливому характері служби в поліції.

Зауважимо, що до 12 ключових принципів організації охорони здоров'я для будь якої національної системи охорони здоров'я належить можливість вільного вибору лікаря пацієнтом, а лікареві – обирати і лікувати тільки цього пацієнта без будь-якого впливу на обох. Принцип вільного вибору має дотримуватись також у випадку надання допомоги повністю або частково у лікувальних центрах. Лікар має беззаперечний професійний та етичний обов'язок надавати допомогу у невідкладних випадках.

Згаданий вище принцип не дуже вдало реалізовано у відомчій системі медичного забезпечення, через організацію медичного обслуговування ви-

ключно закладами охорони здоров'я системи МВС. Обслуговування поза системи МВС не має централізованого характеру, залучення сторонніх вузько-спеціалізованих фахівців нормативно не визначено. До того ж поліцейські, що обслуговуються у відомчих лікувально-профілактичних закладах певною мірою обмежені у праві вільного вибору лікаря.

Стаття 96. Житлове забезпечення поліцейських

1. Поліцейські забезпечуються житлом на підставах і в порядку, визначених житловим законодавством.

2. Поліцейським, які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов, житлова площа надається в першочерговому порядку.

Особам, які звільнені зі служби в поліції і визнані інвалідами І групи внаслідок поранення, контузії, каліцтва, одержаних під час виконання службових обов'язків під час служби в поліції, або захворювання, одержаного під час проходження служби в поліції, і які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов, житлові приміщення надаються позачергово.

Членам сім'ї (дружині (чоловіку), дітям) поліцейського, який загинув під час виконання службових обов'язків, які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов та на момент загибелі поліцейського перебували на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у відповідному населеному пункті, житлове приміщення надається в позачерговому порядку.

3. Поліцейським та членам їхніх сімей можуть надаватися житлові приміщення в гуртожитках та службові житлові приміщення в порядку і на умовах, визначених житловим законодавством.

4. Поліцейські, які перебувають на обліку громадян, що потребують поліпшення житлових умов, під час звільнення зі служби в поліції за станом здоров'я, за віком, у зв'язку із скороченням штату залишаються на цьому обліку до одержання житла з державного житлового фонду до настання визначених законом підстав для зняття із зазначеного обліку.

5. Керівники органів поліції мають право виплачувати поліцейським, які не мають власного житла в населеному пункті, де вони проходять службу, і винаймають житло на підставі договору житлового найму, компенсацію за найм у розмірі, що не перевищує трьох мінімальних заробітних плат, визначених на 1 січня відповідного календарного року.

Права щодо житлового забезпечення поліцейських передбачено такими міжнародними нормативно-правовими актами як:

1. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української

РСП N 2148-VIII від 19.10.73);

Ч.1 стаття 11 Частина III. Держави, які беруть участь в цьому Пакті визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя. Держави-учасниці Пакту вживають належних заходів щодо забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді.

2. Конвенція про права інвалідів (Конвенцію ратифіковано Законом № 1767-VI від 16.12.2009);

Ч. 1 Стаття 28. Достатній життєвий рівень та соціальний захист. Держави-учасниці визнають право інвалідів на достатній життєвий рівень для них самих та їхніх сімей, що включає достатнє харчування, одяг та житло, і на безперервне поліпшення умов життя й уживають належних заходів для забезпечення та заохочення реалізації цього права без дискримінації за ознакою інвалідності.

3. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів).

П. 32 Розділ D. Права персоналу поліції. Службовці поліції повинні мати соціальні та економічні права, як і державні службовці, в максимально можливому обсязі як і державні службовці, в максимально можливому обсязі.

Слід звернути увагу, на те, що право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя. Держави-учасниці Пакту вживають належних заходів щодо забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді (частина 1 статті 11).

Також, відповідно до Конвенції про права інвалідів, держави-учасниці визнають право інвалідів на достатній життєвий рівень для них самих та їхніх сімей, що включає достатнє харчування, одяг та житло, і на безперервне поліпшення умов життя й уживають належних заходів для забезпечення та заохочення реалізації цього права без дискримінації за ознакою інвалідності.

Реалізація даного права, серед іншого, включає заходи щодо d) із забезпечення інвалідам доступу до програм державного житла (стаття 28).

Наголосимо, що особам, які звільнені зі служби в поліції і визнані інвалідами I групи внаслідок поранення, контузії, каліцтва, одержаних під час виконання службових обов'язків під час служби в поліції, або захворювання, одержаного під час проходження служби в поліції, і які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов, житлові приміщення надаються позачергово.

В свою чергу, згідно з Рекомендаціями Комітету міністрів, поліцейські повинні мати соціальні та економічні права, як і державні службовці, в мак-

симально можливому обсязі як і державні службовці, в максимально можливому обсязі (параграф 32 Розділу D. Права персоналу поліції). У коментарі до згаданого параграфу наголошено на соціальних та економічних правах, гарантованих Європейською соціальною хартією – інструментом, що доповнює Європейську конвенцію про права людини. Так, поліцейські за можливості мають користуватися тими соціальними і економічними правами, що визнаються за публічними службовцями. Серед інших, право на належну винагороду та соціальне забезпечення, були підкреслені в рекомендації через особливий характер поліцейської роботи. Сюди ж можна віднести і належне житлове забезпечення що охоплюється поняттям соціального забезпеченням.

Стаття 97. Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського

1. Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті), визначення втрати працездатності поліцейського (далі – одноразова грошова допомога) є соціальною виплатою, гарантованою допомогою з боку держави, яка призначається і виплачується особам, які за цим Законом мають право на її отримання, у разі:

1) загибелі поліцейського, що настала внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України або смерті працівника поліції внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого за зазначених обставин;

2) смерті поліцейського, що настала під час проходження ним служби в поліції;

3) визначення поліцейському інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із виконанням повноважень та основних завдань поліції відповідно до цього Закону, чи участі в антитерористичній операції, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті;

4) визначення поліцейському інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням ним служби в поліції, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті;

5) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням повноважень та основних завдань поліції відповідно до цього Закону, чи участі в антитерористичній операції, захисту незалежності,

суверенітету та територіальної цілісності України, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності;

б) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаного із проходженням служби в поліції, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності.

2. Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського встановлюється Міністерством внутрішніх справ України.

1. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію».

2. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 № ETS № 163.

3. Конвенція Міжнародної організації праці «Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів» від 20.06.1983 № 159.

Вказані документи містять деякі положення, окремі положення, що можуть стосуватися одноразової грошової допомоги:

– усі працівники та особи, які знаходяться на їхньому утриманні, мають право на соціальне забезпечення;

– поліція відіграє життєво важливу роль, вона вимушена діяти в умовах, пов'язаних з ризиком для співробітників;

– співробітникам поліції необхідна активна моральна і фізична підтримка суспільства, якому вони служать; поліцейський має право на активну моральну і фізичну підтримку суспільства, якому він служить;

– матеріальні умови, у яких поліцейський повинен виконувати свої обов'язки, повинні захищати його честь, гідність і безсторонність.

– поліцейський повинний протидіяти фактам порушення закону. У разі, коли правопорушення може безпосередньо потягнути спричинення неправої і серйозної шкоди, він повинен невідкладно вжити усіх можливих заходів щодо запобігання такому правопорушенню;

– термін «інвалід» означається як особа, можливості якої отримувати, зберігати підходящу роботу та просуватися по службі значно обмежені у зв'язку з належним чином підтвердженою фізичною чи розумовою вадою.

1. Коментована стаття передбачає призначення і виплату одноразової грошової допомоги в разі загибелі або каліцтва, іншої втрати працездатності поліцейським. Коментована стаття вперше на законодавчому рівні визначає правову природу цього виду допомоги. Із аналізу частини 1 коментованої статті можна сформулювати таке її визначення: «одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті), визначення втрати працездатності поліцейського (далі – одноразова грошова допомога) є соціальною виплатою, гарантованою допомогою з боку держави, яка призначається і виплачується особам, які за цим Законом мають право на її отримання у випадках, передбачених пунктами 1–6 частини 1 статті 97 Закону України «Про Національну поліцію»».

В праві соціального забезпечення поняття «соціальна допомога» і «соціальна виплата» мають синонімічний характер і розглядаються як один із елементів системи правових форм соціального забезпечення. Сутність соціальних допомог (соціальних виплат) розкривається в науці права соціального забезпечення через низку ознак:

- 1) є грошовою виплатою, що не відноситься до пенсій;
- 2) надаються за рахунок страхових фондів або бюджетних коштів;
- 3) є періодичними чи разовими; короткостроковими чи довгостроковими;
- 4) мають адресний характер;
- 5) надаються на підставах, умовах та в порядку, визначеному законодавством;
- 6) загальна цільова спрямованість допомоги, що полягає в матеріальній підтримці громадян, які в силу тих чи інших соціальних випадків, ризиків потребують надання такої допомоги;
- 7) незалежність в більшості випадків забезпечення різними видами допомог від інших джерел доходів, що має їх особа, яка звернулася за призначенням того чи іншого виду соціального забезпечення;
- 8) призначення допомоги, зазвичай, у твердих розмірах, які, як правило, співвідносяться з величиною прожиткового мінімуму або з гарантованим рівнем забезпечення такого мінімуму;
- 9) соціально-аліментарна природа всіх видів допомог, яка виражається в безеквівалентності їх надання.

Під допомогою з соціального забезпечення розуміють, таким чином, гарантовані, врегульовані нормами права разові або періодичні (щомісячні) грошові виплати соціально-аліментарного характеру, з метою матеріальної підтримки громадян, які в силу певних соціальних випадків, передбачених законом, потребують такої допомоги незалежно від наявності в них будь-яких інших джерел доходу.

Аналіз положень статей 97–101 Закону України «Про Національну поліцію» дозволяє дійти висновку, що встановлена ними одноразова грошова допомога може бути віднесена до соціальних допомог.

Така одноразова грошова допомога:

- 1) є грошовою;
- 2) є разовою;
- 3) є безеквівалентною (безвідплатною);
- 4) не відноситься до форм пенсійного забезпечення;
- 5) є адресною;
- 6) пов'язана із настанням особливого соціального ризику – загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського;
- 7) призначається у твердому розмірі, який співвідноситься із прожитковим мінімумом та остаточно визначається, виходячи із конкретного різновиду соціального ризику, настання якого є підставою для виплати одноразо-

вої грошової допомоги;

8) призначається незалежно від рівня доходів, добробуту як такого осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги;

9) виплачується за рахунок коштів Державного бюджету України.

2. Пунктами 1–6 частини 1 коментованої статті встановлено вичерпний та такий, що не підлягає розширювальному тлумаченню, перелік підстав призначення та виплати одноразової грошової допомоги. Крім того, тлумачити та застосовувати ці положення слід з урахування їх системного зв'язку із статтею 98 Закону України «Про Національну поліцію», яка передбачає перелік осіб, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги; а особливо – із статтею 101 цього Закону, яка, свою чергу встановлює вичерпний перелік підстав, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються.

Ці шість підстав можна умовно об'єднати в три укрупнені категорії: 1) смерть (загибель) поліцейського (пункти 1–2); 2) визначення поліцейському інвалідності (пункти 3–4); 3) часткова втрата поліцейським працездатності без визначення йому інвалідності (пункти 5–6). Зазначені підстави є окремими різновидами соціального ризику, розташовані у логічно впорядкованому характері – від найбільш суттєвих до менш суттєвих. Диференціація підстав призначення і виплати одноразової грошової допомоги враховує не лише тяжкість наслідків соціального ризику, що настав, для поліцейського та членів його сім'ї, а й те, наскільки тісно пов'язаний соціальний ризик, що настав, із виконанням поліцейським найважливіших завдань, що покладаються на Національну поліцію. Відповідно різняться і розмір одноразової грошової допомоги, який підлягає призначенню та виплаті (див. коментар до статті 99). Наприклад, п. 2 ч. 1 коментованої статті передбачає таку підставу, як смерть поліцейського, що настала під час проходження ним служби в поліції. При цьому розмір допомоги встановлено на рівні 250 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб (п. 2 ч. 1 ст. 99 Закону України «Про Національну поліцію»). А п. 1 ч. 1 коментованої статті передбачає таку підставу, як смерть (загибель) поліцейського за кваліфікованих обставин (див. нижче), і в цьому випадку розмір допомоги встановлено вже на рівні 500 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб (п. 2 ч. 1 ст. 99 Закону України «Про Національну поліцію»).

3. Пункт 1 частини 1 коментованої статті передбачає таку підставу призначення та виплати одноразової грошової допомоги, як загибель (смерть) поліцейського за певних кваліфікованих обставин. Так, згідно з цим пунктом, одноразова грошова допомога призначається і виплачується у разі:

а) загибелі поліцейського, що настала внаслідок протиправних дій третіх осіб;

Закон не надає значення часу, місцю, мотивам, меті вчинення цих протиправних дій. Не має значення, чи були такі протиправні дії вчинені щодо поліцейського у зв'язку із виконанням ним службових обов'язків, чи були

такі протиправні дії вчинені щодо поліцейського у службовий час тощо. На виникнення права на одноразову грошову допомогу також не впливає характер протиправних дій, деліктоздатність особи, яка їх вчинила, кваліфікація таких протиправних дій, притягнення особи, яка їх вчинила, до юридичної відповідальності тощо. Достатньо самого факту загибелі поліцейського внаслідок протиправних дій.

б) загибелі поліцейського, що настала під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю;

Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Обов'язок держави – захищати життя людини (ч. 1 ст. 27 Конституції України). Тому вжиття заходів щодо збереження життя людей є одним із основних завдань Національної поліції (п. 4 ч. 1 ст. 18, п. 4 та 14 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»). Мета забезпечення життя і здоров'я людей є підставою застосування найбільш крайніх поліцейських заходів (див. Розділ V Закону України «Про Національну поліцію»). Держава всіляко сприяє та заохочує і рятування чужого життя у випадках, коли це не є прямим обов'язком особи (див. статті 36 і 38 Кримінального кодексу України, статті 1161, 1161 Цивільного кодексу України).

Для виникнення права на одноразову грошову допомогу не мають значення обставини рятування поліцейським життя людей або усунення загрози їхньому життю (чи вчинювалися відповідні дії на виконання безпосередніх службових обов'язків, чи вчинювалися вони в службовий час, чи були дії поліцейського успішними тощо).

Видається невиправданим, що в п. 1 ч. 1 коментованої статті йдеться лише про рятування життя. Виходить, що у випадку, коли поліцейський загинув, рятуючи людей від небезпеки, яка не становила загрози їх життю, однак могла спричинити суттєву шкоду здоров'ю, одноразова грошова допомога не буде призначатися за п. 1 ч. 1 коментованої статті. Тому вбачається доцільними розглянути питання відповідного удосконалення п. 1 ч. 1 ст. 97 Закону України «Про Національну поліцію».

Вважаємо, що п. 1 ч. 1 коментованої статті підлягає застосуванню і в тому випадку, коли загиблий поліцейський, вживаючи заходів щодо порятунку життя людей або усунення загрози їхньому життю, добросовісно помилявся щодо обставин рятування ним життя інших осіб, щодо наявності загрози життю людей і необхідності вжиття заходів щодо їх порятунку.

в) загибелі поліцейського в ході участі в антитерористичній операції, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України;

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України (ч. 1 ст. 65 Конституції України). Незалежність, суверенітет та територіальна цілісність України всебічно охороняються національним правом, у тому числі кримінальним правом. Попередження, вияв-

лення, запобігання правопорушенням, у тому числі тим, які посягають на вказані об'єкти є одним із основних повноважень поліції (пункти 1–3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»).

Суверенітет держави може бути визначений як верховенство державної влади щодо будь-якої іншої влади всередині країни та її незалежність від будь-якої іншої влади за її межами.

Незалежність та територіальна цілісність є проявами різних аспектів – зовнішнього та внутрішнього – державного суверенітету. Водночас слід погодитися із висловлюваною в науці думкою про те, що територіальна цілісність є складовою більш широкого поняття – територіальної недоторканості, під якою розуміється стан захищеності території держави від будь-яких посягань, в тому числі й посягань, які заподіюють шкоду єдності і неподільності території чи створюють загрозу заподіяння такої шкоди. Як правило, порушенню безпосередньо територіальної цілісності передують порушення територіальної недоторканості. Тому слід, на нашу думку, доповнити п. 1 ч. 1 коментованої статті також вказівкою на загибель поліцейського під час захисту територіальної недоторканості України.

Під антитерористичною операцією слід розуміти комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності (ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»).

Поліцейські беруть участь в антитерористичних операціях в силу того, що Міністерство внутрішніх справ України є одним із суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції. Міністерство внутрішніх справ України здійснює боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення злочинів, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції органів внутрішніх справ; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій (ч. 3 ст. 4, ч. 2 ст. 5 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»).

Антитерористична операція як об'єктивне юридично значуще явище має часові межі, які визначаються рішенням щодо проведення антитерористичної операції та рішенням про завершення антитерористичної операції (див. статті 10, 11, 18 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»).

Крім того, антитерористична операція має і просторові межі – район проведення антитерористичної операції – визначені керівництвом антитерористичної операції (зокрема, керівником оперативного штабу антитерористичної операції) ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція (ст. 1, ч. 3 ст. 12 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»).

Вважаємо, що для застосування п. 1 ч. 1 коментованої статті передусім має значення, що загибель поліцейського сталася у зв'язку із участю в анти-терористичній операції та виконанням заходів антитерористичної операції. При цьому географічно загибель або обставини, що призвели до неї, можуть статися як в районі проведення антитерористичної операції, так і за його межами (наприклад, при виконанні окремих заходів антитерористичної операції за межами району проведення антитерористичної операції, при прямованні до / з району проведення антитерористичної операції тощо).

г) смерті працівника поліції внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого за зазначених обставин.

Законодавець обґрунтовано припускає, що внаслідок протиправних дій третіх осіб, виконання поліцейським своїх обов'язків, зазначених вище, може настати не лише смерть (загибель) поліцейського, але й ушкодження його здоров'я (поранення, контузія, травма, каліцтво), які згодом можуть спричинити смерть поліцейського. Тому такі випадки також віднесені до підстав призначення та виплати одноразової грошової допомоги за п. 1 ч. 1 ст. 97 Закону України «Про Національну поліцію».

При цьому наведений перелік ушкоджень здоров'я явно потребує розширювального тлумачення, оскільки шкода здоров'ю та смерть як наслідок можуть бути спричинені не лише пораненням (контузією, травмою або каліцтвом), як зазначається в тексті статті, а й хімічним отруєнням, променевою хворобою тощо.

Коментована стаття не встановлює якихось обмежень щодо проміжку часу між пораненням і смертю працівника поліцію. З іншої сторони, залишається невирішеним питання правових наслідків смерті колишнього працівника поліції внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого за зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 97 Закону України «Про Національну поліцію» обставин. Вважаємо за доцільне передбачити виплату одноразової грошової допомоги і в тому випадку, коли смерть поліцейського настала після звільнення його з поліції, але внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України. При цьому не має встановлюватися обмеження щодо проміжку часу між звільненням з поліції та смертю.

Слід зазначити, що Закон України «Про міліцію» передбачав призначення і виплату одноразової грошової допомоги лише в разі такої загибелі (смерті) працівника міліції, яка сталася під час виконання ним службових обов'язків (ч. 3 ст. 23). Тому розширення переліку підстав у Законі України «Про Національну поліцію» слід визнати позитивним.

4. Пункт 2 частини 1 коментованої статті передбачає таку підставу призначення та виплати одноразової грошової допомоги, як смерть поліцейсько-

го, що настала під час проходження ним служби в поліції, не передбачаючи при цьому яких-небудь інших умов щодо обставин такої смерті. Таким чином, пункт 2 частини 1 коментованої статті має застосовуватися, якщо відсутні підстави для застосування пункту 1 частини 1 коментованої статті.

Слід ще раз підкреслити, що пункт 2 частини 1 коментованої статті не передбачає будь-яких кваліфікованих ознак такої смерті. Важливо лише, щоб вона сталася під час проходження служби в поліції. Визначення конкретних часових меж проходження служби в поліції в інтересах застосування пункту 2 частини 1 коментованої статті.

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції.

Відповідно до ч. 1 ст. 48 Закону України «Про Національну поліцію», призначення та звільнення з посад поліцейських здійснюється наказами посадових осіб, зазначених у статті 47 цього Закону, а саме відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України. Відповідно до ч. 3 ст. 59 Закону України «Про Національну поліцію», рішення з питань проходження служби оформлюються письмовими наказами по особовому складу на підставі відповідних документів, перелік та форма яких установлюються Міністерством внутрішніх справ України.

Первинні спеціальні звання присвоюються одночасно з рішенням про прийняття на службу та призначення на посаду (ст. 81 Закону України «Про Національну поліцію»). Присяга працівника поліції складається при вступі на службу (ст. 64 Закону України «Про Національну поліцію»).

Вважаємо, що в інтересах застосування пункту 2 частини 1 коментованої статті моментом початку проходження служби в поліції слід вважати момент прийняття на службу і призначення на посаду. В тих випадках, коли Присяга працівника поліції складається пізніше прийняття на службу і призначення на посаду, факт неприйняття з поважних причин Присяги працівника поліції не може бути перешкодою для застосування пункту 2 частини 1 коментованої статті.

Також не можуть впливати на застосування пункту 2 частини 1 коментованої статті такі обставини, як перебування поліцейських у розпорядженні (стаття 67), відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) (стаття 70), відрядження поліцейських до державних (міждержавних) органів, установ та організацій із залишенням на службі в поліції (стаття 71), перебування поліцейського у відпустці (стаття 92) тощо.

Загалом слід позитивно оцінити пункт 2 частини 1 коментованої статті як корисну та дочасну новацію, оскільки Закон України «Про міліцію» не передбачав виплати одноразової грошової допомоги у разі смерті працівника міліції, крім як у випадку загибелі (смерті) під час виконання ним службових обов'язків сім'ї загиблого.

5. Слід зазначити, що в інтересах застосування пунктів 1 і 2 частини 1 коментованої статті до смерті (загибелі) поліцейського прирівнюється оголошення його померлим. Відповідно до ч. 1 ст. 47 Цивільного кодексу України, правові наслідки оголошення фізичної особи померлою прирівнюються до правових наслідків, які настають у разі смерті. Оголошення фізичної особи померлою проводиться на підставі статті 46 Цивільного кодексу України та в порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом України (статті 246–250).

6. Пункт 3 частини 1 коментованої статті передбачає таку підставу призначення та виплати одноразової грошової допомоги, як визначення поліцейському інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із виконанням повноважень та основних завдань поліції відповідно до цього Закону, чи участі в антитерористичній операції, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті.

Інвалідністю є міра втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження життєдіяльності особи, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист (ст. 1 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»).

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», інвалідність визначається шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я (таким органом наразі є Міністерство охорони здоров'я України – див. п. 1 Положення про Міністерство охорони здоров'я України (Указ Президента України від 13.04.2011 № 467/2011)).

Питання організації та проведення медико-соціальної експертизи врегульовано статтею 7 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», Положенням про медико-соціальну експертизу та Положенням про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності (Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1317).

Для застосування коментованого положення група інвалідності значення не має – вона враховується лише при визначенні розміру одноразової грошової допомоги (див. коментар до статті 99).

Службові обов'язки поліцейського в загальному вигляді визначені статтею 18 Закону України «Про Національну поліцію», а щодо конкретного поліцейського визначаються також відповідно до його посади, посадової інструкції, функціональних обов'язків тощо.

Основні завдання поліції визначені статтею 2 та конкретизовані в стат-

ті 23 Закону України «Про Національну поліцію».

Щодо незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України – див. коментар до пункту 1 частини 1 цієї статті.

7. Пункт 4 частини 1 коментованої статті передбачає таку підставу призначення та виплати одноразової грошової допомоги, як визначення поліцейському інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням ним служби в поліції, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті.

На відміну від попереднього пункту, в цьому йдеться про встановлення інвалідності не внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), а внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби в поліції. Слід відзначити, що законодавець, як і у відповідних нормах Закону України «Про міліцію», свідомо чи несвідомо уникнув терміну «професійне захворювання». Тим не менше, його аналіз може сприяти з'ясуванню змісту поняття «захворювання, пов'язане з проходженням ним служби в поліції».

Професійним захворюванням є захворювання, що виникло внаслідок професійної діяльності працюючого та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою (п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», п. 1 Інструкції про застосування переліку професійних захворювань (Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Академії медичних наук України, Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2000 № 374/68/338)).

Перелік професійних захворювань (Постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2000 № 1662) визначає найменування таких захворювань, їх код згідно з Міжнародною статистичною класифікацією хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я (МКХ-10), небезпечні та шкідливі речовини і виробничі фактори, вплив яких може викликати професійне захворювання, перелік робіт та виробництв, на яких можливе виникнення професійного захворювання. Перелік професійних захворювань подано у вигляді таблиці, в якій професійні захворювання розподілено на 7 груп згідно з причинними факторами, вплив яких може викликати професійне захворювання.

Відповідно до п. 3 Інструкції про застосування переліку професійних захворювань (Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Академії медичних наук України, Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2000 № 374/68/338)), перелік небезпечних та шкідливих речовин і виробничих факторів, вплив яких може викликати професійне захворювання, робіт та виробництв, на яких можливе виникнення професійного захворювання, не є вичерпним.

8. Слід зазначити, що стосовно пунктів 3 і 4 частини 1 коментованої статті спостерігається певне зниження рівня соціальної захищеності працівників поліції.

Частина 6 статті 23 Закону України «Про міліцію» передбачала виплату

одноразової грошової допомоги у разі поранення (контузії, травми або каліцтва), заподіяного працівнику міліції під час виконання ним службових обов'язків, яке призвело до встановлення йому інвалідності, а також інвалідності, що настала в період проходження служби в органах внутрішніх справ або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби чи після закінчення цього строку, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження служби в органах внутрішніх справ.

Отже, Закон України «Про міліцію», на відміну від Закону України «Про Національну поліцію», передбачав виплату одноразової грошової допомоги і в таких випадках, коли:

1) інвалідність – незалежно від причин – настала в період проходження служби в органах внутрішніх справ;

2) інвалідність – незалежно від причин – настала протягом трьох місяців після звільнення зі служби;

3) інвалідність настала після спливу трьох місяців після звільнення зі служби, однак внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження служби в органах внутрішніх справ.

В свою чергу, коментована стаття Закону України «Про Національну поліцію» взагалі не врегульовує питання одноразової грошової допомоги у випадку, коли інвалідність визначено поліцейському під час проходження служби. Можливо, це не відповідає дійсній волі законодавця і є наслідком юридико-технічної помилки, а фразу «протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті» слід тлумачити розширено: «під час проходження служби в поліції або протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті». Однак, із впевненістю цього стверджувати не можна.

Крім того, коментована стаття Закону України «Про Національну поліцію» унеможлиблює призначення та виплату одноразової грошової допомоги в тих випадках, коли інвалідність встановлена пізніше шести місяців після звільнення з поліції, однак настала саме внаслідок виконання службових обов'язків.

9. Пункт 5 частини 1 коментованої статті передбачає таку підставу призначення та виплати одноразової грошової допомоги, як отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням повноважень та основних завдань поліції відповідно до цього Закону, чи участі в антитерористичній операції, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності.

Пункт 6 частини 1 коментованої статті передбачає таку підставу призначення та виплати одноразової грошової допомоги, як отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаного із проходженням служби в поліції, наслідком якого є часткова втрата працездатності без

визначення йому інвалідності.

Пункт 6 частини 1 коментованої статті підлягає застосуванню, якщо немає підстав застосувати пункт 5 частини 1.

Не будь-яка стійка втрата працездатності є підставою для встановлення інвалідності. Зокрема, відповідно до п. 1.9. Порядку встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків (Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.2012 № 420), у випадках невизнання потерпілого інвалідом сумарний відсоток втрати професійної працездатності не повинен перевищувати 40%. А п. 2.13.5. цього Порядку визначає, що при невстановленні інвалідності потерпілому на виробництві, якщо він може у звичайних виробничих умовах виконувати професійну працю з помірним або незначним зниженням складності робіт, або із зменшенням обсягу виконуваної роботи, або при зміні умов праці, що призводять до зниження заробітку, або якщо виконання його професійної діяльності вимагає більшого навантаження, ніж раніше, відсотки втрати професійної працездатності не повинні перевищувати 25 відсотків, а при поєднанні декількох травм або професійних захворювань – 40 відсотків.

10. В частині другій коментованої статті визначено належне джерело підзаконного нормативно-правового регулювання відносин щодо виплати одноразової грошової допомоги. Передбачено, що порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського встановлюється Міністерством внутрішніх справ України.

Для порівняння – Закон України «Про міліцію» передбачав, що порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги визначається Кабінетом Міністрів України. Відповідним підзаконним нормативно-правовим актом є постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності працівника міліції, податкової міліції» від 12.05.2007 № 707.

Наразі відповідного наказу Міністерства внутрішніх справ України, передбаченого частиною другою коментованої статті, не видано. Хоча підпункти 5 та 6 пункту 7 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну поліцію» покладає на Кабінет Міністрів України завдання в місячний строк, забезпечити перегляд і приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом; забезпечити прийняття міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що впливають із цього Закону. Відповідно до пункту 1 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну поліцію», пункт 7 цього розділу набирає чинності з дня, наступного за днем опублікування Закону України «Про Національну поліцію». А отже,

місячний строк, наданий Кабінету Міністрів України розпочався наступного дня (07.08.2015 р.) після опублікування (06.08.2015 р.) Закону України «Про Національну поліцію» в газеті «Голос України» (№ 141-142); а останнім днем строку, відповідно, було 07.09.2015 р.

11. Щоб скласти уявлення про перспективний наказ Міністерства внутрішніх справ України про Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського, можна проаналізувати поки що чинний Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності працівника міліції, податкової міліції (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2007 № 707), який містить такі положення:

1) пункт 1. містить відтворені положення статті 23 Закону України «Про міліцію» стосовно підстав виплати одноразової грошової допомоги та її розмірів; крім того, пункт 1. містить положення, аналогічні тим, що встановлені частинами 2 та 5 статті 100 Закону України «Про Національну поліцію»;

2) пункт 2 надає тлумачення поняття «виконанням службових обов'язків, пов'язаних з безпосередньою участю в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю», яке мало значення для застосування статті 23 Закону України «Про міліцію» в редакції до 12.03.2015;

3) пункт 3 встановлює порядок визначення розміру грошового забезпечення за останньою посадою, який мав значення для застосування статті 23 Закону України «Про міліцію» в редакції до 12.03.2015 в частині визначення розміру одноразової грошової допомоги (детальніше див. коментар до статті 99 цього Закону);

4) пункти 4–6 встановлюють порядок звернення за призначенням одноразової грошової допомоги: визначено, що уповноважені особи звертаються за місцем проходження служби відповідним працівником міліції; визначено перелік документів, що подається;

5) пункт 7 визначає порядок провадження за поданими заявами іта порядок виплати одноразової грошової допомоги. Зокрема, встановлено, що орган внутрішніх справ подає МВС у семиденний строк з дня реєстрації документів висновок щодо можливості проведення грошової допомоги, а МВС у десятиденний строк приймає рішення про призначення виплати і надсилає органу внутрішніх справ, у якому проходив службу працівник міліції, для проведення виплати;

6) пункт 8 встановлює відсутні у Закону України «Про міліцію» підстави, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються.

З огляду на викладене та аналізу норм Закону України «Про Національну поліцію» стосовно одноразової грошової допомоги, видається вкрай необхідним якнайскоріше видання наказу Міністерства внутрішніх справ України про Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського. В Порядку та умо-

вах, які будуть затверджені цим наказом, вбачається за доцільне:

1) відмовитися від практики дублювання норм і положень законів України;

2) надати тлумачення та роз'яснення основних термінів та положень, тлумачення яких, виходячи виключно з норм Закону України Про Національну поліцію» може викликати утруднення;

3) встановити порядок звернення уповноважених осіб за призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги, порядок та строки розгляду таких звернень;

4) встановити повний та вичерпний перелік документів (інших доказів), якими можуть бути підтверджені обставини, які є підставами для призначення та виплати одноразової грошової допомоги, та обставини, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються;

5) встановити форму та порядок відмови особи від одноразової грошової допомоги (її частки) (див. щодо цього коментар до статті 98).

Стаття 98. Особи, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги

1. У випадках, зазначених у пунктах 1, 2 частини першої статті 97 цього Закону, право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають члени сім'ї, батьки та утриманці загиблого (померлого) поліцейського.

2. Члени сім'ї та батьки загиблого (померлого) поліцейського визначаються відповідно до Сімейного кодексу України, а утриманці - відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Якщо одна із зазначених осіб відмовляється від отримання одноразової грошової допомоги, її частка розподіляється між іншими особами, які мають право на її отримання.

1. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 № ETS № 163.

2. Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) від 06.11.1990 № ETS № 139.

Вказані документи містять деякі положення, що можуть стосуватися одноразової грошової допомоги:

– усі працівники та особи, які знаходяться на їхньому утриманні, мають право на соціальне забезпечення;

– визначення сім'ї як об'єкта соціального захисту та суб'єкта права на соціальне забезпечення.

1. Коментована стаття визначає склад осіб, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги у двох випадках: 1) за-

гибелі поліцейського, що настала внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України або смерті працівника поліції внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого за зазначених обставин; 2) смерті поліцейського, що настала під час проходження ним служби в поліції.

В інших випадках, коли призначення і виплата одноразової грошової допомоги не пов'язана зі смертю (загибеллю) поліцейського, він сам є суб'єктом права на одноразову

2. Члени сім'ї та батьки загиблого (померлого) поліцейського визначаються відповідно до Сімейного кодексу України, а утриманці – відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Членами сім'ї, відповідно до частин 2 та 4 ст. 3 Сімейного кодексу України, є особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства.

Варто підкреслити, що подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно (абз. 2 ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу України); а дитина (тобто особа віком до 18 років) належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає (абз. 3 ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу України).

Визначенню походження дитини, питанням батьківства та материнства присвячено Главу 12 (статті 121–140 Сімейного кодексу України).

Відповідно до ст. 121 Сімейного кодексу України, права та обов'язки матері, батька і дитини ґрунтуються на походженні дитини від них, засвідченому органом державної реєстрації актів цивільного стану в порядку, встановленому статтями 122 та 125 Сімейного кодексу України.

Незалежно від способу визначення походження дитини (визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою; визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою, за заявою матері та батька дитини або за рішенням суду; визнання материнства за рішенням суду; оспорювання батьківства, материнства тощо) встановлене на кожен конкретний момент часу походження дитини від батьків є актом цивільного стану і фіксується у вигляді державної реєстрації походження фізичної особи (з цього питання див. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану»; Правила державної реєстрації актів громадянського стану в Україні (Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5)).

Слід окремо підкреслити, що усиновлення створює аналогічні правові

зв'язки між усиновленим та усиновлювачами, як між дитиною та батьками відповідно (див. чч. 4, 5 ст. 232 Сімейного кодексу України). Тому під батьками в контексті коментованої статті слід розуміти так само і усиновлювачів.

Утриманці визначаються відповідно до ст. 31 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». До таких осіб відносяться члени сім'ї померлого, якщо вони були на його повному утриманні або одержували від нього допомогу, яка була для них постійним і основним джерелом засобів до існування.

3. В абз. 2 ч. 2 коментованої статті передбачено, що якщо одна із зазначених у ч. 1 цієї статті осіб відмовляється від отримання одноразової грошової допомоги, її частка розподіляється між іншими особами, які мають право на її отримання.

В законі не зазначена форма вказаної відмови. Вважаємо, що така відмова має бути виражена в письмовій заяві до органу, який приймає рішення про виплату або здійснює виплату одноразової грошової допомоги, поданій особисто особою, яка відмовляється, її представником, або ж надісланою поштою. Для надісланої поштою заяви варто встановити нотаріальну форму, а при особистому або через представника поданні заяви – зобов'язати відповідний орган встановлювати особу заявника (особу та повноваження представника).

Не уточнено спосіб розподілу такої частки, однак, беручи до уваги загальноправові принципи добросовісності, розумності і справедливості, такий поділ має проводитися в рівних частинах.

Стаття 99. Розміри одноразової грошової допомоги

1. Розміри одноразової грошової допомоги поліцейським, а в разі їх загибелі (смерті) – особам, які за цим Законом мають право на її отримання, визначаються виходячи з розміру прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб на час виплати такої допомоги:

1) загибелі (смерті) поліцейського (пункт 1) – 500 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб;

2) смерті поліцейського (пункт 2) – 250 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб;

3) визначення поліцейському внаслідок причин, зазначених у пункті 3, інвалідності:

а) I групи – 250 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб;

б) II групи – 200 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб;

в) III групи – 150 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб;

4) визначення поліцейському внаслідок причин, зазначених у пункті 4, інвалідності:

а) I групи – 120 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб;

б) II групи – 90 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб;

в) III групи – 70 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб;

5) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) унаслідок причин, зазначених у пункті 5, – у розмірі 70 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб;

б) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) унаслідок причин, зазначених у пункті 6, – залежно від ступеня втрати працездатності у відповідних відсотках від 70 розмірів прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб.

1. Коментована стаття визначає розміри одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського, право на яку встановлено статтями 97–98 цього Закону.

Розмір одноразової грошової допомоги диференційовано залежно від підстави її отримання. Слід відзначити юридико-технічний недолік коментованої статті, який полягає в тому, що посилання на положення іншої статті цього Закону здійснюється просто вказівкою на пункт – «пункт 1», «пункт 2» і так далі, без вказівки на статтю та сам нормативно-правовий акт.

В коментованій статті сприйнято новий підхід до визначення розміру одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського. Він полягає у визначенні розміру допомоги, виходячи із розміру прожиткового мінімуму, а не із розміру грошового забезпечення працівника за останньою посадою. Останній підхід був замінений новим ще у Законі України «Про міліцію» (Див. Закон України «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про міліцію» щодо виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або каліцтва працівника міліції»).

Визначення розміру одноразової грошової допомоги саме на основі розміру прожиткового мінімуму, а не розміру грошового забезпечення працівника за останньою посадою має низку переваг:

1) усуває можливості недобросовісних маніпуляцій при обрахунку розміру грошового забезпечення для визначення розміру одноразової грошової допомоги;

2) усуває розбіжності в розмірах такої одноразової грошової допомоги в поліції та збройних силах,

3) більше відповідає правовій природі та соціальному призначенню такої виплати (див. коментар до статті 97), яким, у свою чергу, не повністю відповідає принцип обчислення розміру допомоги на основі розміру грошового

забезпечення.

2. Окремо визначений розмір одноразової грошової допомоги, яка призначається на підставі пунктів 1, 2, 5 ч. 1 ст. 97 цього Закону, – у розмірах, кратних прожитковому мінімуму, визначеному законом для працездатних осіб.

Розмір одноразової грошової допомоги, яка призначається на підставі пунктів 3, 4, 6 ст. 97 цього Закону додатково диференційовано залежно від групи інвалідності або ступеня втрати працездатності (у випадках, коли часткова втрата працездатності не супроводжується визначенням інвалідності).

3. Прожитковий мінімум – це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про прожитковий мінімум»).

Прожитковий мінімум на одну особу, а також окремо для тих, хто відноситься до основних соціальних і демографічних груп населення, щороку затверджується Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік. Прожитковий мінімум публікується в офіційних виданнях загальнодержавної сфери розповсюдження (ч. 3 ст. 4 Закону України «Про прожитковий мінімум»).

Прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для тих, хто відноситься до основних соціальних і демографічних груп населення: 1) дітей віком до 6 років; 2) дітей віком від 6 до 18 років; 3) працездатних осіб; 4) осіб, які втратили працездатність (ч. 2 ст. 1 Закону України «Про прожитковий мінімум»). Слід звернути увагу на те, що при визначенні розміру одноразової грошової допомоги використовується саме розмір прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» встановлює прожитковий мінімум для працездатних осіб у таких розмірах: з 1 січня 2015 року – 1218 гривень, з 1 вересня – 1378 гривень (стаття 7).

Слід звернути увагу, що розміри одноразової грошової допомоги визначаються виходячи з розміру прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних осіб саме на час виплати такої допомоги. Слід мати це на увазі, оскільки багато норм національного права, які посилаються на прожитковий мінімум, вказують на застосування розміру прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня поточного року. Крім того, слід звернути увагу на те, що момент прийняття рішення про виплату допомоги та момент виплати допомоги можуть не збігатися у часі, і орієнтуватися необхідно саме на розмір прожиткового мінімуму на час виплати такої допомоги.

4. Щодо поняття інвалідності – див. коментар до ст. 97.

Групою інвалідності є характеристика ступеня стійкого розладу функ-

цій організму, зумовленого захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, та можливого обмеження життєдіяльності при взаємодії із зовнішнім середовищем внаслідок втрати здоров'я особі, визнаній інвалідом.

Залежно від ступеня стійкого розладу функцій організму, зумовленого захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, та можливого обмеження життєдіяльності при взаємодії із зовнішнім середовищем внаслідок втрати здоров'я особі, визнаній інвалідом, встановлюється перша, друга чи третя група інвалідності (ч. 3 ст. 7 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»).

Крім того, перша група інвалідності поділяється на підгрупи А і Б залежно від міри втрати здоров'я інваліда та обсягів потреби в постійному сторонньому догляді, допомозі або диспансерному нагляді. До підгрупи А першої групи інвалідності належать особи з виключно високою мірою втрати здоров'я, надзвичайною залежністю від постійного стороннього догляду, допомоги або диспансерного нагляду інших осіб і які фактично не здатні до самообслуговування. До підгрупи Б першої групи інвалідності належать особи з високою мірою втрати здоров'я, значною залежністю від інших осіб у забезпеченні життєво важливих соціально-побутових функцій і які частково здатні до виконання окремих елементів самообслуговування (чч. 4–6 ст. 7 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»). Слід звернути увагу на те, що підгрупа інвалідності першої групи не впливає на розмір одноразової грошової допомоги.

Питання організації та проведення медико-соціальної експертизи, визначення груп інвалідності врегульовано статтею 7 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», Положенням про медико-соціальну експертизу (Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1317), Положенням про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності (Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1317), Інструкцією про встановлення груп інвалідності (Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 05.09.2011 № 561).

5. Слід звернути увагу, що у випадку призначення одноразової грошової допомоги у зв'язку із частковою втратою працездатності без визначення інвалідності ступінь втрати працездатності має значення для визначення розміру допомоги, якщо вона призначається на підставі п. 6 ч. 1 ст. 97 цього Закону; у випадку ж її призначення на підставі п. 6 ч. 1 ст. 97 цього Закону ступінь втрати працездатності не має значення для визначення розміру допомоги.

Ступінь втрати працездатності у випадках, коли особі не встановлюється інвалідність, визначається у відсотках. Питання визначення ступеня втрати працездатності врегульовано Порядком встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків (Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.2012 № 420). Зокрема, відповідно до п. 1.9. цього

Порядку, у випадках невизнання потерпілого інвалідом сумарний відсоток втрати професійної працездатності не повинен перевищувати 40%. А п. 2.13.5. цього Порядку визначає, що при невстановленні інвалідності потерпілому на виробництві, якщо він може у звичайних виробничих умовах виконувати професійну працю з помірним або незначним зниженням складності робіт, або із зменшенням обсягу виконуваної роботи, або при зміні умов праці, що призводять до зниження заробітку, або якщо виконання його професійної діяльності вимагає більшого навантаження, ніж раніше, відсотки втрати професійної працездатності не повинні перевищувати 25 відсотків, а при поєднанні декількох травм або професійних захворювань – 40 відсотків.

Стаття 100. Призначення одноразової грошової допомоги

1. Визначення інвалідності та ступеня втрати працездатності без визначення інвалідності поліцейським здійснюється в індивідуальному порядку державними закладами охорони здоров'я відповідно до закону та інших нормативно-правових актів.

2. У разі встановлення факту настання смерті поліцейського, а також особи, звільненої зі служби в поліції, внаслідок обставин, зазначених у пунктах 3-6 частини першої статті 97 цього Закону, якщо смерть насталася протягом шести місяців після отримання інвалідності чи травми, внаслідок отримання яких поліцейський раніше отримував одноразову грошову допомогу згідно із зазначеними пунктами, виплата одноразової грошової допомоги особам, які мають право на її отримання, зазначеним у цьому Законі, здійснюється з вирахуванням суми допомоги, отриманої померлим.

3. У разі визначення інвалідності або часткової втрати працездатності без визначення інвалідності поліцейському, особі, звільненій зі служби в органах поліції, який (яка) на день отримання інвалідності, визначення відсотка часткової втрати працездатності без визначення інвалідності або на день його (її) звільнення з органів поліції займав (займала) посаду в державному органі, установі, організації або у вищому навчальному закладі, які виконують роботу в інтересах держави та її безпеки, із залишенням на службі в поліції, виплата одноразової грошової допомоги здійснюється за рахунок коштів тих органів державної влади, до яких вони були відряджені.

Виплата одноразової грошової допомоги особам, які мають право на її отримання в разі загибелі (смерті) працівника поліції, якщо поліцейський на день загибелі (смерті) займав посаду в державному органі, установі, організації або у вищому навчальному закладі, які виконують роботи в інтересах держави та її безпеки, із залишенням його на службі в поліції, здійснюється в порядку, визначеному цією статтею.

4. Одноразова грошова допомога у випадках, зазначених у частині

другій цієї статті, призначається і виплачується за останнім місцем проходження служби поліцейським.

5. Якщо особа одночасно має право на отримання одноразової грошової допомоги з підстав, визначених цим Законом, та одноразової грошової допомоги або компенсаційної виплати, визначених з різних підстав іншими законами та нормативно-правовими актами, виплата грошових сум здійснюється за однією з підстав за вибором такої особи.

6. Особи, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, визначеної цим Законом, можуть реалізувати його протягом трьох років з дня виникнення в них такого права.

1. Коментована стаття вирішує окремі питання особливостей призначення одноразової грошової допомоги.

2. Частина 1 коментованої статті має бланкетний характер, зазначаючи, що визначення інвалідності та ступеня втрати працездатності без визначення інвалідності поліцейським здійснюється в індивідуальному порядку державними закладами охорони здоров'я відповідно до закону та інших нормативно-правових актів.

Про поняття інвалідності, порядок її встановлення, організації та проведення медико-соціальної експертизи, визначення ступеня втрати працездатності у випадках, коли особі не встановлюється інвалідність – див. коментар до статей 97, 99.

3. Частина 2 коментованої статті передбачена для випадків, коли поспідовно настають підстави для отримання одноразової грошової допомоги: спочатку не пов'язані із смертю (загибеллю) поліцейського (пп. 3–6 ч. 1 ст. 97 цього Закону), а пізніше – протягом шести місяців після отримання інвалідності чи травми – пов'язані із смертю поліцейського (пп. 1–2 ч. 1 ст. 97 цього Закону). В таких випадках розмір одноразової грошової допомоги на підставі пп. 1–2 ч. 1 ст. 97 цього Закону зменшується на суму допомоги, отриманої померлим на підставі пп. 3–6 ч. 1 ст. 97 цього Закону.

З аналізу частини 2 коментованої статті випливає, що у випадках, коли обставини, передбачені пп. 1–2 ч. 1 ст. 97 цього Закону настають пізніше шести місяців після обставин, передбачених пп. 3–6 ч. 1 ст. 97 цього Закону, розмір одноразової грошової допомоги на підставі пп. 1–2 ч. 1 ст. 97 цього Закону змін не зазнає.

4. З частиною 2 коментованої статті логічно пов'язана частина 4 цієї статті, яка передбачає, що одноразова грошова допомога у випадках, зазначених у частині другій цієї статті, призначається і виплачується за останнім місцем проходження служби поліцейським.

Останнім місцем проходження служби поліцейським слід вважати той орган, заклад, установу, на посаді в якому проходив службу на підставі відповідного наказу про призначення на посаду поліцейського (див. Розділ VI і, зокрема, статті 47 та 56 цього Закону) відповідний поліцейський на момент

смерті (загибелі) або звільнення. У випадку перебування поліцейського на момент смерті (загибелі) або звільнення у розпорядженні (див. ст. 67 цього Закону) останнім місцем проходження служби є орган поліції, в розпорядження якого зарахований поліцейський на підставі відповідного наказу по особовому складу.

5. Частина 3 коментованої статті стосується випадків, коли поліцейський (особа, звільнена зі служби в органах поліції) на день отримання інвалідності, визначення відсотка часткової втрати працездатності без визначення інвалідності або на день його (її) звільнення з органів поліції займав (займала) посаду в державному органі, установі, організації або у вищому навчальному закладі, які виконують роботу в інтересах держави та її безпеки, із залишенням на службі в поліції.

В цьому випадку законом передбачено, що виплата одноразової грошової допомоги здійснюється за рахунок коштів тих органів державної влади, до яких поліцейський (особа, звільнена зі служби в органах поліції) були відряджені.

Відрядження поліцейських до державних (міждержавних) органів, установ та організацій із залишенням на службі в поліції передбачено статтею 71 цього Закону.

6. Частина 5 коментованої статті визначає несумісність призначення та виплати одноразової грошової допомоги з підстав, визначених цим Законом, та одноразової грошової допомоги або компенсаційної виплати, визначених з різних підстав іншими законами та нормативно-правовими актами.

В цьому випадку виплата грошових сум здійснюється за однією з підстав за вибором особи, яка має право на ці види допомог.

Слід підкреслити, що в частині 5 коментованої статті йдеться лише про одноразові грошові допомоги (компенсаційної виплати). З цього випливає, що частина 5 коментованої статті не стосується: 1) періодичних виплат та 2) виплат, що не відносяться до грошових допомог чи компенсаційних виплат.

І якщо з розмежуванням одноразових та періодичних виплат проблема бути не може, категорія соціальна допомога також є доволі визначеною (див. коментар до ст. 97 цього Закону), то із застосування аналізованої норми в частині «компенсаційних виплат» очікуються проблеми. Справа в тому, що ані легального, ані усталеного доктринального визначення поняття «компенсаційні виплати», яке дозволяло б в інтересах правозастосування відмежувати їх від інших видів соціально-забезпечувальних виплат, наразі немає.

Чинне законодавство про соціальні виплати характеризується неузгодженістю та неоднозначністю понятійного апарату. Окремим видом соціального забезпечення є компенсаційні виплати (компенсації). В галузевому законодавстві про соціальний захист України відсутнє визначення компенсації. Натомість сам термін широко використовується в ряді нормативно-правових актів цієї галузі. В науці виділяють три основні підходи до компенсаційних

виплат в правовій науці: деякі науковці відзначають схожість допомог і компенсацій в праві соціального забезпечення, а інші навіть ототожнюють їх; інші, навпаки, обґрунтовують необхідність зміцнення статусу цих виплат як самостійного виду соціального забезпечення; деякі взагалі не виокремлюють серед видів соціальних виплат компенсаційні.

При визначенні поняття компенсаційних виплат слід мати на увазі, що компенсаційний характер притаманний практично всім соціально-забезпечувальним виплатам, адже останні спрямовані на компенсацію ретроспективних та перспективних витрат, пов'язаних із настанням соціальних ризиків та подоланням їх або їх наслідків.

Відмітною ознакою компенсаційних виплат може бути їх цільовий характер: на відміну від інших виплат, спрямованих на компенсацію відносно визначених ретроспективних та перспективних витрат, пов'язаних із настанням соціальних ризиків та подоланням їх або їх наслідків, компенсації мають яскравий цільовий характер, спрямовані на компенсацію конкретних витрат, пов'язаних із настанням соціальних ризиків та подоланням їх або їх наслідків (наприклад, компенсація витрат на лікування).

Виходячи із зазначеного вбачається за доцільним доопрацювати коментоване положення, зазначивши вичерпний перелік соціальних виплат, які є взаємовиключними із одноразовою грошовою допомогою, призначуваною на підставі статті 97 цього Закону. В іншому випадку доводиться очікувати неоднакового застосування коментованої норми, порушення прав поліцейських у сфері соціального забезпечення.

Крім того, необхідно додати, що до таких «конкуруючих» із одноразовою грошовою допомогою, призначуваною згідно із цим Законом, виплат, не можна відносити виплати страхового характеру (як періодичні, так і разові), оскільки вони обумовлені не лише фактом соціального ризику, а й тим, що особа є застрахованою в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, а отже має безумовне право на отримання страхових виплат у випадку настання відповідних страхових випадків. Таким чином, частина 5 коментованої статті має стосуватися лише тих видів виплат, які здійснюються за рахунок бюджетних коштів, а не коштів фондів соціального страхування.

Враховуючи викладене, в якості прикладу соціальної виплати, яка є взаємовиключними із одноразовою грошовою допомогою, призначуваною на підставі статті 97 цього Закону, можна навести одноразову грошову допомогу при звільненні зі служби, встановлену статтею 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

7. Частина 6 коментованої статті визначає трирічний строк реалізації права на отримання одноразової грошової допомоги, визначеної цим Законом.

Зазначений строк починається з дня виникнення в них такого права, яким слід вважати день настання обставин, передбачених у ч. 1 ст. 97 цього Закону, а саме: загибель (смерть) поліцейського, визначення йому інвалідно-

сті, визначення йому часткової втрати працездатності без визначення інвалідності.

Під «реалізацією» в контексті коментованого положення слід розуміти подання уповноваженою особою відповідної заяви про виплату одноразової грошової допомоги. Строк, передбачений коментованим положенням, не може вважатися порушеним, якщо заява була подана в межах трирічного строку, але рішення про виплату (призначення) та / або сама виплата одноразової грошової допомоги відбуваються після спливу трирічного строку.

Недоліком коментованого положення є те, що воно не залишає будь-якої альтернативи в разі пропущення вказаного строку з поважних причин, не передбачає можливості поновлення строку.

Таким чином, частину 6 коментованої статті доцільно викласти в такій редакції: «6. Особи, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, визначеної цим Законом, можуть реалізувати його протягом трьох років з дня, коли вони дізналися або могли дізнатися про виникнення в них такого права». Крім того, коментовану статтю варто доповнити частиною 7 такого змісту: «7. Особи, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, визначеної цим Законом, можуть реалізувати його після спливу трьох років з дня, коли вони дізналися або могли дізнатися про виникнення в них такого права, якщо нереалізація ними цього права в межах вказаного строку зумовлена поважними причинами».

Зокрема, такими поважними причинами можуть бути тривала хвороба, тривале перебування за межами України, невчасне отримання документів, що підтверджують смерть (загибель) або каліцтво тощо.

Стаття 101. Підстави, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються

1. Призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), інвалідність, часткова втрата працездатності без визначення інвалідності поліцейського є наслідком:

а) учинення ним діяння, яке є кримінальним або адміністративним правопорушенням;

б) учинення ним дій у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння;

в) навмисного спричинення собі тілесного ушкодження, іншої шкоди своєму здоров'ю або самогубства (крім випадку доведення особи до самогубства, який доведений судом);

г) подання особою свідомо неправдивої інформації про призначення і виплату одноразової грошової допомоги.

1. Коментована стаття містить негативні підстави призначення і випла-

ти одноразової грошової допомоги, які мають бути відсутні для того, щоб відповідна особа мала право на призначення та виплату одноразової грошової допомоги, так само як має бути наявна одна із позитивних підстав, передбачених статтею 97 цього Закону.

Більшість із закріплених в коментованій статті підстав полягають у протиправних або принаймні таких, що не є схвалюваними та допустимими, діях поліцейського та (або) іншого суб'єкта, який звертається за призначенням і виплатою допомоги.

2. Відповідно до п. а) коментованої статті, призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), інвалідність, часткова втрата працездатності без визначення інвалідності поліцейського є наслідком учинення ним діяння, яке є кримінальним або адміністративним правопорушенням.

Під «кримінальним правопорушенням», очевидно, слід розуміти злочин. Саме термін «злочин» використовує чинне кримінальне законодавство України на позначення діяння, злочинність і караність якого встановлена кримінальним законом. Справедливим буде зазначити, що поодинокі вживання терміну «кримінальне правопорушення» трапляються і в двох статтях Особливої частини Кримінального кодексу України – 374 та 426, однак без будь-яких уточнень щодо того, чи є позначуване ним поняття тотожним або відмінним із поняттям «злочин». Тому видається невиправданим вжиття у коментованій статті терміну «кримінальне правопорушення».

Злочином є передбачене цим Кримінальним кодексом України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі (ст. 11 Кримінального кодексу України).

Для застосування п. а) коментованої статті не має значення вид злочину, форма вини, характер діяння (дія чи бездіяльність) та інші особливості вчиненого поліцейським злочину.

В силу того презумпції невинуватості (ст. 62 Конституції України, ч. 2 ст. 2 Кримінального кодексу України), застосування п. а) коментованої статті можливе лише на підставі такого, що набув законної сили вироку суду, яким поліцейського визнано винним у вчиненні злочину.

Адміністративним правопорушенням (проступком) є протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Особливістю адміністративних правопорушень полягає в тому, що адміністративна відповідальність, склади адміністративних правопорушень

встановлюються не лише Кодексом України про адміністративні правопорушення, а й іншими законами України. Наприклад, Митний кодекс України передбачає адміністративну відповідальність за порушення митних правил (статті 468–485), суб'єктом яких, в тому числі, може бути фізична особа. Для застосування п. а) коментованої статті не має значення, чи передбачене вчинене адміністративне правопорушення Кодексом України про адміністративні правопорушення або іншим законом.

Як і щодо злочинів, законодавство України встановлює порядок і процесуальну форму притягнення особи до адміністративної відповідальності. Тому для застосування п. а) коментованої статті необхідна наявність рішення про притягнення працівника поліції до адміністративної відповідальності, прийнятого уповноваженими на те органами (посадовими особами) в порядку, встановленому законом.

Самого факту вчинення поліцейським злочину або адміністративного правопорушення, підтвердженого відповідним преюдиційним актом, не достатньо для застосування п. а) коментованої статті. Необхідно також встановити, що загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), інвалідність, часткова втрата працездатності без визначення інвалідності поліцейського є наслідком учинення ним діяння, яке є кримінальним або адміністративним правопорушенням. Таким чином, необхідно встановити причинно-наслідковий зв'язок між смертю або ушкодженням здоров'я поліцейського та вчиненим ним протиправним діянням.

3. Відповідно до п. б) коментованої статті, призначення і виплата одnorазової грошової допомоги не здійснюються, якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), інвалідність, часткова втрата працездатності без визначення інвалідності поліцейського є наслідком учинення ним дій у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння.

Стан алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння можна визначити як стан людини, який відрізняється специфічними, відносно короткостроковими змінами в її фізичному та психічному стані, викликаними діями відповідно алкоголю (етилового спирту та речовин, що його містять), наркотичних засобів, інших психотропних речовин, крім алкоголю та наркотичних засобів.

Порядок встановлення стану сп'яніння наразі визначений:

1) щодо водіїв транспортних засобів:

1-1) Порядком направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду (Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1103);

1-2) Інструкцією про виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (Наказ Міні-

стерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2009 № 400/666);

2) в інших випадках:

2-1) Наказом Міністерства охорони здоров'я СРСР «Про заходи щодо подальшого вдосконалення медичного огляду для встановлення факту вживання алкоголю та стану сп'яніння» від 08.09.1988 № 694;

2-2) Тимчасовою інструкцією про порядок медичного огляду для встановлення факту вживання алкоголю і стану сп'яніння від 01.08.1988 № 06-14/33-14.

Щодо чинності останніх двох нормативно-правових актів, які підлягають застосуванню в усіх інших випадках, крім огляду водіїв транспортних засобів – див. Лист Департаменту реформ та розвитку медичної допомоги Міністерства охорони здоров'я України від 21.06.2013 № 3.22-17/327/18254. На жаль, вони не містять конкретних критеріїв стану сп'яніння. Для прикладу, стосовно огляду водіїв передбачено, що установлення стану алкогольного сп'яніння здійснюється на підставі огляду з використанням спеціальних технічних засобів, показники яких після проведення тесту у видихуваному повітрі мають цифровий показник більше 0,2 проміле алкоголю в крові (п. 2.7. Інструкції про виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції).

В разі виникнення спору можуть бути використані й інші докази перебування особи в стані сп'яніння, зокрема – висновок експерта.

Загалом п. б) коментованої статті не позбавлений певних недоліків. Так, він не враховує випадків, коли перебування у стані сп'яніння не перебуває в достатньому причинно-наслідковому зв'язку із пораненням чи смертю поліцейського, коли стан сп'яніння є випадковим стосовно ситуації, в якій сталася смерть чи поранення. Буквально застосовуючи коментовану норму, слід буде позбавити права на грошову допомогу, наприклад, поліцейського (членів його сім'ї), який, перебуваючи у неслужбовий час у стані алкогольного сп'яніння (що саме по собі є допустимим та правомірним) постраждав при рятуванні іншої людини, став жертвою протиправного посягання тощо. В описаних випадках бездіяльність поліцейського не може бути визнаною правильною та фактично заохочуватися нормою, подібною до коментованої.

Крім того, п. б) коментованої статті не враховує випадків, коли вживання відповідних речовин відбувалося без волі поліцейського (наприклад, поліцейський випадково або з чийогось умислу зазнав впливу певних токсичних речовин) або було обумовлене медичними показаннями.

Тому п. б) коментованої статті потребує удосконалення і викладу в такій редакції: «б) учинення ним дій виключно або головним чином під впливом стану алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння, до якого він добровільно себе довів, за умови, що вживання відповідних речовин не було зумовлено медичною або іншою подібною потребою».

4. Відповідно до п. в) коментованої статті, призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), інвалідність, часткова втрата працездатності без визначення інвалідності поліцейського є наслідком навмисного спричинення собі тілесного ушкодження, іншої шкоди своєму здоров'ю або самогубства (крім випадку доведення особи до самогубства, який доведений судом).

Ознаку навмисності в даному випадку слід тлумачити, спираючись на загально визнане юридичне розуміння умислу, яке поєднує такі ознаки: 1) особа керує своїми діями; 2) особа усвідомлює свої дії та їх наслідки; 3) особа бажає (або принаймні свідомо припускає) їх настання. Виходячи із цього, не можна, на нашу думку, застосовувати п. в) коментованої статті у випадках, коли з тих чи інших причин поліцейський спричинив собі тілесні ушкодження, іншу шкоду своєму здоров'ю або вчинив самогубство, не усвідомлюючи своїх дій, не маючи можливості керувати ними (або будучи суттєво обмеженим у можливостях усвідомлювати свої дії та керувати ними). Такими причинами можуть бути, зокрема, гострі або хронічні психічні розлади, інші розлади свідомості (крім випадків добровільного фізіологічного сп'яніння), в тому числі хворобливий потяг до самоушкодження.

Самогубством є умисне позбавлення особою себе життя. Доведення до самогубства є злочином, передбаченим ст. 120 Кримінального кодексу України. При цьому склад цього злочину сформульовано як «доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності». Таким чином, у випадку, коли поліцейський внаслідок жорстокого з ним поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження його людської гідності здійснив невдалий замах на самогубство, спричинивши собі тілесні ушкодження, іншу шкоду своєму здоров'ю, п. в) коментованої статті так само не підлягає застосуванню.

Слід звернути увагу на те, що доведення особи до самогубства має бути доведене судом. І оскільки питання застосування кримінального закону відносять до кримінальної юрисдикції, факт доведення особи до самогубства може бути встановлений лише вироком суду. Однак, для незастосування п. в) коментованої статті не є необхідним ухвалення обвинувального вироку та притягнення винного до кримінальної відповідальності. Ухвалюючи як обвинувальний, так і виправдувальний вирок суд повинен вирішити, зокрема, такі питання: чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа; чи містить це діяння склад кримінального правопорушення і якою статтею закону України про кримінальну відповідальність він передбачений (ч. 1 ст. 268 Кримінального процесуального кодексу України).

Однак, для ухвалення вироку суду необхідно, принаймні, завершити досудове розслідування і перейти до судового провадження, що не завжди є

можливим. Наприклад, у випадку, коли не встановлено особу підозрюваного. В такій ситуації, навіть за наявності достатніх підстав вважати, що щодо поліцейського вчинено злочин, передбачений статтею 120 Кримінального кодексу України, він (його сім'я) виявляються позбавленими права на одноразову грошову допомогу.

Обставини, зазначені у п. в) коментованої статті, слід відмежовувати від випадків, коли поліцейський, припускаючи наслідки своєї поведінки, свідомо та добровільно жертвує своїм життям або здоров'ям задля рятування життя та здоров'я інших людей, виконання інших найважливіших завдань Національної поліції (того ж таки захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України).

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що п. в) коментованої статті потребує удосконалення і викладу в такій редакції: «в) навмисного спричинення собі тілесного ушкодження, іншої шкоди своєму здоров'ю або самогубства (крім випадків, коли такі дії були розумно зумовлені виконанням основних завдань Національної поліції, службових та громадянських обов'язків поліцейського; а також крім випадків доведення особи до самогубства)». При цьому частину 1 коментованої статті слід доповнити абзацем такого змісту: «В інтересах застосування пункту в) частини першої цієї статті факт доведення поліцейського до самогубства вважається встановленим, якщо за цим фактом відкрито кримінальне провадження і доти, доки відсутність події злочину не встановлено у передбаченому законом порядку».

5. пункт г) коментованої статті викладений із суттєвим юридико-технічним недоліком. Якщо поєднати його із вступним абзацем цієї статті виходить, що «призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), інвалідність, часткова втрата працездатності без визначення інвалідності поліцейського є наслідком подання особою свідомо неправдивої інформації про призначення і виплату одноразової грошової допомоги».

Виникає питання, яким чином особа може загинути (померти), отримати поранення, інвалідність, частково втратити працездатність внаслідок подачі інформації. Очевидно, що законодавець мав на увазі, що призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, якщо особою подано свідомо неправдиву інформацію про призначення і виплату одноразової грошової допомоги.

У зв'язку із цим пункт г) коментованої статті необхідно виключити, а саму статтю доповнити частиною другою такого змісту: «2. Призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, якщо особою подано свідомо неправдиву інформацію про призначення і виплату одноразової грошової допомоги».

6. Не визначеним залишилося питання про наслідки виявлення обставин, передбачених цією статтею, після виплати одноразової грошової допомоги. В цьому питанні слід керуватися нормами Цивільного кодексу Украї-

ни, які регулюють зобов'язання у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави:

1) особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуте майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуте, згодом відпала (ч. 1 ст. 1212);

2) обов'язок повернути майно не залежить від того, чи безпідставне набуття або збереження майна було результатом поведінки набувача майна, потерпілого, інших осіб чи наслідком події (ч. 2 ст. 1212).

Однак, слід враховувати, що стосовно соціальних виплат діють спеціальні норми щодо зобов'язань у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1215 Цивільного кодексу України, підлягає поверненню безпідставно набуті заробітна плата і платежі, що прирівнюються до неї, пенсії, допомоги, стипендії, відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, аліменти та інші грошові суми, надані фізичній особі як засіб до існування, якщо їх виплата проведена фізичною або юридичною особою добровільно, за відсутності рахункової помилки з її боку і недобросовісності з боку набувача.

Таким чином, одноразова грошова допомога, після виплати якої встановлена наявність підстав, передбачених коментованою статтею, підлягає поверненню лише в таких випадках, коли наявна недобросовісність набувача:

1) подання особою свідомо неправдивої інформації про призначення і виплату одноразової грошової допомоги (п. г) коментованої статті);

2) наявність обставин, передбачених пунктами а), б), в) коментованої статті, якщо особа, яка зверталася за призначенням і виплатою допомоги, на момент звернення знала або повинна була знати про їх наявність.

Стаття 102. Пенсійне забезпечення поліцейських

Пенсійне забезпечення поліцейських та виплата одноразової грошової допомоги після звільнення їх зі служби в поліції здійснюються в порядку та на умовах, визначених Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-ХІІ) визначає умови, норми і порядок пенсійного забезпечення громадян України із числа осіб, які перебували на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, державній пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом.

У разі якщо особа має право на отримання пенсії відповідно до Закону № 2262-ХІІ та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», призначається одна пенсія за її вибором (див. ст. 7 Закону № 2262-ХІІ).

Норми Закону № 2262-ХІІ поширюються на працівників поліції завдяки коментованій статті, положенням статей 1, 1-2 Закону № 2262-ХІІ.

Відповідно до ст. 1 Закону № 2262-ХІІ, право на пенсію за цим законом мають, у тому числі, особи при наявності встановленої цим Законом вислуги на службі в органах внутрішніх справ. Пенсія по інвалідності та пенсія в разі втрати годувальника призначаються незалежно від тривалості служби (ч. 5 ст. 2 Закону № 2262-ХІІ).

Відповідно до ст. 1-2 Закону № 2262-ХІІ, право на пенсійне забезпечення на умовах цього Закону мають, зокрема, звільнені зі служби:

а) особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України;

б) особи із числа військовослужбовців внутрішніх справ колишнього Союзу РСР, Національної гвардії України;

в) державні службовці та працівники навчальних, медичних закладів та науково-дослідних установ Міністерства внутрішніх справ України або поліції з числа колишніх працівників міліції, які станом на день опублікування Закону України «Про Національну поліцію» проходили службу в органах внутрішніх справ та мали календарну вислугу не менше п'яти років і продовжили роботу в Міністерстві внутрішніх справ України або поліції (їх територіальних органах, закладах та установах) на посадах, що заміщуються державними службовцями відповідно до Закону України «Про державну службу», а в навчальних, медичних закладах та науково-дослідних установах – на будь-яких посадах.

Пенсії поліцейським за Законом № 2262-ХІІ призначаються і виплачуються після звільнення їх зі служби. Пенсіонерам з числа поліцейських у разі повторного прийняття їх на військову службу до Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та Державної спеціальної служби транспорту, службу до органів внутрішніх справ, органів та підрозділів цивільного захисту, податкової міліції та Державної кримінально-виконавчої служби України виплата пенсій на час їх служби припиняється. При наступному звільненні із служби цих осіб виплата їм пенсій здійснюється з урахуванням загальної вислуги років на день останнього звільнення (чч. 1–2 ст. 2 Закону № 2262-ХІІ).

При цьому у випадку призову їх на військову службу під час часткової чи загальної мобілізації, на особливий період або прийняття на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк до закінчення особливого періоду або до

оголошення рішення про демобілізацію до Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів та підрозділів цивільного захисту виплата пенсій на час такої служби не припиняється. Після звільнення із служби цих осіб виплата їм пенсій здійснюється з урахуванням додаткової вислуги років від часу повторного прийняття їх на службу до дня демобілізації або звільнення. Якщо новий розмір пенсії цих осіб буде нижчим за розмір, який вони отримували до повторного прийняття їх на службу, виплата їм пенсій здійснюється у розмірі, який вони отримували до призову або прийняття на службу у зв'язку з мобілізацією, на особливий період (ч. 3 ст. 2 Закону № 2262-ХІІ).

2. Закон № 2262-ХІІ передбачає такі види пенсійного забезпечення: довічна пенсія за вислугу років; пенсія по інвалідності; пенсія в разі втрати годувальника (ст. 1). Крім того, Закон № 2262-ХІІ передбачає виплату одноразової грошової допомоги при звільненні зі служби (ст. 9) та щомісячної грошової допомоги особам, які звільнені зі служби за віком, станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів без права на пенсію (ст. 9-1).

3. Правила обчислення вислуги років, яка надає право на пенсію за вислугу років, викладені в ст. 12 Закону № 2262-ХІІ.

Слід звернути увагу на передбачене цією статтею поступове, яке триватиме до жовтня 2020 року, підвищення мінімальної необхідної вислуги років залежно від часу звільнення зі служби. Так, особи, звільнені зі служби по 30 вересня 2011 року мають право на пенсію за вислугу років, якщо на день звільнення мають вислугу 20 років і більше; з 1 жовтня 2011 року по 30 вересня 2012 року – 20 календарних років та 6 місяців і більше; з 1 жовтня 2012 року по 30 вересня 2013 року – 21 календарний рік і більше; з 1 жовтня 2013 року по 30 вересня 2014 року – 21 календарний рік та 6 місяців і більше; з 1 жовтня 2014 року по 30 вересня 2015 року – 22 календарних роки і більше; з 1 жовтня 2015 року по 30 вересня 2016 року – 22 календарних роки та 6 місяців і більше; з 1 жовтня 2016 року по 30 вересня 2017 року – 23 календарних роки і більше; з 1 жовтня 2017 року по 30 вересня 2018 року – 23 календарних роки та 6 місяців і більше; з 1 жовтня 2018 року по 30 вересня 2019 року – 24 календарних роки і більше; з 1 жовтня 2019 року по 30 вересня 2020 року – 24 календарних роки та 6 місяців і більше; з 1 жовтня 2020 року або після цієї дати – 25 календарних років і більше.

Види служби та періоди часу, які зараховуються до вислуги років для призначення пенсії, особливості її обчислення встановлені статтями 17, 17-1, 17-2 Закону № 2262-ХІІ.

Розміри пенсій за вислугу років визначаються відповідно до ст. 13 Закону № 2262-ХІІ на основі (у відсотках) грошового забезпечення особи із врахуванням вислуги років. Максимальний розмір пенсії при цьому не повинен перевищувати 70 процентів відповідних сум грошового забезпечення, а особам, які під час проходження служби брали участь у ліквідації наслідків

аварії на Чорнобильській АЕС і віднесені в установленому законом порядку до категорії 1, – 100 процентів, до категорії 2, – 95 процентів. Мінімальний розмір пенсії за вислугу років при цьому встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом (ст. 14 Закону № 2262-ХІІ). Про прожитковий мінімум – див. коментар до статті 99 цього Закону.

Грошове забезпечення для обчислення пенсії за вислугу років визначається відповідно до ст. 43 Закону № 2262-ХІІ та ст. 40 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Закон № 2262-ХІІ передбачає надбавки та допомогу до пенсії за вислугу років (ст. 16 Закону № 2262-ХІІ), а також підвищення пенсій за вислугу років на підставах, передбачених Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (ст. 15 Закону № 2262-ХІІ).

Особи з числа військовослужбовців та атестованих працівників органів внутрішніх справ України (поліції), податкової міліції, Державної кримінально-виконавчої служби України, органів і підрозділів цивільного захисту, державної пожежної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших правоохоронних органів, які обрані народними депутатами України, при досягненні ними під час строку депутатських повноважень віку або вислуги років, установлених цим Законом, мають право на пенсію, що обчислюється відповідно до ст. 20 Закону України «Про статус народного депутата України» (ч. 14 ст. 43 Закону № 2262-ХІІ).

4. Пенсія по інвалідності поліцейському призначаються в разі, якщо інвалідність настала в період проходження ним служби або не пізніше трьох місяців після звільнення зі служби, або якщо інвалідність настала пізніше тримісячного терміну після звільнення зі служби, але внаслідок захворювання (травми, поранення, контузії, каліцтва тощо), яке виникло в період проходження служби чи під час перебування в полоні або заручником, якщо полонення чи захоплення заручником не було добровільним і поліцейський, перебуваючи в полоні або заручником, не вчинила злочину проти миру і людства (ст. 18 Закону № 2262-ХІІ).

Щодо поняття інвалідності, групи інвалідності – див. коментар до статей 97, 98 цього Закону.

В інтересах призначення та визначення розміру пенсії, залежно від причини інвалідності інваліди з числа поліцейських поділяються на такі категорії: а) інваліди війни; б) інші інваліди (див. ст. 20 Закону № 2262-ХІІ).

Розміри пенсії по інвалідності, у тому числі мінімальні розміри пенсії по інвалідності визначаються, виходячи із категорії (інвалід війни, інший інвалід) та групи інвалідності. Внаслідок цього розмір пенсії по інвалідності встановлено в межах 40 – 100 % грошового забезпечення (заробітку), а її мінімальний розмір – в межах 100 – 130 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Грошове забезпечення для обчислення пенсії по інвалідності визнача-

ється відповідно до ст. 43 Закону № 2262-ХІІ та ст. 40 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Закон № 2262-ХІІ передбачає надбавки та допомогу до пенсії по інвалідності (ст. 24 Закону № 2262-ХІІ), а також підвищення пенсій по інвалідності на підставах, передбачених Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (ст. 25 Закону № 2262-ХІІ).

5. Пенсії в разі втрати годувальника сім'ям поліцейських призначаються, якщо годувальник помер у період проходження служби або не пізніше 3 місяців після звільнення зі служби чи пізніше цього строку, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних у період проходження служби, а сім'ям пенсіонерів з числа поліцейських – якщо годувальник помер у період одержання пенсії або не пізніше 5 років після припинення її виплати (ст. 29 Закону № 2262-ХІІ).

Суб'єктами права на пенсію в разі втрати годувальника є :

1) непрацездатні члени сімей загиблих, померлих або таких, що пропали безвісти поліцейських, які перебували на їх утриманні;

2) незалежно від перебування на утриманні годувальника:

2-1) непрацездатні діти;

2-2) непрацездатні батьки і дружина (чоловік), якщо вони після смерті годувальника втратили джерело засобів до існування;

2-3) непрацездатні батьки і дружина (чоловік) поліцейських, які загинули чи померли або пропали безвісти в період проходження служби або пізніше внаслідок поранення, контузії, каліцтва чи захворювання, що мали місце під час служби (чч. 1–2 ст. 30 Закону № 2262-ХІІ).

Члени сім'ї померлого вважаються такими, що перебували на його утриманні, якщо вони були на його повному утриманні або одержували від нього допомогу, яка була для них постійним і основним джерелом засобів до існування (ч. 1 ст. 31 Закону № 2262-ХІІ).

Особи, які вважаються непрацездатними членами сім'ї в інтересах застосування чч. 1–2 ст. 30 Закону № 2262-ХІІ, визначені в ч. 4 ст. 30 Закону № 2262-ХІІ.

На всіх членів сім'ї, які мають право на пенсію, призначається одна спільна пенсія (при цьому на вимогу члена сім'ї його частка пенсії виділяється і виплачується йому окремо). Однак, пенсія в разі втрати годувальника призначається кожному з батьків, дружині (чоловікові) загиблого (померлого) або пропалого безвісти поліцейського (ч. 1, ч. 2, ч. 4 ст. 41 Закону № 2262-ХІІ).

Розміри пенсій у разі втрати годувальника визначаються відповідно до ст. 36 Закону № 2262-ХІІ на основі (у відсотках) грошового забезпечення (заробітної плати) загиблого (померлого) годувальника.

Грошове забезпечення для обчислення пенсії у разі втрати годувальника визначається відповідно до ст. 43 Закону № 2262-ХІІ та ст. 40 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Закон № 2262-ХІІ передбачає підвищення пенсій у разі втрати годувальника на підставах, передбачених Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (ст. 39 Закону № 2262-ХІІ).

6. Призначення, виплати, а в необхідних випадках – перерахунку пенсій, передбачених Законом № 2262-ХІІ, покладається на Пенсійний фонд України та його органи і здійснюється в порядку, визначеному статтями 48–51, 52–62, 63–64 Закону № 2262-ХІІ відповідно.

7. Одноразова грошова допомога при звільненні зі служби (частини 1, 2 ст. 9 Закону № 2262-ХІІ) виплачується:

а) поліцейським, які звільняються зі служби за станом здоров'я, – в розмірі 50 % місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби;

б) поліцейським, які звільняються зі служби за віком, у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, закінченням строку контракту, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі, систематичним невиконанням умов контракту роботодавцем, – в розмірі 50 % місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби виплачується за наявності вислуги 10 років і більше;

в) поліцейським при звільненні зі служби за власним бажанням, через сімейні обставини або інші поважні причини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку сімейних обставин та інших поважних причин, що можуть бути підставою для звільнення громадян з військової служби та із служби осіб рядового і начальницького складу» від 12.06.2013 № 413), які мають вислугу 10 років і більше, – в розмірі 25 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби.

Одноразова грошова допомога при звільненні зі служби не виплачується при звільненні зі служби (ч. 3 ст. 9 Закону № 2262-ХІІ):

а) за службовою невідповідністю;

б) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем;

в) у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили;

г) у зв'язку з набранням законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» (Законі № 2262-ХІІ ще не враховано, що Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI втратив чинність на підставі Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. Тому слід підкреслити, що виплата грошова допомога при звільненні зі служби не виплачується також у разі звільнення зі служби у зв'язку з набранням законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом Укра-

їни «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII.

У разі повторного звільнення зі служби одноразова грошова допомога призначається та виплачується з урахуванням ч. 6 ст. 9 Закону № 2262-XII.

Виплата одноразової грошової допомоги при звільненні поліцейського зі служби здійснюється Міністерством внутрішніх справ України за рахунок коштів Державного бюджету України, а у випадках звільнення поліцейського зі служби безпосередньо з посад в державних (міждержавних) органів, установ та організацій, до яких поліцейського було відряджено із залишенням на службі в поліції (див. ст. 71 Закону України «Про Національну поліцію») – за рахунок коштів органу, у якому він працював (ч. 5 ст. 9 Закону № 2262-XII).

8. Поліцейським, які звільнені зі служби за віком, станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів без права на пенсію, протягом одного року після звільнення зі служби виплачується щомісячна грошова допомога в розмірі окладу за спеціальним званням (ст. 9-1 Закону № 2262-XII).

Умови призначення та порядок виплати щомісячної грошової допомоги визначаються Кабінетом Міністрів України (див. п. 11 Порядку обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей (Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.1992 № 393)).

9. Поліцейський може бути учасником системи недержавного пенсійного забезпечення (див. детальніше Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення»). Відповідні пенсійні виплати здійснюються незалежно від отримання виплати за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням або з інших джерел (ч. 6 ст. 61 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення»).

10. Детальніше щодо порядку призначення та виплати соціально-забезпечувальних виплат, передбачених Законом № 2262-XII, див. Порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей (Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.1992 № 393).

Стаття 103. Навчання дітей поліцейських

1. Особа, у якої один із батьків є поліцейським та має вислугу в календарному обчисленні 20 років і більше, особа, у якої один із батьків є громадянином, звільненим з поліції за віком, за станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штату або проведенням організаційних заходів, вислуга років у календарному обчисленні якого становить 20 років і більше, особа, у якої один із батьків є поліцейським, який став інвалідом унаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби, користується переважним правом зарахування до ліцеїв системи Міністерства внутрішніх справ України, до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, за умови успішного складання іспитів та відповідності іншим вимогам і правилам прийому до цих навчальних закладів протягом трьох років після здобуття необхідного для вступу рівня загальної середньої освіти.

2. Особа, у якої один із батьків (усиновлювачів) був поліцейським, який загинув чи визнаний судом безвісно відсутньою особою під час виконання ним службових обов'язків, протягом трьох років після здобуття відповідної загальної середньої освіти має право вступу поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів.

1. Передусім варто зауважити, що зазначена норма Закону України «Про національну поліцію» не є новою, адже таке право на освіту зазначеної категорії осіб до цього було передбачено статтею 13 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», згідно з частиною п'ятою якою особа, у якої один з батьків є військовослужбовцем, який має вислугу в календарному обчисленні 20 років і більше, особа, у якої один з батьків є громадянином, звільненим з військової служби за віком, за станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, вислуга років у календарному обчисленні якого становить 20 років і більше, особа, у якої один з батьків є військовослужбовцем, який став інвалідом внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби, користується переважним правом зарахування до військових ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою, до вищих військових навчальних закладів та вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи, за умов успішного складання іспитів та відповідності іншим вимогам і правилам прийому до цих навчальних закладів, протягом трьох років після здобуття необхідного для вступу рівня загальної середньої освіти. Особа, у якої один з батьків (усиновлювачів) був військовослужбовцем, який загинув чи визнаний судом безвісно відсутньою особою при виконанні ним обов'язків військової служби, протягом трьох років після здобуття відповідної загальної середньої освіти зараховується поза конкурсом за осо-

бистим вибором спеціальності до державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів.

Частина перша статті 103 встановлює обов'язок держави щодо навчання в окремих випадках дітей поліцейських та надає таке переважне право:

а) особі, у якої один із батьків є поліцейським та має вислугу в календарному обчисленні 20 років і більше;

б) особі, у якої один із батьків є громадянином, звільненим з поліції за віком, за станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штату або проведенням організаційних заходів, вислуга років у календарному обчисленні якого становить 20 років і більше;

в) особа, у якої один із батьків є поліцейським, який став інвалідом унаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби.

З урахуванням прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про національну поліцію», до вислуги років батьків вищезазначених осіб також зараховується їх час роботи на відповідних посадах в органах внутрішніх справ до набрання чинності цим Законом.

Передумовою реалізації зазначеного права є успішне складання іспитів та відповідність іншим вимогам і правилам прийому до цих навчальних закладів протягом трьох років після здобуття необхідного для вступу рівня загальної середньої освіти.

Вищенаведена норма також визначає види навчальних закладів, в яких можливе навчання дітей поліцейських відповідно до частини першої вказаної статті, а саме:

а) ліцеї системи Міністерства внутрішніх справ України;

б) вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

Варто звернути увагу, що Закон України «Про національну поліцію» визначає статус лише курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, відносячи таких осіб до поліцейських (статті 47, 48 Закону), проте не згадує про ліцеї системи Міністерства внутрішніх справ України і не визначає статус їхніх учнів (ліцеїстів). Попередній Закон України «Про міліцію» також не передбачав можливість існування в системі Міністерства внутрішніх справ України ліцеїв. Хоча такі ліцеї функціонують (наприклад, Юридичний ліцей імені Ярослава Кондратьєва Національної академії внутрішніх справ, Харківська спеціалізована школа-інтернат «Ліцей міліції» Харківської обласної ради тощо).

Такі ліцеї є загальноосвітніми навчальними закладами III ступеня з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою, що забезпечують: соціальний захист дітей, батьки яких загинули, померли чи стали інвалідами при виконанні службових обов'язків з охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю; дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування ба-

тків, із сімей працівників органів внутрішніх справ, а також обдарованих дітей-сиріт, які залишилися без піклування батьків; здобуття ліцеїстами повної загальної середньої освіти, отримання ними поглибленої юридичної та посиленої фізичної підготовки, їхнього виховання, формування у них умінь і навичок, необхідних для навчання у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України. Під час навчання ліцеїсти перебувають на повному державному забезпеченні. Навчання в ліцеї завершується проходженням ліцеїстами державної підсумкової атестації, за результатами якої видається документ державного зразка про повну загальну середню освіту.

Відбір та прийом на навчання до ліцеїв регулюється відповідними Правилами (наприклад, Правила відбору та прийому на навчання до юридичного ліцею імені Ярослава Кондратьєва Національної академії внутрішніх справ, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 31.03.2015 № 362).

Що ж стосується вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (такими закладами зокрема є: Національна академія внутрішніх справ, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Харківський національний університет внутрішніх справ, Одеський державний університет внутрішніх справ, Львівський державний університет внутрішніх справ, Донецький юридичний інститут, Луганський державний університет внутрішніх справ), то на них на сьогодні поширюється дія Порядку відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 15.01.2015 № 29.

Реалізація передбаченого частиною першою статті 103 переважного права дітей поліцейських на навчання у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України здійснюється з урахуванням Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2015 році, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 15.10.2014 № 1172, та відповідно до прийнятих кожним вищим навчальним закладом власних Правил прийому.

Якщо навчання учнів (ліцеїстів) у ліцеях системи Міністерства внутрішніх справ України здійснюється безкоштовно (з урахуванням встановленої Конституцією України безоплатності та обов'язковості загальної середньої освіти), то підготовка поліцейських у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ здійснюється за державним замовленням на підставі договору про навчання. При цьому у разі дострокового розірвання договору через небажання продовжувати навчання або через недисциплінованість чи в разі відмови від подальшого проходження служби на посадах начальницького складу органів внутрішніх справ після закінчення вищого навчального закладу, а також особи начальницького складу органів внутрішніх справ, які звільняються із служби протягом трьох років після закінчення вищого навча-

льного закладу Міністерства внутрішніх справ України за власним бажанням, через службу невідповідність або за порушення дисципліни, відшкодовують Міністерству внутрішніх справ України витрати, пов'язані з їх утриманням у вищому навчальному закладі, в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України. У разі відмови від добровільного відшкодування витрат таке відшкодування здійснюється в судовому порядку.

2. Частина друга статті 103 протягом трьох років після здобуття відповідної загальної середньої освіти надає право вступу поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів дитині, у якої один із батьків (усиновлювачів) був поліцейським, який загинув чи визнаний судом безвісно відсутньою особою під час виконання ним службових обов'язків.

Таке право, в межах трьох років після здобуття відповідної загальної середньої освіти, має й дитина, у якої один із батьків (усиновлювачів) працював на посадах в органах внутрішніх справ, який загинув чи визнаний судом безвісно відсутнім за часів дії попереднього Закону України «Про міліцію».

Частина друга статті 103, по відношенню до частини першої, є спеціальною, і надає дитині (у якої один із батьків був поліцейським, який загинув чи визнаний судом безвісно відсутньою особою під час виконання ним службових обов'язків) право вступу поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до будь-яких державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, в тому числі й навчальних закладів системи Міністерства внутрішніх справ України, про які йде мова у частині першій статті 103.

Умовою реалізації такого права вступу поза конкурсом до будь-якого державного чи комунального вищого чи професійно-технічного навчального закладу України та навчання в такому закладі за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів є особистий вибір дитиною, у якої один із батьків був поліцейським, який загинув чи визнаний судом безвісно відсутньою особою під час виконання ним службових обов'язків, будь-якої спеціальності.

Як у випадках, передбачених частиною першою статті 103, так й у випадках, передбачених частиною другою, дитина набуває статусу учасника навчально-виховного процесу відповідно до Закону України «Про освіту» та має у зв'язку з цим певні права і несе відповідні обов'язки, порушення яких тягне за собою наслідки, передбачені відповідно законодавством про вищу та професійно-технічну освіту.

При цьому на сьогодні випускники вищих та професійно-технічних навчальних закладів (крім випадків навчання у вищих навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ України) не мають обов'язку відпрацювати три роки за направленням після закінчення навчання, а також відш-

кодувати вартість навчання у випадку їх дострокового відрахування з вищого навчального закладу.

Стаття 104. Захист прав та законних інтересів працівників поліції

1. Для захисту своїх прав та законних інтересів працівники поліції можуть утворювати професійні об'єднання та професійні спілки відповідно до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

2. Професійні спілки поліції здійснюють свої повноваження із урахуванням обмежень, що накладаються на працівників поліції цим Законом. Професійним спілкам працівників поліції та їх членам заборонено організувати страйки або брати в них участь.

3. У разі створення в Центральному органі управління поліції Колегії до її персонального складу має бути включений представник всеукраїнського об'єднання профспілок працівників поліції, обраний зазначеним об'єднанням.

1. Відповідно до п. 6 ч. 10, ст. 62 цього Закону, поліцейський захищає свої права, свободи та законні інтереси всіма способами, що передбачені законом.

Відповідно до ч. 11 ст. 62 цього Закону, в органах (закладах, установах) поліції з метою захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських відповідно до вимог законодавства можуть утворюватися професійні спілки. Обмеження прав професійних спілок поліцейських порівняно з іншими професійними спілками не допускається.

Право на участь у професійних спілках є конституційним правом: ч. 3 ст. 36 Конституції України передбачає, що громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України. В свою чергу, ч. 1 ст. 36 Конституції України передбачає право громадян на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Відповідно до ст. 1, ч. 1 ст. 2 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» професійна спілка (профспілка) – це доброві-

льна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання) та створюється з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки.

Профспілки, організації профспілок можуть мати статус первинних, місцевих, обласних, регіональних, республіканських, всеукраїнських (детальніше див. ст. 11 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»).

Виникає запитання щодо значення терміну «професійні об'єднання», вжитого у ч. 1 коментованої статті, поряд із «професійними спілками». Законодавство України про професійні спілки, громадські об'єднання не знає такого терміну. Тому під «професійним об'єднанням» в ч. 1 коментованої статті можна розуміти як об'єднання профспілок (див. статті 8, 15, 16 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»), так і інші, такі, що не є професійними спілками (їх об'єднанням), громадські об'єднання, що об'єднують своїх членів за професійним критерієм. Таким чином, термін «професійні об'єднання», вжитий у ч. 1 коментованої статті, потребує уточнення.

2. Професійні спілки, у тому, як впливає із частини 1 коментованої статті, утворюються відповідно до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Крім того, на професійні спілки поширюються норми Закону України «Про громадські об'єднання».

Громадяни України мають право на основі вільного волевиявлення без будь-якого дозволу створювати профспілки, вступати до них та виходити з них на умовах і в порядку, визначених їх статутами, брати участь у роботі профспілок (ч. 1 ст. 6 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»).

Членами профспілок можуть бути особи, які працюють на підприємстві, в установі або організації незалежно від форм власності і видів господарювання, у фізичної особи, яка використовує найману працю, особи, які забезпечують себе роботою самостійно, особи, які навчаються в навчальному закладі. Громадяни України вільно обирають профспілку, до якої вони бажають вступити. Підставою для вступу до профспілки є заява громадянина (працівника), подана в первинну організацію профспілки. При створенні профспілки прийом до неї здійснюється установчими зборами. Ніхто не може бути примушений вступати або не вступати до профспілки. (чч. 1–2 ст. 7 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»).

Право профспілок, їх організацій на створення об'єднань передбачено статтею 8 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». З метою виконання своїх статутних завдань профспілки, їх організації (якщо це передбачено статутом) мають право на добровільних засадах створювати об'єднання (ради, федерації, конфедерації тощо) за галузевою, територіальною або іншою ознакою, а також входити до складу об'єднань та віль-

но виходити з них. Профспілки, які бажають створити об'єднання профспілок, укладають відповідну угоду та затверджують статут (положення) об'єднання. Права об'єднань профспілок визначаються профспілками, які їх створили, відповідно до цього Закону, а також статутами (положеннями) цих об'єднань. Статус об'єднань профспілок визначається за статусом членів, яких вони об'єднують.

Утворення професійних спілок, їх об'єднань врегульовано насамперед статтями 14, 15 16 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

Відповідно до статті 16 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», профспілки, їх об'єднання легалізуються шляхом повідомлення на відповідність заявленому статусу.

Для легалізації профспілок, об'єднань профспілок їх засновники або керівники виборних органів подають заяви. До заяви додаються статут (положення), протокол з'їзду, конференції, установчих або загальних зборів членів профспілки з рішенням про його затвердження, відомості про виборні органи, наявність організацій профспілки у відповідних адміністративно-територіальних одиницях, про засновників об'єднань.

На підставі поданих профспілкою, об'єднанням профспілок документів легалізуючий орган у місячний термін підтверджує заявлений статус за ознаками, визначеними статтею 11 цього Закону, включає профспілку, об'єднання профспілок до реєстру об'єднань громадян і видає профспілці, об'єднанню профспілок свідоцтво про легалізацію із зазначенням відповідного статусу.

Легалізуючий орган не може відмовити в легалізації профспілки, об'єднання профспілок.

У разі невідповідності поданих документів профспілки, об'єднання профспілок зазначеному статусу легалізуючий орган пропонує профспілці, об'єднанню профспілок надати додаткову документацію, необхідну для підтвердження статусу.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», профспілки діють відповідно до законодавства та своїх статутів, які приймаються з'їздами, конференціями, установчими або загальними зборами членів профспілки відповідного рівня і не повинні суперечити законодавству України. Статут (положення) профспілки повинен містити: 1) статус та повну назву профспілки, її скорочену назву (за наявності), місцезнаходження її виборних органів (юридичну адресу); 2) мету та завдання профспілки; 3) умови і порядок прийняття в члени профспілки та вибуття з неї; 4) права, обов'язки членів профспілки, умови, порядок та підстави виключення з членів профспілки; 5) територіальну, галузеву або фахову сферу діяльності; 6) організаційну структуру профспілки, повноваження її організацій, виборних органів, порядок формування їх складу; 7) умови, терміни, порядок скликання з'їздів, конференцій чи загальних зборів членів профспілки та порядок прийняття ними рішень; 8) порядок і терміни звітності виборних

органів профспілки перед членами профспілки, порядок здійснення контролю за діяльністю виборних органів профспілки; 9) джерела надходження (формування) коштів профспілки та напрями їх використання; 10) порядок здійснення господарської діяльності, необхідної для виконання статутних завдань профспілки; 11) порядок внесення змін до статуту профспілки; 12) умови та порядок припинення діяльності профспілки і вирішення майнових питань. У статуті профспілки можуть бути передбачені й інші положення, що стосуються особливостей створення та функціонування певної профспілки, якщо це не суперечить Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

Відповідно до ст. 15 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», об'єднання профспілок діють відповідно до законодавства та своїх статутів (положень), які приймаються засновниками. Статут (положення) об'єднання профспілок приймається (затверджується) з'їздом або конференцією повноважних представників усіх профспілок, які є його засновниками (учасниками), і не повинен суперечити законодавству України. Статут (положення) об'єднання профспілок повинен містити: 1) дату та місце укладення угоди про створення об'єднання; 2) статус та повну назву об'єднання, його скорочену назву (за наявності), місцезнаходження його виборних органів (юридичну адресу); 3) територіальну, галузеву або фахову сферу діяльності об'єднання; 4) мету створення та основні завдання об'єднання; 5) умови та порядок прийняття нових членів до об'єднання та виходу з нього; 6) права та обов'язки членів об'єднання; 7) організаційну структуру об'єднання; 8) повноваження виборних органів об'єднання, порядок їх формування та терміни діяльності; 9) умови, терміни, порядок скликання з'їздів (конференцій) об'єднання, порядок прийняття ними рішень та перелік питань, віднесених до їх компетенції; 10) джерела надходження (формування) коштів об'єднання та напрями їх використання; 11) порядок і терміни звітності виборних органів об'єднання перед профспілками, які створили це об'єднання; 12) порядок внесення змін до статуту (положення) об'єднання; 13) умови та порядок припинення діяльності об'єднання; 14) порядок здійснення контролю за діяльністю об'єднання; 15) порядок вирішення майнових питань. У статуті (положенні) об'єднання профспілок можуть бути передбачені й інші питання, що стосуються особливостей його створення та функціонування, якщо це не суперечить Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

Додатково про порядок легалізації професійних спілок та їх об'єднань – див. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», Порядок підготовки та оформлення рішень щодо легалізації об'єднань громадян та інших громадських формувань (Наказ Міністерства юстиції України від 08.07.2011 № 1828/5).

3. Як зазначено у частині 2 коментованої статті, професійні спілки поліції здійснюють свої повноваження із урахуванням обмежень, що накладаються на працівників поліції цим Законом. Професійним спілкам працівників

поліції та їх членам заборонено організовувати страйки або брати в них участь.

Згідно з розділом II Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» до повноважень професійних спілок відносяться, зокрема:

1) здійснення представництва і захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в державних органах та органах місцевого самоврядування, у відносинах з роботодавцями, а також з іншими об'єднаннями громадян;

2) ведення колективних переговорів, укладення колективних договорів, генеральну, галузеві (міжгалузеві), територіальні угоди від імені працівників;

3) захист прав громадян на працю, участь у розробленні та здійсненні державної політики у галузі трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту;

4) розробка державної політики зайнятості населення, державних та територіальних програм зайнятості;

5) участь у визначенні головних критеріїв життєвого рівня, прожиткового мінімуму, а також мінімальних розмірів заробітної плати, пенсій, соціальних виплат, політики ціноутворення, розробці соціальних програм, спрямованих на створення умов, які забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини та соціальний захист у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття;

6) участь в управлінні державним соціальним страхуванням як представники застрахованих осіб;

7) представлення прав та інтересів працівників у відносинах з роботодавцем в управлінні підприємствами, установами, організаціями, а також у ході приватизації об'єктів державної та комунальної власності, беруть участь у роботі комісій з приватизації представляють інтереси працівників підприємства-боржника в комітеті кредиторів у ході процедури банкрутства;

8) представлення інтересів працівників в органах, що розглядають індивідуальні трудові спори;

9) витребування інформації від роботодавців або їх об'єднань, державних органів та органів місцевого самоврядування з питань праці та соціально-економічного розвитку;

10) участь у розробленні державної житлової політики;

11) участь у створенні умов сфері захисту духовних інтересів трудящих, організовують і здійснюють громадський контроль за реалізацією прав членів профспілки у сфері охорони здоров'я, медико-соціальної допомоги, а також мають право за рахунок власних коштів створювати навчальні, культурно-освітні заклади, дослідні, соціально-аналітичні установи, а також правові, статистичні, соціологічні навчальні центри та центри незалежних експертів.

12) мають право вимагати розірвання трудового договору (контракту) з

керівником підприємства, установи або організації, якщо він порушує законодавство про професійні спілки, законодавство про працю, про колективні договори та угоди тощо.

Відповідно до коментованого Закону поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України, житлове забезпечення, одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського, соціальний захист. В свою чергу, профспілки, їх об'єднання організують і здійснюють громадський контроль за реалізацією прав членів профспілки у сфері охорони здоров'я, беруть участь у розробленні державної житлової політики, беруть участь у визначенні головних критеріїв життєвого рівня, прожиткового мінімуму, а також мінімальних розмірів заробітної плати, пенсій, соціальних виплат, політики ціноутворення, розробці соціальних програм, беруть участь у створенні умов сфері захисту духовних інтересів трудящих, організують і здійснюють громадський контроль за реалізацією прав членів профспілки у сфері охорони здоров'я, медико-соціальної допомоги. Отже, можна спостерігати взаємодію правових норм законодавства про поліцію України, які передбачають соціальний захист прав поліції, та законодавства про профспілки, яке надає право членам профспілки здійснювати організацію та контроль, в тому числі, за соціальними правами громадян.

Обмеження прав професійних спілок поліцейських порівняно з іншими професійними спілками не допускається, крім випадків, передбачених законом.

Такими обмеженнями є насамперед те, що професійним спілкам працівників поліції та їх членам заборонено організувати страйки або брати в них участь.

Страйком є тимчасове колективне добровільне припинення роботи працівниками (невихід на роботу, невиконання своїх трудових обов'язків) підприємства, установи, організації (структурного підрозділу) з метою вирішення колективного трудового спору (конфлікту). Страйк застосовується як крайній засіб (коли всі інші можливості вичерпано) вирішення колективного трудового спору (конфлікту) у зв'язку з відмовою роботодавця або уповноваженої ним особи, організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців задовольнити вимоги найманих працівників або уповноваженого ними органу, профспілки, об'єднання профспілок чи уповноваженого нею (ними) органу (ст. 17 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»).

Хоча за Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (ст.27) передбачено право профспілок, їх об'єднань на організацію та проведення страйків, зборів, мітингів, походів і демонстрацій на захист трудових і соціально-економічних прав та інтересів працівників відповідно до закону, для деяких категорій працівників право на страйк є обмеженим. Наприклад, ч. 2 ст. 24 Закону України «Про порядок вирішення колек-

тивних трудових спорів (конфліктів)» збороняє проведення страйку працівників (крім технічного та обслуговуючого персоналу) органів прокуратури, суду, Збройних сил України, органів державної влади, безпеки та правопорядку.

Такі обмеження щодо поліції, насамперед, пов'язані з специфікою повноважень національної поліції України. Виходячи з того, що національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Тому саме спираючись на завдання поліції, якими є забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, національна поліція України повинна забезпечувати охорону та громадський порядок, в тому числі, при проведенні страйків та інших публічних заходів громадянами України.

4. Відповідно до цього Закону, зокрема, п. 1 ч. 1 ст. 13, систему поліції складають:

- 1) центральний орган управління поліцією;
- 2) територіальні органи поліції.

До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. Необхідно зазначити, що структуру центрального органу управління поліції затверджує керівник поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України. Отже, в складі центрального органу управління поліції може бути створений структурний підрозділ як Колегія. Для прикладу – відповідно до Положення про Міністерство внутрішніх справ України (Постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 № 401) (п. 12), для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції МВС, обговорення найважливіших напрямів його діяльності у МВС може утворюватися колегія. Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу МВС. Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у МВС можуть утворюватися інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи. Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, їх кількісний та персональний склад, положення про них затверджуються Міністром.

Отже, виходячи з вищенаведеного, можна зазначити, що Колегія є органом, утворення якого не є обов'язковим, але може бути передбачено в складі Центрального органу управління поліції, і основною компетенцією якого є визначення та обговорення найважливіших напрямів діяльності поліції, вирішення питань, що відносяться до компетенції поліції тощо. На відміну від зазначеної вище Положення про Міністерство внутрішніх справ України, ч. 3 коментованої статті визначає, що в разі утворення Колегії до її персона-

льного складу має бути включений представник всеукраїнського об'єднання профспілок працівників поліції, обраний зазначеним об'єднанням.

Профспілки мають право на добровільних засадах створювати об'єднання за галузевою, територіальною або іншою ознакою. Так, можливо створення за територіальною ознакою всеукраїнського об'єднання, статус якого визначається за аналогією за статусом всеукраїнських профспілок за однією з таких ознак:

1) наявність організацій профспілки в більшості адміністративно-територіальних одиниць України;

2) наявність організацій профспілки в більшості з тих адміністративно-територіальних одиниць України, де розташовані підприємства, установи або організації певної галузі (див. ч. 6 ст. 11 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»).

Частина 3 коментованої статті передбачає обов'язкове включення представника всеукраїнського об'єднання профспілок працівників поліції, який обирається зазначеним об'єднанням до персонального складу Колегії. Таке обрання необхідне задля представництва і забезпечення соціально-економічних, трудових, та інших прав працівників поліції в зазначеному органі, а також з метою представництва та опосередкованої участі членів об'єднання професійних спілок поліції в прийнятті рішень Колегією.

Розділ X
ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦІЇ

Стаття 105. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення поліції

1. Фінансування і матеріально-технічне забезпечення поліції здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, не заборонених законом.

2. Майно поліції є державною власністю і належить їй на праві оперативного управління. Органи поліції здійснюють володіння, користування та розпорядження майном у порядку, визначеному законом.

3. Правовий режим земельних ділянок, на яких розміщуються органи (заклади, установи) поліції, визначається законом.

4. Поліція для виконання покладених на неї завдань і повноважень може використовувати службові, у тому числі спеціалізовані, транспортні засоби.

5. Виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад надають безоплатно органам і підрозділам поліції службові приміщення, обладнані меблями і засобами зв'язку, транспорт та інші матеріально-технічні засоби.

6. Комунальні та приватні підприємства можуть виділяти органам та підрозділам поліції кошти, транспорт та інші матеріально-технічні засоби, необхідні для виконання повноважень поліції.

У міжнародно-правових документах стандарти поліцейської діяльності визначаються як бажані зразки поведінки поліції, її взаємовідносин із населенням, немаловажним аспектом є матеріальне забезпечення поліції. Найчастіше такі стандарти, що містяться в різних деклараціях, рекомендаціях, керівних принципах, є лише формальними і не мають обов'язкової сили для держав, оскільки в багатьох випадках впливають на міжнародну і національну поліцейську діяльність, підсилюючи договірні положення, або окреслюючи конкретні шляхи імплементації в національне законодавство концептуальних положень, що стосуються здійснення органами поліції покладених на них повноважень. Фінансування здійснюється за рахунок державного бюджету, відповідних бюджетів місцевих громад, а також коштів, які надходять на підставі договорів від міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних органів, підприємств, установ, організацій і громад та інших джерел, не заборонених законодавством. Зокрема, за джерелами фінансування виділяють державні (федеральні), муніципальні (місцевого самоврядування), приватні (поліція фірм, концернів, синдикатів) поліцейські системи, підпо-

рядковані різним міністерствам і відомствам тощо.

Професійні, психологічні та матеріальні умови, в яких офіцер поліції повинен виконувати свої обов'язки, мають бути такими, щоб захищати його чесність, неупередженість та гідність. Офіцер поліції має право на справедливу винагороду за працю; також повинні братися до уваги особливі фактори, такі, як більші ризики і обов'язки, або більш ненормовані робочі графіки (Парламентська Асамблея Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» від 1979 року).

Право на належну винагороду та соціальне забезпечення, а також на спеціальні заходи з охорони здоров'я та безпеки були підкреслені в рекомендації через особливий характер поліцейської роботи. Це стосується, наприклад, непередбачуваних завдань, з якими персонал поліції зіштовхуються щодня, ризиків та небезпек, властивих їх роботі, та ненормованого робочого часу. Окрім того, ці права персоналу поліції є необхідною умовою, щоб зробити поліцейську професію привабливою. Цей аспект вкрай важливий, враховуючи потребу у висококваліфікованих службовцях, яких потрібно набирати і утримувати на посадах в поліції. Більше того, добре оплачуваний персонал поліції з більшою імовірністю утримуватиметься від небажаної діяльності, наприклад, корупції (Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» від 2001 року).

Фінансове забезпечення діяльності поліції відповідно до законодавства України є державним видатковим зобов'язанням. Відповідно до Бюджетного кодексу України, під видатками державного бюджету слід розуміти кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених законом про державний бюджет на відповідний бюджетний період, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум. Згідно з п. 6 ч. 1 ст. 87 БК України до видатків, що здійснюються з Державного бюджету України належать видатки на правоохоронну діяльність, забезпечення безпеки держави та цивільний захист населення. Фінансування зазначеного видатку здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань державного бюджету України (бюджетні асигнування в економічній науці визначаються переважно як кошти, виділені розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання, кредитування та здійснення платежів із конкретною метою у процесі виконання бюджету), відповідних бюджетів місцевих громад, а також коштів, які надходять на підставі договорів від міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних органів, підприємств, установ, організацій і громад та інших джерел, не заборонених законодавством України.

Матеріально-технічне забезпечення діяльності поліції здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань державного бюджету на відповідний рік.

Земельні ділянки, заклади, установи й інше майно яке використовуєть-

ся поліцією, а також активи, які створені або придбані за рахунок бюджетних асигнувань державного бюджету та інших коштів, є державною власністю. Земельні ділянки перебувають у постійному (безстроковому) користуванні, а майно – в оперативному управлінні поліції. Право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку – стаття 92 Земельного кодексу України.

Забезпечення поліції зброєю, набоями, спеціальними засобами, продовольством, комп'ютерами, а також форменим одягом здійснюється Міністерством внутрішніх справ України за нормами, які встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Поліція має право отримувати від комунальних та приватних підприємств у власність і користування транспортні засоби й інше майно, необхідне для виконання покладених на неї обов'язків, відповідно до цивільного законодавства України. Порядок використання зазначених транспортних засобів і майна визначається Міністерством внутрішніх справ України.

Наукове видання

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»

Колектив авторів

Керівник авторського колективу –
доктор юридичних наук, доцент Т.П. Мінка

Підп. до друку 25.05.2017 р. Формат 60x84/16. Друк RISO. Гарнітура Times.
Умов.-друк. арк. 30,00. Тираж 50 прим.

Редакційно-видавниче відділення ДДУВС
49005, м. Дніпро, пр. Гагаріна, 26, тел. (056) 370-96-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДП № 164-р від 07.08.2013